

Szegedi Tudományegyetem Bölcsésztudományi Kar Nyelvtudományi Doktori Iskola
Történeti Szlavisztika alprogram

**Угорські особові та урядові назви в українсько-
молдавських грамотах XIV–XV століття**

(Magyar személy- és méltóságnevek a XIV–XV. századi moldvai ukrán oklevelekben)

Stefuca Viktória

2014

Doktori iskola vezetője:
Dr. Kenesei István

Témavezető:
Dr. Kocsis Mihály

Alprogram vezetője:
Dr. Kocsis Mihály

ЗМІСТ

Вступ.....	4
РОЗДІЛ I. Українська мова.....	10
I. 1. Періодизація української мови	12
I. 2. Мовні зв'язки канцелярської руської мови та церковнослов'янської мови ...	18
I. 3. Канцелярська руська мова.....	24
РОЗДІЛ II. Історія Молдавського князівства.....	34
II. 1. Державний устрій Молдавського князівства	41
III. 2. Історія території Північної Буковини (Шипинська земля)	42
III. 3. Історія території Галичини	46
III. 4. Історія території Закарпаття	48
РОЗДІЛ III. Україна в XIV–XV ст. Основні етапи приєднання українських земель до складу Великого князівства Литовського	52
III.1. Боротьба зовнішніх сил за українські землі у XIV–XV ст.	60
III.2. Зв'язок Великого князівства Литовського з Молдавським князівством	63
РОЗДІЛ IV. Молдавські грамоти	68
IV. 1. Структура молдавських грамот	70
РОЗДІЛ V. Досліджувані грамоти та їх переклад	80
V. 2. Хронологічний порядок досліджуваних грамот.....	80
V. 3. Хронологічний порядок (угорської мовою).....	84
V. 4. Тести досліджуваних грамот та їх переклад	88
РОЗДІЛ VI. Фонетичні особливості у молдавських грамотах.....	189
VI. 1. Рефлекси ѣ у молдавських грамотах.....	191
VI. 2. Вживання юсів.....	196

VI. 3. Редуковані ъ – ѡ	204
VI. 4. Ствердіння шиплячих перед <i>o, e</i>	205
VI. 5. Звук <i>o</i> з початкового <i>a</i> у власних назвах.....	206
VI. 6. Написання літер <i>у, ю</i> на місці <i>o, e</i> в новозакритому складі	206
VI. 7. Втрата початкового <i>i</i>	207
VI. 8. Початкові протетичні <i>в</i> та <i>у</i>	207
РОЗДІЛ VII. Морфологічний аналіз угорських особових назв	208
РОЗДІЛ VIII. Угорські запозичення у молдавських грамотах.....	222
VIII. 1. Аналіз угорських власних назв у молдавських грамотах	225
VIII. 2. Запозичення урядової назви «апрод»	230
VIII. 3. Аналіз урядової назви «бан» та локалізація м. Дял.....	233
Закінчення	238
Показчик імен	246
Географічний показчик.....	262
Список використаної літератури.....	265
Додаток.....	271

Вступ

Вивчення історії української мови було й залишається актуальним завданням мовознавства особливо зважаючи на те, що в останні два десятиліття мовознавці – спираючись на сучасні дослідження – переосмислюють наукові погляди на походження і шляхи розвитку української мови. Одним із основних джерел, які використовують аналізуючи історичні мовні процеси, є пам'ятки письма з різних територій України. Їх досліджували і продовжують досліджувати в працях як загально-теоретичного, так і власне історико-мовознавчого характеру.

В останні роки коло досліджень дуже розширилось і науковці зосередили свою увагу не тільки на джерелах східнослов'янських мов, зокрема давньоруської, їм стали доступними білоруські та українські ресурси. Історію української мови в Угорщині досліджували й досліджують видатні науковці, а саме: Іштван Удварі, Шандор Мокань, Балецкі Еміл, Дежьо Ласло, Імре Н. Тот, Аттіла Голлош, Андраш Золтан та Мігай Кочіш. Роботи цих вчених і сьогодні вважаються найважливішими та найвагомішими для дослідників історії, славістів та гунгарологів.

Вперше в Угорщині на слов'янські письмові пам'ятки звернули увагу історики та мовознавці, наприклад, Антон Годинка та Марта Фонт. Їх вагомі наукові дослідження та публікації стали важливими джерелами не тільки для істориків, а й також для славістів. Антон Годинка здобув ступінь доктора наук зі слов'янської філології, з угорської історії і дипломатики (1891). Марта Фонт проводила семінари з читання давньоруських текстів в університеті ім. Йозефа Аттіли (тепер Сегедського наукового університету), а тема її докторської дисертації «Питання про російсько-угорські відносини XII століття» (1979). Вона автор багатьох історичних праць (Font: 1996; 1995).

У XIV–XVI століттях південно-західні руські землі, на яких тоді формувалася українська народність, стали об'єктом активних зовнішньополітичних інтересів феодальних держав – Польщі, Угорщини, Московського царства, Туреччини та Кримського ханства, які намагалися кожна зі своєї сторони загарбати якомога більше української землі. Після Люблінської унії 1569 року більшість українських земель опинилася у складі шляхетської Польщі. Це були Східна Галичина, Волинь, Поділля, Київщина, частина Лівобережної України (майбутня Полтавщина). Поза

межами Польщі залишилися Закарпатська Україна (у складі Угорщини); Північна Буковина та Північна Бессарабія (територія теперішньої Чернівецької області), яка входила до складу Молдавського князівства; Чернігівщина, що входила до складу Російської держави. На цих землях проживали в ті часи не тільки українці, а й угорці, поляки й волоське населення. «Угорські поселення безперервно, одне за одним, були розташовані по річці Серет. Про їх знаходження свідчать грамоти кінця XIV початку XV» (Ferenczy 1999: 15–16). Про це свідчить також і збірник «*Moldvai csángó-magyar okmánytár 1467–1706*». Угорське населення з давніх часів проживало у безпосередніх тривалих контактах зі слов'янами, особливо з українцями, що не могло не відобразитися на лексиці мов (зокрема, діалектів) двох сусідніх народів. Зараз про це свідчать українські запозичення в угорській мові, напр.: *csereda* 'череда', *haluska* 'галушка', *kutacs* 'залізна кочережка' тощо (Лизанець 2000). Про слов'янські запозичення в угорській мові свідчить двотомна праця Іштвана Кнієжа (Kniezsa 1974).

Значення канцелярської руської мови в історії розвитку української літературної мови дуже важливе, першорядне, бо вона стала провідником. Своєрідним переходом від живої української мови до мови літературної. У період виникнення Литовсько-Руської держави (друга половина XIV – перша половина XVI століття) помічено не тільки збереження старих форм, а також введення нових. «Князі в деяких грамотах наголошують «Ми старовини не рухаємо, а новини не вводимо»..., але у Великому князівстві Литовському 9/10 білоруської та української людности, тому природно, що державною мовою стала наступниця книжно-писемної давньоукраїнської – руська мова» (Фаріон 2010: 57).

Важливою джерельною базою для вивчення історії становлення мовної системи як народнорозмовної, так і української літературної мови є староукраїнські рукописні пам'ятки. Від XIV–XV століття до нас дійшли українські грамоти, писані на території Великого князівства Литовського та поза його межами. Історичні документи, які з'явилися на території Молдавського князівства, а більша їх частина це грамоти, були написані канцелярською руською мовою. Наприкінці XIII і на початку XIV століття жива мова відрізнялась від церковної та літературної мови.

Багатовікову традицію ділового стилю репрезентують грамоти – найдавніші староукраїнські короткі ділові документи, у яких фіксували юридичні операції

приватного і державного характеру. Дослідженню українських грамот приділяли увагу такі мовознавці, як В. Розов (1907), В. Ярошенко (1931), М. Антошин (1958), А. Яцимірський, Л. Коломієць, Л. Деже (1996) та ін.. Детально вивчено лексичний, фонетичний, морфологічний і синтаксичний рівні цих пам'яток. Проаналізовано їхні локальні риси. Як зауважив М.Станівський, на підставі лінгвістичного дослідження зокрема буковинсько-молдавських грамот XIV–XVII ст. «можна з'ясувати багато нового в питанні про формування мови української народності, а найбільше – поглибити знання з історії буковинських говорів» (Станівський 1960: 16). Вивченню грамот приділяв значну увагу і академік М. Жовтобрюх. Вчений на підставі своїх досліджень зробив висновок, що мові грамот XIV–XV століття більшою чи меншою мірою властиві всі специфічні ознаки літературної мови, тобто вона не є простим копіюванням діалектного мовлення, а «в ній у певній системі поєднані старокнижні й народні елементи, отже, це мова унормована, хоч, природно для тієї доби не всі її норми були сталі й послідовні. Більше того, в ній досить широко використовуються мовні штампи, характерні для ділового стилю тогочасної літературної мови, причому таке використання становить майже витриману систему» (Жовтобрюх 1976: 63). Академік М. Жовтобрюх вказав на те, що «загальний характер мови тодішніх грамот, писаних на Україні, мало чим відрізняється в залежності від місця їх походження... Мова характеризується... певною спільністю фонетичної системи й морфологічної та синтаксичної будови» (Жовтобрюх 1976: 64). Отже, мовознавець свідомо чи з погляду на недостатність фактологічного матеріалу зробив узагальнення щодо мови грамот, спростувавши цим поділ їх на групи за регіональними мовними рисами. Грамоти в науковій літературі поділяють за географічними ознаками, так відрізняються декілька типів юридичних документів. У своїй роботі ми взяли до уваги загальноживаний у літературі територіальний розподіл українських грамот на галицькі, волинсько-польські та молдавські.

Серед галицьких грамот виділяють декілька типів:

1. Перемиський тип.
2. Львівський тип.
3. Снятинсько-коломиїський тип.
4. Галицький з Галича.
5. Самбірський тип (Шевельов 2002: 510).

У пропонованій роботі зосереджено увагу на молдавських грамотах.

Період нашого дослідження важливий як для українців, так і для угорців, а джерелом аналізу текстів став Словник староукраїнської мови XIV–XV століття, який вийшов друком у Києві в 1977 році (далі – ССУМ). Автори ССУМ обмежують його хронологічно – періодом з 1300 р. до 1500 р. (перша грамота датована 1322 роком). ССУМ фіксує ту лексику, яка використовувалась в офіційних документах, різних грамотах (розмежувальних, дарчих, вкладних тощо) та пам'ятках світського характеру (описи замків, написи на стінах храмів, на печатках правителів, надписи надгробних камнів).

У пам'ятках XIV–XV століть зафіксовано чимало запозичень із сусідніх західно- і південно-слов'янських мов (чеської, болгарської, польської), а також ми зустрічаємо декілька слів з німецької, угорської та молдавської мов. Найбільш чисельними були запозичення у сфері соціально-адміністративної лексики. Це назви урядових осіб, напр., **хотарникъ**, **немешь**, **банк**, які переважно залишились у словниковому складі української мови. Автори Словника фіксують усі запозичення з різних мов, а також вказують на мову-посередника. До словникового складу залучено загальні та власні назви, які представляють мову XIV–XV століть. Усі реєстрові слова подано зі збереженням орфографії оригіналу. У всіх запозиченнях вказано значення слів. Багато угорських слів потрапило в українську мову за допомогою мови-посередника, а саме з молдавської мови.

У нашому дослідженні зібрано всі угорські запозичення, точніше особові імена та назви урядовців, які з'являються у грамотах XIV–XV століть, і які походять з угорської мови або потрапили в українську мову за допомогою мови-посередника – молдавської.

Мета пропонованої роботи – дослідити особливості угорських особових та урядових назв в українсько-молдавських грамотах XIV – XV століття. Досягнення поставленої мети реалізується шляхом розв'язання таких завдань:

- виявити специфіку українсько-молдавських грамот;
- подати угорський переклад грамот як нового джерела для угорських дослідників історії середньовіччя;
- з'ясувати фонетичні та морфологічні особливості особових та урядових назв в українсько-молдавських грамотах як джерелі руської канцелярської мови;

- укласти реєстр власних назв і топонімів.

Молдавські грамоти, чисельність яких складає декілька тисяч, важливі історичні та мовні пам'ятки як для славістичних, так і для історичних досліджень. У нашій роботі зібрано та проаналізовано 63 грамоти.

Під час аналізу були використані такі офіційні юридичні документи:

1. Дарчі, підтверджувальні та купчі грамоти, в яких йдеться про земельні володіння, привілеїї, данину, феодалні повинності.
2. Розмежувальні грамоти, в яких визначають межі земельних угідь різних власників.
3. Вкладні грамоти, які свідчать про передачу церкві будь-якої нерухомості; боргові зобов'язання і поруки за боржників; записи про визначення посагу, про майно чоловіка і дружини та інші.
4. Різні грамоти купцям (про вільний проїзд через володіння феодалного правителя, визначення розміру мита та інше).
5. Напис на могильних каменях.

Одне з основних завдань нашої роботи полягає в наданні нових матеріалів для угорських дослідників-істориків. Ці грамоти писані канцелярською руською мовою, а також до них ми додаємо угорський переклад. Для перекладу власних та географічних назв ми використовували таблицю перепису відомого мовознавця-славіста Іштвана Кнієжи. У науковому світі та літературі прийнято вважати, що «основа транслітерації полягає в тому, що незважаючи на мову, яка перекладає кириличні слова, кожна літера кирилиці завжди переписується і подається однією і тією ж латинською літерою» (Hidrovis–Zoltán 1985).

На жаль, угорські історики за браком знання мови, тобто канцелярської руської мови, поки що молдавські грамоти не досліджували. Також цей джерельний матеріал не дуже доступний науковцям (за винятком виданих збірників грамот) через зберігання в різних архівах по усьому світу. Хочу висловити подяку угорським, румунським та українським колегам, які допомогли мені зібрати значну кількість молдавських грамот. Ми працювали зі збірниками грамот, з фотокопіями оригіналів та з дігитальними фотографіями. У збірниках грамот, де укладчики вносили правки щодо правильного читання, у своїй роботі ми маркуємо позначкою – Sic! (правильна форма), а до не точних читань формою – Sic? (можлива форма).

У нашій роботі зібрані не всі грамоти, у яких трапляються угорські особисті назви та назви урядових осіб. Список грамот, які ще не вдалося розшукати, додається в кінці роботи.

Для полегшення пошуку в кінці подається реєстр власних назв та топонімії, зафіксованих у грамотах. Реєстр побудований за таким принципом: вихідну форму власної назви ми подавали, зважаючи на першу форму власної назви зафіксованої у ССУМ (називний відмінок однини) та її перепис за правилами поданими І. Кнієжи, а також представлено додаткову інформацію, яка міститься у грамоті. Варто зауважити, що в сучасному українському мовознавстві немає відповіді на питання, як здійснювалося найменування осіб у XIV столітті.

Розділ I. Українська мова

Питання географії функціонування української мови досліджуваного періоду є достатньо складним і – на перший погляд – суперечливим. Важливим є нестабільність територіальних меж поширення української мови. Інколи ця територія різко звужувалася, охоплюючи заледве одну п'яту українських земель XII–XV ст., а в інші часи розширювалася. Незалежно від охоплюваної території в різні часові проміжки, українська мова зберігала прагнення до розвитку. Традиційно важливим вважається питання про початки української мови. Дослідження на матеріалі писемних пам'яток потребує деталізації окремих положень, зокрема інформації про історію мови, а також її історичні, культурні та специфічні мовні риси. Переконливим теоретичним свідченням існування мови може бути наявність назви, якою її номінують. Але й ця теза часто є оманливою, бо залежить не тільки від суто лінгвістичних чинників, а й від політичних. Це безпосередньо стосується випадку з українською мовою.

У своїй праці ми розглянемо лише окремі фрагменти історії назви мови (сконцентруємо увагу на досліджуваному періоді, тобто XIV–XV ст.), не аналізуючи самої назви країни.

Термін «українська мова», стосовно назви усієї мови, є відносно недавнім. Первісно ця назва була регіональною (тобто вживаною на позначення козацьких земель), але поступово набула загального поширення, частково з огляду на місце та значення козаків в історії країни. Починаючи з XIV століття виникла потреба для нової назви країни та її мови, бо перед тим мова, що тепер зветься українською, була відома як руська. Назва руська мова почала створювати плутанину, бо коли Україну було приєднано до Росії почали позначати свою мову *русский язык*, тому виникла потреба іншої назви. Деякий час мову України намагалися відрізнити від російської за допомогою термінів *югоруський*, *малоруський*, термін «*український*» «перемогло піднісшися від регіонального до загальнонародного статусу» (Шевельов 2002: 45).

Отже, до кінця XVII ст. переважав термін *руський* (в деяких працях *славеноруський*), але навіть тоді він цілком не був однозначним, оскільки застосовувався як власне до української мови, так і до мови більшої єдності, що

охоплювала усіх православних слов'ян у межах тогочасної Польщі, Угорщини, Молдови, Буковина, де проживало українське населення.

Якщо подивитися глибше в історію (до XIV ст.), то з географічного погляду термін Русь – це Київська земля, Київська Русь. Цей термін був багатозначним, тобто позначав землю усіх східних слов'ян. Звідси походять і сьогоднішні протиріччя між українською назвою *руський* та російською – *русский*. В історії відомо, що провінціальні території часто перебирали назви своїх держав, напр.: назва Румунія (*România*) взяла від назви м. Рим, а Росія – від назви Київська Русь.

Термінологічна плутанина назв мов – ще й донині не закрито питання, до якого постійно повертаються мовознавці, історики та етнографи.

I.1. Періодизація української мови

Українська мова за традиційною генеологічною класифікацією належить до східнослов'янської групи разом з російською та білоруською мовами. За кількістю носіїв сучасна українська мова, за останньою інформацією, посідає 14 місце у світовій сім'ї мов.

Мова є надзвичайно складною системою, яка весь час змінюється. Її виникнення – це тривалий процес, що охоплює багато століть. Встановити її хронологічні межі можливо лише спираючись на історичні та мовознавчі факти. Питання походження української мови та її періодизація здавна хвилює українських та зарубіжних лінгвістів та істориків. Дослідники дискутують про місце і шляхи формування української мови. В українському мовознавстві проблема виникнення української мови залишається актуальною. М. Жовтобрюх, Л. Булаховський, В. Німчук свого часу намагались встановити та обґрунтувати хронологізацію розвитку української мови.

Наприклад, академік Л. Булаховський, вивчаючи писемні пам'ятки зазначає таке: « [...] ні для IX століття, ні навіть для часу, що передував йому, уявити східне слов'янство як щось цілком монолітне в побутовому або в мовному відношенні неможливо» (Крижанівська 2010: 15). Вчений вважав, що лексичні, фонетичні та морфологічні ознаки української мови частково вже спостерігаються у пам'ятках XII століття.

Проблемам періодизації української мови приділяли увагу багато відомих українських мовознавців: Г. Півторак, В. Німчук, М. Бойчук, Ю. Карпенко, О. Татаренко, Ю. Шевельов та ін. В українському мовознавстві напрацьовано багато загальновизнаних періодизацій української мови, які різняться визначенням їх хронологічних початків та різними назвами періодів.

В нашій роботі ми детальніше розглянемо декілька, на нашу думку, найважливіших періодизацій української мови.

Періодизація, запропонована М. Бойчуком, базується на радянському підході, її основна концепція була запропонована Ф. Філінім. Концепція об'єднує два періоди української мови, поділяючи їх на дві частини.

1. Незадокументований період:

- спільнослов'янська мова
- давня спільносхіднослов'янська (антська) мова (VI – VIII ст.)
- давньоруська мова початкового періоду (IX – XI ст.)

2. Задокументований період:

- давньоруська мова пізнішого періоду (XI – XIII ст.)
- українська мова (початок XIV – XX ст.) (Крижанівська 2010: 17).

Розроблена О. Шахматовим і допрацьована Ф. Філіним теорія спільної давньоруської мови, яка начебто існувала в період Київської Русі і стала джерелом для російської, української та білоруської мов, надовго запанувала і в українському мовознавстві. Хоч, треба віддати належне українській славістиці, у ній від початків її існування (20-і рр. ХХст.) розуміли штучність терміна і реалії «праруська мова». Дещо пізніше І. Огієнко відзначає: «Три східнослов'янські мови... зростали незалежно одна від одної, як мови самостійні, і т. зв. «праруської» спільної мови ніколи не було» (Огієнко 2001: 88) Також цю думку поділяє і проф. С. Смаль-Стоцький, професор Вільного українського університету у Празі: «Не було (спільного) центра або колиски східних слов'ян на середньому Дніпрі. Словині новгородські, радимичі, і в'ятичі, і кривичі, та й дреговичі середнього Дніпра ані не бачили, в тій колисці ніколи не лежали, і з неї в свої нові оселі ніколи не розходилися, тільки прямо із свого первісного осідку в прабатьківщині, так би сказати, найкоротшою дорогою напраці, посуваючися навкруги балтів ішли до нового осідку. Так само й бужани, і волиняни, і дуліби, і тиверці не вилігувалися в колисці над Дніпром. Якоїсь єдності і спільності східних слов'ян з одним якимсь центром не бачимо навіть ще далеко пізніш, а не то в цих давніх часах. Східні слов'яни т. зн. ях? частини (племена) стикалися в тих часах однаково із північними і західними слов'янами, т. зв. з поодинокими ях племенами, ніякі спільні інтереси супроти інших груп їх тоді докупи тісніше не в'язали, так що про якийсь окремішній спільний їх розвиток у суперечності до південних і західних слов'ян ані сліду ніде не бачимо» (Огієнко 2001: 88–89).

Такий підхід українських мовознавців до проблеми спільної східнослов'янської прамови довгий час вважався периферійним, буржуазно-націоналістичним, мало не антинауковим.

Періодизація Ю. Карпенка розроблена на основі вивчення фонологічної системи української мови. Він виокремлює такі періоди:

1. Праслов'янська мова (кінець II тис. до н.е.). Сюди належать такі фонетичні зміни: закон наростаючої звучності, поява носових голосних, розвиток складотворчості *r* та *l*, палатизації.
2. Спільна мова східних та південних слов'ян (II ст. до н.е. – IV ст.). Сюди належать такі фонетичні зміни: перехід *kw*, *gw* у *sw*, *zw*; спрощення *dl*, *tl* у *l*; перехід *tj*, *dj* у *tš*, *dž*.
3. Спільносхіднослов'янська мова (IV – X ст.)
 - антська мова (VI – VII ст.)
 - давньоруська мова (VIII – X ст.): повноголосся, перехід початкового *je* в *o*, деназалізація носових голосних.
4. Давньоукраїнська мова (XI – XIV ст.). Сюди належать такі фонетичні зміни: занепад редукованих *ь*, *ь* та його наслідки; перехід *e* в *o* після шиплячих та *j*, злиття *и* – *ы*; перехід **ѣ** в *і*.
5. Староукраїнська мова (XV – XVIII ст.): перехід *e* та *o* в *і* в новозакритому складі, поява сучасних опозиційних глухий – дзвінкий, твердий – м'який.
6. Нова українська мова (XIX – XX ст.) (Карпенко / Мовознавство – 1993. – № 5: 8).

Періодизація українського вченого Ю. Шевельова також базується на результатах вивчення фонологічної системи української мови і охоплює чотири етапи.

1. Протоукраїнський період (до середини XI ст.).
2. Староукраїнський період (від середини XI ст. до XIV ст.).
3. Середньоукраїнський період:
 - ранній середньоукраїнський (XV ст. – середина XVI ст.);
 - середній середньоукраїнський (середина XVI ст. – початок XVIII ст.);
 - пізній середньоукраїнський (XVIII ст.).
4. Сучасний період (від XVIII ст. – до сьогодні) (Шевельов 2002: 54–55).

Академікові В. Німчуку також належить періодизація розвитку української мови:

1. Праслов'янська мова з протосхіднослов'янськими діалектами в її складі (VI – VII ст.).
2. Прасхіднослов'янська мовна єдність з протоукраїнськими діалектами (VII–VIII – до X ст.).
3. Давньоруськоукраїнська мова (XI – XIII ст.).

Якраз у цей період у писемних джерелах уперше фіксується слово *Україна* – Іпатський (може, Іпатіївський?) літопис під 1187 р., розповідаючи про смерть переяславського князя Володимира Глібовича говорить: «И плакалася по немь вси переяславци, о нем же Украина много постана» (Півторак 2004: 99–101.) Сама мова в писемних пам'ятках того часу називається слов'янською або руською.

4. Середньоукраїнська, або середньоукраїноруська мова (з XIV–XV до кінця XVII ст.).

– ранньосередньоукраїнська мова (з XIV–XV до першої половини XVI ст.);

– пізня середньоукраїнська мова (друга половина XVI – XVII ст.).

5. Новоукраїнська мова (від кінця XVII ст.) (Німчук / Мовознавство 1997: № 6: 3).

Більшість дослідників української мови починають періодизацію з праслов'янського періоду, коли в спільнослов'янській мові в східних її діалектах розвивалися протоукраїнські ознаки української мови. Найбільш суперечливим є період від розпаду праслов'янської мови до XIV століття. Також дослідники не однаково називають самі періоди української мови. У нашому дослідженні як базову будемо використовувати періодизацію Ю. Шевельова та користуватимемось терміном, запропонованим І. Фаріон, *канцелярська руська мова*.

Мову середньоукраїнського періоду називали ще «русською», «українською», «малорусською», «козацьким язиком», зрідка «язиком литовським». У мовознавчих працях назви мови цього періоду не гомогенні. Наприклад, В. М. Русанівський (2001) вживає термін *ділова мова, руська мова*; Ю. Шевельов (2002) – *канцелярська, руська мова*, І. Фаріон (2010) – *канцелярська руська мова*, М. А. Жовтобрюх (1979) – *канцелярська мова*.

У зв'язку з нестійкою давньою лінгвістичною термінологією більшість мовознавців намагається називати давні мови за їх колишніми назвами, але на практиці у кожного автора свій підхід щодо назви мови, що й призводить до

термінологічної плутанини. Мовознавці повинні прагнути до якомога більшої однозначності термінів.

Отже, як робочий ми використовуємо термін *канцелярська руська мова*. Термін «руська» не означає «російська», яка в ті часи в Україні називалась «московська». «Етно-географічне поняття «Русь» мало відношення в основному до території заселених народом, що нині використовує назву «Українці». Середньовічні поняття народ «**рѣськни**» «**ꙗзык рѣськни**» мали зовсім інше етнічне наповнення, ніж те яке бачимо в сучасних умовах?, коли назву «росіяни» використовують? для позначення слов'янського населення Російської Федерації» (Шевельов 2002: 45).

Вживана багатомовність на українських територіях збагатила чисельність українських пам'яток. Крім руської писемної мови, були поширені церковнослов'янська, латинська, польська та грецька мови.

Церковнослов'янська мова ніколи не була розмовною мовою. Це була мова призначена для церковних і суміжних жанрів. Церковні рукописи, які переписувались з болгарської мови (їх просто копіювали, тобто дослівно переписували), а пізніше вносили місцеві риси. Напр.: закінчення дієслів на **-тъ** (церковносл. **-тъ**), а також закінчення орудного відмінка іменників однини чоловічого та середнього роду на **-ьмь** та **-ьмь** (церковнослов. **-омь** та **-емь**), не вживали носових голосних, заміна сполуки **джд** на **ж**. Інших місцевих рис дотримувались менш послідовно, напр.: **вьрхъ** (церк. **врѣхъ**), форми повноголосся, вживання **ѣ** замість **ѧ** в закінченнях родового відмінка іменників жіночого роду м'якої групи, напр.: **конѣ**, **землѣ**. Успадкування церковнослов'янських рис, які насичені болгаризмами та румунізмами спостерігаємо в молдавських грамотах.

Церковнослов'янська мова функціонувала у богослужбових книгах, церковно-богословських текстах, а також в церковній літературі. Це була спільна мова православних слов'янських народів, її використавували не лише на території України, а й поза її межами (напр., православні хорвати та румуни). Цю мову зберегли у церковній літературі та у молитвах українці та білоруси. Вона мова була мовою «престижу», бо нею користувались освічені люди. «Оскільки церковнослов'янська, особливо у її східнослов'янському варіанті сприймалася як літературна, то її часто називали «русською»» (Огієнко 2001: 123).

У XIV–XV століттях, на мою думку, було декілька мовних систем, які функціонували одночасно. Нестійка термінологія призводить до плутанини. У мовознавців ми знаходимо на позначення мови цього періоду такі терміни: мова «словенська», мова «руська», мова «проста», «русько-литовська» мова. Тут ми бачимо повний термінологічний «хаос».

Поряд з церковнослов'янською мовою на територіях Великого князівства Литовського та поза його межами була поширена писемна канцелярсько-руська мова. У мовознавчій літературі знаходимо також багато варіантів щодо позначення цієї мови, про які ми вже вище згадували.

I. 2. Мовні зв'язки канцелярської руської та церковнослов'янської мови

Потрібно зауважити, що представлена періодизація Ю. Шевельова базується на фонологічному принципі та всі хронологічні межі належать різним звукозмінам. Протоукраїнський період (до середини XI ст.) немає збережених джерел, писаних носіями української мови. Давньоукраїнський період (від середини XI ст. – до кінця XIV ст.) представлений досить значною кількістю писемних пам'яток, але складені вони церковнослов'янською мовою. Для ранньосередньоукраїнського періоду (від початку XV ст. – до середини XVI ст.), виникає проблема відмежування українських пам'яток від білоруських. У пам'ятках середньоукраїнського періоду (від середини XVI ст. – до перших років XVIII ст.) писемна мова виступає в кількох варіантах: по-перше, як особливий різновид церковнослов'янської; по-друге, «дуже перероблений – різновид говірної мови» (Шевельов 2002:54). Пізньосередньоукраїнський період – це сучасний період (від останніх років XVIII ст. і дотепер), це мішана українська та російська мова.

Літературною мовою була церковнослов'янська мова, «в її місцевій редакції, але дещо змодифіковано» (Шевельов 2002:497). Вперше спостерігається загальний занепад письма, внаслідок багатьох історичних обставин (війни, міграція населення). Мало писалось рукописів, а ті, які вже були написані, не завжди могли зберегтися (війни, пожежі). «Хоча відверто ніхто не відкидав церковнослов'янської мови, як літературної мови, але дотримання її норм, на значну міру штучних, стало справою неможливою» (Шевельов 2002: 497).

У кінці XIV ст. завдяки українсько-балканським контактам на українській території з Болгарії та Сербії прийшла нова тенденція. Також важливо наголосити на молдавському посередництві, точніше на важливій ролі буковинських монастирів, а особливо – Нямецького монастиря. Болгарські освічені монахи, тікаючи від турецької навали, шукали притулок у сусідніх слов'янських країнах. Більшість подалась до Сербії, частка з них до Молдавії, а деякі залишились в Україні. Відомий діяч Кипріян Цамблак, який провів частину свого життя у Царгороді на горі Афон, а також перебував якийсь час у Молдавії, пізніше потрапив до Києва та був обраний київським митрополитим (1375). В Україні він перебував до 1389 року. Його родич Григорій Цамблак прибув до Києва у 1409 році, із Сучави, став Київським і

Литовським митрополитом у 1415 році і в Україні був аж до 1418 року, а після чого поїхав до Молдавії у монастир Нямц.

На думку А. І. Соболевського, можливо це не була масова міграція, а точніше три особи: «Сверх того, в самой Росии появились южнославянские выходцы. Мы знаем из них троих. Один – митр. Киприян, полугрек полуболгарин, живший до приезда в Россию в монастырях Константинополя и Афона, любивший книжное дело, занимавшийся и переводами с греческого и (будучи уже митрополитом) переписыванием книг, и прославившийся в Росии как автор. Другой – его родственник, митр. Григорий Цамвлак, болгарин, живший до приезда в Россию и на Афоне, и в Сербии, и в Молдавии, большой любитель книжного дела, оставивший по себе память рядом литературных трудов. Третий – «иеромонах Святой Горы» Пахомий Логофет, серб, сначала простой писец в приютившей его Троицкой лавре, потом одна из литературных знаменитостей Северо-Восточной Руси половины XV века» (Соболевский 1980: 156–157). Ці три особи, про яких говорить А. І. Соболевський, втікали від турецької навали додому, тобто можливо все ж таки генетично вони були слов'янами (тобто вихідцями з українських, сербських та молдавських територій).

З болгарськими ченцями, а особливо з іменем Григорія Цамблака, пов'язана реформа в галузі літературної мови та правопису, яка поширювалася досить повільно на україномовних територіях. Метою цієї реформи було очищення церковнослов'янської мови від усіх (розмовно-діалектних) місцевих елементів на письмі. Так з'явилась «оновлена церковнослов'янська мова», з штучним письмом та рядом обов'язкових правил у граматиці та правописі, «так званий другий південнослов'янський орфографічний (графіко-орфографічний) вплив помітно позначився лише на правописі конфесійного письменства XVI ст. і мало торкнувся світського» (Німчук 2002: 5).

«Ця постава, як і правила її практичного втілення у граматиці та правописі, виходила з кола священників і книжників, що гуртувалися під крилом останнього патріарха Євтимія Тирновського (1370–1393). Найміцніші позиції мала в Сербії, почасти під впливом Євтимієвого послідовника Константина з Констанци (особливо в писарні Ресавського монастиря, 1418–1439). Така відстороненість від повсякденності говірної мови, мабуть, була закорінена в загальних світоглядних

підвалинах цієї течії, що шукала найвищої правди та об'явлення в житті поза суєтним світом і над ним» (Шевельов 2002: 499).

Посилаючись на працю Мігая Кочіша (Kocsis 2008: 17), ми вибірково вказуємо на ті правила, за якими потрібно було працювати писарям, які використовувались у молдавських грамотах.

«Е. Георгієв докладно описує, як траплялось «виправлення книг»:

1. Визначали вибір (набір) букв, участі шифту, що не мали їх звуки.
2. Орфографію і мову наближували до старослов'янської мови і правопису.
3. Графіку (що позначала відносини букв між звуками) і орфографію намагались наблизити до грецької орфографії, і до правопису, а літературну мову наблизити до грецької літературної мови т.з. узусу» (Kocsis 2008: 17).

Переписувачі рукописів працювали так у межах єдиної системи. "Євтимійська реформа правопису найбільш показно описав В.П. Василев, який дуже точно, в 14 пунктах згрупував нові характерні особливості орфографії, додавши що сформульовані в 8–14 пунктах правила тільки ймовірні» (Kocsis 2008: 18).

З 14 пунктів ми обрали тільки ті, які трапляються в українсько-молдавських грамотах, а також до кожного з них подали приклади.

1. Редуковані (**ѣ**, **ѥ**) можуть траплятись у такій послідовності. Редукований **ѣ** там, де є голосна, а **ѥ** там, де голосної немає. Виняток: у старослов'янській мові використовувався **ѣ** в кінці багатьох слів.

Наприклад, **ѣ** стоїть в кінці слова:

осѣченнимъ – (1404 р., травень 1) **члѣнкоуѣ** – (1457 р., вересень 13); **ѣѡрѣнѣ** – (1466 р., грудень 8); **нѣгѣ** – (1466 р., грудень 8); **оурюкѣ** – (1395 р.).

У середині слова **ѣ**: **прѣкъзлюблених** – (1490 р., січень 18); **ѣрътаново** – (1439 р., липень 30).

У кінці слова **ѣ**: **хѡѣць** – (1434 р.); **ѣхѡѣтъ** – (1459 р., травень 28); **нѣгѣ** – (1470 р., травень 28); **крипость** – (1395 р.); **оуноучатомъ** – (1395 р.).

У середині слова **ѣ**: **юръѣ**.

2. Буква **ѣ** переважно трапляється для позначення дати у грамотах, але крім цього багато разів і у слові **сѣѣѣ** - слуга. Також цю літеру зустрічаємо і в особових назвах (напр.: **стоуръѣ** (1495 р., січень 17)).

3. Юси (**Ɑ**, **Ɱ**) використовуються, але в багатьох випадках їх вже замінюють інші літери. Графічна система у грамотах в різних регіонах змінювалась. У грамотах XV ст. з Центральної України зовсім не вживались юси. В галицьких і волинських грамотах **Ɱ** зовсім відсутній (Мойсієнко 2004: 9). У молдавських грамотах присутня церковнослов'янська традиція, успадкована від болгар, але якщо **Ɱ** виступає переважно на своєму традиційному місці, то вже **Ɑ** позначає м'якість попереднього приголосного перед *a*, а також означає сполучення *ja*, або виступає замість **Ɱ**. Докладніше про юси та їх вживання ми скажемо пізніше.

4. В іншомовних словах регулярно використовують грецькі літери. В українсько-молдавських грамотах зустрічаємо такі грецькі літери:

літера **Ⱳ** найчастіше зустрічається у слові **ⱲⱮⱮⱮⱮⱮⱮ**, а також у позначенні дати грамоти. В особистій назві форми **ⱲⱮⱮⱮⱮⱮⱮ** (зн. в. одн.).

літеру **ⱳ** ми зустрічаємо в наступних словах: **ⱳⱮⱮⱮⱮⱮⱮ**, **ⱳⱮⱮⱮⱮⱮⱮ**, **ⱳⱮⱮⱮⱮⱮⱮ**, **ⱳⱮⱮⱮⱮⱮⱮ** (1433 р.);

літеру **ⱴ**: **ⱴⱮⱮⱮⱮⱮⱮ**, **ⱴⱮⱮⱮⱮⱮⱮ** (1421 р., 13 грудня);

літеру **Ⱶ**: **ⱵⱮⱮⱮⱮⱮⱮ** (1470 р., 28 травня); **ⱵⱮⱮⱮⱮⱮⱮ** (1493 р., 5 березня); **ⱵⱮⱮⱮⱮⱮⱮ** (1462 р., 2 березня); **ⱵⱮⱮⱮⱮⱮⱮ** (1487 р., 1/V листопада); **ⱵⱮⱮⱮⱮⱮⱮ** (1493 р., 5 березня);

літеру **ⱶ**: **ⱶⱮⱮⱮⱮⱮⱮ**, **ⱶⱮⱮⱮⱮⱮⱮ**, **ⱶⱮⱮⱮⱮⱮⱮ**, **ⱶⱮⱮⱮⱮⱮⱮ**, **ⱶⱮⱮⱮⱮⱮⱮ**, **ⱶⱮⱮⱮⱮⱮⱮ**, **ⱶⱮⱮⱮⱮⱮⱮ** (1490 р., 15 березня); **ⱶⱮⱮⱮⱮⱮⱮ**, **ⱶⱮⱮⱮⱮⱮⱮ**, **ⱶⱮⱮⱮⱮⱮⱮ** (1487 р., 9 жовтня); **ⱶⱮⱮⱮⱮⱮⱮ**, **ⱶⱮⱮⱮⱮⱮⱮ** **ⱶⱮⱮⱮⱮⱮⱮ** **ⱶⱮⱮⱮⱮⱮⱮ** **ⱶⱮⱮⱮⱮⱮⱮ** (1495 р., 17 січня).

5. Літеру **ⱷ** найчастіше зустрічаємо перед приголосною та в кінці слова.

Напр.: **ⱷⱮⱮⱮⱮⱮⱮ** (1495 р., 17 січня); **ⱷⱮⱮⱮⱮⱮⱮ**, **ⱷⱮⱮⱮⱮⱮⱮ** (1487 р., 9 жовтня);

а **ⱸ** в інших випадках:

ⱸⱮⱮⱮⱮⱮⱮ (1495 р., 17 січня); **ⱸⱮⱮⱮⱮⱮⱮ** **ⱸⱮⱮⱮⱮⱮⱮ** (1487 р., 9/V жовтня); **ⱸⱮⱮⱮⱮⱮⱮ** (1438 р., 5 березня).

6. Написання **ⱹ** та **ⱺ** часто міняється.

На початку слова фіксуємо як **ⱹ**, так і **ⱺ**:

внчещїн, ванча, вба части (1487 р., 9/В жовтня);

У середині слова:

рѣкѣтѣва, (1490 р., 15 березня);

У закінченнях:

сыншвѣ, (1490 р., 15 березня); **оуноуковшм, оуноучатшм нх и прѣоуноучатшм нх и прѣшоурѣтшм** (1495 р., 17 січня).

7. Літери **оу** та **ѣ** обидві зустрічаємо. Першу бачимо на початку слова, а другу – у кінці.

Напр.: **оурик** (1487 р., 9/В жовтня); **оусимы** (1495 р., 13 березня); **доуховными, корѣны, проукомѣ и жомонтскомѣ** (1467 р., 9 жовтня); **ѣзыт, ѣгрѣскаго** (1499 р., 12 липня).

8. На місці сполучення **рѣ, лѣ,рѣ, лѣ**, потрібно писати **рѣ, лѣ**. В українсько-молдавських грамотах виявлено як дотримання цього правила, так і винятки. Напр:

рѣ: **брѣтаново** – (1439 р., 30 липня), **алеѣандрѣ, димитрѣ** (1421 р., 13 грудня), **господарѣ, хотарѣ, оутврѣдилѣ** (1431 р., 15 червня), **крѣстіанескѣлѣ, болрѣ, брѣлича** (1433 р., 3 листопада), **брѣличѣ, петрѣ, твердостѣ, банчоулѣ** (1434 р.);

лѣ: **непорѣшилѣ, оутврѣдилѣ и оукрѣпилѣ** (1434 р., 8 жовтня), **оузлѣ, длѣжника, должника** (1435 р., 5 березня), **былѣ, радулѣ, хотарѣ, влѣчѣ, брѣлича, чрѣного** (1435 р., 30 березня) **длѣгымѣ, крѣницамѣ, алеѣлѣ** (1436 р., 13 червня) **далѣстопочикшего, лѣжко(м)** (1437 р., 20 грудня), **слѣвещи** (1438 р., 5 березня);

рѣ: **алеѣандрѣ** (1453 р., 26 січня), **петрѣ, господарѣ, татарѣ, оугорѣ, брѣладѣ, товарѣ, петрѣ канцлирѣ**, (1456 р., 29 червня), **оу долнем трѣгѣ** (1466 р., 8 грудня), **казимирѣ**, (1467 р., 9 жовтня), **гангѣрѣ** (1479 р., 29 квітня);

лѣ: **влинкѣлѣ, смотрылѣ. кролѣ**, (1467 р., 9 жовтня), **оутврѣдилѣ дадѣлѣ, апостолѣ** (1488р.), **посолѣство прышатель** (1496 р.), **штпоустилѣ** (1499 р., 12 липня), **ивѣлѣ** (1499 р., 26 листопада), **михѣилѣ, былѣ, порѣшилѣ, ѣтврѣдилѣ, оукрѣпилѣ**, (1500 р., 22 березня).

Також часто зустрічаємо **ѣр, ѣл**. Наприклад:

ѡр: бѡрлина хѡрловскаѡ (1400 р.), сѡродникѡ (1411 р., 28 червня), хѡрцѡганѡ (1445 р., 8 серпня), сѡрнѡ (1488 р., 15 жовтня), прѡгѡре (1449 р., 3 серпня), сѡрѡчинова, (1479 р., 29 квітня), сѡрати, (1487 р.), потѡвѡрдили (1487 р., 7 жовтня), хѡрманна (1487. 9/А жовтня), стѡрчешѡи, (1487 р., 9/В жовтня), мѡренкою, хѡрманна, (1488 р.), мѡрена, мѡрини (1488 р., 6 травня), сѡрнѡ (1488 р., 15 жовтня), фѡркашѡ, хѡрманна, (1490 р., 15 березня), потѡвѡрдили (1491 р., 16 сiчня), мѡрѡшка (1491 р., 17 сiчня), стѡростескою, потѡвѡрженiя, ѡтѡвѡрдил (1491 р., 26 грудня), четѡвѡртѡю (1494 р., 27 грудня), фѡртоуа, фѡркаша, мѡрини, (1495 р., 17 сiчня), мѡроушка, четѡвѡртаа, сѡратѡѡ, потѡвѡрдили (1495 р., 22 сiчня);

ѡл: брѡли хѡрловского (1400 р., 29 червня), на брѡладѡ, (1436 р., 13 червня), бѡлоша (1437 р., 20 грудня), бѡлош, кѡлимановѡ (1488 р., 15 жовтня), мѡлинѡ (1458 р., 26 жовтня), чокрѡлiе (1470 р., 28 травня), дрѡнкѡлѡщiи (1479 р., 29 квітня), прѡлакаб (1487 р., 7 жовтня), бѡлошек (1488 р.), кѡлимановѡ (1488 р., 15 жовтня), гѡлешешiи (1490 р., 15 березня), кобѡле (1491 р., 17 сiчня), прѡкѡлабокѡ (1493 р., 5 березня), брѡлад, дрѡгѡлинѡ (1495 р., сiчень), мѡлинин(и) (1495 р., 17 сiчня), бѡлошоу (1495 р., 22 сiчня), мѡгдѡлинѡ (1495 р., 13 березня), хѡрловѡ, кѡлнѡѡ, хѡрловѡ, (1499 р., 12 липня), крѡлигатѡурѡ (1499 р., 20/А листопада).

Тiльки у двох прикладах зафiксовано ѡр, ѡл:

ѡр: бѡрлича (1393 р.),

ѡл: оу брѡладѡ (1456 р., 29 червня).

Свтимiйська реформа залишила лiтеру ѡ, у грамотах писарi використовують її, але вже переважно замiняють iншими лiтерами. Детальнiше на лiтерi ѡ ми зупинимось пiзнiше.

І. 3. Канцелярська руська мова

Канцелярська руська мова, відчутно відрізнялася від церковнослов'янської мови, мови церковних книг, особливо після поширення Євтимієвої реформи на українських територіях. Лише наприкінці раннього середньокраїнського (XV ст. – середина XVI ст.) та середнього середньокраїнського (середина XVI ст. – початок XVIII ст.) періодів спробували досягти компромісу між обома варіантами.

Мовознавець Ю. Шевельов дає хронологічне розрізнення того, яке приблизне відношення могли мати руська та церковнослов'янська мови.

Приблизні часові межі	Церковна мова	Світська мова
1387–1420 рр.	Церковнослов'янська з місцевою специфікою	З українською основою, часто поліською
1420–1480 рр.	Змодифікована (Євтимієва) церковнослов'янська мова	З українською основою, часто поліською
1480–1575 рр.	Змодифікована (Євтимієва) церковнослов'янська мова	З білоруською основою, часто поліською

«Сама міра дотримання мовних норм також широко варіювала в залежності від місця написання тексту та особистості писаря» (Шевельов 2002: 506). Українські пам'ятки цього періоду ускладнювались не тільки домішками поліських мовних діалектичних рис, а в пам'ятках, написаних на території Молдови, також долучались болгарські або румунські мовні риси.

Канцелярська руська мова, як і будь-яка актова мова, була насичена готовими словниковими, фразеологічними формулами та мала різні варіанти написання (структуру грамот і їх готові формули ми опишемо пізніше). Канцелярська руська мова не була «вигадана» якоюсь однією особою, чинавіть однією канцелярією. Ця мова – це наслідок роботи кількох поколінь писарів, які частково наслідували мову їх попередників і оновлювали традицію, вносячи свої місцеві діалектні риси. Мова, кожного з них була закладена у їх мовній говірці, але у своїй колективній праці вони

наповнювали її здобутками попередньої канцелярської практики. Ця мова була, з одного боку, античною, тобто застарілою, а з іншого, – відкрита до оновлення, балансує між українськими та білоруськими рисами. У частині пам'яток досліджуваного періоду, переважають білоруські риси, в інших – українські, а в деяких випадках вони виступають разом. Тому виникає логічне питання – яка мова була в основі канцелярської руської мови?

Потрібно звернути увагу на «важливу ознаку нашої давньої української канцелярської чи актовий мови, а саме: що в основі її лежала північно-західна українська мова. Перші канцелярії зачали працювати на землях північних, поліських, і тут і виробилася стара канцелярська мова, що рано злучилася з мовою південною, галицькою, й створила тодішню українську літературну мову, мову руську, мову не тільки канцелярську, але й мову книжок. У цій мові сильно й довго трималися дві північноукраїнські ознаки, спільні й мові білоруській, а саме: 1). Писали *ѣ* замість *ѣ* в ненаголошеному складі, наприклад.: *тисѣча, присѣгати, десѣтина* й т. ін., але під наголосом маємо *я*: *дев'ятый – девѣть, полягутъ – полегли* й т. ін.; явище це не часте в мові білоруській, але частіше в північноукраїнській. Ненаголошене *ѣ* передається через *е*, – це риса північноукраїнська, спільна з білоруською, наприклад: *немий, беда, цена, вѣщій – вѣщючи, бѣгаючи – бегутъ, грѣхъ – згрешили* й т. ін. Ці дві ознаки, живі для північноукраїнської мови, були для інших українських земель тільки правописною звичкою, що сильно трималася в нас у віках XVI–XVII. Взагалі ж ця північно-західна основа нашої української літературної мови трималася, власне кажучи, аж до кінця XVIII віку, цебто до Котляревського, який з нею рішуче порвав, ставши писати живою мовою, в основі своїй полтавською.» (Огієнко 2001: 141–142).

Про те, що в основу канцелярської руської мови лягла українська мова, зазначає і проф. І. Первольф: « [...] був твердо переконаний, що західноукраїнська (українсько-білоруська) ділова мова могла бути створена тільки на українській мовній базі, оскільки вона не відображає жодної виразної білоруської фонетичної риси: ні «акання», ні «дзекання», ні «цекання» (Жовтобрюх 1979: 35).

Вчений Є. Карський робить припущення, що перше явище, тобто «акання», розвинулось раніше, ще в період Київською Русі, а «дзекання» і «цекання» не раніше XIV ст.. На думку академіка Л. Булаховського «нібито ділова західноруська (українсько-білоруська) мова спершу відзначалась переважанням білоруського

елемента, але чим далі більшої сили в ній набирав український елемент» (Жовтобрюх 1979: 35).

Є й протилежні погляди, у яких наголошено, що в основі канцелярської руської мови була білоруська мова. Ми бачимо, що це підтверджують погляди білоруського вченого Яковського (Якоўскі 1974: 43). Але історичні факти чітко підтверджують, що в основі канцелярської руської мови була українська мова, і про це свідчать такі фонетичні, морфологічні риси, які властиві тільки українській мові. Ці риси з'являються також і в молдавських грамотах:

1. Перехід *o, e* в *u*. Напр.: **торгoувлa, грoшкoв**.
2. Закінчення давального відмінка однини **-oви, -eви**. Напр.: **ивaнoви, стeфaнoви**.
3. Змішування **и-ы**. Напр.: **млiнoм, тисячю**.
4. На місці малого юса (**ѣ**) пишеться **ѣ**, або **-a -я**. Напр.: **пaнa oунклѣтa - пaнa oунклѣти; eрeмiѣ - eрeмiѣ; бoлѣринѣ - бoлѣрѣ**.
5. Перехід ненаголошеного *o* в *u*. Напр.: **тoтѣ мoунaстирѣ**.

Характерна для цих пам'яток і українська лексика. Напр.: українські власні назви типово з суфіксом **-ович**, а також і ті, які мають закінчення **-o**. Напр.: **хoдкo** (1433 р., 16 листопада); **ивaшкo, пaшкo, бѣлкo, aлeѣaндрo** (1470 р., 28 травня); **шaндрoвич** - уг. *Sándor* (1438 р., 5 березня).

Українські типові власні назви, напр.: **бoгдaнѣ** – Богдан (1433 р., 3 листопада), (1434 р., 8 жовтня), (1435 р., 30 березня); **кoзмa** – Кузьма (1438 р., 5 березня).

Разом з власними назвами зустрічаємо і такі українізми, які й зараз функціонують у літературній мові або властиві діалектам. Напр.: **вжитки** – все разом (1470 р., 28 травня); **имeнoвaни** – названі (1470 р., 28 травня); **пoтpeбнизнa** – потрібні (1470 р., 28 травня).

Розмежовуючи українські та білоруські пам'ятки, автори ССУМ брали до уваги як мовний, так і територіальний принципи: «У Словнику прийнято таку засаду: якщо пам'ятка виявила українські мовні риси – сплутування етимологічних **ѣ-и, ы-и**, зміни *o, e* в новому закритому складі тощо – вона вважалась належною до джерел української мови. І навпаки, коли пам'ятка характеризувалась білоруськими мовними особливостями – послідовно «аканням» – вона не включалася до джерел

Словника. Виняток становить білоруська копія українського перекладу Вісліцького статуту з виразними слідами «акання», що виникла на переломі XV–XVI ст. Коли ж пам'ятка не виявляла ні специфічно українських, ні специфічно білоруських мовних рис, вона визначалась за територіальним принципом, за місцем написання» (ССУМ 1977: 9).

Значення канцелярської руської мови в історії розвитку української літературної мови дуже велике, першорядне, бо вона стала містком між живою українською мовою та мовою літературною. У період виникнення Литовсько-руської держави (друга половина XIV – перша половина XVI століття) помічено не тільки збереження старих форм, а й уникнення нових. «Князі в деяких грамотах наголошують «Ми старовини не рухаємо, а новини не вводимо...», але у Великому князівстві Литовському 9/10 білоруської та української людности, тому природно, що державною мовою стала наступниця книжно-писемної давньоукраїнської – руська мова» (Фаріон 2010: 57).

Історичні документи, які з'явилися на території Молдавського князівства, основна частина, це грамоти, писані канцелярською руською мовою. Наприкінці XIII і на початку XIV століття жива мова відрізнялась від церковної та літературної мови. «Значительная часть молдавских грамот написана на славянском языке, являвшемся в XIV–XVII вв. официальным языком господарской канцелярии, церковного богослужения и литературы Молдавского феодального государства.» (Дмитриев 1973: 11).

Ми вважаємо важливим процитувати проф. Смаль-Стоцького, який писав: «Церковна мова з українською вимовою на Україні в своїй поукраїншеній формі уживалась своєю немов рідною мовою, бо мовою рідної української Церкви, її навіть називали тоді руською, цебто українською мовою. Тому мала вона й великий вплив на склад і розвиток живої літературної української мови в її початках» (Огієнко 2001: 126).

Літературна та церковна (релігійна) мови були консервативними, а жива мова – постійно змінювалась та розвивалась. «Про це свідчать глоси, які з'являються на полях рукописів, записи простою мовою, для того, щоб пояснити старі слова. Це доводить, що літературна і проста мова були далекі один від одного» (Фаріон 2010:133).

В. М'якишев у статті «"Мовы" Великого княжества Литовского в единстве своих противоположностей» дає точне визначення "руської мови" і "простої мови". Автор визначає спільне й відмінне у цих мовах. Все це скорочено показано в таблиці.

Руська мова – XIV – XV ст.	Проста мова – XVI ст. 40 роки – до XVIII ст. Пов'язане з появою Реформації
Офіційна мова канцелярії Великого князівства Литовського (грамоти, юридичні збірники)	Впершу чергу використовували для пояснень релігійних текстів, пізніше це – мова церковно-полемічної літератури
Еквівалентна латинській та польській мовам	Була створена опозиція церковно-слов'янській мові
Коріння черпаються зі староукраїнської та старобілоруської мов	Мова простого народу (люду) т. зв. „простятська мова”
У канцелярській мові знаходимо меншою мірою й елементи з церковнослов'янської мови	Церковно+слов'янські елементи знаходимо у спрощеній (українізованій) формі
Мова інтелігенції	Мова простого народу
Моноблочна система українсько-білоруської мови, яка включає в себе один підрозділ мовної системи.	Моноблочна система українсько-білоруської мови, яка включає в себе один підрозділ мовної системи.

Руська мова була офіційною мовою Великого князівства Литовського, до якого належали українські території: Наддніпрянщина, Волинь, Поділля, – а також її використовували на Галичині, Буковині та Закарпатті (детальніше про Велике князівство Литовське йтиметься в розділі «Історія України»). Основою руської канцелярської мови були діалекти територій Києва і Волині, а пізніше вона зазнала розвитку під впливом Галичини. В 1349 році територія Галичини потрапила під владу Польщі, тому до польської мови потрапили українські слова. Наприклад: **земанє**, **рицар**, **шляхтич панове**, **рада**, **писарь** і т.д. Про взаємодію польської і

української мови О. О. Шахматов пише: «[...] рано виявився і далеко зайшов процес роз'єднаності між панівними колами і народом. Перші, досить швидко піддаючись західними впливам, із слов'янських – найбільше польському, денаціоналізувалися і дедалі менше виділяли з себе людей, схильних працювати у східнослов'янському письменстві» (Жовтобрюх 1979: 72).

«Все це пізніше можливо стало основою для союзних територій. У результаті Люблінської унії Волинь і Київ були заблоковані і безпосередньо потрапили під владу Польщі, де почалася жорстока колонізація українського дворянства. Отже, майже на всіх територіях, де проживало українське населення, воно потрапило під польську владу і стало єдиною частиною польської адміністративної структури. В українських колах почався перехід до католицької віри, яка надавала право стати дворянином. Дуже незначна частина української еліти залишилась православної віри, і тому почався поглиблюватися розкол між ними і привілейованою українською елітою католицької віри. Через це українці «втратили» більшу частину своєї політичної та соціальної еліти, тому «керування» та захист інтересів українського суспільства змушене було взяти на себе козацтво» (Font-Varga 2006: 108).

Після литовсько-польської унії 1386 року вища польська влада спочатку прихильно ставилась до руської мови. Відомо, «що королева польська Ядвіга (1371–1399) любила читати слов'янську Біблію та твори Св. отців. Король Казимир III видав року 1347-го т.зв. Вислицький Статут руською мовою, і згідно з §11 його краківський суддя мав судити згідно з цим Статутом. З опису 1510 р. бібліотеки короля Сигизмунда I (1506–1548) бачимо, що він мав близько 33 книг руських і тільки одну – польську. Відомий польський учений С. Бандтке писав у 1815 році: «Усі Ягелончики, аж до Сигизмунда Августа, в Литві по-руськи писали, привілеї їй надання давали, і навіть часом не найкраще по-польськи вміли. Казимир Ягайлович IV (†1492 р.) більше вмів по-руськи, як по-польськи» (Огієнко 2001: 139–140).

У 1468 році руською мовою був написаний і правовий документ Казимира IV «Судебник», на основі якого відбувались судові справи та виносились вироки. Також до нас дійшли тогочасні вірші, які вказують на значення української (руської) мови у Литві. Про важливість руської мови, вже на літературному рівні, свідчить і вірш невідомого автора:

Польска квітнеть лаціною,
Литва квітнеть русчизною:
Без той в Польщі не пробудеш,
Без сей в Литві блазень будеш.

(Огієнко 2001: 139–140).

Отже, українська літературна мова, тобто мова руська, стала офіційною мовою Литовсько-руської держави: цією мовою писались у канцеляріях урядові акти, проводились судові засідання і справи, а також нею був написаний і збірник тодішніх правових постанов – «Статут Литовський», який вперше був виданий у 1529 році, а пізніше – ще два рази – перевиданий у 1566 і 1588 роках. У цьому Статуті на правовому рівні забезпечено руській мові статус офіційної мови Литовсько-руської держави: **«писар земскии маєть по руську литерями и словы рускими вси листи, выписы и позвы писати, а не инымъ языкомъ и словы»**.

Руська канцелярська мова, використовувала літери такі ж самі, як і церковнослов'янська мова. Напр.: **ѣ, ѡ, ѧ, ѣ, ѡ, ѧ, ѣ, ѡ, ѧ**, які сьогодні в сучасній українській мові, в такому графічному вигляді на використовуються.

Основне завдання нашої роботи полягає в наданні нових матеріалів, для угорських істориків середньовіччя. Опираючись на працю Марти Фонт, пише: «...вибравши уривки з Київського літопису та більш розширене його видання, за попередніших, а також коментарі, карти, генеалогічні інформації полегшують орієнтацію в історичних подіях» (Font 1996: 8) (переклад автора).

Запропонована нами робота, зібрання майже не всіх молдавських грамот, для угорських дослідників, для цього зібрано майже весь джерельний матеріал. У науковому світі та літературі прийнято вважати, що «основа транслітерації полягає в тому, що незважаючи на мову, яка перекладає кириличні слова, кожна літера кирилиці завжди переписується і подається однією і тією ж латинською літерою» (Hadrovics–Zoltán 1985). Також з цією проблемою зіткнулась і Марта Фонт, яка пише: «для власних назв та топонімій, які з'являються в тексті, перш за все була спроба залишити їх. В давньоруському тексті це завдання являлось складнішим, ніж

в тесті середньовічних латиномовних хронік. Для перепису давньоруської форми, що не існують загальноприйняті правила транскрипції» (Font 1996: 8) (переклад автора).

Отже, в нашому випадку, літери, перепис яких робиться з староукраїнської (канцелярсько руської мови) та української мов, використовується загальноновживаний перепис І.Кнієжи, з декількома додатками.

По-перше, це використання і транслітерація редукованих. Редукований ѣ за правилами І. Кнієжа вважається важливим, бо це «одна з найскладніших проблем у транслітерації. У старослов'янській мові редукований ѣ вимовлявся, тому був важливим звуком, а в пізніших текстах церковнослов'янської мови, в рукописах або інших друкованих пам'ятках, мав надзвичайно важливу ознаку – міг вказувати на місце та датування пам'ятки, тобто протягом транслітерації не може бути відвернутим. Давніші літератори славісти передавали цю літеру, як ѣ, а останнім часом – редукований ѣ – залишають в латиномовних текстах.» (Hadrovičs–Zoltán 1985). Щодо застосування ѣ, то «давня література на його позначення використовувала ĭ, тепер більшістю зберігають та переписують як ѣ» (Hadrovičs–Zoltán 1985). У молдавських грамотах трапляються обидва редуковані, тому ці літери у латиномовних текстах, тобто у перекладах власних та географічних назвах, ми зберігаємо.

По-друге, це використання грецьких літер. За переписом І. Кнієжи транслітеруємо усі грецькі літери, так як і автори ССУМ. У власних та географічних назвах грецьку літеру ω (омега) передають як о.

Ті літери, які трапляються в молдавських грамотах та їхній перепис подано в таблиці за працею І. Кнієжа.

Назва літер	Число, що позначалось літерою	Літери церковнослов'янської мови	Перепис українських літер
А, а	1	а	а
Б, б	–	б	б
В, в	2	в	в
Г, г	3	г	г
Ґ, ґ	–	–	г

Δ, δ, g	4	d	d
Ε, ε	5	e	e
Є, є	–	–	je
Ж, ж	–	ž	ž
З, з	7	z	z
Ѕ	6	dz	–
И, и, u	8	i	y
Й, й, ū	–	–	j
І, і	10	i	i
К, к	20	k	k
Л, л	30	l	l
М, м	40	m	m
Н, н	50	n	n
О, о	70	o	o
П, п	80	p	p
Р, р	100	r	r
С, с	200	s	s
Т, т, m	300	t	t
У, у	400	u	u
оу, ŝ, ov	400	–	–
Ф, ф	500	f	f
Х, х	600	ch	ch
Ц, ц	900	c	c
Ч, ч	90	č	č
џ	–	št	–
Щ, щ	–	šč	šč
Ш, ш	–	š	š
Ъ	Ъ (ū)	–	–
ь	ь (ĩ)	'	'
Ѣ	–	ě	–

а	–	ja	–
я	–	–	ja
е	–	je	–
ю	–	ju	ju
ѣ		ę	–
ѡ	–	o	–
ѳ	9	f	–
з	60	–	–
ѱ	700	–	–
ѡ	800	o	–
ы	–	y	y
ѵ	–	y	–
ї	–	–	ji

Розділ II. Історія Молдавського князівства

Як свідчать дослідження українських та молдавських істориків, території Молдавського князівства в VI–VII ст. були заселені слов'янами, а в X–XII ст. спустошені постійними нападами печенігів і половців.

Виникнення Молдавського князівства пов'язане з іменем воєводи Драгош у 1356 році. Легенду про заснування князівства знаходимо в молдавських літописах, а найвідоміший літописець Дмитро Кантемір у книзі «Опис Молдавії» так описує цю подію:

«...Драгош, сын князя Богдана, решил перейти горы в восточном направлении с тремя охотниками. Во время этого пути он случайно попал на след дикого быка, которого молдаване называли зимбру. Преследуя его, охотники спустились к подножию гор. Любимая собака Драгоша по кличке Молда неотступно преследовала зверя, который бросился в реку и там был пронзен стрелами охотников. Собака бросилась за убегающим зубром в бурлящую реку, и быстрое течение поглотило ее. В память об этом событии Драгош назвал эту первую на его пути по сю сторону гор речку Молдовой... и пожелал, чтобы на гербе нового княжества была изображена голова дикого быка – зубра» (Д. Кантемир: Опис Антична і нодеріні статус в Молдові, книга: <http://vostlit.narod.ru/Texts/rus4/Kantemir/pred.htm>).

У молдавській хроніці Григорія Урека знаходимо такий опис: «Трансильванские пастухи путешествовали по горам со своими стадами и вышли на зверя, называемого зубр (*bour*). Начав охоту на него в горах вместе со своими собаками они вышли к реке Молдова. Там зверь устал, и они убили его у места, которое сейчас называется Boureni (Боурень). Они основали деревню и на герб страны поместили голову зубра. Собака, которая преследовала зверя, умерла, а так как её звали Молда, они назвали реку Молда, или Молдова, и всю страну тоже назвали по имени реки Молдовой» (*Letopisețul țării Moldovei, de când s-au descălecat țara*; <http://www.moldovenii.md/ru/library/-document/id/1749>).

Версія Григорія Урека щодо створення Молдавського князівства майже повністю позбавлена елементів легенди. Автор деміфологізує легенду, тобто мисливців замінює на пастухів, але також використовує етимологічні докази (назва держави походить від назви річки Молдова, річка отримала свою назву на честь

собаки, а назва села носить ім'я зубра). Всі ці докази, можливо, роблять спробу раціоналізувати легенду і пояснюють використання голови зубра на національному гербі.

Наскільки правдиві свідчення основної легенди зараз важко сказати, але доказом є те, що Молдавське князівство було визначним і важливим експортером великої рогатої худоби, і майже єдиним постачальником биків, що і зафіксовано у молдавських грамотах.

Першим намісником Молдавського князівства (приблизні роки 1351–1353) був Драгош, волоський воєвода з Марамуреша, з ім'ям якого пов'язується виникнення Молдавської держави. Заснування князівства відбулося за правління Лайоша I (Великий) (1326–1382) короля Угорщини (з 1342 р.) і Польщі (з 1370 р.), який походив з династії Анжу і на цих територіях намагався створити автономний незалежний прикордонний округ, який би допомагав в обороні від татарських нападів. Угорське королівство продовжувало свою експансію на Схід від Карпатських гір і в цій області угорці, відповідно до історичних джерел, поселились вже з IX століття. Вони заселяли прикордонні території та виконували воєнно-оборонні роботи. Ці поселення для переміщених тоді угорців зараз називають «*csángó-magyarok*». У словнику «*Új Magyar Tájszótár*» походження слова «чанго» згадується двічі як прикметник і одного разу як іменник. В Угорському Історичному Словнику перша згадка слова «чанго» датується 1400 роком „*Georgium Csango dictum*” (MTESZ 1974 – 1984: 477). На цих землях проживали в ті часи не тільки українці, а й угорці, поляки й волоське населення. «Угорські поселення безперервно, одне за одним, були розташовані по річці Серет. Про їх знаходження свідчать грамоти кінця XIV – початку XV» (Ferenczy 1999: 15–16) (переклад автора).

У досліджуваних матеріалах з терміном *чанго*, щодо позначення угорців, ми не зустрічались. Найчастіше використовувався термін «угорський», «угри» – «Крол угорський». Крім того, передбачається, що прикметник *чанго* також міг стати власною назвою або навпаки. Про це може свідчити грамота, яка датована 8 червня 1443 р. У цій дарчій грамоті Стефан воєвода дарує села пану Іліану Шанга. Можливо, власна назва *Шанга* спочатку була прикметником, а пізніше стала власною назвою.

У документах перша згадка про угорців, які мешкають на території Молдавії, з'являється в XIII столітті у латиномовних джерелах. Перші угорські села, збудовані на правому березі р. Серет, виконували функції військових оборонних споруд. Багато руїн цих фортець можна побачити зараз (наприклад: замок-фортеця Петра Мушат, побудований з дерева і глини), а міста Дорогої, Роман та Іаші були прикордонними пунктами і митницями.

Найповніший опис про угорців – це повний звіт архієпископа Bandius 1646 року, який міститься у книзі «*Moldvai csángó–magyar okmánytár 1467–1706*» грамота № 76. Католицький архієпископ у доповіді єпархії про свій візит пише: «Угорці, ймовірно, з XIII ст. до другої половини і кінця XV століття в своїй більшості проживали в Молдові. Про це свідчать угорські назви міст, які пізніше зрумунізувались, наприклад: угорський *Jaszvásár*, стало румунською *Iaş*».

Північна Буковина та Північна Бессарабія (територія теперішньої Чернівецької області) входили до складу Молдавського князівства. На цих землях проживали в XIV–XV столітті не тільки угорці, а й українці, поляки й волоське населення. Спостерігалася «широка участь руської за походженням знаті в управлінні державою, а також руська мова офіційного діловодства і літописання» (Однороженко 2008: 6–7).

Українсько-молдавські зв'язки прискорювали і роль православної церкви, де богослужіння велось церковнослов'янською мовою. За посередництвом православної церкви, на думку румунської дослідниці Маргарети Штефенеску, як про це пише С. Суляк «українсько-молдавські елементи сприяли консолідації держави. Вона наводить дані з топоніміки Молдавії: східні слов'яни залишили на території Молдавії загалом 548 назв з власне слов'янськими коріннями, з них – 321 назва з українським суфіксом **-івці**, які були особливо поширені на Буковині (174 назви), в Північній Молдавії та Північній Бессарабії» (Суляк 2012: 17).

Також у цих місцях багато географічних назв – гори, річки, долини, пагорби – часто мають східнослов'янські назви. У документах слов'янські назви зустрічаються вже з XIV століття, тобто з моменту заснування Молдавського князівства. З часом велика частина українців увійшла до складу молдавської народності. Про змішування та проживання молдаван з русинами (українцями) свідчить праця румунського дослідника І. Бербулеску (Bărbulescu 1929: 80 – 81).

Важливою умовою формування молдавської народності була територія, на якій розвивались економічні, культурні зв'язки, необхідні для консолідації етносу. Спочатку ця територія була невеликою і розташовувалася в східних передгір'ях Карпат, обмежуючись з півночі річкою Молдова, з сходу – річкою Серет, а з півдня – річкою Тазлу. На початку XIV століття в угорських документах згадується про землю молдавську (*Terra Moldaviae*). Перша згадка держави «Молдавія» з'явилась в період виникнення держави, згадка «земля Молдавська» вперше зустрічається в грамотах 1360 р., а термін «земляни Молдавської» фігурує в документі, датованому 1402 роком.

Молдавське князівство було засноване за правління воєводи Драгоша, а після Драгоша князівством управляли його сини: Сас (1354–1358) і Балк (1359). У 1359 році в результаті повстання проти угорського панування князівство добилося незалежності.

В історії Молдавського князівства воєводи неодноразово хотіли здобути незалежність як від Угорської Корони, так і від Польщі та Литви.

У наступній таблиці зібрані імена всіх молдавських воєвод і вказано час їхнього правління. Ми вважали за потрібне акцентувати увагу на тих воєводах, імена яких з'являються у досліджуваних грамотах. Майже всі воєводи походять з династії Мушат, тільки князь Юга – з династії Гедимін.

Ім'я воєводи	Часи правління	Коментар
Роман I. (рум. I.Roman)	1392–1394 рр.	–
Стефан I. (рум. Ștefan I)	1394–1399 рр.	Двічі правив: Вперше: 1391–1393 рр.; Вдруге: 1394–1399 рр.
Юга (рум. Iuga Ologul)	1399–1400 рр.	Двічі правив: Вперше: 1374–1375 рр.; Вдруге: 1399–1400 рр.
Олександр I. (Добрий) (рум. Alexandru cel Bun)	1400–1432 рр.	син Романа I.
Ілиш I.	1432–1433 рр.	Законнонароджений

(рум. Pîiaș)		син Шандора I.
Стефан II. (рум. Ștefan II.)	1433–1435 pp.	Законнонароджений син Шандора I.
Ілиш I. та Стефан II. (рум. Pîiaș I. - Ștefan II.)	1435–1442 pp.	Разом управляли
Роман II. (рум. Roman II.)	1447–1448 pp.	син Ілиша I.
Олександр II. (рум. Alexăndru II/Alexăndrel)	1448–1449 pp.	син Ілиша I.
Богдан II. (рум. Bogdan II.)	1449–1451 pp.	Незаконнонароджений син Шандора I.
Петер Арон III. (рум. Petru Aron)	1455–1457 pp.	Незаконнонароджений син Олександра I, правив три рази.
Стефан III. (Великий) (рум. Alexăndru II/Alexăndrel)	1457–1504 pp.	син Богдана II, панував тривалий час (47 років), найвідоміший молдавський воєвода

У подальшому розгляді історії ми детальніше зупинимося на головних моментах правління найважливіших молдавських князів.

Молдавська держава до кінця XIV століття стала помітною політичною силою в Південно-Східній Європі. Незважаючи на серйозне протистояння бояр, які хотіли встановити свою владу, почала з'являтися тенденція до створення сильної господарської влади. Її соціальною опорою були городяни, дрібні землевласники і духовенство. Зміцненню центральної влади в країні сприяли внутрішня економіка, зовнішня торгівля, загострення класової боротьби, небезпека зовнішніх вторгнень. Ці всі фактори простежуються з часу правління Петра I Мушат (1375–1391). При ньому відбулося територіальне становлення князівства, що юридично було закріплено Романом I (1391–1394), якого офіційно було титуловано великим самодержавним паном землі Молдавської від гір до берега моря.

Напр.:

**ВЕЛИКИ САМОДЕРЖАВНИИ Г(ОСПОДИ)НЪ ЙШ РОМАН ВОЕВОДА ЗЕМЛѢ МОЛДАВСКОЇ ШТ ПЛАНИНЫ
ДО БРЕГУ МОРЯ ИС НАШИМЪ СЫНА ОЛЕКСАНДРОМЪ ИС НАШИМЪ СЫНОМЪ И СЪ БОГДАНОМЪ ИС
НАШИМИ БОЖРЫ ЧИНИМЪ ТО ВЪДОМО ОУСѢМЪ ДОБРЫМЪ ПАНОМ КТОЖЬ НА СЕІ ЛИСТЪ ОУЗРИТЬ
ИЛИ ОУСЛЫШИТЬ ЧТҮЧИ (1393 р.).**

У період правління Петра I в країні встановилась стабільність, почала розвиватися економіка, було закладено початок карбування молдавської монети, покращено діяльність господарської канцелярії, налагоджено співробітництво з великими феодалами в управлінні країною. Петро Мушат почав боротьбу за незалежну церковну єпархію. У країні велося широке церковне будівництво, були побудовані кам'яні фортеці Сучава, монастир в Нямц (Cs. Tompos–Czellár 1978).

Перший розквіт Молдавського князівства належить періоду правління Олександра Доброго (1400–1432). Уникаючи військових зіткнень, *господарь* створив спокійні умови в країні: зміцнив економіку, успішно розвивалася торгівля, в якій велику роль відграв молдавський торгівельний шлях (про це докладніше йтиметься пізніше), укріпив старі і будував нові міста. Була зреформована діяльність господарської ради (про це буде в окремій частині нашої роботи). Чисельні віджалування земельних володінь боярам і духовенству значно посилили його позиції. Велику увагу було приділено *господарем* організації церковної ієпархії Молдавії. Вперше він заснував метрополію в Сучаві. Незважаючи на численні земельні відшкодування центральною владою боярам, вони все ж продовжували боротися за посилення свого впливу на управління державою. Боротьба за молдавський престол між боярськими угрупованнями почалася вже в кінці правління Олександра Доброго, а особливо після його смерті, бо кожна група мала свого претендента.

Збройна боротьба тривала до 1457 року, коли на престол прийшов господар Стефан III (1457–1504). Він був найвидатнішим політиком, воїном і «государем» Молдови. Його політика була спрямована на збереження незалежності країни, феодальних порядків, обмеження влади бояр. Він, згуртувавши всі сили суспільства, створив соціальну опору центральної влади, що складалася з городян, дрібних землевласників, представників військово–службового стану, духовенства. Після

зміцнення влади він оновив державну раду, яка складалась з нових відданих йому політичних діячів і, в першу чергу, з «паркалабів фортець» – військових та адміністративних правителів. Враховуючи навіслу над країною загрозу, вторгнення Османської імперії, він зміцнив обороноздатність, шляхом відновлення і зміцнення старих фортець, а також будував нові захисні споруди. Під час його правління були побудовані міста-фортеці Роман, Орхей, Кілія (Cs. Tompos–Czellár 1978).

Для надання підтримки духовенству і дрібному боярству Стефан III встановив господарський домен, звідки жалував їм нові земельні володіння.

II. 1. Державний устрій Молдавського князівства

Главою держави був *господар*. В його руках була сконцентрована військова і судова влада, внутрішня та зовнішня політика. Пізніше разом з *господарем* цими питаннями займалася і боярська рада. Самостійно керувати Молдовою міг тільки Стефан Великий за допомоги «землі», тобто всього населення. Тому, наприклад, в грамотах зустрічаємо:

† м(л)стію бжією мы стефа(н) коєкода господаръ земли молдавскон чини(м) знаменито ис <сѣ>мъ листомъ нашимъ,...(1433 р., 3 листопада).

При *господарі* діяла ще і боярська рада. Вона, з одного боку, допомагала *господарю* в управлінні країною, а з іншого боку, – контролювала його діяльність. Кількість членів ради була стабільною і складалась вона з 20–30 чоловік. До ради входили великі бояри, митрополити, єпископи, ігумени великих монастирів, а також паркалаби фортець. Найбільш важливий статус мали головний управитель («великий двірник»), який керував майном господарства, а також займався судовими та військовими справами за відсутності *господаря*; головний логофет (канцеляр) – глава господарської канцелярії, відповідальний за друк, що редагував рішення ради та затверджував їх головною господарською печаткою; головний вістернік – охоронець державної скарбниці; головний спатар – відав зброєю.

На жаль, в угорських історичних дослідженнях ми не знайшли окремої праці, яка б сукупно описувала функції та найменування назв урядовців досліджуваного періоду. Тому в перекладах на угорську мову можливі не точні назви урядовців.

II. 2. Історія території Північної Буковини (Шипинська земля)

Північну Буковину, яка була складовою Галицько-Волинського князівства, захопила Угорщина. З 1352 року її називають Шипинською землею (за назвою адміністративного центру Шипинці), якою стали управляти намісники угорських королів – головним чином волоські феодалі з Марамороша. Польща зробила спробу загарбати Шипинську землю в 1359 р., коли молдавські феодалі виступили проти угорського короля і домагалися визнання Молдовського князівства незалежним. Проте польське військо зазнало поразки. Шипинська земля з 1359 р. потрапила в залежність від молдавських господарів, які у 1387 році стали васалами польського короля.

Шипинська земля займала порівняно велику територію. У праці О.Огуя знаходимо, що грамота 1433 р. так визначає її кордони: на заході межувала з підвладними Польщі українськими землями по р. Колочин, а на півночі простягалася аж до Дністра. Сучасні археологічні дані свідчать про те, що, крім території між Дністром і Прутом, до Шипинської землі входило й правобережжя Пруту; на півдні вона простягалася до р. Сірет і Карпатських гір, на сході – до р. Каютин (Огуй 1996: 342). У складі Молдавії Шипинська земля зберегла автономію. Також у іншій грамоті 1433 р. польського короля Владислава III, якою він підтвердив право свого васала-воєводи «землю волоскою всю держати», про Шипинську землю сказано: «...города Цецунь а Хмелов, со тими волостми и селы, котории к ним прислушают... лежат межи нашею рускою и волоскою» землями (Огуй 1996: 123). Отже, тут Шипинська земля не вважається складовою частиною Волоської землі.

Руський елемент мав великий вплив на культурне і соціально-політичне життя Молдавії. До середини XVII ст. офіційною мовою канцелярії молдавських господарів була руська, нею також писали літописита літературні твори. Молдавські грамоти за граматичною будовою і словниковим складом майже не відрізнялися від галицьких українських грамот.

Великих землевласників у Молдавії називали як і на Русі, боярами, селян – людьми. В адміністративно-територіальному відношенні Молдавія ділилася на волості, якими управляли воєводи – князі, грошову систему унаслідували від галицької. «По свидѣтельству сих грамот на чолѣ каждого села краины стояв

«Кенизь» (по-тутешньому: биров, староста), котрого уряд був досмертний и переємный, т.е. переходив от отця на сына. Голова ц~~к~~ло~~к~~ «краины» був воєвода, котрого єжерочно «кенези» и старшина громадска слободно избирала» (Жаткович 1924: 101).

Після ліквідації автономії Шипинської землі у середині XV ст. зникає і сама назва Шипинська земля. Натомість з кінця XV ст. в грамотах вживається термін «Буковина» як окрема територія (спочатку це слово означало «буковий ліс»). У досліджуваних нами грамотах з цим терміном ми зустрілись у грамоті 1495 р. (січень).

У XIV–XV ст. в Шипинській землі помітно збільшується населення, з'являються нові поселення. Так, у грамоті 1413 р. згадується село «Великий Коцман со всеми приселками, що к Коцману прислухают, именно: Суховерх, Хливища, Давидовци», а в грамоті 1503 р. сказано, що «к Коцману прислухают: ...Хавриловци и Хливище и Давидовци и Кливодивул и Блудна и Суховерх и Чаплинци и Валява». Отже, за 90 років Великий Коцман розрісся з трьох до восьми присілків (Огуй 1996: 124). Якщо поблизу села не було незайманих земель, його мешканці переселялись у більш віддалені місця, перш за все в рідко заселену гористу місцевість між Прутом і Се?ретом, а також в Карпатські гори, заселення яких саме тоді й починається.

Основним заняттям населення Буковини було землеробство. Обробляли землю дерев'яними плугами (з залізними лемешами) і ралами, при збиранні врожаю застосовували коси й серпи, при молотьбі ціпи. У землеробстві переважав переліг. Виснажену ділянку залишали під «толоку» (випас), щоб повернутися до неї через три–чотири роки (Павлюк – Робчук 2003). Важливу роль у господарстві відігравали скотарство, мисливство, рибальство. Помітне місце в буковинських лісах займало бортництво. Разом з тим спостерігався перехід від бортництва до більш досконалої пасічної системи. З давніх часів на Буковині відоме залізобудування (в селах Михальча, Вилавче, Роша та ін.). Варили залізо в невеликих сиродутних горнах (Герман 1995:10). Були поширені також ковальство, обробка дерева, волокна, вовни, виготовлення одягу, взуття. Відокремлення ремесла від сільського господарства привело до зростання міст.

З XIV ст. у Північній Буковині збільшується феодальне землеволодіння. Верховний власник земель, господар Молдавського князівства, видає грамоти на

земельні угіддя, на заснування нових поселень. Такі грамоти надавалися переважно феодалам волоського походження, хоч більшість буковинських феодалів становили нащадки галицьких бояр. Внаслідок роздачі земель господарем, купівлі, захоплення общинних угідь, в руках окремих бояр зосереджуються великі земельні багатства. Як про це цвідчить грамота господаря 1431 р. від 15 червня зазначено, що Іван Купичич володів на Північній Буковині понад 20 селами. Великі маєтки з різними угіддями, рибними ставками, пасіками зосереджували в своїх руках також монастирі та єпископські кафедри. Багатьма селами володів монастир Путна. Він володів різними угіддями і поставив населення у повну залежність від себе (напр.: Запис воєводою Стефаном Путненському монастиреві виноградника на помин душі його родичів 1470р., 28 травня, Сучава). Монастирські селяни мали давати вози й десятину від бджіл та свиней, працювати в садах і млинах тощо. Феодалне господарство, хоч і повільно, входило в товарно-грошові відносини.

Важливими містами й одночасно адміністративними центрами (волостями) були Чернівці та Хотин. Велике значення для розвитку Чернівців у XIV–XV ст. мало розташування міста на важливому торговому шляху зі Львова до Сучави. У 1408 році вперше згадується чернівецька митниця. Місто було також торговельним центром і його ярмарки відвідували купці з різних країн. Ремісниче виробництво тут в основному зосереджувалося на обслуговуванні потреб місцевого населення.

Більш розвинутим був Хотин, відомий у XIV–XV ст. своїми ремісниками, які звели ґмуровану фортецю «після реконструкції її у другій половині XV ст. висота мурів досягала 40 м, товщина в нижній частині 11 м, у верхній 5 м» (Івченко: 2010: 312–315). У місті організовували ярмарки. Середньовічний Хотин стояв біля переправи на Дністрі, на торговому шляху, що сполучав Кам'янець з Молдавією. Хотинський ярмарок – один з найбільших у Молдавському князівстві. Його відвідували купці з різних країн Західної і Східної Європи. Між містами Північної Буковини, Галичини, Поділля й інших українських земель існували міцні торговельні зв'язки. Так, за угодою, укладеною між львівськими міщанами і господарем Молдавського князівства львівським купцям надавалися головніші привілеї: їм дозволялося у Молдавському князівстві

и учинили есмы уставнцѣтво о мытахъ, у нашеи земли, и доконали есмы съ ними, штобы ходили, у нашеи земли, и съ своими торговлями. а мыта есмы имъ такъ поставили и улегчили, штобы давали, у нашеи земли, мыто такъ.

Тобто їм було «дозволено вільно ходити і торгувати, заплативши за це право мито по старому закону».

На початку існування Молдавського князівства головною формою феодалної повинності становила десятина від худоби і врожаю. Подекуди зустрічалась і панщина. Вона лише інколи згадується в тогочасних грамотах, що давалися монастирям. Проте на кінець XV ст. панщина зростає, посилюється покріпачення селян. Феодали могли самовільно продавати їх, переселяти тощо. У XV ст. – на початку XVI ст. більшість селян уже втратила право власності на свої землі. Одночасно посилилась експлуатація селян і зросли повинності на користь держави: селяни мусили сплачувати податки (їх налічувалось біля 20), давати десятину від бджіл, худоби, вилову риби, брати участь у військових походах (Гордієнко 1936: 41–53).

Населення страждало також від вторгнень зовнішніх ворогів. На буковинські землі нападали польсько-шляхетські війська й орди кримських татар. Щораз частіше загрожувала Буковині турецька воєнно-феодална держава. В середині XVI ст. Молдавія разом з Буковиною потрапила під владу турецьких султанів, які розпоряджалися нею через залежних від Туреччини господарів.

II. 4. Історія території Галичини

Території «Галичини в 1387 році, були безпосередньо приєднані до Польщі, і починаючи від Люблінської унії, 1569 року, стала частиною Великого Князівства Литовського. З колишнього Галицького князівства у польських об'єднаннях і почалось заселення іноземного населення – поляків, німців, євреїв – а також введення і поширення католицизму в регіоні, де раніше тут мала вирішальне значення православна церква. Ініціатива польського уряду і духовенства в 1596 році склали ядро уніатської або греко-католицької церкви, яка є установою з найбільших територій України, особливо в Галичині» (Варга, 2012: 484) (переклад автора)

Після приєднання до Польщі Галичина зберігала обмежену адміністративну автономію. Це становище польський король Казимир III підкреслював і своїм титулом: «Руської землі господар і спадковий володар». Спочатку для «Руської землі» випускалася навіть окрема монета (Однороженко: 2008: 30–32). Але так тривало недовго. Виконуючи волю могутніх польських магнатів, король став проводити політику інкорпорації Галичини до Польського королівства. Наступ на загарбані українські землі посилювався і набував різних форм, у тому числі адміністративних. Так, король почав призначати у волості своїх ставлеників – старост. Крім Львова, старости з'явилися в Галичі, Тереховлі, Саноку, Перемишлі, Самборі, Холмській землі. Ці й інші зміни зустрічали опір з боку українського населення. Щоб стримати його, Казимир III неодноразово давав офіційну обіцянку шанувати права і звичаї українського народу, а неофіційно – діяв навпаки. Так, уже в 1340–1341 р. він просив папу звільнити його від присяги зберігати «обряди, права і звичаї» православних підданих (Яковенко 2006: 206). Природно, папа Бенедикт XII поспішив задовольнити таке прохання у 1341 році. Польський уряд і католицьке духовенство всіляко заохочували польське панство до експансії на схід. Королі роздавали галицькі села й міста польським, німецьким, угорським, чеським феодалам, найчастіше збіднілим рицарям, які переселялися сюди в пошуках легкого збагачення. У Галичині разом з дрібним землеволодінням швидко зростали магнатські землі. Наприкінці XIV ст. магнат Спитко Мельштинський володів Самбірською волостю і Західним Поділлям з Кам'янцем, Смотричем та іншими землями. В той же час підтверджувалися права на землю тих галицьких бояр, які

вірно служили загарбникам. Деякі з них досягали високого статусу. Дедалі більше українських феодалів стали приймати католицизм, прагнучи отримати такі самі привілеї, якими користувалася польська шляхта (Яковенко 2006: 470–472) .

Опір українського населення, насамперед нижчих верств міщанства, колоніальній політиці польських світських і духовних феодалів примусив польський уряд протягом тривалого часу рахуватися з правовими нормами, які встановилися ще в період Київської Русі й Галицько-Волинського князівства. В адміністративних і судових органах більш-менш додержувалися норм «руського права». Офіційні документи писались руською мовою. Водночас король Владислав III задовольнив вимоги галицької шляхти поширити на неї ті привілеї, якими здавна користувалася шляхта центральних польських земель. Зрівняння галицьких феодалів у правах з панством польських земель і створення на Галичині, Холмщині і на Західному Поділлі судових та адміністративних органів на польському праві були значним кроком на шляху інкорпорації цих земель Польщею.

Протягом 1433–1434 рр. Львівська, Перемишльська і Галицька землі були об'єднані в Руське воєводство, до якого пізніше долучили й Холмську землю, а Західне Поділля – з центром у Кам'янці – перетворено у Подільське воєводство. В 1462 р. окремим воєводством стало колишнє Белзьке князівство. Межі воєводств і земель відповідали кордонам колишніх давньоруських удільних князівств (Яковенко 2006: 256).

II. 4. Історія території Закарпаття

У XIII ст. угорські феодалі, підтримувані католицькою церквою і німецькими імператорами, загарбали частину земель Галицько-Волинського князівства й надовго утвердилися на всій території Закарпаття. Угорські королі зберегли на захоплених землях існуючі територіально адміністративні одиниці – жупани, назвавши їх комітатами, і поширили на них норми угорського права. На чолі комітатів стояли ішпани – королівські намісники з числа угорських феодалів. Король роздавав закарпатські землі угорським магнатам, середнім і дрібним дворянам, католицькій церкві і місцевій руській знаті, яка поступово мадяризувалася. Значна частина Закарпаття вже в XIII ст. була в руках магнатів Пазманів (Уйгелі), Рейнгольдів (Розгоні) та ін. У XIV ст. Уйгелі володіли тільки на території Угочанського комітату 10 селами, а із місцевої знаті великими землевласниками були Михайловські, Довжанські, Павловські. Головну робочу силу в маєтках світських і духовних панів становило феодально залежне селянство, обтяжене численними феодальними повинностями і податками. Форми феодальної повинності були різні: селяни сплачували чинш («цензус», «террагіум») і відбували панщину (орали, сіяли, молотили, доглядали худобу, перевозили вантажі), віддавали феодалові данину натурою, а церкві десятину (Жаткович 1924: 102) . В середині XIV ст. угорський король Людовіку I на вимогу магнатів додав до десятини ще й дев'ятину (назви податків), тобто зобов'язав селян віддавати феодалам дев'яту частину врожаю. В кінці XIV ст. дев'ятину деякі феодалі намагалися стягувати грошми; однак пануючою формою експлуатації залишалася натуральна та відробіткова рента. Держава, з свого боку, вимагала від селян та міських жителів сплати податків, а також примушувала їх будувати шляхи, засіки, укріплення; за користування мостами, греблями, гірськими перевалами бралася мито. Разом із соціальним гнітом посилювалося і релігійне.

Розвиток великого феодального землеволодіння в Угорщині в кінці XIII–XIV ст. викликав ослаблення центральної влади. Магнати відмовлялися коритися королю, воювали один з одним, грабуючи сільське й міське населення і переганяючи його з чужих володінь у свої. В Угорщині тих часів не припинялися міжусобиці між магнатами, баронами й прелатами. Феодалі обмежували право вільного переходу

селян від одного землевласника до іншого, домагаючись від королівської влади узаконення кріпацтва. Угорська королева Єлизавета в грамоті від 1343 р., виданій феодалам, проголошувала, що селяни мають право переходити від одного землевласника до іншого тільки після одержання дозволу від свого пана і сплати відповідних повинностей. Почалося масове покріпачення селянства, особливо на території Берегівського і Угочанського округів, розташованих на рівнині. В гірських районах Мараморощини і Ужанського комітату залежність селян від феодалів мала свої особливості. Гірське населення, віддалене від панських маєтків, мало більше можливостей для збереження хоча б частини своїх прав (Вегеш-Горват 2003: 7–32).

Дрібні шляхетські маєтки склалися, як правило, з одного або двох сіл, а інколи й одне село розділялося між кількома власниками. В XV ст. на Закарпатті 581 селом володів 541 шляхтич. У своїх маєтках феодали виступали необмеженими володарями, чинили суд і розправу, втручалися в особисте життя підданих.

Угорські магнати і шляхетство, намагаючись закріпитися на загарбаних закарпатських землях, переселяли у свої новопродбані маєтки селян мадярського походження, проводили колонізаторську політику в усіх сферах життя. Українське селянство насильно витіснялося в гірські необжиті райони із суворим кліматом і неродючими ґрунтами. Щоб забезпечити своє існування, народні маси докладали великих зусиль для розчищення чагарників, невтомно боролися з природними стихіями. Таким чином в гірських районах Мараморощини і Берегівщини виникли численні українські села (Герман 1995: 21). Про це свідчить і праця відомого вченого Антон Годинки (Hodinka 1992: 191–197).

Більша частина Закарпаття (близько 65%) в XIV–XVI ст. була вкрита лісами та полонинами; рівнина з придатними для землеробства ґрунтами становила не більше третини території. Гірське населення в основному займалося скотарством (переважно вівчарством), мисливством, рибальством, бортництвом. У гірських районах надовго затрималась вирубна система землеробства і перелоги. У низинних районах землеробство розвивалося успішніше, особливо в долинах річок Ужа, Латориці, Боржави, Тиси, де застосовувалося рільництво, добувалась цілина (каміння), будувалися на берегах річок водозахисні дамби. У 1405 р., наприклад, селяни збудували дамбу для регулювання течії річки Терєблі. В низинних районах, крім рільництва, розвивалися виноградарство й садівництво. Переробляли

сільськогосподарську продукцію в млинах, виноробнях тощо. З ремесел у XIV–XVI ст. відомі ткацтво, чинбарство, шевство, кравецтво, обробка каменю. Багато ремісників працювало на будівництві замків, палаців, добувало сіль, випалювало вапно, займалося виробництвом гонти, кам'яного, дерев'яного і гончарного посуду. Значна частина ремісничих виробів йшла на задоволення потреб землевласників та церкви. Найбільш інтенсивно розроблялися на Закарпатті соляні родовища. Сіль продавалася не тільки на місцевих ринках, а й вивозилася в Польщу. У XV першій половині XVI ст. у зв'язку з підвищенням у Західній Європі попиту на закарпатський ліс і продукцію різних промислів поміщицькі господарства стали більше продукції виробляти на продаж, що мало своїм наслідком посилення експлуатації феодально залежного населення (Гнатюк 1923: 19–25).

У другій половині XVI ст. на Закарпатті посилювалося будівництво оборонних споруд. Для відбудови старих і спорудження нових замків магнати використовували примусову працю селян. Про це свідчить закарпатська народна пісня-балада:

Коли мурували білу Маковицю,
Гнали на панщину убогу вдовицю,
Едну неділенку газду поховала,
Другу неділеньку сына породила,
В три дні по породі на панське ей гнали,
На панське ей гнали, покоя не дали,
На панське ся брала, горенько плакала,
В слезах купаючи, сына повывала,
На едній рученці сыночка тримала,
А другов рученков камені давала.

(Сова 1961:6)

Наприклад, при реконструкції Ужгородського замку селяни працювали під керівництвом спеціалістів фортифікаційної справи, запрошених з Франції й Італії. За кілька років вони спорудили могутні кам'яні стіни з бастіонами, поглибили рови, перебудували внутрішні укріплення, житлові приміщення, господарські будівлі тощо. У Мукачівському замку було збудовано сім веж, викопано глибокий рів та

поставлено частокіл. Реконструкція проводилася також у Хустському та інших замках (Сова 1961).

Одночасно посилювалася роль міст як ремісничо-торговельних і культурних центрів. Це стосується усіх міст, як приватних, так і державних. Наприклад, Ужгород, Мукачево, Берегове, Севлюши належали магнатам; Вишково, Довгополе, Сигет, Тячів, Хуст були державними. З розвитком ремесла виникали цехи. В Ужгороді, зокрема, існували гончарний, шевський, кушнірський, бондарський, кравецький, столярний та ін. В окремих містах з'явилися великі водяні млини. Розширилися соляні промисли.

Розділ III. Історія України в XIV–XV століття.
Основні етапи приєднання українських земель до складу
Великого князівства Литовського

Передовсім ми хочемо звернути увагу на таке явище, як розвиток Литовської держави, тобто її зміцнення, стрімке політичне та територіальне зростання. Особливо важливими у цьому були розгром і ослаблення руських князівств у результаті монгольської навали та необхідність згуртування сил проти експансії Тевтонського ордену.

У цьому розділі виділимо основні моменти включення українських земель до складу Литви за такою схемою:

1. Походи Гедеміна. У двадцятих роках XIV століття, за свідченням польських літописів, зокрема «літопису» Мацея Стрийковського, відбулися походи Гедеміна на Волинь і Київщину. Спочатку були захоплені міста Володимир-Волинський, потім Луцьк, Овруч, Житомир, Білгород, і, нарешті, Київ. Метою захоплення було приєднання, а потім робилося все, щоб ці землі, потрапили у повну залежність від Литви.
2. Походи Ольгерда, коли Литва вже набувала ознак міцної держави. Слід акцентувати увагу на тому, що до 1340 року Галицько-Волинська земля зберігала свою незалежність і лише після смерті галицько-волинського князя Болеслава-Юрія син Гедеміна – Любарт, стає формальним сюзереном Волинської землі з наступними містами Луцьком, Володимиром, Кременцем та іншими. Галичина, частина Західної Волині, Холмщина і Белзька земля опинились під владою Польщі.

У процесі переходу суверенітету українських земель до Великого князівства Литовського необхідно підкреслити роль воєнної компанії Ольгерда 1362 року. Інформацію про цю кампанію знайдемо в «Повісті про Поділля» (середина XV століття), яка містить історичні відомості про битву на Синіх Водах та утвердження на Подільській землі синів литовського князя Коріата Гедеміновича.

У Густинському літописі із Синьоводською битвою хронологічно пов'язується і завойовування литовцями Київщини. Так, під 1362 роком зазначено: «У цей рік Ольгерд переміг трьох царків татарських з ординами їх ... І відтоді з

Поділля вигнав владу татарську. Цей Ольгерд і інші руські держави під владу свою прийняв, і Київ під Федором – князем узяв, і посадив у ньому Володимира і сина свого» (Грушевський 2003: 136).

Отже, після перемоги у 1362 році литовських військ на Синіх Водах над татарами до литовських володінь було приєднано Поділля, Київщину, Переяславщину та Чернігово-Сіверщину. Київська та Переяславська землі відійшли до сина Ольгерда – Володимира, а Поділля – синам його брата Коріата.

«На початку XIII–XIV століття татаро ханство боролось з внутрішніми проблемами, тому була вільна дорога перед Великим Князівством Литовським проведене територіальне розширення, яке було реалізовано під часи правління Гедиміна (1316-1341) і Ольгерта (1345-1377)» (Font 1995: 136) (переклад автора).

У Великому князівстві Литовському приєднання українських земель до складу Литви відбувалося переважно мирним шляхом. У джерелах не зустрічаємо повідомлень про збройну боротьбу литовців із населенням українських земель. Легкість, з якою Литва зуміла поширити свою владу на руські землі, пов'язана з тим, що це відповідало інтересам населення, бо Велике князівство Литовське забезпечувало захист території від Золотої Орди.

Підсумовуючи наслідки цього процесу, слід виділити ще один принципово важливий для розуміння момент. У письмових джерелах того часу литовська держава називалась Великим князівством Литовським, Руським і Жмойтенським. У досліджуваних нами грамотах часто зустрічаються ці титули.

У сучасній літературі ми знаходимо скорочення ВКЛ (Велике князівство Литовське), але часто забувають, що не випадково воно називалось і князівством Руським. У цьому контексті варто нагадати, що того+часна Україна продовжувала зберігати за собою назву Русь. Деякі Історики, наприклад, М. Грушевський, часто вживають ці назви як тотожні або одночасно «Україна-Русь», або Велике князівство Литовське, Руське та Жмойтенське і під цими назвами були політично, етнічно й культурно згруповані різнорідні держави. Давньоруські (українські та білоруські землі), що перебували на вищому економічному та культурному рівні, складаючи близько 90% території держави, підпорядковувалися литовському центрові. Літописання та офіційне діловодство велось руською мовою. «Входження руських територій мало позитивний вплив на його соціально-економічний та культурний

розвиток, прискорило процес феодалізації литовського суспільства, внесло туди елементи правого та політичного устрою – яких бракувало останньому – вони були державами в державі» (Яковенко 2006: 140).

Далі коротко опишемо та порівняємо розвиток окремих удільних князівств. У другій половині XIV століття (60-80-ті роки) відбувалося швидке відновлення державного життя у Київському князівстві за часів князя Володимира Ольгердовича – виразника інтересів місцевих феодалів, які активно його підтримували. «За його правління (1362–1394) татари практично не з'являлись на Київській землі, що мало велике значення для розвитку господарства, збільшення населення, піднесення культурного життя. Межі князівства значно розширились. Одним із яскравих проявів політичної автономії та економічної стабілізації стало карбуванні власної монети Володимиром Ольгердовичем» (Однороженко: 2008 30–32). Він титулувався як самостійний володар – «з божої ласки, князь київський» (Однороженко: 2008 30–32). Слід також звернути увагу на активізацію церковного життя, особливо приїзд до Києва митрополита Кипріяна, про якого ми вже згадували раніше.

Тим часом на Поділлі князували князі Коріатовичі – брати Юрій, Олександр, Константин та Федір. Вони розбудували міста Кам'янець, Смотрич, Бакоту, Червоноград, Брацлав та інші. Літопис свідчить, що ці князі увійшли в приязнь з отаманами, (татами-авт), почали боронити Подільську землю. На Волині за Любарта Гедиміновича та його сина Федора пожвавилась економіка, будувалися нові міста, фортеці, церкви. Дещо повільніше розвивалась Чернігово-Сіверська земля, яку все більше і частіше розгромлювали татари. Зі встановленням тут влади литовських феодалів утворилось кілька удільних князівств: Чернігівське, Стародубське, Трубецьке, Новгород-Сіверське. Ці землі вважались власністю великокнязівської династії Гедиміновичів, представниками якої були удільні князі. Удільний князь розпоряджався державними землями князівства. Про це свідчать і деякі грамоти. При ньому діяла канцелярія, що складалася з місцевих впливових феодалів та придворних урядовців і вирішувала питання роздачі землі, законодавства, управління та ін. Головною військовою силою феодальних князів було феодальне оподаткування, основу якого становили бояри. Оскільки удільні князі перебували у васальній залежності від великого князя литовського, вони мусли надавати йому в разі потреби військову допомогу та сплачувати щорічну

данину. Кожне велике удільне князівство складалося з кількох дрібних уділів, на чолі яких були місцеві князівські династії, а також з боярських вотчин та державних земель, що перебували у користуванні селян або монастирів.

Князівства поділялись на волості, а наприкінці XV століття на Київщині та Поділлі з'явилися повіти. У волості та повіті удільний князь призначав намісників з місцевих феодалів чи слуг дворянського походження, що виконували обов'язки доменіальних і державних урядовців.

Поєднання функцій вотчинського управління та суду з державним було характерним для двірцево-вотчинської системи удільного князівства. Таким чином, на цих землях було встановлено адміністративну владу, структура якої була подібною до литовської, але із залученням місцевої української еліти. Власне ця частина Русі стала територіальним утворенням автономного типу, литовські сюзерени дотримувалися наступного принципу: «Старого ми не змінюємо, а нового не впроваджуємо» (Субстельний 1993: 99).

Характерно було також, що досить швидко литовські князі зближувались з місцевим боярством і ставали виразниками руських інтересів. Династія Гедиміновичів прийняла православ'я, укладалися мішані русько-литовські шлюби, функціонувала руська мова. На жаль, брак джерел не дозволяє історикам детально відтворити подробиці литовської експансії.

Особливу увагу слід приділити також внутрішнім та зовнішнім обставинам укладення Кревської унії 1385 року. За правління Ольгерда політична сила і рівновага Великого князівства Литовського ґрунтувалась на союзі та солідарності трьох братів: Ольгерда, Любарта та Кейстута. У подальшій боротьбі за тугил Великого князя Литовського переміг Ягайло Ольгердович, ув'язнивши і вбивши Кейстута. В 1382 році син Кейстута – Вітовт, звернувся за допомогою до Тевтонського Ордену. Одночасно два Ягайлові брати – Андрій Полоцький та Дмитро Брянський – перейшли на бік Москви. Литва опинилась у дуже складному становищі. З одного боку, їй загроджувала Угорщина, а з другого, – Польща. Велику загрозу як для Польщі, так і Литви становив агресивний Тевтонський Орден. На сході кріп ще один суперник – Московське князівство, об'єднуючи північно-східні землі Давньої Русі. Після вбивства Кейстута опозицію очолив Вітовт. У Великому князівстві Литовському утворилася складна ситуація. За вісім років свого правління

він не здобув підтримки ні у князівстві, ні у сусідів. Отже, укладення унії з Польщею як для самого Ягайла, так і для Литви в цілому було виходом із занадто проблемної політичної ситуації.

У свою чергу, Польща також потребувала підтримки Литви, оскільки її власне зовнішньо-політичне становище у 80-х роках XIV століття значно погіршилось. Через унію з Угорщиною їй загрозувала втрата власної корони. Польська правляча рада змушена була запросити на королівський престол доньку короля Угорщини і Польщі Людовика I – Ядвігу, і одружити її з Ягайлом. У такий спосіб Польща сподівалась, що за підтримки Литви вона зупинить експансію Тевтонського ордену та поверне захоплену Угорщиною Галичину і примножить свої володіння за рахунок українських та білоруських земель. Великі надії на унію покладало й польське духовенство, яке прагнуло поширити католицизм у Великому князівстві Литовському.

Унія, яку підписали у замку Крево в 1385 році, поклала початок соціально-політичному та культурному впливові магнатсько-шляхетської Польщі на Литву. Оскільки за договором обидві держави об'єднались в одну, то Ягайло мусив передати Польщі всі свої володіння. За латинським обрядом в 1386 році Ягайло прийняв католицьку віру і мав навернути до неї своїх бояр та народ. Треба додати, що запровадження католицизму у Великому князівстві Литовському було одним із засобів зміцнення влади польських та литовських феодалів і на українських територіях також. Ягайло, ставши польським королем, в 1387 році видав привілей, за яким розширювались правоволодіння успадкованих земель для бояр-католиків. Литовські феодалі-католики, отримавши більше прав ніж українські православні землевласники, перетворювались на вищу, більш привілейовану верству населення.

Цьому сприяли ще й визнаний владою єдиний правитель для обох держав, проведення єдиною зовнішньої політики, призначення на вищі посади польських магнатів. У 1386–1388 роках удільні князі змушені були дати присяжні грамоти на вірність королю та Польській короні.

Багатьом не сподобалось підписання Кревської унії і через це у Великому князівстві Литовському рух феодалів очолив князь Вітовт Кейстуович (1382–1430). Виборюючи собі політичну підтримку, він уклав союз з Тевтонським орденом і

водночас дістав підтримку Московського князівства. Ягайло повернув Вітовту всі батьківські землі.

У 90-ті роки XIV століття Вітовт здійснив ряд заходів, спрямованих на політичне об'єднання країни та зміцнення центрального управління. Одним із них була ліквідація удільних князівств, тобто від влади усувались князі, що стали надто незалежними володарями.

Упродовж 1393–1395 років Вітовт силою позбавив влади удільних князів: Федора Любартовича – Волинського, Володимира Ольгердовича – Київського, Дмитра-Корибута Ольгердовича – Сіверського, Федора Коріатовича – Подільського. Літопис 1393 року пише: «Подільська земля не хотіла слухняною бути князю великому Вітовту і Литовській землі... І князь великий пішов з усіма силами литовськими на Поділлі... і всі міста зайняв» (Яковенко 2008: 143).

На місце удільних князів були посаджені близькі до Вітовта князі-державці (як у Києві), де з кінця XIV століття, аж до 30-х років XV століття князували литовці Гольшанські – Іван, його син Андрій та онук Михайло (Войтович 2006).

Ослаблення позицій Вітовта змусили його піти на компроміс та підписати Віленську угоду 1401 року, яка власне і відновила унію з Коронаю Польською. Було ввірено низку заприсяжних грамот польському королю – «верховному князю Литви» – Владиславу II Ягайлу від представників руських земель Вітовта.

Зміцнення Литви закріпила також і Городецька унія 1413 року, яка проголошувала збереження велико-князівського престолу в Литві. Коронація Вітовта не відбулась, бо він раптово помер у 1430 році. Після його смерті мали відбутися вибори нового Великого князя Литовського, кандидатура якого узгоджувалась з польським королем. Разом з цим був вироблений порядок обрання польського короля за згодою феодалів обох держав. Городецька угода закріплювала панівне становище у Великому князівстві Литовському покатоличеної литовської знаті, надаючи їм землі, що зрівнювало їх у правовому статусі з польськими магнатами та шляхтою.

Про вагомий авторитет Вітовта у Великому князівстві Литовському свідчить анонімний русин, автор панегірика «Похвала князю Вітовту», називаючи покійного «славнем царем», піднесено пише:

«Не мощно исповедати, ни писанию передати дела великого господаря, яко не мощно никому испытати высота небесная и глубена морская...» (Яковенко 2006: 144).

Наступником Вітовта став – Свидригайло (1430–1432), політичні зусилля якого, майже всі без винятку, були спрямованні на здобуття Литвою незалежності, а вся його діяльність була позначена воєнними діями на рубіжжі Польщі та Великого князівства Литовського. У 1431 році боротьба закінчилась підписанням перемир'я за таких умов: Західне Поділля залишилось за Польщею, а Волинь – дісталась Литві. Внутрішня політика Свидригайла, яка переважно опиралась на українських та білоруських православних князів та бояр, викликала невдоволення у литовських феодалів, які, в свою чергу, проголосили Великим Литовським князем молодшого брата Вітовта – Сигізмунда Кейстutowича (1432–1440). Подальший розвиток внутрішньої політики призвів до розколу держави. Литовське князівство під владою Сигізмунда, якого підтримувала Польща, і так зване Велике князівство Руське (сюди входили такі території, як Волинь, Брацлавщина, Київщина і Новгород-Сіверщина), де, як пишуть літописи, «посадили князя Швидригайла на велике князіння Руське» (Яковенко 2008: 145).

Щоб позбавити Свидригайла підтримки, Ягайло і Сигізмунд видали 15 жовтня 1432 р. привілей, який зрівнював православних князів і бояр у майнових та особистих справах із литовськими католиками-феодалами. Після цього почались активні дії, було здійснено декілька воєнних акцій, спрямованих проти Сигізмунда. Ці «Свидригайлові війни, які крім династичних змагань, мали також характер боротьби за відновлення державності українсько-руських земель» (Яковенко 2008: 145).

Однак Сигізмунд підкреслював, що не потребує підтримки Польщі для боротьби з суперником. Цим він намагався відокремитись від неї. Як свідчить літопис: «Ніколи ми не були нічийми підданими, і велике князівство наше, наскільки сягає людська пам'ять, ніколи нікому не було підвладним: ми не отримали його від поляків, а знайдемо його княжий престол за Богом даним спадкованим правом по наших попередниках. Після смерті нашого брата, вічної пам'яті Вітовта, воно перейшло до нас як до законного спадкоємця, і ми на цьому престолі, з Божою

допомогою нікого не боїмося» (Яковенко 2008: 145). Передчасна смерть князя не дала змоги здійснитися його мрії.

Після Сигізмунда литовський престол займає 13-річний Казимир Ягайлович (1440–1492), який одночасно був і польським королем. За його правління польсько-литовські взаємини оформились у вигляді персональної унії. Політика Казимира сконцентрована на послідовній централізації литовських та польських земель, що викликало невдоволення литовських бояр. На українських землях його політика відновила удільні князівства – Київське та Волинське. Останнє було передано Свидригайлу, таким чином було досягнуто перемир'я.

Після смерті Казимира у 1492 році польським королем був обраний його син – Ян Ольбрехт, а Великим князем Литовським став його другий син – Олександр. Цим на деякий час було перервано персональну унію Великого князівства Литовського та Польщі, яка пізніше знов була поновлена, але аж у 1501 році.

III. 1. Боротьба зовнішніх сил за українські землі у XIV–XV столітті

У досліджуваному нами періоді розглядаємо зовнішньополітичні проблеми, які мали безпосередній вплив на розвиток України. Під зовнішньополітичними стосунками ми розуміємо, вперше чергу, міждержавні відносини, тобто утворення суверенних політичних держав. З переходом частин колишнього Галицько-Волинського князівства під владу Великого князівства Литовського та Польщі український народ втратив свою власну державність, хоча через соціальні групи (князі, бояри) мав вплив на державний устрій і життя Польщі та Великого князівства Литовського. Але було надто маловірним, щоб українська знать відігравала провідну ролі в зовнішньополітичних відносинах. Потрібно нагадати, що найголовнішим суб'єктом зовнішньої політики була військова сила: війна була домінантним фактором вирішення політичних питань, а також територіальних відносин.

На першому місці в XIII столітті була татаро-монгольська навала, багатовікові татаро-турецькі набіги, пограбування й руйнування території України та сусідніх держав.

У XIV столітті практично всі території (окрім Закарпаття) перебували у залежності від татаро-монгольської держави – Золотої Орди – і спалчували їй данину. За правління Ольгерда та підпорядкування ним українських земель, він визнав формально зверхність над ними Орди (Яковенко 2006: 144). Тому панування Литви на цих територіях тривалий час відбувалось без конфронтацій, а можливо було й подвійне підпорядкування. Однак мета Гедиміновичів полягала в тому, щоб заволодіти повністю руськими землями та приєднати їх до своєї держави. Поступове звільнення українських територій від татар та їх розгром на Синіх Водах на Поділлі принесло остаточне звільнення українських територій аж до нижньої течії Дніпра з прилеглим чорноморським узбережжям до Великого князівства Литовського. За наказом Ольгерда тут збудували фортеці Білгород, Бікота, Кам'янець, Смотрич. Після такого кроку на міжнародній арені авторитет держави значно підвищився. Ольгерд та його послідовники зуміли використати міжусобиці в золотоординській верхівці для здобуття від неї незалежності.

Але був ще один фактор, який загрожував українським землям, – це Османська імперія (з кінця 1490 років). «У 1498 році татари з'явилися на Поділлі та в

Галичині разом зі своїми сюзеренами турками, і полонили більше 100 тис. селян та міщан. 1500 р. на замовлення Москви татарська орда зайшла на межі Литви і дішли вони аж до Вісли» (Яковенко 2006: 144). Інтенсивність, жорстокість та знищувальна агресія турецько-татарських нападів стала домінантним фактором життя в Україні впродовж багатьох поколінь, аж до кінця XVII століття.

На думку сучасних істориків, загальні втрати українського народу в 1474–1694 роках становлять від 1 млн (Б. Барановський) до 2–2,5 млн. чоловік (Я. Дашкевич). Це був фактично «перший геноцид» проти українського народу, внаслідок якого українські території – Поділля, Київщина – перетворились на пустелю. На захист від повного винищення та поневолення українського населення Туреччиною стало українське козацтво, яке з'явилося у другій половині XV століття. «Українська козацтво, як новий соціально-політичний чинник, перш за все, з'явився на історичній сцені в другій половині XV століття. Починаючи з 1490-х років, козаки займали відносно велику територію вздовж нижньої течії Дніпра, де займались полюванням, риболовлю, сільським господарством а також різними комерційними діяльностями». Козаками називали «неурядовані групи, які мешкали у південному регіоні польсько-литовського прикордону, і які були поза будь-яких політичних організацій, а також розбудували специфічну і відносно незалежну соціально-політичну організацію» (Varga 2004: 7–8) (переклад автора).

Аналізуючи зовнішньополітичний стан українських земель, які не входили до Великого князівства Литовського, ми детальніше опишемо політичні процеси та події, які визначали долю Північної Буковини.

Після розпаду Галицько-Волинського князівства, до якого входила Буковина, остання потрапила під владу Угорщини і стала називатися Шипинська земля. Важливим для неї був 1359 рік, коли ці землі намагалась захопити Польща, але тоді Буковина потрапила до складу новоутвореного Молдавського князівства. Але з 1387 року молдавський господар стає васалом польського короля, який підтвердив його право на цю землю. У складі Молдавії до середини XV століття Буковина зберігала адміністративну автономію, а також зникла і назва Шипинська земля. В XVI столітті Північна Буковина у складі Молдавського князівства потрапила в залежність від Османської імперії.

Іншою територією, яка не входила до складу Великого князівства Литовського, було Закарпаття, яке, як і Буковина, було частиною Галицько-Волинського князівства. У XIII столітті Закарпаття перейшло під Угорську Корону, роздавши багаті землі своїм феодалам і католицькій церкві, але все-таки було збережено права і за руською знаттю, яка поступово почала мадяризуватися. Після війни з Туреччиною 1543 року Угорське королівство фактично перестало існувати. Закарпатські землі дуже потерпали від постійних вієн та турецько-татарської агресії, що надовго затримала політичний, економічний та культурний розвиток краю.

Отже, етнічні русько-українські землі, які були об'єднані у давній Київській державі, внаслідок розпаду останньої та з підкоренням руських князівств іншими були розділені на частини і перебували під владою чужоземних держав аж до XX століття.

III. 2. Зв'язок Великого князівства Литовського з Молдавським князівством

Землі молдавського князівства підпорядкувалися до 20-х років XIV століття Галицькій митрополії, перейнявши церковнослов'янську і тодішню українську (руську) мови.

Детальніше зупинимось на торговельних зв'язках між Молдавським князівством та Великим князівством Литовським.

З'ясовано, що молдавські господарі прийшли з Семигороду, а власне з Марморщини. Назву свого володіння взяли від ріки Молдова, про що свідчить легенда викладена у молдавських літописах.

Першою резиденцією молдавського господаря було м. Серет, а з 1391 року стало м. Сучава, пізніше – Ясси.

Важливі міжнародні торгові шляхи проходили через Молдавські землі з Європи до земель Золотої Орди. Це були «татарський торговий шлях» та «молдавський торговий шлях». Татарський шлях використовувався до кінця XIV століття і він проходив із Західної Європи через Краків, Львів, Кам'янець-Подільський, звідти лівим берегом Дністра доходив до Тягині, а далі – до Білгорода чи Кафи. Молдавський торговельний шлях замінив татарський і його розквіт припадає на XV ст. Замість Кам'янця він вів від Львова на Сучаву і проходив через територію Молдавії до Константинополя. Цими шляхами перевозили товари зі Сходу до Європи, а європейські товари – до Азії.

Шлях до Західної Європи йшов через Галичину, Львів. Як уже згадувалося, в 1340 році припинила своє існування Галицько-Волинська правляча династія й сусіди – польські та угорські королі, а також литовський князь – почали боротися за контроль над важливою транзитною територією, насамперед, Галичиною та Молдавією. У другій половині XIV століття ситуація змінюється, бо цю територію стали контролювати турки-османи, а з другої половини XV століття Молдавія, як васал Туреччини, сплачує *харач*. У 1456 році харач починався з 2.000 золотих, а вже з 1495 року складав 65. 000 золотих.

Унаслідок змін в економіці Західної Європи змінився характер економіки та торгівлі Молдавії, яка стає головним експортером великої рогатої худоби як в Україну, так і до країн Західної Європи. Центрами торгівлі обох країн були міста та

містечка, де відбувались торги та ярмарки. У документах їх часто називають **тырх** – **торх** – тирх – торгами. В Східній Європі міста були або автономні (отримали магдебурзьке право), або мали приватних власників. Були відомі ярмарки великої рогатої худоби у Хотині, Чернівцях, але головним торговельним центром було місто Брашов. Усі ярмарки та торги давали молдавській казні великий річний прибуток.

На мою думку, деякі міста в Україні, а саме такі, як Львів, а у Молдавії – Сучава та Ясси, мали т. зв. складське право, яке надавало їм найвищої влади. Про це свідчать грамоти, у яких детально описується, які мита, а точніше – куди і скільки мав сплачувати іноземний купець: внести складський збір, мостові оподаткування, ринковий збір, податок за розлив вина та пива, за продаж великої рогатої худоби тощо. Під час перекладу митних назв у цих грамотах ми користувались угорськими збірниками грамот, а саме: *Zsigmondkori oklevéltár I. (1387–1399)*, *A pécsváradi konvent hiteleshelyi oklevéltára (1254 – 1526)*, *Anjou-kori oklevéltár (I-*

Значну роль у розвитку України та Молдавії відіграла торгівля. Природні багатства обох країн, а також постійне зростання ремісничої продукції, початок якої належить до другої половини XV століття, інтенсивно стимулювали внутрішню та зовнішню торгівлю. Існувало два види торгівлі, з одного боку, – внутрішня торгівля, постійна та стабільна в певних торговельних містах-центрах, з лавками і базарами для продажу ремісничих виробів і продуктів харчування, а з другого боку, – міжнародні періодичні ярмарки. На український ринок з Молдавії постачали велику рогату худобу, віск, рибу, вино, мед, сіль, а також ремісничі вироби: одяг, полотно, прикраси, килими. Серед виробів, що ввозились до Молдавії були вовняні тканини, шовк, прянощі, олія. Товари перевозили через певні пункти, де стягувалось мито. Митниці приносили прибуток тим містам, де їх стягували, але в першу чергу – господарям, які отримували прибутки з прикордонних митниць. Цим пояснюється інтерес, який виявляли як українські, так і молдавські володарі до розвитку торгівлі, а також вони допомагали купцям у налагодженні торговельних зв'язків за кордоном.

Привілеї є характерною рисою економічних відносин між Молдавією та Львовом у взаємному товарообміні між партнерами. У привілеях детально перелічуються усі види товарів, якими торгували обидві сторони та умови торгівлі. Зокрема перелічуються такі товари: сукно, одяг, шапки, зброя. Аналіз

документального матеріалу показує, що товарообмін переважно здійснювався львівськими купцями і у меншій мірі молдавськими, а також і угорськими.

Дата грамоти	Назва грамоти
1437р., 23 квітня	Підтвердна грамота молдавського воєводи Стефана купцям з Брашева і Бирса на привілеї, надані Олександром Добрим. Васлуй. (Hanis) Cost II, 630 – 633.
1481 р., 23 серпня	Підтвердна грамота воєводи Стефана про надання селу Радовцям привілеїв митрополії. Сучава. – BD I, 256–257.

Найбільш чисельними були запозичення з інших мов у сфері соціально-адміністративної лексики. Це назви урядових осіб, більшість з яких вийшли з ужитку. Більш тривкими виявились запозичення, пов'язані з торгівлею (*крамь, канторь, бавовна*), а також назви податків (*дякло = мито оплачено натурою від урожаю та загального прибутку в сільському господарстві; циншь*). Працюючи над грамотами, які виникли на території Молдавського князівства, і більшість з яких була адресована воєводі Александру, ми простежили декілька лексичних елементів, які пов'язані з торгівлею.

Найбільш вживане слово було – *торгувати* (Словник 13 разів), в різних формах: *торговати* (1341), *торгувати* (1408), *торговать* (1341), *търговать* (1341), *тръговатїї* (1452) та інші. У досліджених нами грамотах це слово вживається 6 разів.

а також коупцем от землаж пререченого кролк его милости .. да ест им слободно и доброволно ходити и торговати
(Гирлов, 1499).

Використовувались й інші похідні форми від давніх спільнослов'янських коренів *-да-*, *-куп-*: *продавати* (1388), *купити, коупить* (1359), *закоупити* (1496) тощо. Різні форми цих слів відображають риси живого мовлення староукраїнської мови. Сам товар зафіксовано словом *товарь* (1408), значення якого і зараз

збереглося в українській мові. У молдавських грамотах переважно зустрічаються форми *торгъ, тръгъ* (1437); на означення купівлі земель вживається *купля, коупленіє*, потім успадкована власність: *отчина, дидізна, материзна*, а землю, яку одержували за службу називали *выслуга, висууженіє*.

Наприклад:

А КТО ИМЕТЬ КОУПИТИ СКОТЬ ИЛИ БАРАНЪ ОУ БАКОВѢ, ИЛИ ОУ РОМАНОВѢ ТРЪГОУ, ЛИБО ОУ БАНИ, ЛИБО НА НѢМЦИ, ЛИБО ОУ ИНЫХЪ ТОРОГОУ НАШИХЪ, НЕ НАДОБѢ НИГДЕ МЪИТО ДАТИ, НИЖ ТАМЪ ГДЕ КОУПИЛ...

(Сучава, 1434).

МИЛОСТІЮ БОЖІЄЮ МЪИ СТЕФАНЪ БОЕВОДА, ГОСПОДАРЪ ЗЕМЛИ МОЛДАВСКОИ, ЧИНИМЪ ЗНАМЕНИТО ИС СѢМЪ ЛИСТОМЪ МАШИМЪ ВЪСѢМЪ КТО НА НЪ ОУЗРИТЬ ИЛИ ЕГО ОУСЛИШИТЬ ЧТОУЧУ, КОЛИЖЕ ТОГО КОМОУ БОУДЕТЬ ПОТРЕБИЗНА, ОЖЕ ПРІДОША ПРѢД НАМИ ИЛИ ПРѢД НАШИМЪ МИТРОПОЛИТОМЪ КҮР ТЕШКТИСТОМЪ ШТ СОЧАВѢ У ПРѢД ЕПИСКОУПОМЪ НАШИМЪ КҮР ТАРАСИЕМЪ ШТ РОМАНОВЪ ТРЪГОУ У ПРѢД АРХІИМАДРИТОМЪ НАШИМЪ КҮР ПОПЪ ТЕШДОРЪ ИГОУМЕНЪ ШТ МОНАСТИРѢ ШТ БИСТРИЦИ У ПРѢД КҮР ПОПЪ СИЛОАНОМЪ ИГОУМЕНЪ ШТ НЕМЕЦКАГО МОНАСТИРѢ У ПРѢД ОУСИМИ НАШИМИ ИГОУМЕНИ, ШТ ОУСИХЪ НАШИХЪ МОНАСТИРѢ, У ПРѢД ОУСИМИ НАШИМИ БОЖРЕ, ВЕЛИКЪИМИ У МАЛЪИМИ, НАШИ ОУБОЗИ ЛЮДИ ШТ ХОРЛОВСКАГО ТРЪГОУ НА ИМѢ КАРЛАКЪ ЛАСЛОВЪ И ТОТЬ ИШФАНЪ И СТАШКО И СЕБИШІАНЪ И ФАСЕКИШЪ И ИМЕРИВЪ, ПО ИХЪ ДОБРОИ БОЛИ У НИКЪИМЪ НЕПОНОУЖЕНИ, У ПРОДАЛИ НАМЪ СВОЮ ПРОВОЮУ У ПИТОМОЮУ Ш(Т)НИНОУ, ЕДИНЪ ВИНОВАД ОУ ХОРЛОВСКОМЪ ХОТАРА,

(Сучава, 1470).

Місце торгівлі у молдавських грамотах номінується двома термінами *торгъ* та *рынок, мѣсто*. Місто – де раз на рік проводили ярмарки, а невелике приміщення, де відбувалась торгівля, називалось *клятка*. М'ясний магазин називався *ятка*, місце, де продавали пиво – *броваръ*, приміщення, де продавали алкоголь – *корчма*, так само називали і сам алкогольний напій. Хочеться зазначити, що це слово *корчма* і зараз у тій же функції вживається в угорській та українських мовах:

Наприклад:

ана продала петрашови радъцѣфовьскомоу свою дѣдину .. село съ коръчмоу у
землею...

а рекъы имъ тѣмъ корчмъы почати варыти ..

(Радомль, 1487).

Тепер декілька слів про одиниці міри. Найдавнішими одиницями, якими міряли товар, переважно були частини тіла, наприклад – рука. Тому найдавніша одиниця міри називалась – *локоть*, яку використовували для виміру тканини. У торгівлі з тканиною використовувалась і одиниця – *пуставъ* – це «сувій довжиною в 32 лікті (близько 16,5 м)», а також цю одиницю брали до уваги при оподаткуванні та при стягненні мита:

Наприклад:

у просили оу г(с)ва ми миръ у мѣто, шобъы на томъ правѣ бѣло , іако бѣло при шци
наше(м), всѣмъ ѣ люде(м) ш(т) брашева и ш(т) брѣсѣ да плата(т) ш(т) таръ по д̄ грош
локте(м) ш(т) соукна .. у шобъы имъ волно продавати ..

(Васлуй, 1437).

Рідину (напр. мед) чи сипучий товар (напр. сіль) вимірювали посудом. Так, у грамотах зустрічаємо назви: *лукно*, *кадь*, *бочка*, *ведро*. *Лукно* переважно вживали для виміру ваги меду (свідчення про міскість *лукна* суперечливі – від 25 кг до 140 кг), але ця назва зараз не вживається в українській мові. Однією з найпоширеніших мір, яка збереглась до сьогодні, була *бочка* (від 100 до 400 л). Цією мірою виміряли зерно, сіль, хмільні напої.

У молдавських грамотах на визначення ваги для меду зустрічається назва *бербеница*, яка свідчить про угорське запозичення, бо *berbence* – це діжка, яка і зараз вживається в деяких південно-західних говорах, як дерев'яна діжка для зберігання молочних продуктів (Kocsis 1993: 415–421).

Розділ IV. Молдавські грамоти

У Великому князівстві Литовському грамоти, як ми вже писали, зазнавали білоруського впливу, а поза територіями князівства – у Молдавії – й болгарського та румунського. На думку А.І. Яцимирського, «в основу актового язика Молдавии XIV – XVII вв. был положен русский: с одной же стороны, официальный западнорусский, с другой – живой галицко-волинский говор. При этом не обошлось и без влияния болгарского языка, книжного, точнее тырновскими правилами, ни без влияния польского или белорусского и в слабой степени – румынского» (Дмитриев 1973: 11–12).

У молдавських грамотах болгарські й українські впливи перехрещувалися і місцевому писареві, особливо носієві румунської мови, було нелегко, а часом і не дуже важливим особливо у світському письмі розрізняти українські та білоруські впливи. На болгарські особливості у молдавських документах також звернув увагу С. Б. Бернштейн, який присвятив цій проблемі велике дослідження, яке належить до наукової спадщини болгарської діалектології.

Однак, молдавські грамоти зазнавали крім болгарського, ще й мішаного українсько-румунського впливу. Якщо рідною мовою писаря була румунська, а руської він навчився, то він підсвідомо у писемні пам'ятки вносив своєрідні домішки. Окремої уваги болгарським впливам ми у своїй роботі не приділяємо, а на румунські, точніше, на молдавські риси у пам'ятках ми зупинимося детальніше.

У своєму дослідженні ми взяли до уваги загальноживаний у літературі територіальний розподіл українських грамот на галицькі, волинсько-польські та молдавські. Як ми вже вище зазначили, в Галичині кількість українських грамот зменшилася після 1433 року, але вони склалися, а особливо по селах та містечках.

Серед галицьких грамот виділяються декілька типів:

1. Перемиський тип.
2. Львівський тип.
3. Снятинсько-коломийський тип.
4. Галицький з Галича.
5. Самбірський тип.

На Закарпатті у м. Сигіт написана єдина закарпатська грамота, датована 1404 роком, яка також належить до молдавських грамот. На інших українських територіях – Київ, Лівобережжя, Волинь – грамот написано дуже мало. Про галицько-волинські грамоти та їх структури детальніший опис подає Андраш Золтан (Золтан 2014: 26–39).

Молдавські грамоти, чисельність яких складає декілька тисяч, важливі як пам'ятки і для різних славістичних досліджень, і цікаві для істориків. У пропонованій роботі зібрано та досліджено 63 грамоти.

У процесі аналізу виявлено такі офіційні юридичні документи:

1. Дарчі, підтверджувальні та купчі грамоти, в яких йдеться про земельні володіння, привілеї, данину, феодалські повинності.
2. Розмежувальні грамоти, в яких визначають межі земельних угідь різних власників.
3. Вкладні грамоти, які свідчать про передачу церкві якоїсь маєтності; боргові зобов'язання і поруки за боржників; записи про визначення посагу, про майно чоловіка і дружини тощо.
4. Різні грамоти купцям (про вільний проїзд через володіння феодалського правителя, визначення розміру мита та інше).
5. Написи на печатках правителів, на стінах храмів (про час будівництва або дані про майстра та тогочасного правителя), а також на церковних дзвонах та могильних каменях.

Ці пам'ятки, писані руською мовою, зібрані румунськими істориками у таких вагомих працях: Bogdan (1913) Ionașcu (1954), Costâșchescu (1931–1932) та інші.

На початку ХХ століття серед українських філологів набуло популярності систематичне видання пам'яток історії української мови. У цих виданнях опубліковано чимало давніх пам'яток. Напр., Розов (1928); Пещак (1974); а також ССУМ (1977). В. В. Німчук підготував до видання староукраїнські словники, наприклад, «Лексис Лаврентія Зизанія, Синоніма славенорусская» (1964), «Лексикони Є. Славинецького та А. Корецького-Сатановського» (1973), «Словник української мови П. Білецького-Носенка» (1966) а також декілька граматик («Грамматика словенська Лаврентія Зизанія» (1980), «Грамматика Мелетія Смотрицького» (1979). Під час аналізу було також залучено працю В. В. Німчука (1995).

IV. 1. Структура молдавських грамот

У молдавських грамот був латинський зразок, що до написання офіційних документів, успадкований, як ми уже згадували, від королівських канцелярій, напр. канцелярії Коломана (Кальмана) і Андрія (Ендре) III у Галичині, тобто ця традиція могла потрапити від угорських писарів.

Кожна грамота складалась з чотирьох основних розділів:

1. Protocollum – Вступ – *Bevezetés*

- invocatio – Благання – *Fohász*
словесне: ім'я Господнє ... , від імені Святої Трійці,
символічне: хрест, або символ Христа, монограма.
- intitlatio – Самоназвання – *Önmegnevezés*
- inscriptio/adresse – Грамота належить кому – *Címzett*
- salutatio – Привітання – *Üdvözlés*

2. Contextus – Текст – *Tárgyalás*

- arenga – Гасло, кліше, що складається з концептуальної заяви загальної мудрості, яка пов'язана зі змістом. – *Elvi bölcsesség*
- promulgatio – Публікації, розкриття, з підвищенням обов'язків про всіх і кожного, хто хоче отримати зміст грамоти до уваги. – *Közzététel*
- narratio – Оповідь-зміст – описує історію, яка привела до створення грамоти. – *Elbeszélés*
- dispositio – Надання – найважливіший елемент правового акту. – *Rendelkezés*
- clausulae (praeseptiva, prohibitiva, derogativa, evictionis) – Клаузули – закликає до дотримання умов грамоти – *Záradékok*
- sanctio (anathema/spritualis, poena/temporalis) – Санкція – для людини, яка не відповідає положенням (духовного і фізичного покарання). – *Büntetés*
- corroboratio – Підтвердження – яким чином сертифікована грамота. – *Megerősítés*

3. Eschatocollum – Закінчення – *Befejezés*

- subscriptiones – Підписи – *Aláírások*

- datatio (datum/actum) – Дата – *Dátumozás*
- series testimonium / series dignitatum – Свідки– *Tanúnévsor / méltóságnévsor*
- apprecatio – Зазвичай слово, амінь. *zárófohász* (Kőfalvi–Makk 2007: 98–100).

Усі грамоти мали таку основну структуру, але не усі підрозділи могли бути у грамоті.

На прикладі дарчої грамоти молдавського воєводи Олександра бояринам Строе і Іванові на село Пояна та Тазлові та на село Гертань. 1400 р., 29 червня, б.м.н. – Cost I, 36–37, покажемо основні частини молдавських грамот.

†	<i>invocatio</i> , символічне благаання
мл(с)тїєю бжїєю мы іѡ александръ воеводи г(сд)нѣ зем<ли мол>давск<ои> и братъ гсп(дс)тва ми жоупанъ богданъ	<i>intulatio</i> , самоназвання
знаємо чинимъ симъ нашимъ листѡмъ оусимъ добрымъ паномъ кто на нѣ оузритъ или его о>услышитъ чтѣчи	<i>promulgatio</i> , кому пишеться грамота, до кого звертається і хто хоче отримати зміст до уваги
ѡже тотъ истинныи слѣга и болѣринъ нашъ строе и иванъ слоужиль прѣж(д)е пичившимъ родителемъ нашимъ правою и верною слѣ(ж)бою и дне(с) слѣжитъ намъ правою и верною слѣжбою.	<i>narratio</i> , описує історію, яка привела до створення грамоти
тамже мы видѣвше его правою и верною слоу(ж)бою до на(с) жаловали есмы его оусобною мл(с)тїю и дали есмы ем(ѣ) оу нашен земли молдавской ѣ сели оурикъ съ оусемъ доходомъ. едно село на немъ пожна <на тазловѣ ѡ> даль емоу воевода оу себѣ ѡ(т) івана (ѣ)рикъ съ оусемъ доходомъ емоу и дѣтемъ его и оуноучатомъ его и праоуноучатомъ его и прашчю<ет>омъ его. а другое село на немъ грѣтанъ выше грѣтанъ по(д) лесѣ на	<i>dispositio</i> , надання та визначення межів

<p>ПОТОЦИ. ТО СЕЛО ДАЛЪ КОЕКОДА СТРОЕВИ И ИКАНОВИ (S)РИКЪ СЪ SCEМЪ ДОХОДО(М)О<У ВЪКЪКЪ> ВЪЧНЫ ЕМЪ И ДЪТЕМЪ ЕГОВЪКЪ И ОУНСЧЕТО(М) ЕГОВЪКЪ(М) И ПРАШНСЧЕТО(М) ЕГОВЪКЪ(М) И ПРАШТСРЪКТОМЪ ЕГОВЪКЪ. А ХОТАРЪ ТИ(М) СЕЛW(М) НА ФИЛИСТА <УТ ТОЛЪ> S ПОТОВО(М) ГОРИ ДЕЛW(М), ДОЛЪ, ДЕЛО(М) ПОНИЖЕ W(Т) ПОЛЪНЪ, НИЖЕ W(Т) ПОЛЪНЪ ДА ПАДЕТЬ НА ПОТОКЪ ДОЛЪ ПОТОВОМЪ ДО ТАЗЛОВА НА ПЪТЬ МОГИЛА <И ЧРЪЗЪ> ТАЗЛО(В) НА ВЕЛИКЪ ПА(Т) МОГИЛА ГОРИ ПЪТЕ(М) ДО ВЕЛИКЪ БРОДЪ НС БРОДЪ МОГИЛЫ ГОРИ ДЕЛW(М) ДО БЕРЕЗИНЦА ГОРИ БЕРЪЗИНЦОМЪ ДО ВЪШЕ ПОЛЪНЪ НА <ДЪБЪ> НА МОГИЛОУ W(Т) ПОЛЪНОУ ПОПЕРЕКЪ НА ФИЛПЪ МЕЖЪ ДВА ПАТЬ МОГИЛА. ТО ЕМОУ ВЕСЪ ХОТАРЪ ЕДНОМОУ СЕЛОУ ШТО ДРЪЖИТЬ ОУСЕБИ СТРОЕ W(Т) И<КАНА>. А ДРЪГЪ ХОТАРЪ ДРЪГОМЪ СЕЛЪ W(Т) ОУСТІЕ ПОТОВО(М) ГОРИ ПО ПОТОВО(М) W(Т) ПОТОВЪ НА ЛЪКЪ РЪКЪ НА ДЪБА МОГИЛЪ W(Т) ДЪБА ПОПЕРЕКЪ НА ПО ОУ И(З)ЛЕМЪ ДО ДЪБА МОГИЛА, ИЗ(Л)ЕМЪ, НА И(З)ЛЕМЪ МОГИЛЪ ПО КРАИ ЛЪКОМЪ ГОРИ ДЕЛWМЪ НА ДЪБА W(Т) ДЪБА МОГЛЪ <ГОРИ ДЕЛО(М) ДО ДРЪГЪ ПОТОВЪ> ДОЛЪ ПОТОВОМЪ ДО ОУСТНА НА НА ПЪТЕМЪ И <ПО ПЪТЕМЪ МОГИЛЪ У W(Т) ТОИ МОГИЛЫ НА ДРЪГОМЪ ОУ>СТІЕ ПОТОВЪ МОГИЛЪ. ТО ЕСТЬ ВЕСЪ ХОТАРЪ ТИМЪ СЕЛWМЪ.</p>	
<p>А НА ТО ВЪРА МОА ВЪШЕ<ПИСАНАГО> АЛЕЪАНДРА КОЕКОДЫ, ВЪРА Б<РАТА Г(С)П(Д)ВА МЫ> ЖЪПАНА БОГДАНА, ВЪРА ОУСИХЪ БОЛЪРЪ НАШИХЪ ДРАГОШИ ВИТЕЗА И ДЪТЕІ ЕГО, ВЛАДА ДВОРНИКА И БРАТІИ ЕГО И ДЪТЕН ЕГО, ПАНА ДРАГОА И ДЪТЕН ЕГО, БРЪЛИ ХРЪЛОВСКОГО И ДЪТЕН ЕГО, ДОУМА ДВОРНИКА И ДЪТЕН ЕГО, ЦИБАНА И ДЪТЕН ЕГО, ХОРАВЦА МИКА И ДЪТЕН ЕГW, ШАНДРО W(Т) ТЪДОРА И ДЪТЕН ЕГО,</p>	<p><i>series testimonium</i>, СВИДКИ</p>

<p>Хоравца вистарника и дѣтен его, тѣмаша столника и дѣтен его, микъ ѡ<т> молници и дѣтен его, братѣла стракича и братѣи его, вѣра оусихъ болѣръ нашихъ.</p>	
<p>А по нашемъ животѣ кто бѣдетъ г(с)п(д)ръ земли молдавской абы емѣ непорѣшилъ нашъ записъ и нашъ вѣрѣ безъ его вины. а кто порѣш<итъ та>ковы да есть проклетъ ѡ(т) гѣ бѣ и ѡ(т) прѣчистыѣ его мѣре и ѡ(т) тѣи сты(х) ѡ(т)ць никенскы(х) и да есть подобникъ арѣ <и> іѣдѣ.</p>	<p><i>sanctio</i>, санкція – для тих, хто не відповідає положенням</p>
<p><а на болшее> оутвержденіе велели есмы слоузи нашемѣ іацкови привесити нашъ печать.</p>	<p><i>corroboratio</i>, підтвердження</p>
<p>писанъ оу лѣто зѣци м(с)ца іѣніа вѣ кѣ днѣ стѣго ап(с)ла петра и пакла.</p>	<p><i>datum, data</i></p>

Далі на інших прикладах покажемо декілька інших випадків, з якими зустрічались у процесі роботи. Кожна грамота, починалась із благання, це могло бути символічне (†), або словесне. Потім йшли початкові формули, які були такі:

милостію божією мы стефан коевода, господаръ земли молдавской, знаменито чиним ис сим листом нашимъ вѣсѣмъ кто наи вѣзрит или его чтѣчи слышит...(1443 р.).

Але трапляються і винятки, коли напочатку вже йде перелік свідків, наприклад:

† мы алеѣандръ коевода, господаръ земли мо(л)давской и тижъ мы иліашъ коевода, снѣ алеѣандра коеводы, господаръ земли мо(л)давской и мы боаре господаръ нашего алеѣандра коеводы, па(н) миѣило дорогү(н)скыи, па(н) ва(н) дворникъ, па(н) гри(н)ко, па(н) негра, па(н) драгү(ш), па(н) жүржъ, па(н) ви(л)чѣ, па(н) ша(н)дро, па(н) мүдри(ч)ка, па(н) иліа(ш), па(н) по(п)ша, па(н) нестѣ(к), па(н) да(н), па(н) исан, па(н) ста(н), па(н) ста(н) брѣлич и бра(т) его бана, па(н) кр(с)тѣ, па(н) ѡприша(к), па(н) дамакү(ш), па(н) лацко бо(ц) и брат его миклоушъ, па(н) иваны(ш), па(н) на(н) бана,

па(н) пречелни(к), па(н) бѹдѹ(л), па(н) чѹ(р)ба, па(н) нѡа(н) дѣтко, па(н) бана по(р)ка, па(н) ко(р)ла(т), па(н) шефа(н) страви(ч) и брат его жѹ(р)жъ, па(н) оѹ(н)клѣта и бра(т) его татоми(р), па(н) миклоѹ(ш), па(н) богда(н), па(н) жки(м) каліанови(ч), па(н) гораецъ и бра(т) его станицла(в), па(н) брѣли(ч)ка, па(н) драгоми(р) врани(ч), па(н) хо(д)ко и бра(т) его лека, па(н) бори(с) голшкаты, па(н) бори(с) браеки(ч), па(н) да(н)чѹ(л) жѹли(ч), па(н) строишо(р) дрѣжа, станицла(в) милишекъ, бо(б) шприша(к), лацко поса(д)ни(к), гѹди(ч), дѹмитръ бадеки(ч), оѹси велици и малїи, знаемо чини(м) си(м) наши(м) листе(м) каж(д)омѹ, ктоколи на(н) оѹзри(т) или оѹслыши(т) его чтѹчи...(1421 р., 13 грудня)

Зовсім іншу структуру мали грамоти посольства князів:

отъ господина стефана коеводы на перво поклонѣ. дрѣгое, отъколе далъ милыи богъ њ рѣки стефанѡ коеводѣ отъчинѡ его, землю молдавѣскѡю, а шнѣ слѣжилѣ и слѣжитъ господарѡ своемѡ, великомѡ королю, съ правѣдою, и хочеть емѡ слѣжитъ яко господареви своемѡ (1481 р., б.м.н.).

Досліджувані нами особисті імена не указані в заключній частині грамоти, а навпаки – на початку грамоти, і таких королівських дарчих грамот декілька. Після вступної частини йде, з усіма подробицями та умовами, пояснення, незважаючи на те, яка це грамота – дарча, межова або розмежувальна, купча або вкладна – вказані точні дані укладача і суть офіційного документа. Напр.:

тотъ истинныи болѣринѣ нашѣ вѣрнїи па(н) миханло дорогѣнскы слѣжи(л) стопочившемѡ шцоѹ нашемоѹ правою и вѣрною слоужбою, а дне(с) слѣжитѣ намѣ правою и вѣрною слѣжбою. тѣмѣ мы видѣвши его правою и вѣрною слѣжбою до на(с) жаловали есми его особною нашею мл(с)тию и дали есми емоѹ и поновили есми и потвердили села его и привилїе еже моѹ е(ст) далъ стопочившего родите(л) на(ш), на имѣ село кинди(и)ци и село гѣрцѣ на протѣ, оѹ печалова село печаловци и село оѹгриновци и село оѹста(в) и село на рокитна, еше гдѣ би(л) драгомирѣ мѣндричинѣ, еше село котелева и село мнїановци, еше село гдѣ шизко би(л), еше село зинковци... (1437 р.).

У заключній частині грамоти йшли без підпису імена, але також зустрічаються вказівки на княжий титул і перерахування імен свідків чи духовних осіб, які були присутні при укладанні, або осіб, які писали акти:

а на то є(ст) вѣра вышєписаннаго г(с)ва ми илїи коєводи и вѣра брата г(с)вами стефана коєводи и вѣра сна г(с)вами романа и вѣра вѣсѣхъ дѣтєи наши(х), вѣра пана жѣржа фратокска и дѣтєи єго, вѣра пана вылчи, вѣра пана исаїи, вѣра пана петра гѣдича дворника, вѣра пана стана бырлича, вѣра пана миѣанла попши и дѣтєи єго, вѣра пана шефѣула жоумѣтатича и брата єго пана мындри, вѣра пана доуми лимбѣдолчевича и брата єго пана мирчи, вѣра пана лазора и брата єго пана станѣула постелника, вѣра пана пїатры и дѣтєи єго, вѣра пана доуми дворника и дѣтєи єго, вѣра пана витолта и дѣтєи єго, вѣра пана фырѣва и дѣтєи єго, вѣра пана бѣлоша чашника, вѣра пана берендѣга столника, вѣра пана манонла грѣчина, вѣра пана илїаша спатарѣ, вѣра пана станѣла комиса и вѣра вѣсѣхъ боярѣ нашихъ молдавскы(х) великы(х) и малы(х) (1437 р.).

У заключній частині деяких грамот зустрічається і додаткова інформація про розпорядження після смерті князя. Напр.:

а по нашємѣ животѣ кого бѣ избєре(т) господарємѣ быти оу нашеи земли молдавскон или ѡ(т) братїи наши(х) или ѡ(т) дѣтєи наши(х) или бѣ(д) кто ѡ(т) нашего плєменє, тотѣ бы ємоу непорушилѣ нашего даанїа, али бы ємоу оутверди(л) и оукрѣпилѣ за ноуже дали єсми ємѣ за єго вѣрноую и правоую слѣжбоу (1437 р.).

Або наприклад:

а мы имне(м) ѡ то(м) мо(л)чати. а мы боже земли мо(л)давскон на верху листа по имени поѣгани іако истци и рѣкомѣ слѣбѣмы и рѣчимы при нашеи чти и при хр(с)тіанскон вири, и(ж) на(ш) господа(р) алеѣандрѣ коєвода, господа(р) земли мо(л)давскон, а по не(м) бѣдѣщен имѣю(т) по(л)нити и мы слугы ихъ коху псанїи оу се(м) листи (1421 р.).

Найчастіше посмертні розпорядження князя зустрічаються в дарчих, підтвердних грамотах:

а по нешемъ животѣ кто бѣдетъ господарѣ нашени земли или ѡ(т) дѣтени наши(х) или ѡ(т) нашего племени или ѡ(т) кого бѣ изберетъ быти то(т) шобы непорѣшилъ нашего данїа или шобы имъ оутвердилъ и оукрѣпилъ <з>ануже дали есмѣ и потвердили за его правдо и вѣрдо службѣ (1431 р.).

Часто в грамотах зустрічаються і князівські погрози тим, хто може порушити його посмертну волю, напр.:

а кто не бѡуде(т) послушенъ нашемѣ пожелѣнїю и запису, то(т) имае(т) быти по(д) великои казни г(с)ва ми (1435 р.).

У грамотах хрести і печатки служили замість особистих підписів. Печатки були металеві (свинцеві, срібні та ін) і різного кольору воскові (жовті, червоні, чорні). Про це окермо свідчать декілька праць Олега Однореженка (2008 /а; 2008 /б), (2009); та Олександра Огуя (1996).

Напр.:

а на потвѣ(р)женїи тои речи к сему листу печати наши есмо привисили (1421 р.).

Літочислення в молдавських грамотах, як і у греків та інших народах, враховувалось «від створення світу», тобто від 5508 року до н.е. Отже, відповідно від зазначеної дати за сучасним літочисленням потібно відняти 5508. Часто в досліджуваних документах зустрічаються позначки місяця, числа і вказівки на місце написання грамоти. Напр.:

пи(с) ѣ со(ч)вѣ в лѣтѡ ѡциѣ се(п) кв (1448 р.).

Інший приклад:

тоє посольство прислано къ вильни, инѣдиктъ дї (1481 р.).

Також виявлено кілька випадків, де дати написані буквено. Напр.:

оу нашемъ городѣ оу сочавѣ оу лѣта шесто чисачне цї и дї. мисаца номера оу нї ден (1393р.).

У деяких грамотах зустрічається і інформація про писаря. Наприклад, зазначено повне ім'я писаря (дяк), хто писав грамоту, але в більшості випадків вказується тільки ім'я канцлера (логофета). Наступна таблиця вказує на імена канцлера та ім'я писаря (дяка), а ті грамоти, де відсутня інформація про них, ми сюди не включили.

Дата написання грамоти	Ім'я канцлера	Ім'я писаря (дяка)
1. 1400 р., 29 червня		вєлѣли єсмы іацкови привѣсити печать нашѣ
2. 1411 р., 28 червня,	братю логодету	вєлѣли єсмы панѣ тамашєви привѣсити печать нашѣ
3. 1433 р., 3 листопада	нѣгоєви логодетѣ	
4. 1433 р., 16 листопада	нѣгоєви логодетоу	писал до(н)чѣ граматикѣ
5. 1434 р., 8 жовтня	панѣ нѣгоєви логодетѣ	од<нч>а граматик(к) пи(с)
6. 1435 р., 30 березня	пану нѣгоєви логодету	
7. 1435 р., 1 вересня	пану динисѣ логодетѣ,	писа іакү(ш) писарѣ
8. 1436 р., 13 червня	панѣ ванчєви логодетѣ	оцєль пи(с)
9. 1438 р., 5 березня		михү(л) пи(с)
10. 1439 р., 30 липня	пану симону логофєту	михүлѣ граматикѣ писа
11. 1442 р., 5 квітня	панѣ кости логодетѣ	пи(с) пашко
12. 1443р. 8 червня	пану симону логодету	ванца пи(с)
13. 1445 р., 8 серпня	паноу миханѣ логодетоу	пи(с) иліашѣ
14. 1448 р., 22 вересня		лѣци діакү, писа(т)
15. 1449 р., 3 серпня	михану логофєту	ванца писа
16. 1451 р., 31 липня	панѣ, петрѣ логодетоу	пи(с) соломо(н)
17. 1452 р., 12 серпня	пану, маханѣ логофєтѣ	пи(с), петрѣ арданови(ч),
18. 1453 р., 26 січня	михан(у) логодетѣ	<писа ги>дио(н)
19. 1458 р., 26 жовтня	панѣ Доброуѣ логофєтѣ	Писа Шефѣл
20. 1459 р., 12 червня	панѣ Доброуѣ логодетѣ	Пис(а) Вѣлпашѣ
21. 1466 р., 8 грудня	Bojarynu Panu Dobrulu Legofetu pysaty	

22.1470р., 28 травня	паноу Тома логофетсу	Писа Илѣ
23.1471 р. 24 жовтня	панѣ Томѣ логωдетѣ	Пис(а) Стецко диакъ
24.1479 р., 29 квітня	панѣ Тѣстѣлѣ логофетѣ	Пис(а) Борча
25.1481 р., 23 серпня	панѣ Тѣстѣлови логофетѣ	Пис(а) Іωн, брат Лѣчин,
26.1487 р.	панѣ Тѣстѣлѣ логофетѣ	Писал Косте
27.1487 р., 7 жовтня	панѣ Тѣстѣлѣ логофетѣ	пис(а) Тоадер
28.1487 р., 1 листопада А	панѣ Тѣстѣлѣ логофетѣ	Пис(а) Тоадеръ
29.1487 р., 1 листопада В	паноу Тѣстѣлѣ логофетѣ	[Писа] Тоадеръ
30.1487 р., 9 жовтня А	панѣ Тѣстѣлѣ логофетѣ	Пис(а) Іωн
31.1487 р., 9 жовтня В	панѣ Тѣстѣлови логофетѣ	Пис(а) Тоадер
32.1488 р. А	панѣ Тѣстѣлѣ	
33.1488 р. В	панѣ Тѣстѣлѣ логофетѣ	Пис(а) Іωн
34.1490, 18 січня	панѣ Тѣстѣлѣ логофетѣ	Пис(а) Алеѣа
35.1491 р., 17 січня	панѣ Тѣоутѣлѣ логофетѣ	Пис(а) Іωн
36.1491 р., 26 лютого	панѣ Тѣстѣлѣ логофетѣ	Писал Тоадер діак
37.1493 р., 5 березня	жѣпанѣ Тѣоутѣлѣ логофетѣ	Писал Алеѣа діак
38.1493 р., 4 листопада	панѣ Тѣстѣлѣ логофетѣ	Писал Мѣтіа[ш]
39.1494 р., 27 лютого	панѣ Тѣстѣлѣ лагафетѣ	Пис(а) Мѣті[аш]
40.1494 р., 11 березня А	панѣ Тѣстѣлѣ логофетѣ	Писал Мѣтіаш

41.1494 р., 11 березня <i>B</i>	панѢ ТѣѢТѢЛѢ логофѢтѢ	Писал Мѣтїашъ
42.1495 р., 17 січня	жоупаноу Тѣоутѣоу логофѢтоу	писал АлеѢа
43.1495 р., 22 січня <i>A</i>	жоупаноу ТѣоутѣулѢ логофѢтоу	писал АлеѢа
44.1495 р., 22 січня <i>B</i>	жоупаноу ТѣоутѣулѢ логофѢтоу	Писал Мѣтєи
45.1495 р., 4 лютого	панѢ ТѣѢТѢЛѢ логофѢтѢ	Писал Мѣтєи
46.1495 р., 13 березня	панѢ ТѣѢТѢЛѢ логофѢтоу	Пис(а) Мѣтїи (Sic - мѣтєи)
47.1499 р., 20 листопада	панѢ Тѣоутѣоулки логофѢтѢ	Писал ШандрѢ Крѣжевич
48.1499р., 26 листопада	панѢ ТѣѢТѢЛѢ логофѢтѢ	Писал Мѣтєи
49.1500 р., 22 березня	панѢ ТѣоутѢлови логофѢтоу	Писал [Мѣтєи]

Слід розрізняти грамоти, які були написані писарями (навіть вказані їх імена), у яких рідна мова була або українська, або молдавська, а також (останніх легко розпізнати за численними допустимими помилками у грамотах у відмінюванні).

Але є труднощі у визначенні мови, яка була рідною для писаря, що писав грамоти, і невідомо чи була руська мова для нього рідною материнською мовою чи він її вивчив для роботи. Припустимо, що українська мова була для нього рідною, то з дотриманням українських норм та письма, в грамотах можна знайти більшу свободу у відтворенні багатьох рис розмовної української мови, а якщо руську мову він вивчив, то знаходимо, окрім дотриманих правил, більше фактів рідної материнської

мови писаря. Виходячи з цього ми можемо знайти і вивчити більше прикладів про різні запозичення.

Розділ V.

V. 1. Хронологічний порядок досліджуваних грамот

- 1393 р., 18 листопада. Дарча грамота молдавського воєводи Романа синам Білого Драгомира Годору, Дмитру, Петрові, Михайлові, Жюржі на село на п. Сучава. Сучава. – Cost I, 13 – 14.
- 1395 р. Дарча грамота польського короля Владислава Іванові, Дем'янові та їх синам на село Крушельницю у Тустанівській волості. Глиняни. – GL 166.
- 1395 р., 6 січня. Поручна грамота молдавських бояр Братула, Станіслава, Михайла і Шандра за Стефана воєводу перед польським королем Владиславом. б.м.н. – Cost II, 609–610.
- 1400 р. Дарча грамота молдавського воєводи Юги панові Брая на місцевість на Страхотині. бл., б.м.н. – Cost I, 26 – 27.
- 1400 р., 29 червня. Дарча грамота молдавського воєводи Олександра бояринам Строе и Іванові на село Пояна та Тазлові та на село Гертань., б.м.н. – Cost I, 36–37.
- 1401 р. Запис на королівському євангелії, XV ст., – Мовознавство, №1, 1968. стор. 68.
- 1404 р., 1 травня. Підтверження дарчої грамоти Грушевському монастирі, Сігет.
- 1411 р., 28 червня. Дарча грамота молдавського боєводи Олександра бояринові Плотуну на село Плотунеші. б.м.н.–Cost I, 84–85.
- 1414 р., 20 грудня. Дарча грамота молдавського воєводи Олександра Крачуну Белческулу на село, що на Білому Потоці, та на село Негоеші. Сучава. – Cost.I, 111–112.
- 1421 р., 13 грудня. Дарча грамота молдавського воєводи Олександра сестрі польського короля княгині Римгайлі на міста Серет і Волховець з селами і присілками, з млинами і ставами та на 600 золотих дукатів щорічно. б.м.н. – Cost. I, 141–143.
- 1433 р., 3 листопада. Підтвердна грамота молдавського воєводи Стефана Михайлові Керстіанескулу на володіння половиною села Керстіанешті. Сучава, Cost I, 364.
- 1433 р., 16 листопада. Дарча грамота молдавського воєводи Стефана Ходку Костичу на села Аннушин двір, Хуецяни, Глодяни та млин на р. Сереті, Сучава.
- 1434 р., 8 жовтня. Підтвердна грамота молдавського воєводи Стефана Керсті Ворнутаю на володіння селом «де є Романяса між Бахлуями». Сучава, Cost I, 395.
- 1435 р., 1 вересня. Присяжна грамота молдавського воєводи Іллі та його брата Стефана на вірність польському королеві Владиславу. – Cost II 681–682.
- 1435 р., 5 березня. Грамота молдавського воєводи Стефана всім боярам, дворникам, солтосам, євреям та ватаманам про те, щоб не брати застави у брашівських купців. бл. Сучава–Cost II, 692.

- 1435 р., 30 березня. Жалувана грамота воєводи Стефана слугі Мику Войнягову на два села: на р. Тамаш «де був Мика і Сина» і на р. Дубровиці «де був Радул і Ориш», а також на половину броду на р. Серет. Сучава. МЭФ.
- 1436 р., 13 червня. Дарча грамота молдавського воєводи Іллі та Стефана Михайлу Стенгачу на села «на Богдані» і «де є Балан і син Дражанов». на р. Смилі – селище Рошино, на р. Юбані – село Сусяни, село Манеші та інш. Васлуй, Cost I, 444–445.
- 1437р., 23 квітня. Підтвердна грамота молдавського воєводи Стефана купцям з Брашева і Бирса на привілегії, надані Олександром Добрим. Васлуй. Cost II, 630–633.
- 1438 р., 5 березня. Дарча грамота молдавських воєвод Ілли та Стефана Нізі Піатриній на села Дякулово Село, Слевеші, на пустелю для заснування села та на половину села Могошева. Васлуй.
- 1439 р., 30 липня. Підтвердна грамота молдавських воєвод Іллі та Стефана панові Оані Рошку граматіку та його братові Петру Кожі на володіння селами Калиманеші, Лалеші, Коцменеші, селищем Братаново та Микшиновою пасікою та ін. Васлуй.
- 1442 р., 5 квітня. Дарча грамота молдавських воєвод Іллі та Стефана Міклушеві Расопу на володіння селами Левкушеші, Милеші, Хоржеші. Сучава. – Cost II, 96–97.
- 1443р. 8 червня. Підтвердна грамота молдавського воєводи Стефана панові Ілляну Шанзі на володіння селами Васієші, Бесеші, Ловиною та села Бедеші і поляною Борили. Сучава, Cost II, 155–156.
- 1445 р., 8 серпня. Дарча грамота молдавського воєводи Стефана панові Оану Уряклі села на р. Пугні Сучава, Cost II, 226.
- 1447 р., 4 серпня. Дозвіл воєводи Романа брашівським купцям торгувати у Молдавському князівстві. Баків. – Cost. II, 731–732.
- 1448 р., 22 вересня. Підтвердна грамота молдавського воєводи Петра панові Михайлу логофету та його братам на володіння селами «де був Драгуш Тямеш на усці Студенця» і «де був Старий Тямеш». Сучава. Cost II, 361–362.
- 1451 р., 31 липня. Підтвердна грамота молдавського воєводи Богдана Нямецькому монастиреві на двох татаринів – Пашка і Петрику. Дольний Торг. Cost II, 400.
- 1455 р. Напис у монастирі міста Дял. – Дял. Ніс, Дос.
- 1457 р., 13 вересня. Воєвода Стефан прощає вину Михайлові логофету і дозволяє йому самому і всім родичам повернутися до своїх маєтків. Баків. VD II, 257–258.
- 1458 р., 26 жовтня. Підтвердна грамота Стефана Нелулові і Татулові на володіння селами Руси і Редяни. Сучава. – VD I, 19–21.
- 1459 р., 12 червня. Підтвердна грамота воєводи Стефана Іону Негоєскулу на володіння селами Береші, Дринжеші, Хавати, Нижеші., Ясси. – VD I, 31–32.
- 1466 р., 8 грудня. Підтвердна грамота воєводи Стефана слугі Боді на володіння місцем для заснування села і пасіки, купленим ним за 40 злотих у Татула. Дольний Торг. VD I, 112–113.
- 1467 р., 9 жовтня. Львівський архієпископ Григорій, галицький староста Станіслава з Ходча, воєвода подільський Михайло Бучацький, не дійшовши згоди на сеймі, просять воєводу Стефана скликати другий сейм. під Хотинном. – VD II 296–298.

- 1470р., 28 травня. Запис воєводою Стефаном Путненському монастиреві виноградника на помин душі його родичів, Сучава, BD I, 149–151.
- 1471 р. 24 жовтня. Підтвердна грамота воєводи Стефана слугам його Журжу Котецу і брата його Козмі Котецу на володіння селом Кочегари, купленим ними за 80 золотих татарських. Сучава, BD I, 163–165.
- 1479 р., 29 квітня. Підтвердна грамота воєводи Стефана слугам Тоадеру, Іону, Пую, Захарію і їх сестрі Тодорі на володіння селищем Дранкалещі. Сучава. – BD I, 223–224.
- 1481 р. Посольство великого князя литовського воєводи Стефана до польського короля Казимира б.м.н. – BD II, 364–365.
- 1481 р., 23 серпня. Підтвердна грамота воєводи Стефана про надання селу Радовцям привілеїв митрополії. Сучава. – BD I, 256–257.
- 1487 р. Підтвердна грамота воєводи Стефана панові Лупі на володіння місцевістю вище устя Серета, половиною села Хусіяни і криницею Градещеї та селом Вултурещі. Сучава. – BD I, 516–517.
- 1487 р., 7 жовтня. Підтвердна грамота воєводи Стефана Томі Пригорчі на володіння половиною села Крижані на р. Сереті. Сучава. – BD I, 304–305.
- 1487 р., 1 листопада / А. Підтвердна грамоті воєводи Стефана Бистрицькому монастиреві на володіння циганам Микулою з челяддю, Татулом з челяддю та ін., Сучава. – BD I, 309–311.
- 1487 р., 1 листопада / В. Підтвердна грамоті воєводи Стефана Нямецькому монастиреві на циган, даних його дідом воєводою Олександром. Сучава. – BDI, 311–313.
- 1487 р., 9 жовтня / А. Підтвердна грамота воєводи Стефана братам Луці, Оанчу і Тудорану на володіння селом Оенчещі, купленим ними за 400 золотих татарських., Сучава, BD I, 306–307.
- 1487 р., 9 жовтня / В. Підтвердна грамота воєводи Стефана слугі Урсу на володіння половиною села Стерчещі, купленою ним у Михула з Феерещ за 35 золотих. Сучава. – BD I, 308–309.
- 1488 р. / А. Підтвердна грамота воєводи Стефана Іону Фрунтешу на володіння селом Чорещі, купленим ним за 80 золотих татарських у паркалаба Няга та його дочки Маренки., Сучава, BD I 363–364.
- 1488 р. / В. Підтвердна грамота воєводи Стефана Тоадеру Герману на володіння селищем Лехов'яни, купленим ним у Дашка, сина Гостила, за 60 золотих татарських. Сучава. – BD II, 247–248.
- 1490 р., 18 січня. Підтвержна грамота воєводи Стефана дітям Мирчі і Данчула Чуческула на володіння селам Мирчещі, Дончещі, та Пешконії, Сучава, BD I, 391–393.
- 1491 р., 17 січня. Підтвердна грамота воєводи Стефана Петрі і його братові Іону на володіння селом Черетіяни, купленим ними у Драголе, дочки Драгомира, за 133 Золотих татарських. Сучава – BD I, 456–457.
- 1491 р., 26 лютого. Підтвердна грамота воєводи Стефана панові Пурече, його братові Іванкові Толочку і їх сестрі Олюшці на володіння селами Дрисливим і «де був Носко» на Дністрі., Сучава. - BD II, 458–460.
- 1493 р., 5 березня. Дарча грамота воєводи Стефана панові Симі Бахлуяну на селище Стецкани. Сучава. – BD II, 5–6.

- 1493 р., 4 листопада. Підтвердна грамота воєводи Стефана Настасії, доньці Марининній, на володіння селами Станилеші, Алботеші, Керстеші та Хиреші. Сучава. – BD II,30–31.
- 1494 р., 27 лютого. Підтвердна грамота воєводи Стефан Анні, дочці Бабула, на володіння частиною села Петрилеші на Білому Потоці, купленою у Луки за 50 золотих татарських. Сучава. – BDII,32–33.
- 1494 р., 11 березня / А. Підтвердна грамота воєводи Стефана слугам своїм Михайлу і його братові Гуцула на володіння половиною села Кернеші. Сучава. BD II, 34–35.
- 1494 р., 11 березня / В. Підтвердна грамота воєводи Стефана слугі Томі на володіння селом «під Могилою», купленим ним за 110 золотих татарських. Сучава. BD II, 36–37.
- 1495 р., січень. Воєвода Стефан визначає межі Бирладського Торгу і приєднує до нього селища «Іванча від Татарки», куплене ним за 100 золотих татарських., Бирлад. – BD II, 62–64.
- 1495 р., 17 січня. Дарча грамота воєводи Стефана Мариці, дочці Сими́на, і її племінникам на село Нанеші., Васлуй. – BD II, 52–53.
- 1495 р., 22 січня / А. Підтвердна грамота воєводи Стефана усім внукам глобника Ласлоа на володіння селами Ласлояни на Кракові, Шербищі, Мохориці, Драгоєщі, Петреші, Платчинтяни та ін. Васлуй, BD II, 58 – 60.
- 1495 р., 22 січня / В. Підтвердна грамота воєводи Стефана Негулові Думі та його братові Белошу на володіння четвертою частиною села Бузеші, купленою ними у Насті і її внуки Марини за 25 золотих татарських. Васлуй BD II, 54–56.
- 1495 р., 4 лютого. Підтвердна грамота воєводи Стефана Тоадеру на володіння селом Ризини, купленим ним у Доні, Настиніої дочки, за 70 золотих татарських, Ясси. – BD II, 68–69.
- 1495 р., 13 березня. Підтвердна грамота воєводи Стефана Козмі, його братові Владулу і їх сестрам Незі та Стані на володіння половиною села Флореші, купленою ними в Магдалени, дочки спатаря Петра, за 36 золотих татарських. Сучава. – BD II, 73–74.
- 1496 р. Посольство великого князя Олександровича через Петра Олехновича та Федька Гавриловича до молдавського воєводи Стефана.,б.м.н., - BD II, 407.
- 1499 р., 20 листопада. Дарча грамота воєводи Стефана Воронецькому монастиреві на село Милчинеші на Керлігатурі і на три фалчі винограду. Гирлов. BD II, 146–149.
- 1499р., 26 листопада. Підтвердна грамота воєводи Стефана панові комісу Іллі на володіння селищем Біле на Путній, купленим ним за 100 золотих татарських в Івула, сина Войки. Гирлов, BD II, 159–161.
- 1500 р., 22 березня. Воєвода Стефан обмінює села Слугани, Кикошеші, Каліенеші, Лацкани на села Бистрицького монастиря: Каучелеші, Гидинці, Бірайно, Велксаново, Мануїлеші. Ясси. BD II, 172–174.

V.2. A vizsgált oklevelek kronológiai sorrendje

1393. november 18. Adománylevél Román moldvai vajdától Bělyi Drahomírъ fiainak Todorъ, Dmitro, Petrъ, Myhajlъ, Žuržъ részére egy falura a Sučava folyónál. Sučava, Cost I, 14–15.
1395. Władisław adománylevele Jan és Damián és fiaik részére Kruselnica falura Tustanskíe vlosci (Tustania) részében. Glinniani. GL 166.
1395. január 6. A moldvai bojárok, Bratulъ úr, Stanislavъ úr, Michailъ úr és Šandrъ úr Władisław lengyel király előtt kezességet vállalnak Stefanъ vajdáért. Keltezés helye nincs megjelölve. Cost II, 609–610.
1400. Adománylevél Juha moldvai vajdától Braę urnak a Strachotinъ (pataknál) lévő területére. Keltezés helye nincs megjelölve. Cost I, 26–27.
1400. június 29. Adománylevél Aleksandrъ moldvai vajdától Stroje és Ivan bojárjai részére a Poęna falura a Tazlově (folyónál) és Grъtanъ falura a Grъtanъ (folyónál). Keltezés helye nincs megjelölve. Cost I, 36–37.
1401. A XV. századi királyi evangéliumon lévő fejegyzés.
1404. május 1. A Körtvélyesi (Hruševo-i) kolostor adománylevelének igazolása. Sziget.
1411. június 28. Adománylevél Aleksandrъ moldvai vajdától Plotunъ bojárnak a Plotunešči falura. Keltezés helye nincs megjelölve. Cost I, 84–85.
1414. december 20. Adománylevél Aleksandrъ moldvai vajda Kračjunъ Belčeskulъ részére két falura, amely Bělyi Potokъ (helységneve) és Nehoešti. Sučava. Cost. I, 111–112.
1421. december 13. Adománylevél Aleksandrъ moldvai vajdától lengyel király lánytetvérenek Rimhaila fejedelemasszony részére a Seretъ és Volchovesъ városok birtoklására falvaival és a hozzá tartozó településekkel, malmokkal és tavakkal együtt, valamint évi 600 arany duká pénz. Keltezés helye nincs megjelölve. Cost. I, 141–143.
1433. november 3. Stefanъ moldvai vajda kiváltságlevele Michailъ Krъstianeskulъ részére a Krъstianešči falu felének birtoklására. Sučava.
1433. november 16. Adománylevél Stefanъ moldvai vajdától Chodko Kostičъ úrnak Annuščinъ dvoгъ, Chuecěni, Hloděni falura és malomra a Seretъ folyónál. Sučava.
1434. október 8. Megerősítő oklevél Stefanъ moldvai vajdától Krъstę Vornutoi részére a birtoklásra, ahol „van Romaněsa a Bachluj (folyón)”. Sučava.
1435. szeptember 1. Пъęšъ és Stefanъ moldvai vajdák hűséget esküdnek Vladislavъ, nagy lengyel királynak. Sučava. Cost II, 681–682.
1435. március 5. Stefanъ moldvai vajda oklevele minden bojárnak, udvarnoknak, soltésznek és polgárnak és bírósági beszédőknek és választott falusi vezetőknek, hogy zálogot ne vegyen a brassói kereskedőktől. Sučava, Cost II, 692.
1435. március 30. Adománylevél Stefanъ moldvai fejedelemtől Myкъ Voiněhovъ szolgájának két falura, amelyek a Tamas folyónál, ahol „Mikъ és Sina volt” és Dubrovici folyónál, ahol „Radul és Oryš volt”. Sučava, MEF.
1436. június 13. Stefanъ és Пъja moldvai fejedelem adományoklevele Mihailъ Стъnhačъ részére a falvakra „a Bogdana” (folyón) és ahol „Balan és fia Držanov volt”: a Smyla folyón, Roščyno, a Jurban folyónál Susjany, Manešči falvakra. Vaslui, Cost I, 444–445.
1437. április 23. Stefanъ moldvai fejedelem megerősítő oklevele Brassó és Byrs (városából) érkező kereskedők részére az Alexander fejedelem által kiadott privilégiumokra. Vaslui (város), Cost II, 709.

1438. március 5. Adománylevél Пѣа és Стефанъ moldvai vajdák Nѣha Piatrinъ részére Dijakulovo Selo, Slъvešči és fél Mogoševъ falvakra, valamint egy lakatlan területre falu alapítás céljából. Vaslui, Cost II, 14–15.
1439. július 30. Megerősítő oklevél Пѣja és Стефанъ moldvai vajdától Oana Roška írnok és testvére Петръ Коžě részére Kalymanešči, Lalešči, Костънеšчи falvak és Bratanovъ tanya, Mykšinovъ vágáspászta birtoklásra. Vaslui (városban).
1442. április 5. Пѣ vajda és testvére Стефанъ moldvai vajdák adományoklevele Miklusъ Распоръ részére a Levkušešči, Mylešči, Choržešči falvak birtoklására. Sučava. – Cost II, 96–97.
1443. június 8. Megerősítő oklevél Стефанъ moldvai vajdától Пѣš Šanha részére a Vъseišči, Bъsešči, Lovyna, Bodešči falvak és Borila mező birtoklására. Sučava. Cost II, 155–156.
1445. augusztus 8. Стефанъ moldvai vajda adományoklevele Oan Urjakli úrnak a Putna (folyón) található falvak birtoklására. Sučava, Cost II, 226.
1447. augusztus 4. Román moldvai vajda szabad kereskedelmet biztosító engedélye a brassói kereskedőknek. Bakau (város) – Cost. II, 731–732.
1448. szeptember 22. Петръ moldvai vajda megerősítő oklevele Michailъ kancellár és testvérei részére falvak birtoklására, ahol volt „Дрѣгош Тѣмеš” a Studenica (folyó) forrásánál, és ahol volt Starij Тѣмеš. Sučava, Cost II, 361–362.
1451. július 31. Bohdanъ moldvai vajda megerősítő oklevele Nemc monostornak két tatár adományozásáról. Dolnii Torhъ (városban) – Cost II, 400.
1455. Deal monostor területén található sírfelirat. – Nic. Doc.
1457. szeptember 13. Стефанъ vajda elengedi sérelmeit Mihailъ írnoknak és megengedi neki és családjának, hogy visszatérjenek földjeikre. Bakovъ. BD II, 257–258.
- 1455???
1458. október 26. Megerősítő oklevél Стефанъ vajdától Nѣhъ és Tatul részére a Rusi és Redѣni falvak birtoklására. Sučava. – BD I, 19–21.
1459. június 12. Megerősítő oklevél Стефанъ vajdától Ionъ Nehoeskulъ részére a Berešči, Drinžešči, Chavati, Nežešči falvak birtoklására. (Jasy) Jászvásárhely.
1466. december 8. Megerősítő oklevél Стефанъ moldvai vajdától Bodě szolgának egy falu alapításának helyére és méhészet birtoklására, amit 40 aranyért megvásárolt Tatultól. Dolnii Torhъ, BD I, 112–113.
1467. október 9. Georgi leMBERGI püspök, Stanislavъ úr Chodča (városából) Michailo Bučaskъ úr, podoljai vajda kérik Стефанъ moldvai vajdától egy másik szejmi gyűlés összehívását Chotin (város) alatt. Chotin (város) – BD II 297–298.
1467. július 28. Стефанъ fejedelem és a moldvai metropolita minden egyházi vezetőséggel együtt hűséget esküsznek Kazimirъ lengyel királynak, és megígérik, hogy nem egyezkednek az ellenséggel. Sučava – BD II, 298–299.
1470. május 28. Стефанъ moldvai vajda feljegyzése Putna (város) monostorának telepített szőlő föld adományozásáról, a szülei lelkiüdvért. Sučava, BD I, 149–151.
1471. október 24. Стефанъ vajda megerősítő oklevele Žurъ Kotecъ és testvére Kozma Kotecъ szolgáinak részére a Kotečarii falu birtoklására, amelyet 80 tatár aranyért vásároltk. Sučava, BD I, 163–165.
1479. május 29. Стефанъ vajda megerősítő oklevele szolgáinak Toader és testvéreinek Ion, Puę és Zacharia és Todora lánytestvérüknek Дрѣнкълѣšči falu birtoklására. Sučava. BD I, 223–224.
1481. Стефанъ fejedelem úrtól érkezett küldöttség Kazimir lengyel királyhoz. Keltezés helye nincs megjelölve – BD II, 364–365.

1481. augusztus 23. Stefanъ vajda megerősítő oklevele Radivci falunak metropolita privilégiumokra. Sučava. – BD I, 256–257.
1487. p. Stefanъ vajda megerősítő oklevele Lupa úr részére a Sърata (folyó) torkolatánál fentebb lévő helyre, és Chusiani falu felére, Gradišcei forrásra és Vulturešcii falu birtoklására. Sučava. – BD I 516–517.
1487. október 7. Stefanъ vajda megerősítő oklevele Toma Prigorča részére egy fél falu birtoklására, név szerint Кгъžanii a Sърata folyónál. Sučava. – BD I, 304–305.
1487. november 1. / A. Stefanъ vajda megerősítő oklevele Bystrica monostornak cigányok Mikulъ családjával, Tatulъ családjával stb. birtoklására. Sučava. BD I, 310–311.
1487. november 1. / B. Stefanъ vajda megerősítő oklevele Němc monostornak cigányokra, amelyeket nagyarja Oleksandrъ vajda adományozott. Sučava. – BD I, 311–313.
1487. október 9. / A. Stefanъ vajda megerősítő oklevele Luka és testvéreinek Oanča és Tudoranъ részére Ončešcii falu birtoklására, amelyet 400 tatár aranyért vásárolt. Sučava – BD I, 306–307.
1487. október 9. / B. Stefanъ vajda megerősítő oklevele Ursu részére Sърčešcii fél falu birtoklására, amelyet 35 tatár aranyért vásárolt Michulъ úrtól, Feerešci faluból. Sučava. – BD I, 308–309.
1488. / A. Stefanъ vajda megerősítő oklevele Ionъ Fruntesъ részére Čorešcii falu birtoklására, amelyet Něgъ várnagy úr Mъrenka lányától vásárolt 80 tatár aranyért. Sučava. – BD I 364–365.
1488. / B. Stefanъ vajda megerősítő oklevele Toaderъ German részére Lъchovënni falu birtoklására, amelyet Dasko, Hostilъ fiától vásárolt 60 tatár aranyért. Sučava. – BD II, 247–248.
1490. január 18. Stefanъ vajda megerősítő oklevele Mirča Čučeskulъ és gyerekeik részére a Miršešci, Dončešci, Pъškani falvak birtoklására. Sučava. – BD I, 391–393.
1491. január 17. Stefanъ vajda megerősítő oklevele Petrъ és testvéreinek Ionъ részére Čeretieņe falu birtoklására, amelyet Drahole Drahomirъ lányától vásárolták 133 tatár aranyért. Sučava. – BD II, 456–457.
1491. február 26. Stefanъ vajda megerősítő oklevele Pureče úrnak, testvéreinek Toločko Ivanko úrnak és lánytestvéreinek Oljuskanak a Drislivoe és „ahol volt Nosko” falvak birtoklására a Dnister folyónál. Sučava – BD I, 458–460.
1493. március 5. Adománylevél Stefanъ fejedelem Sima Bachlujanъ részére Stecъkany település birtoklásra. Sučava – BD II, 5–6.
1493. november 4. Stefanъ vajda megerősítő oklevele Nastasię, Mъgina leányának a Sърnilešci, Albotešci, Кгъstenešci és Chirešci falvak birtoklására. Sučava. – BD 30–31.
1494. február 27. Stefanъ moldvai vajda megerősítő oklevele Annának, Bobulovъ lányának a Petrileščъ falu negyed részének birtoklására a Bělyi patakon, amelyet Luka szolgánktól vásárolt 50 tatár aranyért. Sučava – BD II, 32–33.
1494. március 11 /A. Stefanъ moldvai vajda megerősítő oklevele szolgálinak Michъilъ és testvéreinek Guculъ a Кгъnešcii falu birtoklására. Sučava – BD, II 34–35.
1494. március 11./B. Stefanъ vajda megerősítő oklevele Toma szolgál részére egy falu birtoklására, név szerint „Mohila alatt”, amelyet 110 tatár aranyért vásárolt. Sučava. – BD, II 36–37.
1495. január. Stefanъ vajda kijelöli Върлад тръгъ (város) határait és hozzácsatol egy falut, név szerint Ivanča a Tatarka (folyónál), amelyet 100 tatár aranyért vásárolt. Върлад – BD II, 62– 64.

1495. január 17. Stefanъ vajda adományoklevele Maricъ, Simęnъ leánya számára és unokatestvéreinek Nъneščii falu birtoklására. Vaslui – BD II, 52–53.
1495. január 22. / A. Stefanъ vajda megerősítő oklevele Laslovъ számadó unokáinak Lasъoani falu a Krakovъ (folyónál), Šerbeščii, Mochoricii, Drgъgoeščii, Petreščii és Pľčitęnii stb. falvak birtoklására. Vaslui. – BD II, 58–60.
1495. január 22. / B. Stefanъ vajda megerősítő oklevele Nęhul Dumię szolgának és Bъloš testvérének a Buzeščii falu negyedrészeinek birtoklására, amelyet Nastę Mъrina unokájától vásárolta 25 tatár aranyért. Vaslui – BD II, 54–55.
1495. február 4. Stefanъ vajda megerősítő oklevele Toma Salčъ részére a „Jalanъ a Salčъ (folyón)” falu birtoklására, amelyet 70 tatár aranyért vásárolt. Jasy – BD II, 68–69.
1495. március 13. Stefanъ vajda megerősítő oklevele Kozma és Vladulъ testvére, lánytestvéreik Nęgъ és Stanъ részére fél falu birtoklására, név szerint Florešči, amelyet Petrъ fegyverhordozó Mъgdъlinъ leányától vásárolta 36 tatár aranyért. Sučava. – BD II, 73–74.
1496. Követség Stefanъ havasalföldi fejedelemhez, Petrъ Olechnovičъ konyhamester és Fedъko Navrylovyčъ pohárnok úr személyében. Keltezés helye nincs megjelölve. BD II, 407.
1499. november 20. Stefanъ vajda adománylevele Voronec monostornak a Milčinešči falu a Krligъtura területén három falca szőlő birtoklására. Chъrlovъ. BD II, 146–147.
1499. november 26. Stefanъ vajda megerősítő oklevele Ilie lovász úr részére a Putna (folyónál) lévő Bělę falu birtoklására, amelyet Ivulъ nevű, Voiko fiától vásárolt 100 tatár aranyért. Chъrlovъ – BD II, 159–161.
1500. Stefanъ vajda elcseréli a Slugani, Kikošešči, Kalinešči és Lackani falvakat Bistrickij monostorhoz tartozó Kъučelešči, Gъdinci, Biraino, Vľksanovo, Mъpъilešči falvakra. Jasy – BD II, 172–174.

V. 3. Тексти досліджуваних грамот та їх переклад

1393 р. 18 листопада. Дарча грамота молдавського воєводи Романа сином Білого Драгомира Тодору, Дмитру, Петрові, Михайлові Жюржі на село на р.Сучаві. Cost I, 14–15.

велики самодержавный г(осподи)нъ ѿв роман воевода земля молдавской въ планины до брегѹ моря не нашимъ сына олександромъ не нашимъ сыномъ и съ богданомъ не нашими бояры чинимъ то вѣдомо оу сѣмъ добрымъ паном ктожь на сеі листъ оузритъ или оуслышитъ чтѹчу вже тотъ слуга наш тодоръ не съ своею братиею, сынове вѣлого драгомира, дмитро, петръ, миханло, жюржь слѣжили намъ не правкою вѣрою и ещепо нѹ большее службы надѣемса. тѣ(м) есми нѹ особливо м(и)л(о)стию жаловали дали есми имъ а село оу нашихъ земли молдавской на сочавѣ. а хотар тому селѹ въ одной сторонѣ сочавы въ верха сочавы простѣ на могилѹ на родомировка села въ толѹ простѣ чересъ поле на другѹю могилѹ въ толѣ простѣ на окръгѣ на радомировѣ на нижни рогѣ, въ тѹлѣ до дѣба на краіі дѣбовы а не въ дѣба простѣ чересъ поле на могилѹ въ толѣ скѹзѣ березникѣ на другѹю могилѹ въ толѹ простѣ на тополю въ толѹ простѣ оу сочавѹ. то емъ хотар. вѣсъ (sic! – вѣсъ) то дали есми имъ оурюкѣ со оу сѣмъ доходомъ и дѣтемъ нѹ и оунучатомъ нѹ и праоунучатомъ нѹ пращуратомъ нѹ. а на то ест вѣра маѹ матиы нашеі княгѣнѣ мѹшаты вѣра сына нашего (олександра) вѣра сына нашего богдана вѣра бояръ нашихъ жюпана пана сте(фана) нашего сестричича вѣра жюпана братѹла нѹтедѣла вѣра станислава еловѣского вѣра пана драгоева вѣра пана югы жюржевича вѣра пана юрѹ столникова и брата пана анѣдриша вѣра пана оулада дворникова вѣра пана балѣчина сына бѣрича вѣра пана сынкова бѣрича и оу сѣхъ боя(ръ) молдавскихъ вѣра. а на крепость тому и на потвержинѣ велѣли есми нашу печат великѹю привѣсити. оу нашемъ городѣ оу сочавѣ оу лѣта шесто тисачие ѿ и ѿ. мѣсѣца ноябра оу нѣ ден.

1393. november 18. Adománylevél Román moldvai vajdától Bélyi Drahomirъ fiainak Todorъ, Dmitro, Petrъ, Mihailъ Žuržъ részére egy falura a Sučava folyónál. Sučava, Cost I, 14–15..

Nagy egyeduralkodó Io Romanъ vajda, a moldvai föld ura, síkságtól a tenger partig, a mi fiunkkal Oleksandrъ, és a mi fiunkkal Bohdanъ és a mi bojárjainkkal közzétesszük, aki saját szemével látja, vagy más felolvasásából értesül róla. A mi szolgánk Todorъ, testvéreivel, Bélyi Drahomirъ és fiai, név szerint Dmitro, Petrъ, Mihailъ Žuržъ igaz hittel szolgáltak nekünk. Ezért különös kegyünkből adtuk neki a moldvai földünkből egy falut a Sučava (folyónál). A határa pedig annak a falunak egyik oldalról legyen Sučava (folyó), a Sučava (folyótól) fentebb egyenesen a határjelig a Radomirъ (faluig) onnan egyenesen át a mezőn a másik határjelig, onnan egyenesen a Radomirъ (falu) környékére a Nižni Rohъ (faluig), onnan a (megjelölt) tölgyfától a tölgyerdő széléig, a (megjelölt) tölgytől onnan át a mezőn a határjelig, onnan a nyárfás területen át a másik határjelig, onnan egyenesen a (megjelölt) nyírfáig onnan egyenesen a Sučava (folyóig). Ez a határ.

Mindent, amit adtuk nekim örökbe, minden jövedelmükkel legyen az ő gyermekeinek, unokáinak, és az ő dédunokáinak, és az ő ükunokáinak. Erre tanúbizonyság az édesanyám, a mi hercegnőnk Musata hite, a mi Oleksandrъ fiunk hite, a Bohdanъ fiunk hite, és a mi bojárjaink hite Stefanъ župan úr unokatestvérünk hite, Bratulъ Nețedulъ župan úr hite, Stanislavъ Elovъski úr hite, Drahoevъ úr hite, Juha Žurževičъ úr hite, Jura Stolnikovъ és testvérének Andějaršъ úr hite, Vladъ Dvornikovъ úr hite, Baličinъ úr és fia Byrličъ úr hite, és minden moldvai bojárnak a hite. A fentebb írottak alátámasztására parancsoltunk meg a nagy pecsétünket hozzáfűzni. (Kelt) A mi városunkban, Sučavaban, 1393. évben november 18-án.

1395 p. Дарча грамота польського короля Владислава Іванові, Дем'янові та їх синам на село Крушельницю у Тустанівській волості. Глиняни. GL 166.

In Nomine Domini Amen. Ad perpotuam rei memoriam NOS SI/GISMVNDVS AVGVSTVS DEI gratia REX Poloniae. Magnus DVX Litvaniae Russiae totius Prussiae, nec nou terrarum. Cracouiae sendomiriaie. Siradie. Lanticiae. Giuauię. Masonic. Samogitie. Culmen(sis). Elbingensis. Pomeranique este. dominus et haeres. Significamus praesentibus literis quorum interest vniuersis. Productas esse co / ram nobis literas pargameneas sigillo sorenissimi olim principis diui Vuladislai Polonie regis appenos?... literis quidem ruthenicis scriptas is cancellaria tamen / nostra in polonicum fideliter ... atas supplicatumq(ue) esse ex parte Nobilis Andrea Kruselniczki filiiq(ue) siu Mathei vt eas approbare ratificare et confirmare dignemur, quarum tenor est / Hic Vulodislaw z bozey mylosty Korol Polski y Lithewski y Ruski y ynnich mno(h)ich zemlej Hospodar znajemo czynim thim nasym Listhom ktokolwicz nan vozdryth ylepak / ho vslisith cz(t)om yakze wozrily na naszy wyerny slugy Ivana y Demiana y na ich syny yze nam y daliiesmo szelo v tu / stauskoy po nich lepsey sluzby dajemo ym y daliiesmo szelo v tu/stauskoy volosthy Kruselniczu na rycy striv zo wsim vzitheom zowsymy Hraniczamy pokolye swykv k nyemv prysluzalo y zliszi y speleniamy y zayvamy y z ych szinozathmy da/yemy gim y ditem ych sezathcom ich na wyeki wyeczney y mayth nam y nasym dythem y nasym szathcom sluzithi yz ... thoho szela rema strilczy y jeho dytem y yeho sezatkom delaoi/maiet nam slutithy gdi koli na doby nasym dytem y nasym szathkom a na kriposth szemu listhu nasemu naso peczath priwisilijemo w nasom sely w Hlynyenich za lwowom cztiri myly protyw / manastierie vaeyowa vopolnyedelok czwethney y den po swietoye pokrowe Bozey Bohorodiczi a prythom switcowie bily ... lohy Kurowski nasz pan Kyczky y pan Danylo Zaderewaczky / y pan Stepan Borirovicsz wladi kolo ... y ynnich mnoho dobrych ludij bylo pry tem ... stalo poth liethy narozenya Chrystowa tysiacza lith trista lith dewiatdesiatho litho pyetoho litha.

1395. Władisław adománylevele Jan és Dámian és fiaik részére Kruselnica falura Tustanskie vlosci (Tustania) részében. Glinniani. GL 166.

Az Úr nevében Ámen. Örök emlékezetre maradjon fõnn. Mi Zsigmond Ágost, Isten kegyelmébõl lengyel király, litván, rutén, az egész Poroszország, a Krakkói szent Sendomiri, Sieradzi, Guiawiai, Lanticiai, Mazoviai, Zimudzi, Chelmi, Elbingi, Pomorjai stb. földek ura és örökõse. Ezen levelünkkel tanúsítjuk, aki látja vagy olvasva hallja, hogy élénk hozták egy rutén betúkkal írt kiváltság levelet, függõ pecséttel... amelyet egykor a szent emléké nagyságos lengyel király Władisław, amely a mi kancelláriánkon, híven

lengyelre lett fordítva... és kért minket, született Andrzej Kruselnicki fiával Maciej, hogy ismerjük el és erősítsük meg ezeket. Ennek tartalma pedig ez: Władisław, Isten kegyelméből, Lengyelország, Litvánia, Rutén föld király és más földek uralkodója, mindenkinek tudomására hozzuk ezen levelünkkel, aki ezt olvassa vagy felolvassa hallja, tudomására hozzuk, hogy meghalhattuk hű szolgálóinkat, Jant és Dáminát és fiaikat, akik minket szolgálnak. Mivel kívánjuk, hogy több kedvük legyen szolgálatunkhoz, nekik adjuk és adtuk Tustanskíe vlosci (Tustania) a Stryj folyó mellett Kruselnica falu található. Minden jövedelmével és a hozzájuk tartozó földekkel, amelyek századok óta hozzá tartoznak: erdők, legelők (rétek), szántóföldek és kaszálók, minden legyen nekik és gyermekeinek, utódainak örök időkre adjuk, azt a kötelességet róva rájuk, hogy nekünk és gyermekeinek és utódjainknak szolgáljanak. E levél megerősítéséül ide függesztettük pecsétünket.

(Kelt) Gliniani falunkban, négy mérföldre Lvovtól az Uniowi monostorral szemben, a virág hétfőn egy nappal Mária mennybemenetelének ünnepén.

Mindennél tanuk jelen voltak... logi Kurowski, Kyczry urunk, Danylo Zaderoewaczky úr és Stepan Borirovicz úr görög püspök és sok más jó (jó születésűek) emberek voltak jelen. Ez történt Kr. születése 1395 évében.

1395 р., 6 сiчня. Поручна грамота молдавських бояр Братула, Станіслава, Михайла і Шандра за Стефана воєводу перед польським королем Владиславом. б.м.н. Cost II, 609–610.

МЫ ПАНОВЕ, ПАНЪ БРАТУ(Л) И ПАНЪ СТАНИСЛАВЪ И ПАНЪ МИХАИЛЪ И ПАН ШАНДРЪ СЛЮБОУЕМЪ И СЛЮБИ(Л) ЕСМИ ЗА НАШЕ(Г) Г(С)ДРА, СТЕФАНА ВОЕВОДУ ЗЕМЛИ МОЛДАВСКОѢ, КЕДЪ КОЛИ КРОЛЬ, Г(С)ДРЪ ЕГО И НАШЪ, ВЛОДИСЛАВЪ ПОЛ(С)КНИ, ЛИТОВ(С)КНИ И РУ(С)КИ И ИНЪИ(Х) ЗЕМЛѢ ПОШЛЕТЬ ПО НА<ШЕ>ГО (Sic! – НАГО) Г(С)ДРА, СТЕФАНА, ТОГДЪ ШНЪ ИМАТЬ ДО НЕГО ПРИѢХАТИ И СВОИМИ БОЛЪРИ И С ПАНЪИ СЛЮБИТИ И ГОЛДОВАТИ, ТАКО КАКО ИНЪИ ВОЕВОДЪ ГОЛДОВАЛИ И ЧИНИЛИ И ТАКО КАКО КОЛИ ИНЪИ СЛУГИ ПАНОВЕ (Sic! – МАНОВЕ), ЕГО ЧИЛИ. ТАКЖЕ СЛЮБОУЕМЪ Ш КОЛМЪЮ И Ш СНАТИНЪ И Ш ПОКУТЪЕЕ, ШТЪ (Sic! – ШТО) НАШЪ Г(С)ДРЪ, СТЕФАНЪ, НЕ ИМАЕТЪ НИ ЕДНО СЛОВА РЕЧИ, А Ш ЦЕЦИ(Н) И Ш ХМЕЛЕЕВЪ, КОЛИ НАШЪ Г(С)ДРЪ БУДЕТЬ, ОУ СВОЕГО Г(С)ДРА И В НАШЕ(Г) КРОЛѢ, ВЛОДИСЛАВА ПОЛ(С)КОГО, Ш ТО(Е) ИМАЕТЪ НАМИЛБИТИ И ШЕРОБИТИ, ПОДЛУГЪ КРОЛЕВЪИ КОЛИ. ТАКѢЖЕ СЛЮБОУЕМЪ ЗА ТЪХЪ ШТОЖЕ БУДУТЬ ДОМА, НЕПРИѢДУТЬ С НАШИМЪ Г(С)ДРАМЪ, СТЕФАНОМЪ, КУ ГОЛДОВАНИЮ, А КОГО КОЛИ Г(С)ДРЪ НАШЪ, КРОЛЬ ВЛОДИСЛАВЪ, ПОШЛЕТЬ СВИХЪ СЛУГЪ, ПАНОВЪ, ДО НАШЕИ ЗЕМЛИ, ТОГДЪ ТИИ ИМАЮТЬ ПРЕДНИМИ ГОЛДОВАТИ СЛЮБИТИ, ТАКО ЯКО И МЪИ СЛЮБИЛИ И ГОЛДОВАЛИ ПРЕД НАШИМЪ ГОСПОДАРЕМЪ, КРОЛЕМЪ, С НАШИМЪ Г(С)ДРАМЪ БЕЗО ЛСТИ И БЕЗ ХИТРОСТИ. И НА КРѢПОСТЬ СЕМУ НАШИ ПЕЧАТИ ПРИВѢСИЛИ ЕСМИ К СЕМУ ЛИСТУ, ПОД ЛѢТЫ РОЗ(С)ТВА Х(С)ВА ТИСАЧЪ Т. Ч. Ё. ЛѢТА.

1395. január 6. A moldvai bojárok Bratulъ úr, Stanislavъ úr, Michailъ úr, és Šандръ úr Władisław lengyel király előtt kezességet vállalnak Stefanъ vajdáért. Keltezés helye nincs megjelölve. Cost II, 609–610.

Mi urak, Bratulъ úr és Stanislavъ úr, Michailъ úr, és Šandръ úr megesküdünk a mi fejedelmünknek, Stefanъ vajdának, a moldvai föld urának, amikor a király, Władisław lengyel, litván és rutén és más földek ura, a mi fejedelmünkért küldeti, Stefanъ vajdáért, akkor el kell hozzá utazniuk bojárjaikkal és uraikkal együtt, hűséget esküdni, ahogyan más vajdák is hűséget esküdtek, és ahogyan más szolgák és urak is tettek. Ugyancsak esküszünk, hogy Kolomyę (Galicsi területen vár neve), Sņętinъ (Galicsi területen város), Pokutee (földrajzi terület neve), a mi fejedelmunktől, Stefanъ vajdától, egy szó se essen, és Cecinъ (Bukovina területén vár neve), és Chmelovъ (Bukovina területén város neve), amikor a mi fejedelmünk ott jár, a mi Władisław lengyel királyunknál, annál kérni és megvédeni kell, a király akaratával együtt. Úgyszintén esküszünk azokért is, akik otthon maradtak, nem mennek el együtt a mi fejedelmünkkel, Stefanъ vajdával, hűséget esküdni, és aki a mi Władisław királyunk elküldi a szolgálait, urakat, a mi földünkre, akkor azok előtt kell hűséget esküdnünk, ugyanúgy, ahogyan mi is esküdtünk a mi királyunk előtt, fejedelmünkkel együtt, mindenféle képmutatás és hamisság nélkül. Mindezek alátámasztására pecsétjeinket fűztünk hozzá ehhez a levélhez. Kelt Krisztus évében 1395.

1400 p. Дарча грамота молдавського воєводи Юги панові Брая на місцевість на Страхотині, б.м.н. Cost I, 26–27.

мл(с)тію бжією мы юга воєвода г(с)п(д)нѣ земли молда(в)скон знаємо чини(мъ) нашимъ листомъ ѡсчимъ добри(мъ) паномъ кто нанѣ ѡзритъ или его оуслиши(т), вже тѣ(н) истъ киннїи слѡга нашѣ панѣ брая слѡжилъ переже свѣтѡ почи(в)ше(мъ) родителемъ нашимъ а днесъ слѡжи(т) на(мъ) правою и вѣрною слѡжбою тѣмъ мы видѣкше его вѣрнѡю слѡжеѡ, жаловали есмы его ѡсобною мл(с)тію дали есмы емѡ а(д) (Sic! – адно, єдино) мѣсто на страхѡтинїе емѡ оурикъ со ѡсчимъ доходо(мъ), и дитемъ его и оундчатомъ егѡ и праднѡчатомъ его и пращераѡтомъ его, а хѡтаръ емѡ выше страхѡтѣнѣ гори жежию на корловѡю могилѡ, а ѡ(т) това поперекъ на страхѡти(н)скѡю дорогѡ ѡ(т) пана кѡсти на краи страхѡтѣнѣ простѣ ребро(мъ) диломъ, а ѡ(т) толѣ поперекъ чересъ жежию на дорогѡ на великѡю гори дорогою ѡнѣ до корловон могилы, то емѡ весь хѡтаръ. а на то вѣра моа юги воєводы и вѣра дити монхъ и вѣра стеѡана воєводи и дѣти егѡ, вѣра брати егѡ, вира шлекса(н)дрѡва, вира бѡгданѡва, вѣра братѡлова наѡтедѡлан (Sic), вѣра станислава ротѡпана и вѣра кѡстына, вѣра стравичѡва, вѣра бѣрлина хѣрловскагѡ, вѣра ромѡнѡва, вѣра баличина, вѣра ѡсѣхъ боаръ молда(в)ски(х), браевн и де(тѣ) господарѣ(мъ) ѡ земли, да емѡ не ко(з)ме(т) нашего приданиѡ и нашихъ записо(к) безъ его вины. кто бы емѡ ѡ(т)наль, такоѡи да є проклѣтѣ о(т) бга и о(т) прч(с)тїа его мѡре такоѡи да естѣ подобенѣ всакомъ ѡ(т) метникѡ што сѡ о(т) бга ѡ(т) вергли.

1400. Adománylevél Juha moldvai vajdától Braę úrnak a Strachotinъ (patakánál) lévő területére. Keltezés helye nincs megjelölve. Cost I, 26–27.

Isten kegyelméből, mi Juha vajda, a moldvai föld ura ezen oklevelünkkel tudatjuk minden jó úrral, aki saját szemével látja, vagy más felolvasásából értesül róla, hogy élénk járult az igaz szolgánk Braę urunk, aki korábban igaz és hű módon szolgálta elhunyt atyánkat most pedig minket szolgál igaz és hű módon. Ezért mi, látván az ő irántunk való igaz és hűséges

szolgálatát, különös kegyünkből adtuk neki a mi földünkből egy területet a Strachotinъ (pataknál), legyen neki minden jövedelmével, és az ő gyermekeinek, és az ő unokáinak, és az ő dédunokáinak, és ükunokáinak. A határa annak a fent (említett) Strachotinъ (pataknál) lévő területnek a Žežija (folyó) a Vorlovaja határjelig, és onnan keresztül át a Strachotinъ útig a Kostę úr (házáig) a Strachotinъ széléig, és onnan át a Žežija (folyótól) a nagy hegyi útig onnan a Vorlovaja határjelig, ez az egész határ. Erre tanúbizonyság Juha fejedelem hite, és gyermekeim hite Stefanъ vajda és gyermekeinek hite, testvérének hite, Oleksandръ hite, Bohdanъ hite, Bratulъ Nețedulъ hite, Stanislavъ Rotompanъ hite és Kostinъ hite, Stravičevъ hite, Върлинъ Chorlovsy hite, Romanъ hite, Baličinъ hite, és minden moldvai bojárunk hite. Braę úrtól gyermekeink földünk urai, ne vegyék el adományunkat a mi bejegyzésünk szerint. Aki mégis elveszi tőle, legyen átkozott Isten nevében, a Szűz Mária által, és hasonlítson mindenkire, aki Istentől elfordult.

1400 р., 29 червня. Дарча грамота молдавського воєводи Олександра бояринам Строе і Іванові на село Пояна та Тазлові на село Гертань. б.м.н. Cost I, 36–37.

† мл(с)тїєю бжією мы їѡ александръ воеводи г(с)днъ зем<ли мол>давск<он> и брать гсп(дс)тва ми жоупанъ богданъ знаемо чинимъ симъ нашимъ листѡмъ оусимъ добрымъ паномъ кто на н<ь> оузритъ или его о>услышитъ чтѣчи ѡже тотъ истиннынъ слѡга и болѣринъ нашъ строе и иванъ слоужилъ прѣж(д)е почившимъ родителемъ нашимъ правою и верною слѡ(ж)бою и днѣ(с) слѡжитъ намъ правою и верною слѡжбою. тѡмже мы видѣвшѣ его правою и верною слоу(ж)бою до на(с) жаловали есмы его оусобною мл(с)тїю и дали есмы ем(ѡ) оу нашеи земли молдавскон в. сели оурикъ съ оусемъ доходоумъ. едно село на имѡ пожна <на тазловѣ ш>о даль емоу воевода оусебъ ѡ(т) ївана (ѡ)рикъ съ оусемъ доходоумъ емоу и дѣтемъ его и оуноучатомъ его и праоуноучетомъ его и прашчюр<ет>омъ его. а другое село на имѡ гертанъ выше гертанъ по(д) лесѡ на потоци. то село даль воевода строеки и иванови (ѡ)рикъ съ ѡсемъ доходо(м)о<у вѣкы> вѣчны емѡ и дѣтемъ его вѣмъ и оунѡчето(м) его вѣ(м) и праѡнѡчето(м) его вѣ(м) и праштѡрѡтомъ его вѣмъ. а хотаръ ти(м) селѡ(м) на филпѡ та <ѡт толѣ> ѡ потоко(м) гори делѡ(м), долѡ, дело(м) пониже ѡ(т) полѣнѡ, ниже ѡ(т) полѣнѡ да падеть на потокъ долѡ потокомъ до тазлова на пѣть могила <и чрѣзъ> тазло(в) на великы пѡ(т) могила гори пѡте(м) до великы бродъ не бродъ могила гори делѡ(м) до березинца гори березинцомъ до выше полѣнѡ на <дѡбѣ> на могилоу ѡ(т) полѣноу поперекъ на филпѣ межѡ два пѡть могила. то емоу весь хотаръ едномоу селоу што дрѣжитъ оусеби строе ѡ(т) и<вана>. а дрѡгы (sic! – дрѡгы) хотаръ дрѡгомѡ селѡ ѡ(т) оустїе потокѡ(м) гори по потоко(м) ѡ(т) потокѡ на лѣкѡ рѡкѡ на дѡба могила ѡ(т) дѡба поперекъ на по оу и(з)лемъ до дѡба могила, из(л)емъ, на и(з)лемъ могила по краи лѡкомъ гори делѡмъ на дѡба ѡ(т) дѡба могаѡ <гори дело(м) до дрѡгы потокъ> долѡ потокомъ до оустни на на пѡтемъ и <по пѡтемъ могила ѡ(т) тои могила на дрѡгомъ оу>стїе потокѡ могила. то есть весь хотаръ тимъ селѡмъ. а на то вѣра моѡ выше<писанаго> александра воеводи, вѣра б<рата г(с)п(д)ѡва мы> жѡпана богдана, вѣра оусихъ болѣръ нашихъ драгоши витеза и дѣтеї его, влада дворника и братїи его и дѣтеи его, пана драгоа и

ДѢТЕН ЕГО, БРѢЛН ХУРЪЛОВСКОГО И ДѢТЕН ЕГО, ДОУМА ДВОРНИКА И ДѢТЕН ЕГО, ЦИБАНА И ДѢТЕН ЕГО, ХОРАЕВЦА МИКА И ДѢТЕН ЕГО, ШАНДРА Ѡ(Т) ТЪДОРА И ДѢТЕН ЕГО, ХОРАЕВЦА КИСТАРНИКА И ДѢТЕН ЕГО, ТЪМАША СТОЛНИКА И ДѢТЕН ЕГО, МИКЪ Ѡ<Т> МОЛНИЦИ И ДѢТЕН ЕГО, БРАТЪЛА СТРАВНИЧА И БРАТІИ ЕГО, ВѢРА ОУСИХЪ БОЛѢРЪ НАШИХЪ. А ПО НАШЕМЪ ЖИВОТѢ КТО БѢДЕТЬ Г(С)П(Д)РЪ ЗЕМЛИ МОЛДАВСКОН АБЫ ЕМЪ НЕПОРѢШИЛЪ НАШЪ ЗАПИСЪ И НАШЪ ВѢРЪ БЕЗЪ ЕГО ВИНЪ. А КТО ПОРѢШ<ИТЬ ТА>КОБИ ДА ЕСТЬ ПРОКЛЕТЪ Ѡ(Т) ГѢ БѢ И Ѡ(Т) ПРѢЧИСТЫЖЪ ЕГО МѢРЕ И Ѡ(Т) ТИИ СТЫ(Х) Ѡ(Т)ЦЪ НИКЕИНСКИ(Х) И ДА ЕСТЬ ПОДОБНИКЪ ДРІѢ <И> ІѢДѢ. <А НА БОЛШЕЕ> ОУТВѢРЖДЕНІЕ ВЕЛЕЛИ ЕСМЪ СЛОУЗИ НАШЕМЪ ІАЦКОВИ ПРИВЕСТИ НАШЪ ПЕЧАТЬ. ПИСАНЪ ОУ ЛѢТО СѢИ М(С)ЦА ІѢНІА ВЪ КѢ ДНЬ СѢГО АП(С)ЛА ПЕТРА И ПАВЛА.

1400. június 29. Adománylevél Aleksandrъ moldvai vajdától Stroje és Ivan bojárjai részére a Poena falura a Tazlově (folyónál) és Grъtanъ falura, a Grъtanъ (folyónál). Keltezés helye nincs megjelölve. Cost I, 36–37.

Isten kegyelméből, mi Io Aleksandrъ vajda, a moldvai föld ura és testvére Bogdanъ župán ezen oklevelünkkel tudatjuk minden jó úrral, aki saját szemével látja, vagy más felolvasásából értesül róla, hogy a mi igaz szolgánk Stroje és Ivan bojárjaink, előtte hű és igaz módon szolgálták elhunyt atyánkat, most pedig minket szolgálnak igaz és hű módon. Látván az ő irántunk való igaz és hűséges szolgálatukat, különös kegyünkбől adtuk nekik a mi földjeinkбől két falvat örökre, minden jövedelmükkel együtt. Egyik falu Poena a Tazlově (folyónál), amelyet a fejedelem adott Ivan úrnak, minden jövedelmével együtt, legyen neki az ő gyermekeinek, unokáinak, és minden testvérének, dédunokáinak. A másik falu Grъtanъ, a Grъtanъ (folyónál) erdő alatt a forrásnál. Ezt a falut a fejedelem Stroje és Ivan uraknak adta, minden jövedelmükkel együtt legyen nekik az ő gyermekeinek, unokáiknak, és dédunokáiknak, mindörökké. Határa azoknak a falvaknak Филипъе (pataktól) onnan a forrásnál fent osztott résznél, lentebb a mezőtől, attól a mezőtől a forrás, amely lent a Tazlove (folyóig) a megjelölt határkőig, a Tazlovén át a nagy ötös határkőig, fentebb a nagy láposnál lévő határkőig, ónnal lentebb a Berzinesъtól (területtől) a mezőig, a tölgyig, határkőig, a mezőn át a Филипъере az ötödik határkő között. Ez az egész határa annak a falunak, amely Stroe és Ivantól kapta. A másik falu határa pedig a patak forrásánál kezdve fent a megjelölt határkőig, onnan az Izlemъ (hegyig) a határkőig, Izlemъtól pedig a tisztás széléig fentebb tölgyről tölgyig, így a másik patakig, onnan a forrásig át az útra, onnan a határkőtől a másik határkőig a patak forrásáig. Ezek a határai a két falunak. Erre tanúbizonyság a fent említett Aleksandrъ vajda, a moldvai föld ura és testvére Bogdanъ zsupán, Dragoșъ vitéz és gyermekeinek hite, Vladъ udvarnok testvéreinek és gyermekeinek hite, Dragoa úr és gyermekeinek hite, Brylě Чърловского és gyermekeinek hite, Duma udvarnok és gyermekeinek hite, Cibанъ és gyermekeinek hite, Choraevесъ Mika és gyermekeinek hite, Šandrъ Tudor és gyermekeinek hite, Choraevесъ kincstárnok és gyermekeinek hite, Тъмасъ asztalnok és gyermekeinek hite, Микъ Molnicából (falu neve Bukovina területén) és gyermekeinek hite, Bratulъ Stravičъ és testvérei és minden bojárunk hite. Halálunk után bárkit is rendel az Isten földünk urává, az meg ne sértse adományunkat, és hitünket az ő hite nélkül. Aki pedig megszegi, legyen átkozott Istentől, Szűz Anyjától, és a háromszáztízennyolc niceai szent atyáktól és legyen hasonló Áriushoz és Júdáshoz. A fentebb írottak alátámasztására megparancsoltunk a mi hűséges Jacko szolgánknak, hogy fűzze hozzá pecsétünket. Írva 1400. évben június 29-én szent Péter és Pál apostolok napján.

1401 Запис на королівському євангелії.

азъ рабъ бжїи. оца и сїна и стго дха, и стїа трѡ
ницѡ. именемъ стефанъ. по прозвищѣ, кинцъ.
кѡпи(х) съ тетраев(г)ль. за скоѡ дшѡ. и подрѣ
жїа ми марѡѡ. и рѡ(д)тель мон(х), ан(д)реа, и ма
рїѡ. и за дшѡ татомировѡ, и шандрѡѡ, и
просимїинѡ. и сїѡѡ мон(х). димитра, и миѡа
ила. и маринѡ и марїѡ. и еленѡ. и аннѡ
и братїи мон(х). іѡанна и ѡѡмѡ. и сестрѡ
мон(х). мѡшѡ. и станѡ. и анн. и радоми
ра. и сімеона. и миѡаила. и дѣдѡѡѡ. и прѣ
дѣдѡѡѡ. и дадо(х) его п(о)пѣ никїтѣ, да слѣжи(тъ)
въ не(м), до живота своего. и по смрѣти его
да ѣ дѣца(м) его. вставши же дѣца(х), да ѣ вѣдѡ
тѡ(м) его, и пр(ѣ)вѣдѡтѡѡѡ. дондеже сѡ влѣче(тъ)
сѣмѡ ѣ(г) и коренѡ. а изше(д)ше ѡ(т) того корене и
плѣменѣ, или сілѡѡ, или плѣненїемъ, или бѡ
ди коеѡ коеѡ нѡж(д)ѡѡ. никто да нѣ коленѡ
продатї ѡ ни на мнѡзѣ ни на малѣ. нѡ да ѣ
свободна. за тѣ(х) дшѡ, и х же въспомѣнѡхѡ(м)
пр(ѣ)ж(д)е. аше ли кто пр(ѣ)стѡпїть заповѣ(д) сіѡ
безѡ ѡ(т)чѡство(м), или небр(ѣ)женїе(м) и полакомїтсѡ
добыткѣ книги сѡѡ, и продаѡ ѡ, да ѣ прокла(т)
ѡ(т) ба, и ѡ(т) прѣтѡѡ его мѣре, и ѡ(т) въсѣ(х) стѡї(х)
ѡ(т) бї аплѡ и ѡ(т) ѣ сѡѡѡѡ. и ѡ(т) тїї ѡ(т)цѡ иже въ
никен. и съ їѡдоѡ їскарїѡ(т)скы(м) ѣчѡстїе да има(т)
и въ днѡ страшнѡї спѣсѡ да мѡ ѣ сѡѡѡѡѡ.
сѡ силѡѡ своеѡ, и стѡїми агглы своимн
амї(н) –

1401. A XV. századi királyi evangéliumon lévő fejegyzés.

Én Isten szolgája, az Atya, a Fiú, a Szentlélek, és a Szent
háromság. Stefanъ nevében, vezetéknevem Vincъ.
Megvettem ezt a Tetra evangéliumot a saját lelki üdvömért, a fele
ségem Marta és szüleim Andrea és Má
ria. Tatomirovъ és Sandroѡѡ és
Prosiniinъ lelki üdvért. és fiaim Dmytro és Mi
chailъ, Marina és Marija és Jelena és Anna.
Fiutestvéreim Ioanna és Toma. Lánytestvéreim

Muša és Stana, Anna és Rado
 miръ és Simeonъ és Michailъ. Nagyaránk és déd
 nagyaránk adták Nikitě papnak. hogy szolgáljon
 vele élete végéig. Halála után pedig adja gyermekeinek. Gyerekei után pedig, adja
 unokáinak,
 és dédunokának.
 A a törzstől vagy a gyökerétől,
 vagy erővel, vagy törzssel, vagy bárhogyan
 senkinek se legyen joga
 eladni sem egészben, sem részletben. Mindig legyen
 szabad. Azokért a lelkekért, akiket fent említettünk.
 Aki megszegi ezt a törvényt
 vagy tiszteletlenségből és megszerzi
 ezt a könyvet, és aladja, legyen átkozott
 Isten nevében, szent Szűz Máriától és összes szenttől,
 tizenkét apostoltól, és hat székesegyház. Attól az atyától,
 aki Niklában van. Iskariátusi Júdával vegyen, részt az utolsó ítéletben legyen vetélytársa.
 Minden erőmmel és őrzőangyalaimmal.
 Amen.

1404 р., 1 травня. Підтверження дарчої грамоти Грушевському монастирі, Сігет.

Сѣ азъ панъ радъль. вицашпанъ марамъре шскъѣмъ. и жѣпанъ ба ѣко и тодѣрь, и шандръ.
 немиши ѿ саркасова. иванчѣкъ драгомнрь и братъ ѣго данъ. и леу кабелковѣмъ. и косте
 драгѣшевичъ къ и косте поповъ. и панъ ѿ сѣпѣнкы. даѣмо вѣдомо симъ нашиѣмъ листомъ.
 вѣсѣкомъ кто посмотритъ на сѣсь листъ. аже балица воѣвода. и драгъ мещерь.
 създаше црковъ. въ иже стѣго архангѣла миѣхила. на земли тересовскон. и прѣѣ нами
 дадоше ѿ своего оурика. три сѣла монастырю. и ѣдинъ млинъ: ѣдно село тересъ а дрѣго
 кривчичъ къ. а третѣе крѣшево. и млинъ, що еѣ на земли длѣгополскон. на сопнѣкы, гдѣ
 падаетъ сѣпѣница оу тисѣ. да слѣжеѣ монастырѣ стѣго архангѣла миѣхил[ла] а по иѣхъ
 сѣмрѣти и дѣмитрѣ воѣвода. и братъ ѣго ал[ѣѣ]дръ мещерь дадоше. прѣѣ нами
 [вѣ]сѣми тѣа [три?] сѣла стѣмъ архангѣлѣ миѣхилѣ, ѿ своего оурика. село тарасъ, и село
 кривчичъ къ, и село крѣшево, и млинъ що еѣ на земли длѣгополскон. на сопнѣкы. кдѣ
 падаеѣ сѣпѣница ѣ тисѣ. а тѣа сѣла дадоше прѣѣ нами и на наше вѣданѣе. и с полемъ и
 сѣ лѣсомъ и сѣ водою. и сѣ вѣсѣмъ прижиткоѣмъ да бѣдѣуть монастырѣ. писано под
 нашими печатами на столномъ мѣстѣ оу сигѣтѣ. въ лѣтѣ 5 и ѣ, и бѣ мѣца маѣа въ а днѣ

1404. május 1. A Körtvélyesi (Hruševó-i) kolostor adománylevelének igazolása. Sziget.

Radulъ úr. Máramarosi zsupán helyettese. Banko, Toděрь, és Šandrъ zsupánok Sarvasov nemesei. Ivančukъ Drahomirъ és testvére Danъ, és Leó Kabelкъ és Koste Drahuševič és

Koste Popovъ és Sъръncъ urak. Ezen oklevelünkkel tudatjuk mindenkivel, aki saját szemével látja, hogy Balicъ vajda és Mešterъ. Alapítottak templomot szent Mihály arkangyal nevében a tereszvai földön. Előttünk saját urától adott három falut a monostornak, és egy malmot. Egy falu Teresъ, másik Krivčičъ, a harmadik Kruševo. A malom a Dьhopolskii földön van a Sърънца (folyónál), ahol a Sърънца a Tiszába ömlik. Szolgáljon a szent Mihály arkangyal monostornak és haláluk után és Dmitrij vajdának és testvérének Aleksandrъ mesternek adva, előttünk mindenki előtt azt a három falut a szent Mihály arkangyal monostornak, tőlünk-uraktól. Tarasъ falu, Krivčičъ falu, és Kruševo falu és a malom, ami a Dьhopolskii földön, a Sърънца (folyónál) van, ahol a Sърънца a Tiszába ömlik. Azokat a falvakat adta előttünk. Mezővel, erdővel és tavakkal minden jövedelmével legyen a monostoré. Írva pecsétjeinkkel ellátva. Kelt Sziget (városában), 1404. május 1-én.

1411 p., 28 червня. Дарча грамота молдавського воєводи Олександра бояринові Плотуну на село Плотунеші. б.м.н. Cost I, 84–85.

† мл(с)тію бжією мы іу александро воевода господарь земли молдавской и с братомъ мнимъ жоупаномъ богданомъ знаємо чинимъ симъ нашимъ листомъ оусѣмъ добрымъ паномъ. кто на сесь листъ оузритъ или оуслышитъ его чтоуши. оже тотъ истинныи слоуга и бояринъ нашъ плотоунъ слоужилъ переже стопочившіимъ господаремъ ооу нашемуу правою и вѣрною слоужбою а дне(с) слоужитъ намъ правою и вѣрною слоужбою. тѣмъ мы вѣдѣвше его правою и вѣрною слоужбою до на(с) жалобали есмы его особною мл(с)тію дали есмы емоу одно село плотоунеші ш(т) строунгы. то емоу оурикъ со оусѣмъ доуходомъ оу вѣкы вѣчныа томуу и дѣтемъ его илїе девка и оуноучатомъ его и прѣоуноучатомъ его и прѣоуноучатомъ его и прѣшюржтомъ его да боуде(т) имъ непорушено оу вѣкы вѣчныа. а хотаръ томуу селоу ш(т) чиреша попереки простѣ полемъ на бахлоую. та бахлоуемъ долоу до долины шое мало пониже липовы ш(т) тон долины простѣ на серебъской долины по тон долины до лѣса чересъ лѣса до хотара ра(д)улецова ш(т) толѣ дѣломъ на край лѣса до самой стрѣнгы къ жюржовича та на чирешъ. то емоу весь хотаръ. а на то вѣра моя вышеписаннаго іуанна александра воеводы и вѣра брата моего богданова и вѣра драгоша староста и вѣра миханла неволика и вѣра андрїашека и вѣра юанъша и вѣра балица бырлица и вѣра тамаша дворника и вѣра ротомпанова и вѣра владова и вѣра шандра перкалаба и вѣра хотька цацинъского и вѣра шандра хотинъского и вѣра нанъ оана столника и вѣра гораеца чашника и вѣра бадѣ старого и вѣра іуана дворника и вѣра бырлѣ хорловского и вѣра бѣлого мика и вѣра братоула страловича и вѣра жюржѣ волховского и вѣра цибанова и вѣра негра берладъскофо и вѣра прочелникова и вѣра костѣ братиловича и вѣра манека и вѣра бръговъ шефана и вѣра оусѣ(х) боярь молдавскы(х) и малы(х) и великы(х). а по нашемъ животѣ которы иметъ господарь оу земли нашей, братїи наши(х) или наши(х) съродникъ или боудъ кто то емѣ да не пороушитъ нашего прѣданїа и оутверженїа за ноуже есмы емоу дали за правдю и за вѣрною и(х) слѣжеѣ. на болшее потверженїе велѣли есмы панѣ тамашеви привѣсити печать нашѣ. писа братѣи логодетъ влѣ(т) сїцді іѣнїа кїи.

1411. június 28. Adománylevél Aleksandrъ moldvai vajdától Plotunъ bojárnak a Plotunešči falura. Keltezés helye nincs megjelölve. Cost I, 84–85.

Isten kegyelméből, mi Io Aleksandrъ vajda, a moldvai föld ura és testvérem Bogdanъ zsupán ezen oklevelünkkel tudatjuk minden jó úrral, aki saját szemével látja, vagy más felolvasásából értesül róla, hogy a mi igaz szolgánk Plotunъ bojárunk, előtte igaz és hű módon szolgálta elhunyt atyánkat, most pedig minket szolgál igaz és hű módon. Látván az ő irántunk való igaz és hűséges szolgálatát, különös kegyünkből adtuk neki a mi földjeinkből egy falut, név szerint Plotunešči a Strunga (földrajzi területnél). Legyen számára minden jövedelmével együtt, az ő gyermekeinek Пилъ lányának, unokáinak, dédunokáinak és ükunokáinak, sértetlen legyen mindörökké. Határa annak a falunak a Čirešъ (helységen) keresztül át a mezőn a Bachlui (folyóig). A Bachlui (folyótól) lentebb, amely lentebb van a hársfa tisztástól onnan a szerb tisztásig, át az erdőn a Radulecovъ (helységhez) onnan fentről az erdő szélétől teljesen a Strunga (földrajzi területig), a Žurževičъ (úr házáig) és a Čirešъ (helységig). Ez az egész határ. Erre tanúbizonyság a fent említett Ioan Aleksandrъ vajda, és testvére Bogdanъ hite, Dragošъ vezető hite, Michailъ Nevolikъ hite, Andriašъ hite, Ioanъ hite, Balicъ Byrličъ hite, Tamasъ udvarnok Rotompanъ hite, Vladъ és Šandrъ várnagy hite, Chotъko Čečinъskyi hite, Šandrъ Chotin (városából) és Nanъ Oanъ asztalnok hite, Goraesъ pohárnok hite, idős Badě hite, Ioan udvarnok hite, Byrlě úr hite Chorlov (városából), Vladъ udvarnok testvéreinek és gyermekeinek hite, Dragoa úr és gyermekeinek hite, Brylě Chъrlovskogo és Bělyi Mika hite, Bratulъ Stralovičъ hite, Žuržъ Volchovskyi hite, Cibanonъ hite, Negrъ Berladskyi hite, Pročelnikъ hite, Kostě Bratylovičъ és Manevъ hite, Vrgъ Štefanъ hite és minden kis és nagy moldvai bojárunk hite. Halálunk után bárkit is rendel az Isten földünk urává, testvéreink közül vagy rokonságunkból az meg ne sértse adományunkat, mert igaz és hűséges szolgálatáért adtuk neki. Az írottak alátámasztására megparancsoltunk a mi hűséges Tamasъ úrunknak fűzze hozzá pecsétünket. Írta Bratěi írnok 1411. évben június 28.

1414 p., 20 грудня. Дарча грамота молдавського воєводи Олександра Крачуну Белческулу на село, що на Білому Потоці, та на село Негоєші. Сучава. Cost. I, 111–112.

мл(с)тію бжією мы алеѣандръ воєвода господаръ земли молдавскон знаемо чини(м) си(м) листомъ наши(м) оуслѣ(м) кто на нь оузритъ или его оуслыши(т) что оучу оже тотъ истинный слуга нашъ панъ крачунъ белческуль служилъ прѣж(д)е стопочивши(м) наши(м) претко(м) (sic) правкою и вѣрною службою, а дне(с) служит(т) на(м) правкою и вѣрною службою. тѣмъ мы видѣвше правкою и вѣрною службою его до на(с) жаловали есмы его нашею мл(с)ти (sic) дали есмы емоу оу нашеи земли молдавскон два сел(а) оурикъ съ вѣсѣмъ доходу(м) на вѣло(м) потоцѣ где емоу е(ст) до(м) из вѣка, а другое село негоєши между тотоеши и между леветь миклошша ѡ(т)нин<и е>го оурикъ емоу и дѣте(м) его, на има петрѣ и иванови и ивсифови и андріашеви и дѣ<ти(м)> тимъ дѣ братіамъ, равно и оуноучето(м) его и прѣоуноучето(м) его и працоурато(м) его. <а хо>таръ емоу почавши ѡ(т) лѣвѣтѣ на брѣгъ пото<ка м>огла копана, ѡ(т) толѣ прст<и на пол>ѣ на копаную могилу, та прости на краи доубров<и>

ω(т) тотоещи на краи доубровѣ <на копан>оую могилѣ, та прости срѣдѣ полѣ на копанюю могилюу, та прости на брѣгѣ пот<ока> пакъ на копанюю могилюу, та чересь потоку и чрѣскъ дѣль съ лѣсомъ на долиноу выше к<рѣни>цоу оу боковиноу ω(т) хлапещи, та на нижнюю боковиноу, та ω(т) конецъ тою боковинкы и сниже доловъ дѣло(м) до ниже поутѣ что иде(т) ω(т) хлапещи, та прости чересь потока, та прости чересь боковиноу ω(т) шерба, та прости на конецъ полѣ ω(т) влада, та дѣло(м) до конецъ>. то емоу ве(с) хотарь непороушено нико (sic) николиже на вѣкы вѣчныѣ. а на то е(ст) вѣра сна госпо(д)ства вышеписаного алеѣандра воеводи и вѣра сна госпо(д)ства ми илиаша воево<ды> и вѣра вѣсѣхъ (sic) дѣтени наши(х) и вѣра боярь наши(х), вѣра пана миѣанла, вѣра пана хринка, вѣра жоупана вна дворника соучавского, вѣра пана влада ω(т) вѣлого потока, вѣра жоу<пана> влада срѣт

1414. december 20. Adománylevél Aleksandrъ moldvai vajda Kračjunъ Belčeskulъ részére két falura, amely Bělyi Potokъ (helységnev) és Nehoešti. Sučava. Cost. I, 111–112.

Isten kegyelméből, mi Aleksandrъ vajda, a moldvai föld ura ezen oklevelünkkel tudatjuk mindenkivel, aki saját szemével látja, vagy más felolvasásából értesül róla, hogy a mi igaz szolgánk Kračjunъ Belčeskulъ, aki előtte szolgálta elhunyt atyánkat igaz és hű szolgálattal, most pedig minket szolgál, igaz és hű szolgálattal. Látván az ő irántunk való igaz és hűséges szolgálatát, különös kegyünkбől adtuk neki a mi moldvai földjeinkбől két falvat minden jövedelmükkel együtt a Bělyi Potokъ (helységnev) ahol kezdetektől háza van, a másik falu Nehoešti a Totoeštъ és Miklošъ között, mától legyen neki és az ő gyermekeinek, név szerint Petrъ és Ivan és Iosif és Andrias és a négy testvér gyerekeinek, azonosan unokáinak, dédunokáinak, és ükunokáinak. Határai kezdve a Lěvēтъ (falutól) a patak partján a megjelölt határkötől onnan egyenesen a mezőig a megjelölt határkőig, egyenesen a Totoeštъ erdőig a megjelölt határkőig, onnan át a mezőkön megjelölt határkőig, onnan a patak partján a megjelölt határkőig, a patakon és az erdős hegyen át fentebb a tisztásnál a forrás és a tölgyes erdőn át a Chlapesti (faluig), a tölgyes erdő végénél lentebb a hegynél az útig, amely Chlapestihez vezet, onnan át a patakon a tölgyes erdőn Šerbъ (úr házáig), egyenesen a mező végéig Vladъ (úr házáig), és a hegyen a végéig. Ez az egész határ, sértetlen legyen mindörökké. Erre tanúbizonyság a fent említett Aleksandrъ vajda fiának hite, Pliаš vajda fiának hite és minden bojárjaink és gyermekeink hite, Michailъ úr hite, Chrinko úr hite, župán Ona sučavai udvarnok hite, Vladъ Bělyi Potokъ (helységnev), župán Vladъ Srět¹

1421 p., 13 грудня. Дарча грамота молдавського воеводи Олександра сестрі польського короля княгині Римгайлі на міста Серет і Волховець з селами і присілками, з млинами і ставами та на 600 золотих дукатів щорічно. б.м.н. – Cost. I, 141–143.

† мы алеѣандрѣ воевода, господарь земли мо(л)давской и тижѣ мы илиашѣ воевода, снѣ алеѣандра воеводи, господаря земли мо(л)давской и мы бояре господаря нашего

¹ Az oklevél vége levágott.

алеѣандра боевода, па(н) миѣанло дорогѣ(н)скыи, па(н) ва(н) дворникъ, па(н) гри(н)ко,
 па(н) негра, па(н) драгѣ(ш), па(н) жѣржъ, па(н) ви(л)чѣ, па(н) ша(н)дро, па(н)
 мѣдри(ч)ка, па(н) илѣа(ш), па(н) по(п)ша, па(н) нестѣ(к), па(н) да(н),па(н) исан, па(н)
 ста(н), па(н) ста(н) брѣлич и бра(т) его бана, па(н) кр(с)тѣ, па(н) шприша(к), па(н)
 дамакѣ(ш), па(н) лацко бо(ц) и брат его миклоѣшъ, па(н) иваны(ш), па(н) на(н) бана,
 па(н) пречелни(к), па(н) бѣдѣ(л), па(н) чѣ(р)ба, па(н) ива(н) дѣтко, па(н) бана по(р)ка,
 па(н) ко(р)ла(т), па(н) шеѣа(н) страки(ч) и брат его жѣ(р)жъ, па(н) оѣ(н)клѣта и бра(т)
 его татоми(р), па(н) миклоѣ(ш), па(н) богда(н), па(н) ѣки(м) калѣанови(ч), па(н) гораецъ
 и бра(т) его станисла(в), па(н) брѣли(ч)ка, па(н) драгоми(р) врани(ч), па(н) хо(д)ко и
 бра(т) его лека, па(н) бори(с) голѣваты, па(н) бори(с) браеки(ч), па(н) да(н)чѣ(л)
 жѣли(ч), па(н) строишо(р) дрѣжа, станисла(в) милишевъ, бо(б) шприша(к), лацко
 поса(д)ни(к) гѣди(ч), димитрѣ бадеви(ч), оѣси велици и малѣи, знаемо чини(м) си(м)
 наши(м) листо(м) каж(д)омѣ, кто коли на(н) оѣзри(т) или оѣслѣши(т) его чтѣчи,
 комѣ(ж) то(г) бѣдѣ(т) потрѣбе<из>на (sic – потрѣбена) и(ж) есмы дали своєю доброю
 волею а ники(м) примѣчени сере(т) мисто а волювецъ исъ сѣлы и присе(л)кы, со млины
 и со ставы и с мыты и оплаты и з данми, с приходы и доходы и съ оѣсими оѣжи(т)кы,
 цо(ж) к томѣ мистѣ к серетѣ и во(л)хѣвцю слѣхаетъ, ничого собѣ наза(д) и напере(д)
 не выимаючи, сестрѣ господарѣ нашего короля по(л)ского ины(х) и великого кня(з)
 алеѣа(н)дра инако виковѣта,княгини ри(м)ганѣ, бывшои жонѣ нашои, до еи живота и к
 томѣ на каж(д) ѣи го(д) ше(с)тсо(т) золоты(х) дѣкато(в) а либо че(р)лены(х)
 золоты(х) оѣгѣрскы(х), на двое роздѣливши, на днѣ стоого ап(с)ла петра триста, а на
 рѣ(ж)дѣство х(с)во другаѣ триста, докѣ(л) она живѣ, то имае(м) еи дати и то
 слѣбѣе(м) оѣсе по(л)нити и де(р)жати, яко оѣ се(м) листѣ написано, при нашей чти и при
 хр(с)тѣанскон вѣрѣ бе(з) лести и бе(з) хитрости. па(к) ли бы(х)ом не дали ты(х)
 золоты(х) которого року на оѣ(м)олвенѣи дни и часы наѣганыи оѣ се(м) листи, тогда
 по(д)дае(м) сѣ королеви по(л)скому, господаревѣ нашемѣ по(д) другѣю ше(с)т со(т)
 золоты(х) дѣкатоѣвъ че(р)лены(х) золоты(х) оѣго(р)скы(х). па(к) ли <бы мы> не
 д(б)али платити исти(н)ныи золоты(х) и другѣи(х) пришлы(х) шести со(т) золоты(х),
 то(г)да коро(л) господа(р) на(ш) имие(т) истигати ты(х) дванациѣ(т) со(т) золоты(х)
 на наши(х) купце(х) и на земланѣ(х), имие(т) ихъ брати и встѣгати та(к) долго,
 али(ж) жонѣ нашей бывшѣи княгини ри(м)ганѣ попо(л)нимы истиннѣ и прибылым
 золоты, а мы имие(м) ѣ то(м) мо(л)чати. а мы боже земли мо(л)давскон на верѣхѣ
 листа по имени поѣгани яко истци и рѣкомѣ слѣбѣе(м)ы и рѣчимы при нашей чти и при
 хр(с)тѣанскон вири, и(ж) на(ш) господа(р) алеѣандрѣ боевода, господа(р) земли
 мо(л)давскон, а по не(м) бѣдѣшеи имѣю(т) по(л)нити и мы слѣгы ихъ во(?)хѣ псанѣи оѣ
 се(м) листи. а на потѣ(р)женѣи тои рѣчи к семѣ листѣ печати наши есмо прикисили. в
 лѣ(т) ѣѣѣѣ.

1421. december 13. Adománylevél Aleksandrъ moldvai vajdától lengyel király lánytestvérének Rimhaila fejedelemasszony részére a Seretъ és Volchovesъ városok birtoklására falvaival és hozzá tartozó településekkel, malmokkal és tavakkal együtt valamint évi 600 arany dukát pénz. Keltezés helye nincs megjelölve. Cost. I, 141–143.

Mi Aleksandrъ vajda, a moldvai föld ura és mi Iliaszъ vajda, Aleksandrъ vajda fia, a moldvai föld urai és mi Aleksandrъ vajda bojárjai Michailъ Dorohunskyi úr, Ivanъ udvarnok úr, Hrinko úr, Negrilъ úr, Dragoš úr, Žuržъ úr, Vilče úr, Šandъ úr, Mudričko úr, Iliaszъ úr, Popšъ úr, Nestękъ úr, Danъ úr, Isaię úr, Stanъ úr, Stanъ Bъgličъ és testvére Vanъ, Kъstę úr, Oprisakъ úr, Domousъ úr, Lacko Bосъ és testvére Miklosъ, Ivanъšъ úr, Nanъ Vanъ úr, Prečelnikъ úr, Budulъ úr, Čurbъ úr, Ivan Dětko, Vanъ Porka úr, Korlatъ úr, Štefanъ Stravičъ és testvére Žuržъ, Unklęta úr és testvére Tatomir, Miklošъ úr, Bogdanъ úr, Jakim Kalięnovičъ úr, Horajесъ és tesvére Stanislav, Bъglička úr, Dragomir Vraničъ úr, Chodko úr és testvére Levъ, Borys Golovaty úr, Borys Brajevičъ úr, Dančulъ Žuličъ úr, Stroyšorъ Druža úr, Stanislavъ Miliševъ úr, Bobъ Oприšakъ úr, Lacko Chudičъ úr, Dmytrъ Badevičъ és minden nagy és kis moldvai bojár ezen oklevelünkkel tudatjuk mindenkivel, aki saját szemével olvassa, vagy más felolvasásából értesül róla, akinek szüksége lesz rá, hogy saját akaratunkból adtuk, senki által nem kényszerítve, Seretъ és Volchovesъ városunkat falvaival és hozzá tartozó településeivel, malmokkal és tavakkal, adóval és fizetésekkel, ami tőlük jár, jövedelmekkel és minden hozzá tartozóval, amely azokhoz a Seretъ és Volchovesъ városokhoz tartozik, a mi lengyel királyunknak Vitovъ, Rimhaila fejedelemasszonynak, volt feleségének, élete végéig minden évben hatszáz arany dukátot vagy magyar piros (vörös) aranyat adtuk. Két részletre elosztva, az egyik háromszázat szent Péter apostol napján, a másik háromszázat pedig Karácsonyra, amíg ő él. Kénytelenek vagyunk neki ajándékozni és hűségesen esküszünk, hogy mindezt betartjuk, ahogyan ebben a levélben leírtuk, és ahogyan felolvasva volt, keresztény hitben, mindenféle megtévesztés és ravaszkodás nélkül. Ha nem adnánk meg az aranyat, azokra a megbeszélte napokra és időkre, amelyeket ebben a levélben írtuk, akkor megadjuk magunkat a lengyel királynak, a mi urunknak a másik hatszáz magyar vörös arany dukátot fizetni. Ha nem tudnánk kifizetni a jogos aranyat és a másik hozzátett hatszáz aranyat, akkor a király urunknak joga van levonni azokat a tizenkétszáz aranyat, a mi kereskedőinktől és fölműveseinktől, joga van elvenni és levonni mindaddig, amíg a mi Rimhaila fejedelemasszonyunknak megtelnek a jogos arany bevételei. És mi ekkor ezt csendesen tűrjük. Mi a moldvai föld bojárjai a fent említett levélben, név szerint, mint tanúk kezünkkel esküszünk, és előttünk felolvasván és keresztény hittel, és a mi fejedelmünk Aleksandrъ vajda, a moldvai föld ura, és az utána jövőknek emlékezniük kell és mi az ő szolgálóinknak minden ebben a levélben leírtakat tartanunk kell. Ennek a beszédnek az alátámasztására pecsétjeinket fűztünk hozzá1421 évben.

1433 р., 3 листопада. Підтвердна грамота молдавського воєводи Стефана Михайлові Керстіанескулу на володіння половиною села Керстіанешті., Сучава, Cost I, 364.

† м(л)стію бжією мы стефа(н) воєвода господаръ земли молдавской чини(м) знаменито ис <сѣ>мъ листомъ нашимъ, кто <на> нъ оузритъ или его оуслыши(т) чтѣчи, оже тотъ истиннъ слѣга нашъ миханлъ крѣстіанескѣлъ слѣжи(л) намъ правю

и вѣрною слѣжею. тѣмъ мы видѣвше его правѣю и вѣрнѣю слѣжебѣ до на(с) жаловали есми его ѡсобною нашею мл(с)тїю и дали есмы емѣ оу нашеи земли половина крѣстіанешѣ его часть съ старимъ хотаромъ. то есмѣ оурику съ вѣсѣмъ доходоу и дѣтемъ его и оунѣчато(м) его и праоунѣчатомъ его и пращѣратомъ его и вѣсемѣ родѣ его непорѣшено николиже на вѣкы. а на то е(ст) вѣра нашегo гсства вѣшеписаннаго стефана воеводы и вѣра бояръ наши(х), вѣра пана миѣхана и дѣтен его, вѣра пана влѣчи и дѣтен его, вѣра пана жѣржа фратовскогo и дѣтен его, вѣра пана негрѣла дворника и дѣтен его, вѣра пана дана и дѣтен его, вѣра пана стана брѣлича и дѣтен его, вѣра пана чѣрбы и дѣтен его, вѣра пана банѣсла, вѣра пана дѣми, вѣра пана ѣалмажа столника, вѣра пана алба чашника и вѣра вѣсѣ(х) бояръ наши(х) молдавскы(х) и велнкы(х) и малы(х). а по нашемъ жикотѣ кто едѣтъ господарѣ нашеи земли или ѡ(т) дѣтен наши(х) или ѡ(т) нашегo племени или кого <бѣ> изберетѣ быти тотѣ що бы непорѣши(л) нашегo данїа али што бы оутвѣрди(л) и оукрѣпи(л). а на болшее потвѣрженїе томѣ вѣсемѣ вѣшеписанномѣ вѣ<л>ѣли есмы слѣсѣ нашемѣ вѣрномѣ нѣгоеки логодѣтѣ писати и при<вѣсити нашѣ> печать к семѣ листѣ нашемѣ. <оу соча>вѣ в лѣ(т) 5334 ное. г.

1433. november 3. Stefanъ moldvai vajda kiváltságlevelе Michailъ Krъstianeskulъ részere а Krъstianešči fél falu birtoklására. Sučava.

Isten kegyelméből, mi Stefanъ vajda, а moldvai föld ura ezen oklevelünkkel tudatjuk mindenkivel, aki saját szemével olvassa, vagy más felolvasásából értesül róla, hogy а mi igaz szolgánk Michailъ Krъstianeskulъ igaz hú módon szolgált minket. Ezért mi, látván az ő irántunk való igaz és hűséges szolgálatát, különös kegyünkből adtuk neki а mi földünkből а Krъstianešči (falu) felét, az ő részét а régi határral együtt. Adassék neki tőlünk minden jövedelmével és az ő gyermekeinek, és az ő unokáinak, és az ő dédunokáinak, és az ő ükunokáinak, és az nemzetségének, sértetlen legyen mindörökké. Erre tanúbizonyosság а fent említett Stefanъ vajda urunk és bojárjaink hite, Michailъ úrnak és gyermekeinek hite, Vlѣča úrnak és gyermekeinek hite, Žuržъ Fratovskyi úrnak és gyermekeinek hite, Nehrilъ udvarnok úrnak és gyermekeinek hite, Danъ úrnak és gyermekeinek hite, Stana Byrličъ úrnak és gyermekeinek hite, Čurba úrnak és gyermekeinek hite, Bančulъ úrnak hite, Duma úrnak hite, Chalmažъ asztalnok úrnak hite, Albъ pohárnok úrnak hite és minden nagy és kis moldvai bojár hite. Halálunk után bárkit is rendel а Isten földünk urává, gyermekeink közül vagy nemzetségünkből, аз meg ne sértse adományunkat, hanem inkább megszilárdítsa és megerősítse. А fentebb írottak alátámasztására parancsoltunk meg а mi hú Nēhoi kancellárnak, hogy ezt leírja és fűzze hozzá pecsétünket ezen oklevelünkhöz. (Kelt) Sučava (városában)1443. évben november 3-án.

1433 р., 16 листопада. Дарча грамота молдавського воєводи Стефана Ходку Костичу на села Аннушин двір, Хуецяни, Глодяни та млин на р. Сереті, Сучава.

† мл(с)тїю бжією мы стефанъ коєвода, господаръ земли мо(л)давскон, чинимъ знаменито исскѣмъ листо(м) нашимъ, кто на нь оузритъ или его оуслышитъ чтоучи, оже тотъ истїнныи слоуга нашъ, вѣрныи панъ, хо(д)ко костичъ, слоужи(л) намъ правою и вѣрною слоужбою. тѣмъ мы видѣвши его правою и вѣрною слоужбою до на(с) жалобали есмы его особноу мл(с)тїю и дали есми емоу, оу нашей земли, села на воронѣ,(Sic! – короворонѣ) на имѣ анноушчинъ двор и хоуецѣны и синеши, близъ верешчѣка, и глодѣне, где е(ст) нѣнчю(л) жюде, и млинъ на серетѣ, где е(ст) хоуецъ. тоє вѣсе шобы имъ оурикъ и женѣ его, вѣсютцѣ, и дѣтемъ ихъ и оуноучатомъ ихъ и вѣсоутчини братїамъ и праоуноучатомъ ихъ, непороушено, николиже, на вѣкы. а хотаръ тѣмъ селомъ, да боудетъ постаримъ хотари, коуда оуживали извѣка. а на то е(ст) вѣра нашего (гс)ва, вѣшеписанна(г) стефана коєводы, и вѣра боаръ наши(х), вѣра пана миѣанла и дѣти его, вѣра па(на) кр(с)тѣ и дѣтен его, вѣра пана негрила дворника, вѣра пана дана и дѣтїи его, вѣра пана оуклѣты, вѣра пана петра хоудича, вѣра пана банчюла и вѣра брата его, шефюла, вѣра пана хѣмажа, вѣра пана алба чашника, вѣра пана ключника и вѣра вѣсѣхъ боаръ наши(х) мольдавскы(х) и великы(х) и малыхъ. а по нашемъ животѣ, кто боудетъ господаръ земли нашей или ш(т) дѣтен нашихъ или ш(т) нашего племени или боу(д) кто боудетъ господаръ земли нашей ш(т) дѣтен нашихъ или ш(т) нашего племени (Sic), или боу(д) кто кого бѣ изберетъ быти, тотъ штобы имъ непороушилъ нашего данна, али штобы имъ оутвѣрди(л) и оукрѣпилъ, заноуже дали есмы емоу за правою и за вѣрною слоужбою. а на болшее потвѣржденїе томоу вѣсемоу вѣшеписанному велѣли есмы нашему вѣрному паноу, нѣговки логодетооу (Sic), писати и привѣсити нашоу печатъ ксемоу листоу нашемоу. а писал до(н)чѣ граматикъ, оу сочавѣ, влѣ(т) ^{sućma} но(е) ^{si}.

1433. november 16. Adománylevél Stefanъ moldvai vajda Chodko Kostičъ úrnak Annuščinъ dvorъ, Chuecēni, Hlodēni és malomra a Seretъ folyónál. Sućava.

Isten kegyelméből, mi Stefanъ vajda, a moldvai föld urai ezen oklevelünkkel tudatjuk mindenkivel, aki saját szemével látja, vagy más felolvasásából értesül róla, hogy a mi igaz szolgánk Chodko Kostičъ igaz és hű módon szolgált minket. Látván az ő irántunk való igaz és hűséges szolgálatát, különös kegyünkből adtuk neki a mi földjeinkből falvakat a Vorona (folyónál) név szerint Annuščinъ dvorъ, Chuecēni és Sinešči, közel Vereščakъ (személynév), és Hlodēne (falut), ahol Nēnčjul bíró és malom van a Szeretъ (folyónál), ahol Chuecēni (falu) van (található). Az mind legyen számára és feleségének tőlünk-uraktól, az ő gyermekeinek, unokáinak, és minden testvérének, és az ő dédunokáinak, sértetlen legyen mindörökké. A határai azoknak a falvaknak legyen a régi határ szerint, ahogyan idők óta használták. Erre tanúbizonyosság a fent említett Stefanъ vajda és bojárjaink hite, Michailъ úrnak és gyermekeinek hite, Krъse úrnak és gyermekeinek hite, Nehrilъ udvarnok úrnak hite, Danъ úrnak és gyermekeinek hite, Unklęta úrnak hite, Petrъ Chudičъ úrnak hite, Bančula úrnak és testvérének Ščefulъ úrnak hite, Chъmažъ úrnak hite, Albъ főpohárnok úrnak hite, kapuőr úrnak hite és minden nagy és kis moldvai bojár hite. Halálunk után bárki is rendel az Isten földünk urává, gyermekeink közül, vagy

nemzetségünkбől valót, az meg ne sértse adományunkat, hanem megszilárdítsa és megerősítse neki, mert a hű és igaz szolgálataiért adtuk neki. A fentebb írottak alátámasztására megparancsoltunk a mi hűséges Nēhoi kancelláriavezető urának, hogy írja és fűzze hozzá pecsétünket ezen oklevelünkhöz. Írta Dončъ írnok, Sučava 1433. évben november 16-án.

1434 р., 8 жовтня. Підтвердна грамота молдавського воєводи Стефана Керсті Ворнутаю на володіння селом «де є Романяса між Бахлуями». Сучава, Cost I, 395.

† мл(с)тію бжією мы стефанъ воевода господаръ земли молдавской чинимъ знаменито не сѣмъ листомъ нашимъ кто на нъ оузритъ или его слышитъ чтѣчи оже тотъ истинный слѣга нашъ панъ кръста вонѣтан слѣжилъ прѣжде стопочившомѣ штіцѣ нашемѣ право и вѣрно и днѣ(с) слѣжитъ намъ право и вѣрно. тѣ(м) мы видѣвше его правкою и вѣрною слѣжею до на(с), жаловали есмы его шсобною нашею мл(с)тію и дали есмы емѣ оу нашей земли едно село, штина его, гдѣ е(ст) романѣса междѣ бахлудими. тоє што бы емѣ оурикъ съ вѣсѣмъ доходомъ емѣ и дѣтемъ его и оуноучатомъ <его и праоуноуча>томъ его и пращѣратомъ его и всемѣ родѣ его непорѣшено николиже на вѣки. а хотаръ томѣ селѣ съ вѣми своими старыми хотари кѣда из вѣка шжикали. а на то е(т) вѣра нашего господства вышеписанного стефана воеводы и вѣра боярѣ наши(х), вѣра пана вылчи и дѣтен его, вѣра пана кръстѣ и дѣтен его, вѣра пана кѣпича дворника, вѣра пана исайѣ и дѣтен его, вѣра пана дана и дѣтен его, вѣра пана мирчи, вѣра пана петра хѣдича, вѣра пана негрила, вѣра пана стана брѣлича, вѣра пана оункаѣта и дѣтен его, вѣра пана дѣмы чрѣного, вѣра пана банчѣла и брата его пана шефѣла, вѣра пана богдана столника, вѣра пана алѣа чашника и вѣра вѣ(х) боярѣ наши(х) молдавскы(х) и великы(х) и малы(х). а по нашемъ животѣ кто бѣдетъ господаръ нашей земли, ш(т) дѣтен наши(х) или ш(т) братѣи наши(х) или кого бѣ избѣретъ быти, тотъ шобы имъ непорѣшилъ дааніа, али шобы имъ оутвѣрдилъ и оукрѣпилъ занѣже дали есмы емѣ за его правѣю и за вѣрнѣю его слѣжеѣ. а на болшее штверѣженіе томѣ всемѣ вышеписанномъ велѣли есмы слѣсѣк нашемѣ, вѣрномѣ панѣ нѣгоєви логодетѣ, писати и привѣсити нашѣ печать к семѣ листѣ unserem. оа<нч>а (Sic! – оанца) граматн(к) пн(с) ѣ со(ч)вѣ в лѣ(т) штіцѣ ш(к) и.

1434. október 8. Megerősítő oklevél Stefanъ moldvai vajdától Kręstę Vornutoi részére a birtoklásra, ahol „van Romanęsa a Bachluji (folyón)”. Sučava.

Isten kegyelméből, mi Stefanъ vajda, a moldvai föld ura ezen oklevelünkkel tudatjuk mindenkivel, aki saját szemével olvassa, vagy más felolvasásából értesül róla, hogy a mi igaz szolgálk Kręstę Vornutoi, aki korábban igaz és hű módon szolgálta elhunyt atyánkat most pedig minket szolgál igaz és hű módon. Ezért mi, látván az ő irántunk való igaz és hűséges szolgálatát, különös kegyünkбől adtuk neki a mi földünkбől egy falut, az ő atyai örökségét, ahol van Romanęsa a Bachluji (folyón). Az mind adassék neki tőlünk minden jövedelmével és az ő gyermekeinek, és az ő unokáinak, és az ő dédunokáinak, és az ő

ükunokáinak és egész nemzetségének, sértetlen legyen mindörökké. A határa ennek a falunak legyen a régi határ szerint, ahogyan idők óta használták. Erre tanúbizonyság a fent említett Stefanъ vajdának és bojárjaink hite, Vlъča úrnak és gyermekeinek hite, Krъstę úrnak és gyermekeinek hite, Kupčičъ udvarnok úr nakhite, Isaię úrnak és gyermekeinek hite, Danъ úrnak és gyermekeinek hite, Mirča úrnak és gyermekeinek hite, Petrъ Chudičъ úrnak hite, Negrilъ úrnak hite, Stana Byrličъ úrnak hite, Unkleta úrnak és gyermekeinek hite, Duma Čornyi úrnak hite, Bančulъ úrnak és testvérének Ščefulъ úrnak hite, Bohdanъ asztalnok úrnak hite, Albъ főpohárnok úrnak hite, és minden nagy és kis moldvai bojárnak hite. Halálunk után bárkit is rendel az Isten földünk urának gyermekeink vagy testvéreink közül, az meg ne sértse adományunkat, hanem megszilárdítsa és megerősítse azt, mert a hű és igaz szolgálatáért adtuk neki. A fentebb írottak alátámasztására parancsoltunk meg a mi hű Něhoi kancellárnak, hogy ezt leírja és fűzze hozzá pecsétünket ezen oklevelünkhöz. Írta Oanča írnok Sučava 1434. évben október 8-án.

1435 p. 1 вересня. Присяжна грамота молдавського воєводи Іллі та його брата Стефанан на вірність польському королеві Владиславу. Сучава. Cost II, 681–682.

† мл(с)ти бжїю, владиславѣ, великомѣ кролю полскомѣ, литовскомѣ, рѣскомѣ и ины(х) многы(х) землѣмъ господарѣ, слѣжба вѣрна а на үси часи ѡ(т) нлїаша воеводы, господарѣ земли молдавской. даемъ вашен мл(с)ти виданїе, аже мы и с нашимъ братомъ, стефаном(м) воеводою, исѣднали сѣ и помирили сѣ есми и имаемъ на томъ мирѣ стоати, на вѣкы вѣчныѣ, а вашен мл(с)ти, стон корони полъской имаемъ ѡба слѣжити вѣрно, на вѣкы, безъ вѣсѣкоа лѣсти и безъ хитрости, противъ каждого вашего неприятелѣ, а мы есми дали нашемѣ миломѣ братѣ, стефанѣ воеводи, ѡ(т) нашен вчезны, державу на имѣ, городъ келїю и с мыто(м) и съ ѡзеры, що к томѣ городѣ слѣхаютъ, и мисто каслди и волостъ, що к томѣ мистѣ слѣхаетъ, и державѣ ѡ(т) тѣтовѣ и трѣгъ брѣладъскыи, съ үсею волостню, и млинны кокорлѣнскыи и мисто текучъ, съ үсею волостню, и ѡлтѣны. а то е(ст) нашемѣ миломѣ братѣ, стефанѣ воеводи, үрикъ съ үсими доходы, непорѣшено николи, на вѣкы, до нашего живота. а которыи бы не хотилъ на томъ изѣднанїю стоати и мирѣ порѣшити, а ваша мл(ст)ъ и каждыи добрыи на того стоати и казнити, іако виноватого и іако прѣстѣпника. а за болшее потвержденїе присѣгали есми межи собою и клѣли сѣ есми на ч(ст)ныйй кр(с)тъ и на үси стїи и записали сѣ есми межи собою, подъ нашими печатми. а кто бы того не издрѣжалъ или радилъ на порѣшенїе, таковыи да е(ст) проклѣтъ ѡ(т) бѣ и ѡ(т) прч(с)тыѣ его мѣре, и ѡ(т) четыри е(г)листи и ѡ(т) вї стѣхъ врѣховны(х) ап(с)лѣ и ѡ(т) тїи богоносныхъ стѣ(х) ѡ(т)цѣ, иже вѣ никен, и ѡ(т) вѣсѣхъ стѣхъ, да е(ст) проклѣтъ и да ест подобенъ юди и проклѣтомѣ арїи и үчѣстие да имаеъ, иже вѣзѣпишѣ на вл(д)кѣ х(т)а, съ ѡнѣми, и крѣвѣ его на ни(х) и на чѣдѣхъ и(х). а на болшее потвержденїе томѣ вѣсемѣ выше писанномѣ, велѣли есми unseremъ вѣрномѣ слѣди, пану динисѣ логодетѣ, писати и привѣсити нашѣ печатъ к семѣ листѣ unseremѣ. писа іакү(ш) писарѣ, ү сочавѣ, в лѣ(т) сѣцмѣ, се(п) ѣ.

1435. szeptember 1. Пѣшь és Stefanъ moldvai vajdák hűséget esküdnek Vladislavъ, nagy lengyel királynak. Sučava. Cost II, 681–682.

Isten kegyelméből Vladislavъ nagy lengyel királynak, litván, orosz és más földek urának, örökké hű szolgája Пѣшь vajda, a moldvai föld ura. Ezen oklevelünkkel tudatjuk kegyelmének, hogy mi testvéremmel, Stefanъ vajdával, egyezésre jutottunk és kibékültünk, és ezt a békét tartani fogjuk örökkön örökké. Az Ön kegyelmének a szent lengyel koronának mindketten hű módon szolgálunk, örökké, mindenféle megtévesztés és ravaszkodás nélkül, minden ellensége ellen. Kedves testvérünknek, Stefanъ vajdának adtuk a mi atyai örökségünkől egy birtokot, név szerint Kilija járásokkal együtt, és tavakat, amelyek hozzá tartoznak. Vaslui várost és birtokait, amelyek a városhoz tartoznak, és a Tutova birtokot és Врѣдskii Тръгъ várost birtokaikkal együtt, Коврълочskii (tó) malmait, és Tekučъ várost minden birtokával és Oltěny (Olténiát). Legyen ez kedves testvérünknek, Stefanъ vajdának, örökletes birtoka minden jövedelmével együtt, sértetlen mindörökké. Ha valaki nem akarja ezt az egyességet elfogadni, és megsérti a békét, az Ön kegyelme állítsa meg és büntesse, mint bűnöst és elkövetőt. Nagyobb megerősítésért egymás előtt megesküdtünk a szent keresztre és minden szentre, és lejegyeztük magunknak és pecsétjeinkkel elláttuk. Aki pedig megszegi és felbújt másokat, legyen átkozott Istentől, Szűz Anyjától, a négy evangélistától, és a tizenkét szent apostoltól és a háromszáztizen nyolc niceai szent atyától, és az összes szenttől, legyen átkozott és legyen hasonló Júdáshoz, és az átkozott Áriushoz, osztozzék, akik Krisztus Urunk ellen szólnak, és az ő vére legyen rajtuk és az ő gyermekein. A fentebb írottak alátámasztására parancsoltuk meg a mi hű szolgálóknak Děnisъ kancellárnak, hogy ezt leírja és fűzze hozzá pecsétünket ezen oklevelünkhöz. Írta Jakušъ íródeák, Sučavában, 1435. szeptember 1-én.

1435 р., 5 березня. Грамота молдавського воєводи Стефана всім боярам, дворникам, солтосам, євреям та ватаманам про те, щоб не брати застави у брашівських купців. Сучава, Cost II, 692.

† стефанъ воєвода, бжїєю мл(с)тїю г(с)п(д)рѣ земли молдавскон, пише(м) вѣсѣмъ бояромъ и дворнико(м) и шо(л)твзюмъ и прѣгаремъ и жвдемъ и ватаманомъ и вѣсему поспо(л)ству, варе кто имитъ должника оу брашовѣ, що бы ни єдинъ залогъ не оузмалъ на торговчаны ш(т) брашова, развѣ (sic! – раздѣ) коли познаетъ своего длѣжника лицемъ, тогди имаєтъ заплатити то(т) истинныи должни(к). а кто своего должника лице(м) <познал>, а оусхоче(т) прака жадати ш своемъ долгу, що бы пошо(л) до брашова, то що бы оучинили имъ прако рж(д)ци брашовстїи на его должника. а брашовѣномъ кто вуде(т), що ѓзмалъ безъ и(х) прака, що(ж) издавна имають в земли г(с)ва ми, що бы сте имъ коротили вѣсѣ, до нити, що бы не пришли болше жаловати. а кто не буде(т) послушенъ нашемъ повелѣнїю и запису, то(т) имаєтъ быти по(д) великон казни г(с)ва ми. пи(с), оу сочавѣ ма(р). ѓ.

1435 március 5. Stefanъ moldvai vajda oklevele minden bojárnak, udvarnoknak, soltésznak és polgárnak és bírósági beszédőknek és választott falusi vezetőknek, hogy zálogot ne vegyen a brassói kereskedőktől. Sučava, Cost II, 692.

Stefanъ vajda, Isten kegyelméből, a moldvai föld ura írjuk (tudatjuk) minden bojárnak, udvarnoknak, soltésznak és polgárnak és bírósági beszedőknek és választott falusi vezetőknek és az egész népnek, ha bárkinek adósa van Brasó* (városában), az egy zálogot se vegyen a brasói kereskedőktől. Amikor az adósát (szembe) felismeri, akkor az fizesse ki adósságát. Aki felismeri adósát és igazságot akar az adósság ügyében, az menjen Brasó (városába), hogy közöttük a brasói bírók szolgáltassanak igazságot. A brasóviaknak, akiktől elvették a jogot, amit a földjeinken birtokoltak, vissza kell adni mindent az utolsó cérnaszálíg, hogy többé ne jöjjenek panaszkodni. Aki pedig nem tartja be a mi akartunkat és a leírtakat, az a fejedelemség büntetése legyen. Kelt Sučava (városában), 1435. március 5-én.

1435 p., 30 березня. Жалувана грамота молдавського воєводи Стефана слугі Мику Войнягову на два села: на р. Тамаш «де був Мика і Сина» і на р. Дубровиці «де був Радул і Ориш», а також на половину броду на р. Сереті. Сучава, МЭФ.

† Милостію божією мы, Стефанъ коєвода, господаръ Земли Молдавскон, чинимъ знаменито не сѣмъ листомъ нашимъ всѣмъ, кто нанъ оузритъ или его оуслышитъ чтучу, оже тотъ истинныи слуга наш микъ воинѣговъ служилъ намъ право и вѣрно; тѣмъ мы видѣвше его правою и вѣрною службою до нас, жаловали есми его шсобною нашею милостію и дали есми ему оу нашей земли на Тамашѣ двѣ селѣ на имѣ, где былъ Микъи Сина другое село на Дубровци, где былъ Радулъ и Шрынъ, и половина брода, що на Серети, съ пышкомъ в его хотаръ шт его сторонѣ. Тое все шобы ему оурикъ съ всѣмъ доходомъ ему и дѣтемъ его, и братіамъ его, и оунучатомъ его, и праоунучатомъ его, и пращуратомъ его и всему роду его непоршено николи же на вѣки.

А хотаръ тѣмъ селамъ съ всѣми старыми хотари, куда из вѣка шживали.

А на то ест вѣра нашего господства, вышеписаннаго Стефана коєводи, и вѣра [боѣръ наших: вѣра] пана Влѣчѣ и дѣтен его, вѣра пана Крѣстѣ и и дѣтен его, вѣра пана Дана и дѣтен его, вѣра пана Купчица, вѣра пана Їсаїа и дѣтен его, вѣра пана Худича дворника и дѣтен его, вѣра пана Оунклѣта и дѣтен его, вѣра пана Костѣ Драгошевича, вѣра пана Стана Брѣлича, вѣра пана Дума Чрѣного, вѣра пана Банчула и брата его пана Шефугла, вѣра пана Богдана столника, вѣра пана Алба чашника, вѣра пана Дієниша спѣтара, вѣра пана Занчѣ постелника, вѣра пана Ванѣ Оуракле и вѣра всѣх боаръ наших молдавскых, и великих и малых.

А по нашемъ животѣ, кто будетъ господаръ нашей земли молдавскон шт дѣтен наших, или шт братіи наших, или шт нашего племєне, буд кто, кого богъ

*ma: Brassó

ИЗБЕРЕТЪ БЫТИ, ТОТЪ ЩОБЫ ИМЪ НЕ ПОРУШИЛЪ НАШЕГО ДААНІА, АЛИ ЩОБЫ ИМЪ ОУТВЕРЪДИЛЪ И ОУКРѢПИЛЪ, ЗАМУ ЖЕ ДАЛИ ЕСМИ ЕМУ ЗА ЕГО ПРАВОЮ И ЗА ВѢРНОЮ ЕГО СЛУЖЕВ.

А НА БОЛШІИ КРѢПОСТЪ ТОМУ ВСЕМУ ВЪШЕПИСАННОМУ ВЕЛѢЛИ ЕСМИ НАШЕМУ ВѢРНОМУ ПАНУ НѢГОИ ЛОГОДЕТУ ПИСАТИ И ПРИКѢСИТИ НАШУ ПЕЧАТЪ КЪ СЕМУ ЛИСТУ НАШЕМУ ГРАМАТИК ПИСА ОУ СОЧАВѢ В ЛѢТО 6943 МАРТА 30.

1435. március 30. Adománylevél Stefanъ moldvai fejedelemtől Myкъ Voiněhovъ szolgálójának két falura, amelyek a Tamas folyónál, ahol „Mikъ és Sina volt” és Dubrovici folyónál, ahol „Radul és Oryš volt”. Sučava, MEF.

Isten kegyelméből, mi Stefanъ vajda, a moldvai föld ura ezen oklevelünkkel tudatjuk mindenkivel, aki saját szemével látja, vagy más felolvasásából értesül róla, hogy a mi igaz szolgánk Mikъ Voiněhovъ igaz és hű módon szolgált minket. Ezért mi, látván az ő irántunk való igaz és hűséges szolgálatát, különös kegyünkből adtuk neki a mi földjeinkből a Tamašъ (folyónál) két falut, ahol Myкъ Sina volt, és másik falut a Dubrovicja (folyónál), ahol Radulъ és Oryпъ volt, és fél gázlót, amely a Seretъ (folyónál) van, a vízi malommal együtt az ő határ oldalán. Az mind adassék neki tőlünk minden jövedelmével és az ő gyermekeinek, az ő testvéreinek, és az ő unokáinak, és az ő dédunokáinak, és az ő ükunokáinak és egész nemzetségének, sértetlen legyen mindörökké.

A határai azoknak a falvaknak legyen a régi határ szerint, ahogyan idők óta használnak.

Erre tanúbizonyság a fent említett Stefanъ vajda és bojárjaink hite, Vlъča úr és gyermekeinek hite, Kъsę és gyermekeinek hite, Danъ úr és gyermekeinek hite, Курчиць úr hite, Isaię és gyermekeinek hite, Chudiць udvarnok úr hite, Unklęтъ úr és gyermekeinek hite, Kostę Drahuseviць úr hite, Stana Byrliць úr hite, Duma Čornyi úr hite, Bančulъ úr és testvérének Štefulъ úr hite, Bohdanъ asztalnok úr hite, Albъ pohárnok úr hite, Dienišъ fegyverhordozó úr hite, Zanča diplomácia vezető úr hite, Vana Urękle úr hite, és minden nagy és kis moldvai bojárunk hite. Halálunk után bárkit is választanak földünk urává, gyermekeink vagy testvéreink közül, vagy nemzetségünkből valót, bárkit rendel az Isten földünk urává, az meg ne sértse adományunkat, hanem megszilárdítsa és megerősítse nekik, mert a hű és igaz szolgálatáért adtuk neki. A fentebb írottak alátámasztására parancsoltunk meg a mi hű Něhoi kancellárnak, hogy ezt leírja és fűzze hozzá pecsétünket ezen oklevelünkhöz. Írnok (diák) írta Sučava (városában) 1435. évben március 30.

1436 p., 13 червня. Дарча грамота молдавського воєводи Іллі та Стефана Михайлу Стенгачу на села «на Богдані» і «де є Балан і син Дражанов». на р. Смилі – селище Рошино, на р. Юбані – село Сусяни, село Манещі та інш.. Васлуй, Cost I, 444–445.

† мл(с)тїю бжїєю мы илїа коєвода и бра(т) гсствка ми стефанъ коєвода господари земли молдавскон чинимъ знаменито ис сѣмъ листомъ нашимъ всѣмъ, кто на нъ ѕзритъ или его ѕслышитъ чтѣчи, оже то(т) истинныи ѕлбга нашъ панъ миханло стънгачъ ѕлбжилъ прѣжде стопочившомъ ѡтцоу нашемъ и дне(с) намъ ѕлбжитъ правою и вѣрною ѕлбжею. тѣмъ мы видѣвше его правою и вѣрною ѕлбжею до на(с)

жаловали есми его шсобною мл(с)тїю нашею и дали есми емѢ оу нашеи земли села на
имѧ, на богданѣ гдѣ е(ст) баланѣ и сынѣ дражановѣ и на смилѣ селище рошчино и
келїе манасїеви и на юбанѣ сѣсани и на ке҃гачѣ на пото(к) крѣницамѣ гдѣ былѣ вана
алебѣ и повѣше манеши и на ке҃гача мѣста ш(т) пѣстини пониже прѣна Ѣ крѣница
педѣчелѣоуи и пониже крѣница великаѧ и на жеравца селище фѣндешо(м) междѢ
попо(м) мирчомѣ и дългымѣ петромѣ и на брѣладѣ едно мѣсто междѢ лѣвринцемѣ и
бѣксѣнещѣ и повѣше кобыла, гдѣ сѧ снима<ют> три долины, мѣсто ш(т) пѣстини. тоє
все що бы емѢ оурикѣ съ всѣмѣ дохѣдомѣ емѢ и дѣтемѣ его. а еше <и б>ратѢ его
жѢржѢ бицѣ село его ш(т) милѣ<тина?> шпро(ч) стѣнгачѣла, а бы емѢ оурикѣ съ вѣше
пис<аномѣ> правомѣ, емѢ и дѣтемѣ его и знѣчатом<ѣ его и п>разнѣчатомѣ и(х) и
прашѣрѣтомѣ и(х) и всемѢ рѣдѢ и(х), непорѣшено николиже на вѣки. а хѣтарѣ тѣмѣ
селамѣ съ всѣми своимѣ старыми хѣтарми кѣды из вѣка шживали. а хѣтарѣ пѣстинѣ
колко вѣзмогѢ(т) шживати чѣтыре села досы(т). а на то е(ст) вѣра нашегѣ гсства
вѣшеписанногѣ илиѧ коевѣод<ѣ> и стефана коевѣоды и вѣра наши(х) боарѣ, вѣра пана
вѣлѣчѣ и дѣтен его, вѣра пана жѢржа фратѣвскогѣ и дѣтен его, вѣра <па>на крѣсти
дѣорника и дѣтен его, вѣра пана исѧа и дѣтен его, вѣра пана хѣдичѣ <д>ворника и
дѣтен его, вѣра пана не҃риѧа, вѣра пана кѣсте драгоше҃вѣча, вѣра пана знѣклѣта, вѣра
пана лѣзора и брата его пана станѣла, вѣра пана жѢржа пѣатра, вѣра пана
дѣмы чрѣномѢ (Sic), вѣра пана симѣшна тѢркѣла, вѣра пана богдана столника, вѣра
пана банѣла и брата его пана шефѣла, вѣра пана алѣа чашника, вѣра пана петра
спѣтарѧ и вѣра пана станѣла комѣса и вѣра всѣ(х) бо<та>рѣ наши(х) молдавскы(х) и
великы(х) и малы(х). а по нашемѣ животѣ кто бѣде(т) господарѣ нашеи земли
молдавскои ш(т) дѣтен наши(х) или ш(т) братїи наши(х) или ш(т) нашегѣ(Sic! – наше)
племѣне, бѣ(д) кто кого бѣ избѣретѣ быти то(т) що бы и(м) непорѣши(л) нашегѣ даѧїѧ
али що бы и(м) Ѣтверѣдилѣ и Ѣкрѣпилѣ, занѣже дали есми имѣ за и(х) правѣю и вѣрнѣю
слѣжеѢ. а на болѣшее оутѣрѣженїе томѢ всемѢ вѣшеписанномѢ велѣли есми слѣзѣѣ
нашемѢ вѣрномѢ панѢ ванче҃ви лѣгодѣтѢ прѣвѣсити нашѢ печѣ(т) к семѢ листѢ нашемѢ.
оцѣль пи(с) Ѣ вѣсѣди в лѣ(т) Ѣцѣмѣ дѣ ю(н) гї.

1436. június 13. Stefanъ és Ыѣја moldvai fejedelem adománylevelе Mihailъ
Stъnhačъ részѣre a falvakra „a Bogdana”(folyón) és ahol „Balan és fia
Držanov volt” Smyla folyón, Roščyno, a Jurban folyónál Susjany, Manešči
falvakra. Vaslui, Cost I, 444–445.

Isten kegyelméből, mi Ыѣја vajda és az uraság testvére mi Stefanъ vajda, a moldvai föld
urai ezen oklevelünkkel tudatjuk mindenkivel, aki saját szemével látja, vagy más
felolvasásából értesül róla, hogy a mi igaz szolgánk Mihailъ Stъnhačъ, hű módon szolgálta
elhunyt atyánkat, ma pedig igaz és hű módon szolgál minket. Ezért mi, látván az ő irántunk
való igaz és hűséges szolgálatát, különös kegyünkből és adtuk neki a mi földünkből
falvakat, a Bogdana (folyónál), ahol van Balanъ és fia Držanovъ és a Smila (folyó)
településeket Roščїnъ és Kelie Manasievї, Jubana (folyó), Susęni (falu) és a Kehečъ(folyó)
és a hozzá tartozó források, ahol volt Óana Albulъ és feljebb Manešči (falu) és a Kihęčъ
(folyónál) az elhagyatott helytől lejjebb a Prunъ(falut) a Pedučelulъ forrásnál és lejjebb a

nagy forrás a Žeravec (folyónál) települések Fundešči a Mirča és Dľňň Petro között a Bгъладъ (folyónál) egy helyet a Leurincъ (falut) és Вьксънеšči (falut), feljebb a Kobyla (falut) és egy elhagyott területet. Az mind adassék neki tőlünk minden jövedelmével és az ő gyermekeinek. És még testvérenek Žuržъ Bice részére egy falut a Milětинъ (patak) szemben Стънhačулъ, legyen neki tőlünk jogosan a fent iratokkal, neki az ő gyermekeinek, az ő testvéreinek, az ő unokáinak, az ő dédunokáinak, az ő ükunokáinak és egész nemzetségének. Sértetlen legyen mindörökké. A határai azoknak a falvaknak legyen a régi határ szerint, ahogyan idők óta használnak. Az elhagyott terület határa pedig, amennyit a négy falu tud hasznosítani, annyit hasznosítsanak. Erre tanúbizonyság a fent említett Пъja vajda és az uraság testvére mi Stefanъ vajda és bojárjaink hite, Vlъča úr és gyermekeinek hite, Žurža Fratovskyi és gyermekeinek hite, Kгъсę udvarnok úr és gyermekeinek hite, Isaię és gyermekeinek hite, Chudičъ udvarnok úr és gyermekeinek hite, Nehrilъ úr hite, Kostę Drahusevičъ úr hite, Unklęta úr hite, Lazarъ és testvérenek Stančulъ úr hite, Žurža Piatr úr hite, Duma Čornoj úr hite, Simeonъ Torkulъ úr hite, Bohdanъ asztalnok úr hite, Bančulъ úr és testvérenek Ščefulъ úr hite, Albъ pohárnok úr hite, Petrъ fegyverhordozó úr hite, Stančulъ lovász úr hite, és minden nagy és kis moldvai bojárunk hite. Halálunk után bárkit is rendel az Isten földünk urává, gyermekeink vagy testvéreink közül, vagy nemzetségünkől valót, bárkit rendel az Isten földünk urává, az meg ne sértse adományunkat, hanem megszilárdítsa és megerősítse nekik, mert a hű és igaz szolgálataiért adtuk neki. A fentebb írottak alátámasztására megparancsoltunk a mi hűséges Oanča kancellárnak, hogy fűzze hozzá pecsétünket ezen oklevelünkhöz. Ocel írta Vaszlui (városban) 1436. évben június 13-án.

1437р., 23 квітня. Підтвердна грамота молдавського воєводи Стефана купцям з Брашева і Бирса на привілеگیї, надані Олександром Добрим. 1437р., 23 квітня, Васлуй, Cost II, 709.

† стефа(н) воєвода бжїєю мл(с)тїю, господаръ земли мо(л)давскон. приїде къ г(с)во ми посо(л) ш(т) брашева и ш(т) бръсѣ, на имѧ па(н) дє(к)хано(с) и па(н) боургоуръ михан(л) и просили оу г(с)ва ми миръ и мыто, шобы на томъ правѣ было, яко было при шцѧи наше(м), алеѧандрѣ воєво(дѣ),вцѣмъ люде(м) ш(т) брашева и ш(т) бръсѣ, да платѧ(т) ш(т) таръ по дѧ гро(ш) по всен нашеи земли и по всѣ(х) мыто(х), боудѧ(т) оу таръ шпро(ч) соукна, ш(т) таръ по вѧ гро(ш). и шобы имъ колно цкон товаръ п(р)одавати по цсен нашеи земли, развѣ локте(м), да не продаю(т). а ш(т) ско(т) шобы имоу(т) коупити мыто да платѧ(т) и прѣпи(с), ка(к) платили при шцѧи наше(м), та(к) да платѣ(т). а тако(ж) да сѧ не станови(т) николи на вѣки наши(м) тръговце(н) тръговлю, оу и(х) землю, за длъгъ, ни и(х) тръговце(м), оу нашеи земли, хотѧ размириѧ боудѧ(т)ъ, бѧе заховали то(г), шни да си изидоу(т) съ всѣмъ скон(м) товаро(м), до и(х) земли (sic! – землю), безъ всѣккон забавѣ ни ш(т) которы(х) наши(х) рѧ(д)це(х), ни ш(т) мытни(к), ни глобни(к). а на то е(ст) наша вѣра и наши(х) боляръ. пи(с), оу васлоуи, в лѣ(т) сѧцѧмѧеѧ, а(п) кѧгѧ.

1437. április 23. Stefanъ moldvai fejedelem megerősítő oklevele Brassó és Brys (városából) érkező kereskedők részére az Alexander fejedelem által kiadott privilégiumokra. Vaslui (város), Cost II, 709.

Isten kegyelméből Stefanъ vajda a moldvai föld ura. Követség érkezett fejedelemségünkhöz Braso* (városából) és Brys* (városából), név szerint Dekhanos úr és Burgaru Mihail úr, és azt kérték fejedelemségunktől, hogy legyen béke és a vám valamennyi brassói és brásznai számára, úgy mint atyánk Alexander fejedelem idejében volt, szekerenként (táránként) 4 garast fizessenek egész földünkön és minden vámból bármi legyen is a tára tartalma, kivéve a posztót, ami után 12 garast, és szabadon árulhassák egész földünkön árujukat, hacsak nem rófre (mértékre), úgy ne áruljanak. Ugyancsak soha egyáltalán ne korlátoztassák kereskedelmünk a földjükre, az adósságért, valamint az ő kereskedőik földünkön, még ha békétlenség is lesz, Isten óvjon meg bennünket attól. Hadd menjenek minden árujukkal vissza földjükre a mi különböző parancsnokainktól, bírók és vámszedőktől háborítatlanul. Erre tanúbizonyság a mi bojárjaink hite. Írta, kelt Vaslui (városban), 1437. április 23-án.

1438 p. 5 березня. Дарча грамота молдавських воєвод Ілли та Стефана Нізі Піатриній на села Дякулово Село, Слевеші, на пустелю для заснування села та на половину села Могошева. Васлуй. Cost II, 14–15.

† мл(с)тію бжією мы иліа воевода <и братъ> г(сд)ва ми стефанъ воевода г(с)п(д)ріе земли мо(л)давскон чини(м) знаменито и <с си>(м) листо(м) наши(м) вѣк(м) кто па(н) оузри(т) или его оуслишитъ чтвчи ож<е тот> истиннаа панїи пана жвржа піатринної нѣга жаловали есми ен оуособною (Sic) нашею мл(с)тію и дали есми юи (Sic) оу нашей земли села на <си>тнои (Sic? – пѣтнои), на има дїакѣлово село повыше строа и селище що оу томжде (Sic) хотару естъ и едно мѣсто ѡ(т) пвстини на быцѣ <.....> и на оусти дивичу да ѡсадитъ собѣ село и на красной на има слѣвещи. и такожъ прїиде прѣ(д) нами и прѣ(д) нашими боаре грозавѣ снѣ магошеловѣ ѡ(т) виннѣ по своею доброю волю и продалъ своа чл(ст), половин села оу <могошева що на вин>нѣ панїи нѣги пана піатр(и)нои. тѣмже мы по его доброю волю и по проданїюи даемъ и дали есми панїи нѣги <пана піатриннои село на > има прѣдреченныа половина села могошева и ѡ(т) <на(с) св> оею <що бѣ> юи врнкъ съ вѣсѣмъ доходоу и дѣтемъ <юи и братїамъ > и оунвчатомъ (Sic! – прооунвчатомъ) ен и прѣ<щѣрѣ>томъ ихъ и всемѣ роду и(х) непорушено николиже на вѣк<ы>. а <хотаръ> тѣмъ селамъ съ вѣсѣми и(х) старыми хотары, куды из вѣка ѡживали. а хотаръ тои пвстини, колко вѣзмогутъ оживати досы(т). а на то е(ст) вѣра нашего вышеписанни(х) иліи воево(д) и стефана воеводы и вѣра боаръ нашего г(сд)ва, вѣра пана <вілчи и дѣ>теи его, вѣра пана жвржа фратовского и дѣтеи его, вѣра пана крѣстѣ и дѣтеи его, вѣра пана хвдича дворника и дѣтеи его, вѣра пана негрила, вѣра пана думи черно(г) дворника, вѣра пана симешна твркула, вѣра пана дѣмы дуглческу<ла и брат>а его, пана мирчѣ, вѣра пана богдана,

*ma Brassó

*ma Brâsa

вѣра пана ванѣ оурѣклѣ, вѣра пана лазора и брата его пана станчула постелника, вѣра пана костича, вѣра пана ивана балчана чашиника, вѣра пана кр(с)тѣ черно(г), вѣра пана козмы шандровича, вѣра пана банчула и брата его пана шефула, вѣра пана шефула и брата его пана мындорѣ жумататичи, вѣра пана вани пуртарѣ, вѣра пана станчула понича, вѣра пана тадора вистіарника, вѣра пана шаловѣ комана, вѣра пана <діе>ниша спѣтарѣ, вѣра пана радчула пискѣ столника, вѣра пана ба(дѣ), вѣра пана станчула комнса, <вѣра пана> кѣмила, вѣра пана данчула столни<ка> и <вѣра... ..> и вѣра всѣхъ боарѣ на<ши(х) молдавскы(х) великы(х) и малыхъ. а по нашемъ животѣ кого бѣ избереѣтъ господаремъ быти оу нашемъ земли или ѡ(т) братіи наши(х) или ѡ(т) дѣтей наши(х) или боу(д) кто ѡ(т) нашего племени тотъ бы> имѣ непорушилѣ нашего дааніа али ѡ<о бы имѣ оутвердилѣ и ѡк<рапнилѣ зануже дали есми имѣ за и(х) вѣрною <слав>жеѡ. а на болшее потвержденіе томѣ всемѣ <вышеписан>номѣ велѣли есми башемѣ вѣрномѣ панѣ лого<де>тѣ привѣсити нашу печать къ семѣ ли<стѣ наш>емѣ. мнхѣ(л) пи(с) оу каслав(и) в лѣ(т) 5111 м(р) е.

1438. március 5. Adománylevél Пѣа és Stefanъ moldvai vajdák Nēha Piatrinъ részére Dijakulovo Selo, Slъvešči és fél Mogoševъ falvakra, valamint egy lakatlan területre falu alapítás céljából. Vaslui, Cost II, 14–15.

Isten kegyelméből, mi Iliа vajda és testvére mi Stefanъ vajda, a moldvai föld urai ezen oklevelünkkel tudatjuk mindenkivel, aki saját szemével látja, vagy más felolvasásából értesül róla, hogy a mi igaz szolgáló Žuržъ úr feleségének Piatrinъ Nēha, különös kegyünkбől adtuk neki a mi földünkбől egy falut, a Sitnaja (folyónál), név szerint: Dijakulovo Selo, fentebb a Stroe (falutól) és egy települést, amely ugyanabban a határban van, valamint egy lakatlan területet a Byce, . . . , és Diviča patak találkozásánál létesítsen magának egy falvat, valamint a Krasnaja (folyónál) is egy falut, név szerint: Slъvešči. Szintén élénk és a mi bojárjaink elé járult Hrozavъ, Mahošelovъ fia a Vinna (folyó) mellől, saját akaratából és saját részét adta el, Mohoševъ fél falut, amely a Vinna (folyónál) van, Piatrinъ Nēha hölgynek. Ezért mi saját akaratunk szerint adtuk és adjuk Piatrinъ Nēha hölgynek a falut, név szerint: a fent említett Mohoševъ fél falut, és tőlünk, . . . , legyen számára tőlünk-uraktól, minden jövedelmével az ő gyermekeinek, az ő testvéreinek, és az ő unokáinak, és az ő dédunokáinak, és egész nemzetségének. Sértetlen legyen mindörökké. A határai azoknak a falvaknak legyen a régi határ szerint, ahogyan idők óta használnak. Az elhagyatott terület határa amennyit tudnak hasznosítani, annyit hasznosítsanak. Erre tanúbizonyság a fent említett Пѣа vajda és Stefanъ vajda és bojárjaink hite, Vlъča úr és gyermekeinek hite, Žuržъ Fratovskyi és gyermekeinek hite, Krъstę úr és gyermekeinek hite, Chudičъ udvarnok úr és gyermekeinek hite, Negrilъ úr hite, Duma Čornyi udvarnok úr hite, Simeonъ Turkul úr hite, Duma Dulčeskulъ és testvéreinek hite, Mirča úr hite, Bohdanъ úr hite, Vanъ Unkleta úr hite, Lazorъ és testvéreinek Stančulъ kamarás úr hite, Kostičъ úr hite, Ivanъ Balčanъ főpohárnok úr hite, Krъstę Čornyi úr hite, Kozma Šandrovič úr hite, Bančulъ úr és testvéreinek Štefulъ úr hite, Štefulъ és tesvéreinek Myndrež Žumatevičъ úr hite, Vana kapuőr úr hite, Stančulъ Poničъ úr hite, Tadorъ kincstárnok úr hite, Šalovъ Komanъ úr hite, Dienišъ fegyverhordozó úr hite, Radulъ Piskъ asztalnok úr hite, Badě úr hite, Stančulъ lovász úr hite, Kъmilъ úr hite, Dančulъ asztalnok úr hite, és minden nagy és kis moldvai bojár hite. Halálunk után bárkit is rendel az Isten földünk

urává, testvéreink vagy gyermekeink közül, vagy nemzetségünkбől valót, az meg ne sértse adományunkat, hanem megszilárdítsa és megerősítse nekik, mert a hű és igaz szolgálataiért adtuk neki. A fentebb írottak alátámasztására megparancsoltunk a mi hűséges kancellária vezetőnek, hogy fűzze hozzá pecsétünket ezen oklevelünkhöz. Michulъ írta, Vaslui (városban), 1438. évben március 5-én.

1439 р., 30 липня. Підтвердна грамота молдавських воевод Іллі та Стефана панові Оані Рошку граматику та його братові Петру Кожі на володіння селами Калиманеші, Лалеші, Коцменеші, селищем Братаново та Микшиною пасікою та ін. Васлуй.

† ма(с)тію бжією мы иліа боевода и бра(т) г(с)ва ми стефанъ боевода господаріе земли мо(л)давской чини(м) <знамен>нто ис си(м) ли(с)то(м) нашимъ всѣмъ кто на нъ оузритъ или его оуслиши(т) чтвчи, вже тоты истинны слуги наши панъ оана рошка грамматикъ и братъ его кожѣ пѣтрѣ служили намъ право и вѣрно. и мы видѣвше и(х) <правкою и вѣрною служ>бою до на(с) жаловали есми и(х) оусоною нашею ма(с)тію и потвердили есми имъ правоквѣрною и(х) выслуженіе оу нашей земли села на тѣтовѣ на има калиманешти, где е(ст) ивнѣ, повыше лалешти, и пониже коцмѣнешти где <бы(л) коцманъ(?) и> пониже колешѣвѣ где бы(л) ходко и мѣчюкъ и селище брѣтаново и где бы(л) братановѣ млинѣ, да ставитъ собі мли(н), и микшиновѣ пасику на свухи потоцѣ и пониже мѣсто да кочветъ себѣ сино <.. .. и село> повыше (л)шгани, на има фынтирѣле. тое вѣсе що<бы имъ> оури(к) съ вѣсѣмъ доходомъ и дѣтемъ и(х) и оуночatomъ и(х) и прѣоундчатомъ и(х) и прѣшчврѣтомъ и(х) непорвшено николиже на вѣкы. про то <.. .. > да не доведетъ николи на <вѣкы > за нуже потоптаемъ всѣхъ прѣвы(х) привиліи сѣмъ <при>виліемъ, зануже и(х) стары привиліи що имали ѡ(т) нашего ро(д)ітеля <ѡ(т) александра боевода> погорилъ. а хотарѣ тѣмъ <селама съ> своимы старыми хотары куды из вѣка ѡживали. а хо<тарѣ> пвстинѣмъ колко вѣзмогв(т) ѡживати досыт. а на то е(ст) вѣра наши(х) го(с)пва вишеписан<наго г(с)ва ми иліи боеводы> и стефан<а> боеводы и вѣра наши(х) боарѣ, вѣра пана вылчи, вѣра пана жвржа фратовско(г) и дѣтен его, вѣра пана кр(с)тѣ и дѣтен его, вѣра пана исаи и дѣтен его, вѣра пана хвдича дворника и дѣтен его, вѣра пана <стана бырлича, вѣра пана миханла попши>, вѣра пана негрило дворника, вѣра пана думы черному, вѣра пана думы дуческа, вѣра пана станчула постелника, вѣра пана богдана бившего столника, вѣра пана квзма шандровича, вѣра пана <.. .. >, вѣра пана піетра <жѣржа>, вѣра пана костича постелника, вѣра пана ивана балчана чашника, вѣра пана банчула и брата его <пана шефвла, вѣра пана> шефвла и брата его мындри жумѣтатича, вѣра пана ванѣ портара, вѣра пана станчула понича, вѣра пана дієниша спѣтара, вѣра пана алба, вѣра пана тадора <комиса, вѣра пана> станчула комиса и вѣра всѣ(х) боарѣ наши(х) мо(л)давскы(х) и велики(х) и мали(х). а по наше(м) животѣ кто бвдетъ господарѣ земли нашей ѡ(т) братіи наши(х) или ѡ(т) дѣтен наши(х) или ѡ(т) нашего племєне, бв(д) кто <кого бѣ избере>тѣ быти, то(т) шобы имъ непорвшилъ нашего даані<а>, али

ЩО БЫ ИМЪ ОУТВЕРДИ(А) И ОУКРѢПИЛЪ ЗА НУЖЕ ДАЛИ ЕСМИ ИМЪ ЗА НУХЪ ПРАВОЮ И ВѢРНОЮ СЛУЖБОЮ. А НА БОЛШЕЕ ПОТВРѢЖДЕНІЕ ТОМУ ВСЕМУ <ВИШЕ> ПИСАНОМУ ВЕЛѢЛИ ЕСМИ НАШЕМУ ВѢРНОМУ ПАНУ СИМОНУ ЛОГОФЕТУ ПРИВѢСИТИ НАШУ ПЕЧАТЪ К СЕМУ НАШЕМУ ЛИСТУ. МИХУЛЪ ГРАМАТИКЪ ПИСА ОУ ВАСЛУИ ШЦМЪЗ ЮЛІА М(С)ЦА Л ДНЪ.

1439. július 30. Megerősítő oklevél Пьѡа és Стефанъ moldvai vajdától Oana Roška írnok és testvérének Петръ Коѡѣ részére Kalymanešči, Lalešči, Костънеšчи falvak és Bratanovъ tanyát, Мыкšिनovъ vágáспásзта birtoklásра. Vaslui (városban).

Isten kegyelméből mi Пиа vajda és testvéре mi Стефанъ vajda, a moldvai föld urai ezen oklevelünkkel tudатjuk mindenkivel, aki saját szemével látja, vagy más felolvasásából értesül róла, hogy a mi igaz szolgálкink Oana Roška írnok úр és testvéре Петръ Коѡѣ igaz módon és hűсégeсen szolgálтak мinket. Лátván az irántunk való igaz és hűсегес szolgálатukat, különös кеgyünkбől адтук és мегерősитеттук некик, аз igaz hűсегес szolgálатукért а ми földjeinkбől falvakat а Tutova (folyónál), нѣв szerint: Kalymanešчи, ахол ван Іон, feljebb Lalešчи, lejobb Костънеšчи, ахол volt Косманъ (falut), és lejjebb Kolešва (falut), ахол volt Hodko és Моçjukъ és Bratanovъ települést, ахол volt Bratanovъ malom, és Мыкšинovъ vágáспусттат, irtást а pataknál és lentebb egy helyет, ахол сзедје а сзѣнат, . . . , és egy falut фентebb Luhani (területнѣл), нѣв szerint: Fintirѣле (falut). Az mind legyen számукра тóлünk-urактól, minden јóведelmѣвел аз ő gyerмекеinek, unokáinak, és аз ő дѣдunokáinak, és ũkunokáinak. Сѣртетлен legyen mindörökkѣ. Азért, не forduljon елő, . . . , hogy еlvessзük minden јогос kiváltсágaikat, amely рѣги kiváltсáгokat бirtokoltak сзүлеинктől, Aleksandr vajdától, azok елѣгтек. А határai azokнак а falvakнак legyen а рѣги határ szerint, ахогян идők óта használnак. Az еlhagyatott terület határa pedig, аmennyit tudнак hasznоситани, annyit hasznоситсанак. Erre tanúbизоньсáг а фент емлїтett Пьѡа vajda és Стефанъ vajda és бојárjainк hite, Vlъча úр hite, Źurъъ Fratovskyi és gyerмекеinek hite, Кръстѣ úр és gyerмекеinek hite, Isaiѣ úр és gyerмекеinek hite, Chudičъ udvarnok úр és gyerмекеinek hite, Stana Byrliča úр és Michailъ Popsa úр hite, Nehrilъ udvarnok úр hite, Duma Čornyi úр hite, Duma Dulčeskulъ úр hite, Stančulъ kamarás úр hite, Bohdanъ volt asztalnok úр hite, Kozma Šandrovič úр hite, . . . , Петръ Źurъъ úр hite, Kostičъ diplomácia vezető úр hite, Ivanъ Balčanъ főpohárnok úр hite, Bančulъ úр és testvérének, Štefulъ úр hite, Štefulъ és testvérének Myndre Źumatičъ úр hite, Vana kapuőr úр hite, Stančulъ Poničъ úр hite, Dienišъ fegyverhordozó úр hite, Albъ úр hite, Tadorъ lovász úр hite, Stančulъ lovász úр hite, és minden nagy és kis moldvai бојár hite. Halálunk után bárkit is rendel аз Isten földünk urává, testvéреink vagy gyerмекеink közүл, vagy nemzetsѣгүнкбől valót, аз meg не сѣртсе adományunkat, hanem megszilárdїтса és мегерősїтсе некик, mert а hű és igaz szolgálатaikért адтук некик. А фентebb írottak алátámasztсáсáра мегарансoltunk а ми hűсегес Simon kancellária vezetőјének, hogy fűзсе hozzá peсsétүнкet ezen oklevelүнкhöz. Michulъ írnok írта, Vaslui (városban) 1439. évben јúlius 30-án.

1442 р., 5 квїтня. Дарча грамота молдавських воевод Іллі та Стефана Міклушеві Распопу на володіння селами Левкушеші, Милеші, Хоржеші. Сучава. – Cost II, 96–97.

† м(л)стїю ежїєю илїа господаръ земли молдавскои и бра(т) г(с)вами стефа(н) воевода чинимъ знаменито ис сѣмъ нашимъ листомъ оусѣмъ кто на нѣ оузри(т) или оуслышит

чтѣчи, оже тотъ истинный слѣгъ нашъ миклаѣоушъ распопъ слѣжи(л) прѣж(д)е
 стопочикшемоу родит<елю> нашемоу право и вѣрно, а дне(с) слѣжитъ намъ право и
 вѣрно. тѣмъ мы видѣвш<е> его правоу и вѣрнѣю слѣжеоу до на(с), жаловали есми его
 шсобноу нашею мл(с)тїю и дали и потвердили есми емѣ <оу> нашеи земли оу
 молдавское правое его <штнинѣ> вислѣженїе, села на имѣ левкѣшеши <на.....> левкѣ
 <по>тока <..... миле>щїи на бабини потока гдѣ е(ст) <... .. и>хоржещїи...
 <тоє вѣсе вѣшеписанное да е(ст) емоу и ш(т) на(с) съ вѣ>семъ доуходомъ и дѣтемъ
 его и оушчатомъ его и прѣоушчатомъ его и пращоурѣтомъ его и вѣсемъ родѣ его, кто
 сѣ емоу избере(т) наиблизни непороушено николи на вѣкы. а хотаръ тѣмъ селамъ и
 томоу пасикѣ да е(ст) по старомоу хотарю ш(т) оуси(х) сторо(н) коуда из вѣка
 шживали. а на то е(ст) вѣра нашего г(с)ка вѣшеписаннаго мы нїа коеводы и вѣра
 вѣсѣ(х) дѣтен наши(х) и вѣра болѣръ наши(х), вѣра пана петра хоудича дворника,
 вѣра пана кр(с)ти великаго, вѣра пана нѣгога логофета, вѣра пана михаила попши,
 вѣра пана дѣмы немецкаго и брата его пана миндри, вѣра пана лазора и брата его
 пана станчоула постелника, вѣра пана негрїла чашника, вѣра пана браевича дворника,
 вѣра пана козмы шандрока, вѣра пана витолта, вѣра пана манонила хотинскаго, вѣра
 пана бѣлоша чашника, вѣра пана берендѣя столника, вѣра пана кр(с)ти черного, вѣра
 пана манонила шербича, вѣра пана монка и брата его тадора, вѣра пана боурчѣла комиса
 и вѣра вѣсѣ(х) бояръ наши(х) молдавскы(х) великы(х) и малы(х). а по нашемъ животѣ
 кого вѣ (Sic? – вѣ) избере(т) господаремъ быти оу нашеи земли оу молдавской или ш(т)
 брати наши(х) или ш(т) дѣтен наши(х) или боу(д) кто ш(т) нашего племени, то(т) бы
 емоу непорѣши(л) нашего даанїа, али бы емѣ оутверди(л) и оукрѣпи(л), за нѣже дали
 есми емоу за его правоу и вѣрноу слѣжеѣ. а на болшее потверж(д)енїе томоу вѣсемоу
 вѣшеписанномѣ велѣли есми слѣсѣ(т) нашемоу, вѣрномѣ панѣ кости логодетѣ, писати и
 привѣсити нашѣ печат(т) к семоу листоу нашемоу. пи(с) пашко оу сочавѣ вѣ(т) ѣци. а(п)
 ѣ.

1442. április 5. Пѣ vajda és testvére Stefanъ moldvai vajdák adományoklevelé Miklusъ Rasporъ részére a Levkušiči, Mylešči, Choržešči falvak birtoklására. Sučava. – Cost II, 96–97.

Isten kegyelméből, Пѣ vajda, a moldvai föld ura és testvére, Stefanъ vajda ezen oklevelünkkel tudatjuk mindenkivel, aki saját szemével látja, vagy más felolvasásából értesül róla, hogy a mi igaz szolgálk Miklusъ Rasporъ, szolgálta igaz és hű módon szolgálta elhunyt atyánkat, ma pedig igaz és hű módon szolgál minket. Ezért mi, látván az ő irántunk való igaz és hűséges szolgálatát, különös kegyünkбől adtuk és megerősítettük neki a jogos szolgálati birtokot a mi moldvai földünkбől: falvakat, név szerint Levkušiči a ... pataknál, Mylešči a Babinyi pataknál, ahol van ..., és Choržešči. Az mind a fent leírtak adassék neki tőlünk minden jövedelmével és az ő gyermekeinek, az ő testvéreinek, és az ő unokáinak, és az ő dédunokáinak, és az ő ükunokáinak és egész nemzetségének. Sértetlen legyen mindörökké. A határa azoknak a falvaknak és a méhesnek legyen a régi határ szerint minden oldalról, ahogyan idők óta használták. Erre tanúbizonyság a fent említett Пѣ vajda urunk és gyermekeink és bojárjaink hite, Chudičъ udvarnok úr hite úr és

gyermekeinek hite, Krъstę Velikyi úr hite, Něhoi írnok úr hite, Michailъ Popšъ úr hite, Duma és testvérenek Mindrъ úr hite, Lazorъ és testvérenek Kozmъ Šandrъ úr hite, Vitoltъ úr hite, Manoilъ úr Hotin (városból) hite, Вѣлошъ pohárnok úr hite, Berendę asztalnok úr hite, Krъstъ Šъrnogo úr hite, Manoilъ Šerbičъ úr hite, Moikъ és testvére Toadorъ úrnak hite, Burčulъ lovász úr hite és minden nagy és kis moldvai bojár hite. Halálunk után bárkit is rendel az Isten földünk urává, gyermekeink vagy testvéreink közül, vagy nemzetségünkéből valót, bárki is legyen nemzetségünkéből, az meg ne sértse adományunkat, hanem megszilárdítsa és megerősítse neki, mert a hű és igaz szolgálatáért adtuk neki. A fentebb írottak alátámasztására parancsoltunk meg a mi hű Kostę kancellárnak, hogy ezt leírja és fűzze hozzá pecsétünket ezen oklevelünkhöz. Írta Paško, Sučava (városban) 1442. évben május 5-én.

1443р. 8 червня. Підтвердна грамота молдавського воєводи Стефана панові Ілляну Шанзі на володіння селами Васієщі, Бесеці, Ловиною та села Бедеші і поляною Борили. Сучава, Cost. II 155-156.

† мл(с)тію бжією мы стефа(н) коево(д) и г(с)днѣ земли молдавскон знаменито чинимъ исѣкмъ нашимъ листомъ вѣсѣмъ кто на(н) оузри(т) или его оуслиши(т) чтвчи, вже тоти истиннын слуга нашъ вѣрнын па(н) илиашъ шанга служи(л) намъ право и вѣрно. тѣмъ мы видѣвше его право и вѣрною служев до на(с), жаловали есми его шсобною нашею мл(с)тію и дали есми ему оу нашеи земли, оу молдавскон, села на имѣ вѣсиєщи, на оурмениша, где е(ст) до(м) его и на тазловѣ вѣсеши и половина бѣдєши и на тотру(ш) една полѣна, на имѣ борила. тоє вѣсе вишеписанное шобы ему оури(к) бы(л) съ вѣсѣмъ доходоу <емѣ> и дѣтемъ его и братїамъ его и шнвчатомъ его и прѣшнвчатомъ его и прѣшорѣтомъ его и вѣсему роду его непорушено николи на вѣки. а хотарѣ тѣмъ села(м) по старомъ хотару да е(ст), куды изъ вѣки шживали. а на то е(ст) вѣра г(с)п(д)ва ми вишеписаннаго стефана коево(д) и вѣра брата ми петра коевода и вѣра боярѣ наши(х), вѣра пана кр(с)ти старого, вѣра пана нѣгож, вѣра пана петра худи(ч), вѣра пана думи немецкого <и брата его мирчи, вѣра пана думи браєвича дворника, вѣра пана негрила, вѣра пана шани оурѣкли, вѣра пана кр(с)ти черного, вѣра пана братула, вѣра пана юргича и зѣтѣ его пана шанчи, вѣра пана балчана, вѣра пана козми шандрови(ч), вѣра пана банчу(л), вѣра пана богда(н) столни(к), вѣра пана вани жули(ч), вѣра пана манонила шерби(ч) и брата его пана юри, вѣра пана си<ма> дворни(к), вѣра пана богу(ш) и брата его пана пашка, вѣра пана кости постелни(к), вѣра пана станчу(л) пони(ч), вѣра пана дієниша спатарѣ, <вѣра пана> шандра лѣви(ч), вѣра пана томи верешчака, вѣра пана кости вистѣрника, вѣра пана кости андро<ника> чашника, вѣра пана тадорѣ каскови(ч), вѣра пана порки чашни(к), вѣра пана раду(л) столни(к), вѣра пана оани портарѣ, вѣра пана <монка> и брата его пана тадорѣ, вѣра пана mano<ила> грѣбовѣ, вѣра пана бадн дворни(к), вѣра пана фети, вѣра пана <радула стол>ника, вѣра пана ика(н), вѣра пана <бѣни> комиса и брата его ла<зи спатарѣ> и <вѣра боярѣ наши(х) молдавскы(х) великы(х) и малы(х). а по нашемъ животѣ кто> будетъ г(с)п(д)рѣ земли намъи ш(т) <дѣтен наши(х)> или ш(т) брата наши(х) или ш(т) нишего плємени бу(д) кто кого бѣ избєретъ

БЫТИ Г(С)П(Д)РЕМЪ, ТО(Т) ЦЮ<БЫ НЕ> ПОРУШИ(Л) НАШЕГО ДАНІЕ, АЛИ ЦЮБЫ ИМЪ ОУТВРЪДИ(Л) И КРЪПИ(Л), ЗА НУ(Ж) ЕСМИ ДАЛИ ЕМУ ЗА ЕГО ПРАВО И ВЪРНОЮ СЛУЖЕВ. А НА БОЛШЕЮ КРЪПОС(Т) ТОМУ ВЪСЕМУ ВИСЕПИСАННОМУ ВЕЛЪЛИ ЕСМИ НАШЕМУ ПАНУ СИМОНУ ЛОГОДЕТУ ПИСАТИ И ПЕЧА(Т) НАШУ ПРИВЪСИТИ К СЕМУ ЛИСТУ НАШЕМУ. ШАНЦА ПИ(С) ОУ СОЧАВЪ ВЛЪТО ШЦНА М(С)ЦА Ю(Н) И ДНЪ.

1443. június 8. Megerősítő oklevél Stefanъ moldvai vajdától Пьешъ Šanha részére a ВЪсеішчи, ВЪсешчи, Lovyna, Bodešči falvak és Borila mező birtoklására. Sučava. Cost II, 155–156.

Isten kegyelméből mi Stefanъ vajda, a moldvai föld ura ezen oklevelünkkel tudatjuk mindenkivel, aki saját szemével olvassa, vagy más felolvasásából értesül róla, hogy a mi igaz hű szolgánk Пьешъ Šanha úr hű módon és hittel szolgált minket. Ezért mi, látván az ő irántunk való igaz és hűséges szolgálatát, különös kegyünkből adtuk neki a moldvai földünkből falvakat, ezek név szerint: ВЪсеішчи, az Urmenișь (folyónál), ahol a háza van és a Tazlovъ (folyónál), ВЪсешчи (folyónál) és fél Bodešči (falut) és a Totrușь (területén) egy mezőt, név szerint: Borila. Az mind a fent leírtak szerint adassék neki tőlünk minden jövedelmével az ő gyermekeinek, az ő testvéreinek, az ő unokáinak, az ő dédunokáinak, az ő ükunokáinak, és aki nemzetségéből lesz. Sértetlen legyen mindörökké. A határa ezeknek a falvaknak legyen a régi határ szerint, ahogyan idők óta használnak. Erre tanúbizonyság a fent említett Stefanъ vajda és testvérének Petrъ vajda hite, és a mi bojárjaink hite, idősebb Кръсє úr hite, Nēhoi úr hite, Petrъ Chudičъ úr hite, Duma nemeskyi úr hite és testvérének Mirča hite, Duma Braevучъ udvarnok úr hite, Negryлъ úr hite, Óany Ureкly úr hite, Кръсє Čornoi úr hite, Bratulъ úr hite, Jurhičъ úr hite és sogora Óanča úr hite, Balčan úr hite, Kozma Šandrovyč úr hite, Bančjulъ úr hite, Bohdanъ asztalnok úr hite, Vana Žulyčъ úr hite, Manuil Šerbič úr hite és testvérének Jurii úr hite, Sima udvarnok úr hite, Bohuș úr hite és testvérének Paško úr hite, Kostę diplomácia vezető úr hite, Stančulъ Poničъ úr hite, Dienișь fegyvernek úr hite, Šandгъ Levičъ úr hite, Toma Vereščakъ úr hite, Kostę kincstáros úr hite, Kostę Andronikъ pohárnok úr hite, Tadorъ Vaskovyčъ úr hite, Porka pohárnok úr hite, Radulъ asztalnok úr hite, Oana úr hite, Moiko úr és testvérének Tadorъ úr hite, Manuil Hгъbovъ úr hite, Badě udvarnok úr hite, Fetja úr hite, Radulъ asztalnok úr hite, Ivanъ úr hite, Bunga lovász úr hite és testvérének Lazę fegyvernek úr hite, és minden nagy és kis moldvai bojár hite. Halálunk után bárkit is rendel az Isten földünk urának gyermekeink, testvéreink vagy a mi nemzetségünkből valót, az meg ne sértse adományunkat, hanem megszilárdítsa és megerősítse, mert a hű és igaz szolgálatáért adtuk neki. A fentebb írottak alátámasztására parancsoltunk meg a mi hű Simonъ kancellárnak, hogy ezt leírja és fűzze hozzá pecsétünket ezen oklevelünkhöz. Írta Oanca Sučava (városban) 1443. évben június 8-án.

1445 р., 8 сепня. Дарча грамота молдавського воєводи Стефана панові Оану Уряклі села на р. Путні Сучава, Cost II, 226.

МА(С)ТІЮ БЖІЮ МЫ СТЕФАНЪ ВОЕВОДА Г(С)ДАРЪ <ЗЕМЛИ> МОЛЪДАВСКОИ ЧИНИМЪ ЗНАМЕНИТО ИССЪМЪ ЛИСТОМЪ НАШИМЪ ВЪСЪМЪ КТО НА НЕМЪ ОУЗРИТЪ ИЛИ ЕГО ОУСЛЫШИ(Т) ЧТЪЧИ, ОЖЕ ТОТЪ ИСТИНКИ НАШЪ ВЪРНЫИ ПАНЪ ШАНЪ ОУРЪКЛИ СЛЪЖИЛЪ ПРЪЖДЕ СТОПОЧИВШЕМОУ РОДИТЕЛЮ НАШЕМОУ ПРАВО И ВЪРНО, А ДНЕ(С) СЛЪЖИТЪ НА(М) ПРАВО

и вѣрно. тѣмъ мы видѣвши его правою и вѣрною слоужбоу до на(с), жаловали есми ѡсобною нашею мл(с)тїю и дали есми емоу ѡ(т) нашеи земли ѡ(т) молдавскон села на поутнои, на имѣ гдѣ бы (л) станъ хѣрцъганъ (sic! – панъ хѣцъбанъ), гдѣ былъ (sic! – бѣлъ) <домъ> радоулово и андрїашъ повыши и оу рѣ(д) андрїа(ш) (к)алимана. тоє вишеписанное де (е)ст емоу ѡ(т) на(с) оури(к) съ вѣсѣмъ доходоу емоу и дѣте(м) его и братїамъ его оуноучатомъ его и прѣоуноучатомъ его и прѣщсратомъ его и вѣсемоу родѣ его, кто бѣде(т) наиблизнїи непороченно, николи на вѣкы. а хотаръ тѣмъ селамъ да (е)ст по старомоу хотарѣ, коуда ѡ(т) вѣка ѡживали. а на то (е)ст вѣра г(д)ва ми вишеписаннаго стефана боеводи и вѣра боа(р) наши(х), вѣра пана нѣгон логодета, вѣра пана петра хѣдича и дѣтеи его, вѣра пана негрїла и дѣтеи его, вѣра пана дѣмы дворника браевичи и дѣтеи его, вѣра пана юргича, вѣра пана симона логодета, вѣра пана ѡанчи логодета, вѣра пана ивана балчана, вѣра пана станчула понича, вѣра пана дїениша спатарѣ, вѣра пана дѣмы дѣлчича и брата его пана мирчи, вѣра пана кр(с)ти, вѣра пана кости кистїарника, вѣра пана порка (sic! – порчи), чашика и вѣра вѣсѣхъ боаръ наши(х) велики(х) и малы(х). а по нашемъ животѣ кто бѣде(т) г(с)дръ нашеи земли или ѡ(т) дѣтеи наши(х) или ѡ(т) братїи наши(х) или ѡ(т) нашего племени или бѣ(д) кого избере(т) быти г(с)дре(м) нашеи земли, тои имъ непорѣши(л) нашего даанїа, але щобы имъ оутвѣрдила и оукрѣпилъ, за его правою и вѣрною службѣ. а на болше потвѣрженїе томоу вѣсемоу вишеписанномѣ велѣли есми нашемоу вѣрномуу паноу миханлѣ логодетоу писати и привѣсити нашоу печатъ ксемоу листоу нашемоу. пи(с) илїашъ оу сс(ч)вѣ влѣ(т) ѡциг авгѣ(ст) и.

1445. augusztus 8. Stefanъ moldvai vajda adományoklelevelé Oan Urjakli úrnak a Putna (folyón) található falvak birtoklására. Sučava, Cost II, 226.

Isten kegyelméből, mi Stefanъ vajda a moldvai föld ura, közzé hirdetjük ezzel a levéllel mindenkinek, aki látja vagy olvasva meghallja, hogy a mi hűséges és igaz szolgánk, Oan Urjakli úr, szolgálta elhunyt atyánkat igaz és hű módon, és ma szolgál nekünk igaz és hű módon. Látván az ő igaz és hű szolgálatát, különös kegyünkéből, a mi moldvai földjeinkből neki adtuk a Putna (folyón) található falvakat név szerint: ahol hercegség volt, Radulovъ udvara és Andras udvara, valamint Andras Kalimanъ sora. A fent leírtak adassék neki tőlünk minden jövedelmével és az ő gyerekeinek, testvéreinek, unokáinak, dédunokáinak, és aki nemzetségéből lesz. Sértetlen legyen mindörökké. Ezeknek a falvaknak a határa legyen a régi határ szerint, ahogyan idők óta használnak. Erre tanúbizonyosság az én fent említett Stefanъ vajda uramnak és bojárjainknak hite, Njahoi írnok úr hite, Peter Hodics úr és gyermekeinek hite, Negrila úr és gyermekeinek hite, Dumi udvarnok úr hite, Brajevičъ és gyermekeinek hite, Jurgičъ úr hite, Simon írnok úr hite, és Oanca írnok úr hite, Balčan Ivan úr hite, Stančulъ Poničъ úr hite, Denes fegyverhordozó úr hite, Dumi Dulčičъ és fiú testvéreinek Mirča úr hite, Krsti úr hite, Kosti kincstárnok úr hite, Porka borászmester úr hite, és minden kis és nagy bojárjaink hite. Halálunk után bárkit is rendel az Isten földünk urává, gyerekeink vagy testvéreink közül, az meg ne sértse adományunkat, hanem inkább megszilárdítsa és megerősítse azt, mert az igaz és hű szolgálatért adtuk neki. A fentebb írottak alátámasztására parancsoltunk meg a mi hű Mihail kancellár úrnak, hogy ezt leírja

és fűzze hozzá pecsétünket ezen oklevelünkhöz. Írta Ilias, Sučava (városban), 1445. évben augusztus 8-án.

1447 р., 4 серпня. Дозвіл воєводи Романа брашівським купцям торгувати у Молдавському князівстві. Баків. – Cost. II, 731–732.

† рома(н) воєво(д), бжією мл(с)тію, г(с)п(д)рѣ земли мо(л)давскон, пише(м) прїатели(м) наши(м) мылимъ (Sic.), св(д)цемъ и шо(л)твзв и прѣгаре(м) и оуси(м) купце(м) великы(м) (Sic.) и малы(м). вѣдомо да е(ст) камъ, аже помоглѣ на(м) бѣ и добили есми нашѣ учинѣ пражю, про то(ж) вѣрѣвше се(с) ли(ст), а вы приїдѣте к на(м) и до нашеи земли съ всеми своими торговлѣми и товаро(м), не божи сѣ ни ш(т) котори шкоды (Sic! – котори ишкоди), занѣ(ж) е(ст) ва(м) наша земля штворена и не будете имати ш(т) на(с) ник(о)торои кривды (Sic.), але хоче(м) ва(с) держати оу тои правн и закона (Sic.) , како ли есте имали про стпичившаго родителѣ нашего, Александра воєво(д). и па(к) имаемъ мирѣ на вси стороны. а на то е(ст) вѣра г(с)ва ми вышписаннаго, ми романа воєво(д), и вѣра вѣсѣ(х) болѣрѣ наши(х), великы(х) и мали(х). пи(с), оу бако(в), в лѣ(т) сѣне а(г) д.

1447. augusztus 4. Román moldvai vajda szabad kereskedelmet biztosító engedélye a brassói kereskedőknek. Bakau (város) – Cost. II, 731–732.

Román vajda Isten kegyelméből, a moldvai föld ura, hírül adjuk a kedves barátainknak bíróknak, soltészoknak, polgároknak és minden nagy és kis kereskedőnek. Tudomásotokra hozzuk, hogy Isten segítségével megkaptuk a jogos atyai örökségünket. Ezért látván ezt a levelet eljöttök a mi földünkre kereskedelemmel és áruitokkal, nem féltve semmi kártól sem, a mi földjeink nyitottak és tőlünk nem szenvedtek semmilyen kárt, de szeretnénk biztosítani számotokra azt a jogot és törvényt, amely a mi elhunyt szüleink Aleksandrъ vajda ideje alatt is megvolt. Így békét biztosítva mindkét oldalról. A fent leírtak tanúbizonyosága Román vajda és minden kis és nagy bojárunk hite. Kelt Bakau (városában), 1447. augusztus 4.

1448 р., 22 вересня. Підтвердна грамота молдавського воєводи Петра панові Михайлу логофету та його братам на володіння селами «де був Драгуш Тямеш на усці Студенця» і «де був Старий Тямеш». Сучава – Cost II, 361–362.

† мл(с)тію бжією мы петрѣ воєвода г(с)п(д)рѣ земли молдавскон чини(м) знаменито ис сѣмъ листо(м) наши(м) вѣсѣ(м), кто нанѣ сзритѣ илї его селыши(т) чтѣчи, вже прїдоша пре(д) нами и пре(д) нашими болри панѣ миханлѣ логофетѣ и бра(т) его, двма и тадорѣ, и ста(н) полѣна и тжгали сѣ за два села, на имѣ где бы(л) дръгш(ш) тжме(ш), на оустие стѣденца, и где бы(л) старин тжме(ш) петрѣ, покы(ш), и постави свои прївилїа на тота села и поставили при<ви>ліе (Sic! – приліе) панѣ миханлѣ логофетѣ съ своими братнами ш(т) иліаша и ш(т) стефана воєво(д) ш(т) токмежа, аже потокмнлсѣ ста(н) полѣна съ и(х) ш(т)цемъ, съ югою протопоно(м). ино панѣ

миханлъ ло(г)детъ, добы(а) съ своими братиа(м) тотъ пре(д)реченаа села, где бы(а) драгѣ(ш) таме(ш), на стѣне стѣденица. и где бы(а) старын тѣме(ш) петръ и съ своими прѣкилами, яко(ж) выше пеше(м). того ра(дѣ) мы чере(с) тое поставили есми панѣ миханѣ логофѣтѣ и братиамъ его завѣскѣ, ꙗко рѣбли серебра лито(г), варекони бы сталъ пожна ста(н) нѣ братиа е(г) или дѣти его или бѣ(д) кто ѡ(т) его племене на пана миханѣ логофѣ(та) илина братию его или дѣтѣ и(х) или бѣ(д) на которо(г) ѡ(т) и(х) пленене за тотъ села или тамею или свадюю или бѣ(д) чимъ, бѣ(д) коли, оу которы(х) днѣ(х), то(т) заплати(т) вышеписаннѣю завѣзкѣ, ꙗко рѣбли серебра лито(г). а при то(м) мартори наши бояри: панъ дѣма браевѣ(ч) дворни(к) и панъ станчѣлъ и панъ ко(с)те андрониковѣ(ч) и панъ драго(ш) и панъ данчѣ(а) вистарни(к) и панъ пертъ ча(ш)ник и панъ тадоръ писаръ и панъ сръбѣ(а) постелни(к) и нынѣ наши болѣри, що при то(м) были. а на болшѣю крѣпо(с)тъ том(ѣ) въсем(ѣ) вышеписанном(ѣ) велѣли есми слѣдѣ нашѣм(ѣ), лѣци дѣмѣ, писа(т) и прикѣсити нашѣ печѣ(т) к сем(ѣ) листѣ нашѣм(ѣ). пи(с) ѣ со(ч)вѣ в лѣтѣ ꙗко сѣ(п) кв.

1448. szeptember 22. Petръ moldvai vajda megerősítő oklevele Michailъ kancellár és testvérei részére falvak birtoklására, ahol volt „Дръгош Тѣмеш, а Stedenica (folyó) forrásánál” és „ahol volt Starij Тѣмеш, „Sučava – Cost II, 361–362.

Isten kegyelméből mi Petръ vajda, a moldvai föld ura, közzé hirdetjük ezzel a levelünkkel mindenkinek aki látja vagy olvasva meghallja, hogy élénk járult és a mi bojárjaink elé, a mi hűséges és igaz szolgánk, Michailъ kancellár és testvérei Duma, Tadorъ, és Stanъ Polěнь, akivel pereskedtek két a falu miatt, név szerint ahol volt Дръгош Тѣмеш, а Stedenica (folyó) forrásánál, és ahol volt Starij Тѣмеш. Petръ kiváltságukat bizonyító okiratot mutatta be azokra a falvakra. Michailъ kancellár testvéreivel, ahogyan Шѣшъ és Stefanъ vajdáinktól kapott, és megállapodtak Stanъ Polěнь Juga Protopонъ arjával. Michailъ írnok testvéreivel megkapta azokat a fent említett falvakat, ahol volt Дръгош Тѣмеш, Stedenica (folyó) forrásánál. És ahol volt Starij Тѣмеш Petръ összes kiváltságával, ahogyan már fentebb írtuk. Ezért ennek biztosítékául (zálog) Michailъ írnok testvéreinek 7 litván (öntött) ezüst rubelt, azért ha bármikor Stanъ Polěнь és testvérei, vagy gyermekei, vagy bárki nemzetségükből való pereskedne vagy veszekedne Michailъ írnokkal és testvéreivel azokért a falvakért, így ők megfizették a fent említett 7 litván (öntött) ezüst rubel zálogot. Erre bojárjaink hite szolgál: Duma Braevičъ udvarnok úr, Stančulъ úr, Kosti Andronikovičъúr, Dragosъ úr, Dančulъ úr kincstárnok és Petръ pohárnok és Tadorъ írnok, Srъbulъ kamarás, és más bojárjaink, akik ott voltak. Nagyobb megerősítésként a fentebb leírtaknak megparancsoltunk a mi hű Luka írnoknak írni és a mi pecsétünket hozzáfűzni ehhez a levélhez. Írta Sučavában, 1488. szeptember 22.

1451 р., 31 липня. Підтвердна грамот молдавського воєводи Богдана Нямецькому монастиреві на двох татаринів – Пашка і Петрику., Дольний Торг. – Cost II, 400.

† мл(с)тию бжїєю мы богданъ боево(д) господаръ земли молдавской чини(м) знаменито ис сѣ(м) наши(м) листѣ(м) оуси(м), кто на нѣ оузрїтъ или его оуслишитъ

чтоучи, ѡже благопронзволи господство ми благи(м) пронзволеніе(м) и свѣтлн(м) и чисти(м) срѣдцемъ и дали есми нашемѹ монастырю ѡ(т) немца, идеже е(ст) хрѡ(м) стое възнесеніе и подтврѣждае(м) два татарн, на имѣ пашко и петрика съ че(д) и(х), да соу(т) нашемоу монастырю оури(к) съ въсѣ(м) доходо(м) не<под>вижено николи на вѣки, іако да(л) и(х) исперва братие(м) наши(м) Стефана воевода и Петра воевода и потврѣди(л) имѣ листо(м) свои(м). а на то <е(ст)> вѣра въшеписаннаго мы богданъ¹ воевода и вѣра вълюбленнаго ми <сна>, тѣфанъ воеводъ¹ и вѣра бояръ наши(х), вѣра пана братоула, вѣра пана ѡцела, вѣра пана драгомира дворника, вѣра пана ваны пинтеча, вѣра па<на> ѡници вистинарника, вѣра пана чопеж постелника и вѣра въсѣхъ бояръ наши(х) и велики(х) и мали(х). а на болшеи¹ крѣпостъ томѹ в<ъсем>ѹ <въ>шеписанномѹ велѣли есми нашемѹ панѹ, петрѹ логодетоу, при<вѣ>сити наш<ѹ> печ<атъ> к семѹ нашемѹ листѹ. пи(с) соломо(и), оу долни трѣгъ, въ лѣто 5311 м(с)ца юли аа.

1451. július 31. Bohdanъ moldvai vajda megerősítő oklevele Neme monostornak két tatár adományozásáról. Dolnii Torhъ (városban) – Cost II, 400.

Isten kegyelméből, mi Bohdanъ vajda, a moldvai föld ura ezen oklevelünkkel tudatjuk mindenkivel, aki saját szemével látja, vagy más felolvasásából értesül róla, különös kegyben részesítettük, tiszta és igaz szívvel adtuk Neme (város) monostorának, ahol a feltámadás temploma van, két tatárt, név szerint Paško és Petrikъ családjakkal együtt és adományunkat megerősítjük. Legyen ennek a monostornak tőlünk uraktól minden járandóságukkal együtt, sértetlen mindörökké. Először Stefanъ és Petrъ vajda adományozta azt mi is alátámasztjuk saját oklevelünkkel. Erre tanúbizonyság a fent említett Bohdanъ vajda és hőnszeretett fia, Stefanъ vajda, és bojárjaink hite: Bratoulъ úr hite, Ocel úr hite, Drahomirъ úr hite, Pyntičъ úr hite, Onička kincstáros úr hite, Čopei diplomácia vezető úr hite és minden nagy és kis moldvai bojárunk hite. A fentebb írottak alátámasztására parancsoltunk meg a mi hű Petrъ kancellárnak, hogy ezt leírja és fűzze hozzá pecsétünket ezen oklevelünkhöz. Írta Solomon írdeák, Dolnii Torhъ (városában), 1451. július 31-én.

1455.p. Напис у монастыри м. Дял. – Nic.Doc.

† прѣстави сѧ іѡ влѣдиславъ воеводъ. в. лѣт 5311, мѣца вѣрѣ кѣ днь. и сътвори си камень въ днѣ иѡ нѣгое воевода: барбѣл банъ прѣвѣл дворник и съ братіам нхъ, снѡви нѣгое крадвскы, понеже иѹ владѣслав воевода иц подигнѣл властели.

1455. Deal monostor területén található sírfelirata. – Nic.Doc.

Něgoe vajda emelte ezt a követ 1455. évben: Barbulъ bán és Prъvulъ udvarnok és testvéreivel együtt.

1457 р., 13 вересня. Восвода Степан прощає вину Михайлові логофету і дозволяє йому самому і всім його родичам повернутися до своїх маєтків. Баків – ВД II, 257–258.

† милостію божією мы стефан боевода, господаръ земли молдавской, свѣдомо чинимъ ис сѣмъ нѣшымъ листомъ кѣждомѣ добромѣ кто коли на немъ оузритъ або его чтооучу оуслишйтъ, колижъ того комѣ боудетъ потербизна, аже слоубоуемъ и слоубили есмы и даемъ и дали есмы сѣс нашъ листъ глентовѣныи, правымъ христіанскимъ глентомъ, іакожъ на всѣмъ свѣтѣ (Sic! – стѣ) стонтъ, нашемо вѣрномѣ болѣринѣ паноу Михаилоу логодетоу, слободно и доброволно и безъ никоторои забави емѣ к намъ прити, съ всѣми своими братиамы и слоугами и съ всѣмы кто коли с нимъ прїдетъ, и съ всѣмъ своимъ именемъ що коли иметъ имити при соби; заноужъ тѣ есмы простили и оувесъ гнѣвъ и меръзечѣкоу есмы шпоустили шт оусего нашего сердца. И не имаемъ оуспомѣноути николи на вѣкыдо нашего жикота ш мимошедныхъ рѣчехъ и члѣнкоухъ, але хочоумъ тѣ миловати и оу великои чести (Sic! – чѣы) и ласцѣ держати, равно с нашими вѣрными и почесными бояры. И села твоа, штнини оуса. есмы тоби коротили. Але к намъ прїди, какъ оуделашъ намъ тотоу слѣжебѣ о ми есмы наказали к тоби. тое все (Sic! – свѣ) вишеписаное слоубоуемъ тоби здержати и пополнити подлоугъ сего нашего листоу, при нашеи чести (Sic! – чѣы) и христіанской вѣри, безъ лѣсти и вѣсѣкои хитрости. А на то естъ вѣра и дѣша господства ми вишеписанаго ми Стефана боеводи, и вѣра и дѣша бояр нашихъ: вѣра и дѣша пана Козма Шандровича, в. и д. п. Шана Жоулича, в. и д. п. Петра паркалаба, в. и д. п. Вликоула паркалаба, в. и д. п. Гоана дворника, в. и д. п. Петра Понича, в. и д. п. Исаниа постелника, в. и д. п. Станимира вистиларника, в. и д. п. Зѣбри столника, в. и д. п. Тадора чашника, в. и д. п. Ишана комиса, и вѣра и дѣша всѣхъ бояр нашихъ молдавскихъ, великихъ и малыхъ. А на болшее потвѣрженіе всѣмѣ вишеписанномѣ, велѣли есмы нашемо вѣрномѣ панѣ Добрѣлѣ логодетѣ писати и печатъ привѣсити к сѣмѣ листѣ нашемо. Пис(анъ) ѣ Баковѣ, сеп. гї.

1457. szeptember 13. Stefanъ vajda elengedi sérelmeit Mihailъ írnoknak és megengedi neki és családjának, hogy visszatérjenek földjeikre. Bakovъ. ВД II, 257–258.

Isten kegyelméből, mi Stefanъ vajda, a moldvai föld ura ezen oklevelünkkel tudatjuk mindenkivel, aki saját szemével olvassa, vagy más felolvasásából értesül róla, vagy akinek bármikor szüksége lesz rá, esküszünk és esküt adtuk és adunk, ezzel a védelmi oklevéllel, jogos keresztény védelemmel, ahogyan az egész világon, a mi igaz és hűséges bojárunknak Michailъ írnokunknak, szabadon és jóakarattól és bárki vele jön, minden testvérével és szolgálóival, akivel bármikor is jön, és minden vagyonával, amelyet magánál tart, hogy

megbocsájtottunk minden haragot és elengedtünk a mi szívünkből. Soha fel sem vetjük, örökön, életünk során a múlt eseményeit, de tiszteletben és szeretetben akarjuk részesíteni, azonosan a mi igaz és hűséges bojárainkkal. A falvakat, amelyeket birtokoltad a mai naptól visszadjuk neked. De hozzánk érkezve, megteszed azt a szolgálatot amit neked megparancsoltuk. A fent leírtak szerint ígérjük, hogy betartjuk és teljesítjük ezt a levelet, a becsületünk és keresztény hitünk szerint, tiszta szívvel minden ravaszság nélkül. Erre tanúbizonyság a fent említett Stefanъ vajda, és bojárjaink hite és lelke: hite és lelke Kozma Šandrovič úrnak, hite és lelke Vana Žuličъ úrnak, Petrъ várnagy úrnak, hite és lelke Vlaikul várnagy úrnak, hite és lelke Hoєn úrnak, hite és lelke Petrъ Piničъ úrnak, hite és lelke Isaiє diplomácia vezető úrnak, hite és lelke Stanimirъ kincstárnok úrnak, hite és lelke Zbierє asztalnok úrnak, hite és lelke Tadorъ főpohárnok úrnak, hite és lelke Ioanъ lovász úrnak, hite és lelke minden kis és nagy moldvai bojárunknak. A fentebb írottak alátámasztására parancsoltunk meg a mi hű Dobrulъ kancellárnak, hogy ezt leírja és fűzze hozzá pecsétünket ezen oklevelünkhöz. Kelt Bakovъ (városban), 1457. évben szeptember 13-án.

1458 р., 26 жовтня. Підтвердна грамота Стефана Нелулові і Татулові на володіння селами Руси і Редяни., Сучава. – BD I, 19–21.

† Милостію божією мы Стефан коевод, господаръ зе[мли] молдавскои, чиним знаменїто не сам нашим листом въсѣм кто нан оузрит или его оуслишит чтѣчи, ѡж(є) приидоша прѣд нами и прѣд наших болѣре Мѣлинъ и Вѣша и зѣт нѣ Ивашко Витолтескоул, по нѣ доброю волю и непоноуженї ни ѡт кого, и дали и ѡтстоупили слѣгам нашим Нѣгоулови и Татулови, синовцем Поганином, села що имѣ дал и лишиа оуико нѣ Погана Стан, на имѣ Руси ѡт Езера и на Тѣтовѣ Редѣни, а Нѣгоул и Татуул дал имѣ прикилѣ Поганина, о имѣ пишет на село на Тимишеши. Тѣм мы видѣвше нѣ доброе происколенїе у токмеж на то, такожде ре дали есми и потвердили слѣгам нашим паноу Нѣгоулоу и паноу Татѣлѣ там села: Руси ѡт Езера и Редѣни на Тѣтовѣ, да соут имѣ оурик съ въсѣм доходом, и дѣтем нѣ равно и братиамъ нѣ и оунѣчатом нѣ и праоунѣчатомъ нѣ и въсемѣ родѣ нѣ, кто сѣ избереѣт наближе, непорѣшено николи на вѣки. А хотарѣ там селамъ да ест имѣ съ въсѣми стар[ы]ми хотарми, кѣда не вѣчногѣ вѣка ѡживали. А на то естѣ вѣра нашего господства ми вишеписаннаго Стефанъ коеводи, и вѣра митрополита нашего кѣр Оежктиста, и вѣра болѣр наших: в. п. Манонла, в. п. Вликиѣла, в. п. Голна дворника, в. п. Ходка Щибора, в. п. Томѣ Кинде, в. п. Мика Краж, в. п. Петра Понича, в. п. Алѣбла, в. п. Лазы, в. п. Ходка Крецовича, в. п. Исая ѡт Нѣмца, в. п. Стецка Дѣмѣкѣшевича, в. п. Петрїка Іѣкимовича, в. п. Козмици, в. п. Бѣхти, в. п. Фетишна, в. п. Сакиша спѣтарѣ, в. п. Юги вистиѣрника, в. п. Красниша

постелника, в. п. Тадора чашника, в. п. Зениари столника, в. п. Бѣворѣноуца комиса, и вѣра вѣсѣх болѣр наших молдавскихъ, великихъ и малихъ.

А по нашимъ животѣ, кто боу[детъ господаръ нашеш земли], ѡт дѣтеш нашихъ или ѡт нашего племеш, или бѣдъ кто и кого богу избереши быти господарѣмъ нашеш земли молдавско[и, тотъ а]би имъ не порѣшилъ нашего дааніе и потвр[жденіа, а]ле щобы имъ потвердилъ и зкрѣпилъ, занѣже есми дали имъ за ихъ правою вѣрною слѣжебъ. А на болшю крѣпостъ и потвр[жденіе томъ вѣсемоу вышешписанноумъ, велѣли есми нашеш вѣрномъ панъ доброу логофетъ писати и печатъ нашъ прикѣсити къ семъ нашеш листъ. Писа Шефѣла оу свч(а)вѣкѣ, в лѣтѣ ѡ ѡцѣс, мѣсѣца ѡхъ. кѣ.

1458. október 26. Megerősítő oklevél Stefanъ moldvai vajdától Nēhъ és Tatul részére a Rusi és Redēni falvak birtoklására. Sučava. – BD I, 19–21.

Isten kegyelméből mi Stefanъ vajda, a moldvai föld ura ezen oklevelünkkel tudatjuk mindenkivel, aki saját szemével látja, vagy más felolvasásából értesül róla, hogy élénk és a mi moldvai bojárjaink elé járultak Мѣлинъ és Vyša és sógoruk Ivaško Vitolteskul, saját akaratukból, senki által nem kényszerítve, ódaadták és eláltak a mi szolgáinknak Nēhъ és Tatul, Pojaninъ fiainak falvakat, amelyeket nekik adott és rájuk hagyott nagyapjuk Poęna Stanъ, név szerint: Rusi a tónál és Redēni a Tutova folyónál, Nēhъ és Tatul nekik adta Poęna kiváltságait, ezt írja a Temešešči faluról. Ezért mi, látván a jó akaratot közöttük, így adtuk és megerősítettük szolgáinknak Nēhъ és Tatul úrnak azokat a falvakat: a Rusi a tónál és Redēni a Tutova folyónál, legyen nekik minden jövedelmükkel együtt, és az ő gyermekeinek azonosan, és az ő tesvéreinek, unokáinak, és az ő dédunokáinak, és egész nemzetségüknek, a legközelebbi jog szerinti örököseinek. Sértetlen legyen mindörökké. A határa azoknak a fent említett falvaknak, legyen a régi határ szerint, amelyet régi idők óta használnak. Erre tanúbizonyság a fent említett Stefanъ vajdának hite és metropolita Teoktistъ papnak a hite, és a mi bojárjaink hite: Manuil úr hite, Vlailkul úr hite, Hoęn udvarnok úr hite, Chotko Stiborъ úr hite, Toma Kinde úr hite, Mikъ Kral úr hite, Petrъ Poničъ úr hite, Albъ úr hite, Lazę úr hite, Chodko Krecovič úr hite, Isaię úr hite Nēmс (városból), Stecko Dumunkuševič úr hite, Petrikъ Jakimovič úr hite, Kozmica úr hite, Buchtę úr hite, Fetion úr hite, Sakyš fegyverhordozó úr hite, Juha kincstárnok úr hite, Krasnyš kamarás úr hite, Tadorъ pohárnok úr hite, Zbięę asztalnok úr hite, Burēnъ lovász úr hite és minden nagy és kis moldvai bojárunk hite. Halálunk után bárkit is rendel az Isten a moldvai földünk urává, gyermekeink vagy nemzetségünkéből valót, az meg ne sértse adományunkat, hanem megszilárdítsa és megerősítse nekik, mert a hű és igaz szolgálataiért adtuk neki. A fentebb írottak alátámasztására parancsoltunk meg a mi hű Dobruľ cancellárnak, hogy ezt leírja és fűzze hozzá pecsétünket ezen oklevelünkhöz. Írta Ščefuľ, Sučava (városban), 1458. évben október 26-án.

1459 р., 12 червня. Підтвердна грамота воєводи Стефана Іону Негоєскулу на володіння селами Берещі, Дринжеші, Хавати, Нижеші. Ясси. – BD I, 31 – 32.

† Милостію божію мы Стіефан коевода, господаръ земли молдавской, чиним знаменито ис сѣмъ листомъ нашимъ въсѣмъ кто нанъ зрѣит или его слышитъ что оуч(и), колиж того кому оубдетъ потребизна, оуже прѣидоша прѣд нами и прѣд нашими боіари, Ивашко оут Серецел и тѣгалъ сѣ съ непотом своимъ Иономъ Негоескѣломъ за села именѣма Берещи и Дринжещи и Чавати, и тѣгали сѣ що сѣ тегали, Ивашко оут Серецел стратилъ тотѣ села оут сего закона, занѣжъ Іоно поставилъ великое приклинѣе, какъ емѣ далъ Ивашко тотѣ села по своего доброу волю, ани Ивашко тѣт прѣд нами и прѣд нашими боіари никакими лицѣ не и могъ сѣ зприти. Про то мы, видѣвши Ивашково произволеніе, а мы оут насъ дали и подтвердили есми сѣсѣкъ нашему сѣкъ тотѣ въш(е)писанна села, да сѣт емѣ оурикъ сѣ въсѣмъ доходо[м], непорѣшенно на вѣки. И еше емѣ подтвердили есми село на имѣ Нежещи на Козовѣкъ потоцѣк, що ихъ кѣпилъ оут Тадера Фофыша за ѳ злат. Того ради ни Ивашко оут Серецела, ани его дѣти, ани кто ни оут его рода да не имаюти николи болше тѣгати, ни сѣ еднимъ листомъ, николи на вѣки, на тотѣ въш(е)писанна села, ани кто оут Фофышешимъ племѣне да не имаюти зпоминати за Нежещи, на вѣки. А кто коли зпоминетъ, бѣд оу которыхъ днѣхъ и часѣхъ, или [И]вашко или Фофышешимъ племѣне, тотъ да заплатитъ за вѣкъ зѣ рѣбли сребра. А при томъ марторіа самъ господства ми въш(е)писанны Стіефанъ коевода, и наши боіаре: панъ Вланикъ, панъ Гоманъ дворникъ, панъ Станчюкъ, панъ Чотко Щиборъ, панъ Тома Кинде, панъ Петръ Понич, панъ Микъ Краа, панъ Ісана, панъ Албъ, панъ Іоно Бѣчюмъ, панъ Козмица, панъ Лазъ, панъ Чотко Крецович, панъ Радоль Пискъ, панъ Сакышъ спатар, панъ Юга вистіарник, панъ Краснышъ постелник, панъ Тадоръ чашник, панъ Зѣіаръ столник, панъ Бѣворѣнь комис, и ины наши боіаре що при томъ были, велици и малы. А н[а бо]лшее подтвержденіе томѣ въсѣмъ въш(е)пис[анн]омѣ, велѣли есми нашему вѣрномѣ панѣ Доброу логодетѣ писати и прикѣсити нашѣ печатъ к сѣмъ листѣ нашему. Пис(а) вѣлапашъ сѣ Іасѣхъ, в лѣто *ѣцѣз, юн. вѣ.

1459. június 12. Megerősítő oklevél Stefanъ moldvai vajdától Ionъ Nehoeskulъ részére a Berešči, Drinžešči, Chavati, Nežešči falvak birtoklására.(Jasy)Jászvásárhely.

Isten kegyelméből mi Stefanъ vajda, a moldvai föld ura, ezen oklevelünkkel tudatjuk mindenkivel, aki saját szemével olvassa, vagy más felolvasásából értesül róla, vagy akinek bármikor szüksége lesz rá, hogy élénk és a mi bojárjaink elé járult, Ivaško Serecelъ faluból, aki Ionъ Nehoeskulъ unokatestvérével pereskedett a falvakért, név szerint Berešči, Drinžešči, és Chavati, és Ivaško Serecelъ faluból, a törvény értelmében elvesztette azokat a

falvakat, így Ionъ nagy kegyelmet gyakorolt, saját jó akaratból adta át azokat a falvakat Ivaškonak,előttünk és a mi bojárjaink előtt. Mi látván Ivaško kegyelmét, így mi is adtuk és megerősítettük a mi Ión szolgánknak azokat a fent említett falvakat, legyen neki tőlünk-uraktól minden jövedelmével együtt, sértetlen legyen mindörökké. Megerősítettük neki még egy falut, név szerint Nižešči, a Vozovъ patakon, amit Toaderъ Fofyšъtól vásárolt 70 aranyért. Ezért sem Ivaško Serecelъ faluból, sem gyermekei, sem senki a nemzetségéből való ne pereskedjenek azokért a fent említett falvakért, egy levéllel sem, a Fofyšъ nemzetségéből való pedig soha ne említsék Nižešči falut, örökké. És ha valaki megemlíti, bármely napon vagy órában, vagy Ivaško vagy Fofyšъ nemzetségéből való, az fizessen 60 ezüst rubel zálogot. Erre tanúbizonyság a fent említett Stefanъ vajda és a mi bojárjaink: Vlaikul úr, Hoęn udvarnok úr, Stančulъ úr, Chodko Ščiborъ úr, Toma Kynde úr, Petrъ Poničъ úr, Mikъ Kral úr, Isaię úr, Albъ úr, Ionъ Vučum úr, Kozmica úr, Lazę úr, Chodko Krecovič úr, Radulъ Piskъ úr, Sakyšъ fegyverhordozó úr, Juha kincstárnok úr, Krasnyšъ diplomácia vezető úr, Tadorъ pohárnok úr, Zbięreъ várnagy úr, Burěнь lovász úr és minden nagy és kis moldvai bojárjaink, akik jelen voltak. A fentebb írottak alátámasztására megparancsoltunk a mi hű Dobrulъ kancellárnak, hogy ezt leírja és fűzze hozzá pecsétünket ezen oklevelünkhöz. Írta Vulpašъ, Jasy (Jásvásárhelyen), 1459. évben június 12-én.

1466 p., 8 грудня. Підтвердна грамота воєводи Стефана слугі Боді на володіння місцем для заснування села і пасіки, купленим ним за 40 злотих у Татула. Дольний Торг. – BD I, 112–113.

† Милостію божією мы Стефанъ воевода, господаръ земли молдавской, чинимъ знаменито (Sic! – знаменито) ис сѣмъ листомъ нашимъ вѣсѣмъ кто нанъ сзритъ или его слышитъ чтѣч(и), колижъ того комѣ боудеть потербизна, оже прѣидоша прѣдъ нами и прѣдъ сими нашими бояри, великими и малими, слѣга нашъ Татула въ Бръзотѣ, по своєю доброй волею, никимъ непонѣжен, и продалъ въ своего зрика и въ своего хотара едно мѣсто въ пѣстини на Бръзотѣ, на имѣ гдѣ монастырѣ была, и тою потокомъ и до хотаръ Крачу[н]овъ и до сѣти того парова, та [про]далъ слѣзѣ нашемъ Боди въ Дѣбровѣ за четири десѣт златы готовы, да всадитъ Бодѣ соби село и да счинитъ соби пасикѣ. Ино мы видѣвши нхъ доброе произволеніе и лагодѣ на то, такожъ и мы въ насъ дали и потвердили есми тое прѣдреченное мѣсто слѣзѣ нашемъ Боди, да естъ емѣ въ насъ зрикъ съ вѣсѣмъ доходомъ, емѣ и дѣтемъ его и братѣмъ его и снѣчатомъ его и прѣдснѣчатомъ (Sic! – прѣдснѣчатомъ) его и прѣдшрѣтомъ его и вѣсемъ родѣ его, непорѣшенно николижъ на вѣки. А хотаръ томѣ мѣстѣ кѣда естъ вѣше писанное. А на то естъ великаа мартѣрѣя самъ господства ми вѣшеписанны Стефанъ воевода и наши бояри на имѣ: панъ Маноло, и панъ Станчул, панъ Вланкѣл, панъ Голн, панъ Краснышъ дворник, панъ Косте Данович, панъ Тома Кынде, панъ Звѣрѣ прѣкалабѣ, панъ Алѣсла, панъ Лазъ Питик, панъ Шандро, панъ Исана и панъ Бѣхѣта келеенски, панъ Бѣворѣнъ немецки, панъ Сакышъ спатар, панъ Юга

кнстїарник, и пан Пашко постелник, пан Негрило чашник, пан Лѣска столник, пан [Нѣгъ
коми]с, и инки наши бояри [що] при том были, великии и малы. А на бол[шю] крѣпост и
потвържденіе] томѣ вѣсемѣ вѣш(е)писанномѣ, велѣли есми нашемѣ вѣрномѣ паню
добрѣмѣ логодетѣ писати и привѣсити нашѣ печат к семѣ листѣ нашемѣ. Пис(а)
Вѣлапашъ дїак оу Долнемъ трѣгѣ, в лѣто .х.ш.ц.д, мѣсѣца дек. ѿ денѣ.

**1466. december 8. Igazoló megerősítő oklevél Stefanъ moldvai vajdától Bodě
szolgának egy falu alapításának helyére és méhészet birtoklására, amit 40
aranyért megvásárolt Tatultól. Dolni Torhъ, BD I, 112–113.**

Isten kegyelméből mi Stefanъ vajda, a moldvai föld ura, ezen oklevelünkkel tudatjuk
mindenkivel, aki saját szemével olvassa, vagy más felolvasásából értesül róla, vagy akinek
bármikor szüksége lesz rá, hogy elénk és az összes kis és nagy bojárjaink elé járult a mi
szolgánk Tatul a Връзота (folyó mellől) saját akaratából, senki által nem kényszerítve,
eladta a saját urától saját határában lévő üres helyet a Връзота (folyónál), név szerint ahol
monostor volt, és azt a patakot a Крачjunовъ határban, ahol Паровъ patak forrása volt, és
eladta a mi szolgánknak Bodě Dubrova (helységből érkező) 40 arany készpénzért. Bodě
alapítson falut és méhészetet. Mi látván közöttük a jó akaratot és az egyetértést mi is adtuk
és megerősítettük részére a fent említett helyet, a mi Bodě szolgánknak legyen neki tőlünk-
uraktól minden jövedelmével együtt, az ő gyermekeinek és testvéreinek, unokáinak,
dédunokáinak, ükunokáinak és egész nemzetségének, sértetlen legyen mindörökké. Határa
annak a helynek, legyen, úgy ahogyan fent írtunk. Erre nagy tanúbizonysága a fent említett
Stefanъ vajda és a mi bojárjaink, név szerint: Manuil úr, Stančulъ úr, Vlaikul úr, Hoєn úr,
Krasnyš udvarnok, Koste Danovič úr, Toma Kinde úr, Zbiєrє várnagy úr, Albъ úr, Lazє
Pitikъ úr, Šandrъ úr, Isaiє és Buchtě urak, Burěnъ úr Nemesъ (városából), Sakyš
fegyverhordozó úr, Juha kincstárnok úr, Paško diplomácia vezető úr, Nehrilъ pohárnok úr,
Luka asztalnok úr, Něhъ lovász úr és minden nagy és kis moldvai bojárjaink, akik jelen
voltak. A fentebb írottak alátámasztására parancsoltunk meg a mi hű Dobrulъ
kancellárnak, hogy ezt leírja és fűzze hozzá pecsétünket ezen oklevelünkhöz. Írta Vulprašъ
íródeák, Dolni Torhъ (városában), 1466. évben december 8 napján.

**1467. 9 жовтня. Львівський архієпископ Григорій , галицький староста
Станіслава з Ходича, воєвода подільський Михайло Буцацький не
дійшовши згоди на сеймі просять воєводу Стефана скликати другий сейм
під Хотинном. – BD II 297–298.**

† Вѣ сѣботѣ, вѣ день свѣтого Францишка, в лѣто .х.ш.ц.е, снемъ посполиты земль
манстатѣ господарѣ кралѣ его милостѣ рѣскихъ и подолскихъ и молдавскихъ на полномѣ
мѣстѣци под Хотинемъ был и сталъ и чиненъ. На которого соимѣ кончаніе и дѣланіе и
рѣженіе и справленіе надчтѣвѣшии ѣ божѣ штець кнѣзь Григоріе, божією милостію и
свѣтлон церкве Илковскон архієпископѣ, и такожъ велѣможны панове: панъ Станиславъ с
Ходча, воєвода земли рѣскон, посполитон староста Галицскы, и панъ Михайло Бѣчаскы,

воевода Подолскы, староста Снѣтинскы и Коломынскы и Коропескы, и прѣнашевѣценшее и наикишее кнѣжа и велеможны господарь нашъ кралъ Казимиръ, зъ бога милости кралъ полескы и великы кнѣзь литовскы и рѣскы и рѣскы и иншихъ многыхъ земль господарь, и такожъ велеможны панове: панъ Вликивъ, и панъ Гожань (Sic! – Божань) староста Хотинс[к]и, и панъ Шендрика Дорогѣнскы, и панъ Юга вистіарникъ, панове рада господаря Стефана воеводы, божією милостію господарь земли молдавскон, изъ дрѣгонъ стороны, сътъ съсланы и налицены и наманены. Межи которыми панми панъ Миколанъ Гримало, вижъ господаря кралѣ его милости, шоебно былъ съсланы, абы съсымъ сторонамъ была справедливостъ, абы ѡдно смотрыль. На которѣмъ свимѣ тоты панове съ [ш]ешихъ стороны, ѡдною колею тѣтожъ на томъ мѣстьца подъ Хотинемъ, ажъ бы была божіа волѣ и господарѣ кралѣ его милостъ и господарѣ Стефана воеводы на то, и дрѣгы снемъ посполиты 8 тыждень по свѣтомъ Юрїи наближшимъ положили, и визволили и ѡставили, на томъ свимѣ съи рѣчи, ѡ которыи сѣ не могли изгодити промежъ собою, которыи (Sic! – которыи) сѣ дѣлали предъ посолствомъ черезъ велеможного пана Іана Рытвѣнскога, маршалка королевства полскаго посполитого, до велеможного господарѣ Стефана воеводы, господарѣ земли молдавскон, ѡт господарѣ кралѣ его милостъ, и съи инши имають быти сѣжены, великы и малы, и такожъ которыи бы сѣ ѡзновили по семъ свимѣ. А естли бы господарь кралъ его милостъ того свимѣ на тотъ день по свѣтомъ Юрїи 8 тыждень не произволи, але бы его милостъ ины день предъ тымъ або по томъ положиль томѣ тѣ свимѣ, тогды его милостъ имаеть господаря Стефана воеводѣ своимъ послы або листы своимъ шебислати, и день положити и намѣнити, и паны свои съслати; а тамъ съи рѣчи имають быти провед[е]ны и сѣжены и dokonаны. Пас(анъ) подъ Хотинемъ, ѡх. д. д. день.

1467. október 9. Georgi lemergi püspök, Stanislavъ úr Chodča (városából) Michailo Bučaskъ úr, podoljai vajda kérik Stefanъ moldvai vajdát egy másik szejmi gyűlés összehívását Chotin (város) alatt. Chotin (város) – BD II 297–298.

Szombaton, szent Franciska napján az 1467. évben ökegyelme, az egységes ruthén, podoljai és moldvai föld királya, ezen a helyen Hotin (városa) alatt történt. Azon a szejmi gyűlés végén osztás, tanácskozás és javítás Isten által kiválasztott Georgi kenéz, Isten kegyelméből és a lemergi püspök, és a kegyelmes urak: Stanislavъ úr Chodča (városából), ruthén föld ura, podoljai és galiči vezető, és Michailo Bučaskъ úr, podoljai vajda, Snjatinskъ, Kolomynskъ és Koropskъ vezetője, és legszentebb és legfelsőbb uralkodó és kegyelmes urunk Kazimirъ király, Isten kegyelméből lengyel, és a Litván Nagyfejedelemség kenéze, ruthén, porosz és más földek uralkodója, és a kegyelmes urak:

Vlaikulъ úr, Goęń hotini vezető úr, és Šendrikъ Dorogunskъ úr, Juga kincstárnok tanács tagjai Stefanъ vajda, a moldvai föld urának másik oldalról, itt összegyűltek személyesen. Ezek az urak között volt Mikola Grimalo, akit a királyi őfelsége személyesen küldte, hogy mind a két oldalnak igazságot szolgáltatson, és hogy figyeljen. Mind két oldalról az urak közös akarattal és ezen a helyen Chotin (város) alatt, Isten akaratából és a királyi kegyelme és Stefanъ vajdát kéri, hogy a másik gyűlést (szejmet) szent György napja utáni héten tartsák, és azon az összes dolgokat, amelyekben nem tudtak megegyezni egymás között, cselekedtek a előküldöttségek által, Janъ Ritvinskъ úr közbenjárásával, a lengyel király küldönce, akit kegyelmes Stefanъ vajda, a moldvai föld urához, ő király kegyelme küldte, és mindenkinek ott kell lennie, nagy és kis bojároknak, hogy a gyűlés (szejm) létrejöhesse. Ha pedig királyi ő kegyelme nem engedi a gyűlést (szejm) tartását szent György napja utáni héten, de ő kegyelme egy nappal előtte szól, akkor Stefanъ vajda saját küldöttségével levelet küld, amelyben kitűzi és kihirdeti a gyűlés napját, és urait összehívja, hogy ott akkor minden dolgot megbeszélgessenek, eldöntsék és befejezzék. Chotin (város) alatt íródott, 1467. október 9.

1467р., 28 липня. Воєвода Стефан разом з митрополитом і усім духовенством присягає на вірність польському королеві Казимирові та обіцяє не вступати у згоду з його ворогами. Сучва – ВД II, 298–299.

† Въ имѣ штца и сына и свѣтого дѣха, амин. А сѣт мы ошѣктисть, митрополит молдавскїи, и сѣ оусими доуховными и пак и свѣцкими паны молдавскими, и богатыми и оубогими, со оусею радюю господарѣ нашего Стефана воеводы божїю молодїю господарѣ земли молдавской, и старою и молодою, и сѣ оусим посполствомъ, вѣзнаками и іакно чиним ис тым то нашим вѣрным и справедливым и христїанским записом, кто коли на тотъ листъ оузрїть алибо его чтоучи оуслышит, аже мы слюбоуемъ и записуемъ сѣ господаревн нашемѣ милому, шсвѣщеномѣ и велебному Казимирови, кролеви полскому, великому князю литовскому и роускому и навѣшнему князати проускомѣ и жомонтскомѣ и иных, и свѣтон Короуни полскон, абыхом мы не имали николи на вѣки штстоупити и штхиланти сѣ шт нашего многого господарѣ, шт корола его милости, и шт свѣтон Корѣни полскон; и имаемъ держати нашего многого господарѣ Стефана воеводѣ на то абы вїрен и похїлен (sic! – былъ) коу господаревн unserem королеви его милости и к свѣтон Корѣни полскон; и имаемъ (sic! – имаемо) емѣ на то оуставно радїти, іакко господаревн своемѣ милостивому, абы тым шѣкчаемъ был и держал сѣ іакко и передкобе его стары воеводы молдавскїи, и ис тых шѣкчаев его милость абы николи до смерти и не вѣшол, ис нами посполоу. А панъ наш корол его милость и Корѣна имает подли нас стати, а навѣше подли нашего господарѣ Стефана воеводы, подлоуг оучинков, старых шѣкчаев и пак нинѣшних записок; а мы имаемъ его милости и Короуни свѣтон вїрни быти и справедливи, ис нашим милым

господарем Стефаном боевкою, не нашею братнею и дитми, до нашеи смерти. И слоубоуемь богу и господареки нашему королеви его милости, абыхом мы иного господаря соби не шоукали, ани поднимали, кромѣ господаря нашего милого короля его милости и диток его, а иномѣ ни ѡдномѣ, из господарем нашим боев(о)доу (Sic! – боевкою), абы не слоужили, ни мы, ани дити, ани братия наша, николи на вѣки. А коли бы, боже того не дан, не достало нам господаря нашего Стефана боевкы, а мы не имам ни жадного держати сѣ, до наших горь и до нашеи смерти, господаря, мимо волю того пана нашего милостивого короля и Короуноу (Sic! – Короуны), абы они намь милостивки были и подли нас стали, по старымъ шьичаемь, яко стоять сими разы подли Стефана боевкы; а без королевскон воли и богомь даныхъ диток его ничего не имаем чинити, токма ихъ милость абы нас оу добрыхъ шьичаехъ держали и подли нас стали. Тое оусе вышеписанное слоубоуемь, записуемь здержат и полнити господареки нашемъ королеви и сыномъ его милости и Корѡни, подлѣгъ того нашего листоу и прислѣгъ нашихъ, при нашеи чти и при вѣри христианскон, без лести и без жаднои хитрости. А на болшее потвержиние и крепость томоу оусемоу вышеписанномуу, и печати наши привисили есми и к семо[у] листоу нашему. Пис(анъ) оу Сочавѣ, в лѣто 7500, мѣсѣца мр. ѣ. ден.

1467. július 28. Stefanъ fejedelem és a moldvai metropolita minden egyházi vezetőséggel együtt hűséget esküsznek Kazimirъ lengyel királynak, és megígérik, hogy nem egyezkednek az ellenséggel. Sučava – BD II, 298–299.

Az Atya a Fiú és a Szentlélek nevében, ámen. Mi, Oektist moldvai metropolita és minden egyházi és világi moldvai urakkal, gazdag és szegénnyel, a mi Stefanъ fejedelem tanácsával együtt, Isten kegyelméből, a moldvai föld urával, minden moldvai néppel, elfogadjuk és kihirdetjük ezzel a hű és igaz keresztény irattal mindenkinek, aki saját szemével látja, vagy más felolvasásából értesül róla, hogy mi hűséget esküszünk és megtartjuk ezt, a kegyes urunknak az igaz Kazimirъ lengyel királynak, nagy litván és rutén kenéznek, és legfelsőbb porosz és más királyi hatalomnak, a lengyel Koronának, hogy mi soha ne vessük el és ne tudjuk elállni a mi hű urunktól, örökre, a királytól és ő kegyelme a szent lengyel Koronától. Meg kell tartanunk a mi kedves Stefanъ úr vajdánkat, ahhoz, hogy hűséges maradjon a mi kegyes urunknak, királyunknak és a szent lengyel Koronához tartozunk. Örülünk annak, hogy kegyelmes urunk ezt a jó szokását megtartsa, ahogyan elődjeink is, a régi moldvai vajdák, és ezekből a szokásokból ő kegyelme soha ne térjen ki haláláig, velünk együtt. Urunk, királyunk és a Korona mellettünk kell, hogy álljon, leginkább a mi Stefanъ, moldvai vajdánk mellett, a régi szokásoknak és a mai feljegyzésnek megfelelően, és mi az ő kegyelme és a szent Koronához, és a kegyes Stefanъ vajda urunkkal, és testvéreinkkel és gyerekeivel együtt hűek és igazak leszünk, halálunkig. Esküszünk Istennek és ő kegyelmének, hogy mi más urat nem keresünk, és nem kerestünk, kivéve a mi kegyelmes királyunkat és az ő gyerekeit, és másnak sem, a mi vajda urunkkal ne szolgáljunk, sem mi, sem gyerekeink, sem testvéreink, soha mindörökké. Ha pedig Isten óvjon, nem lesz Stefanъ vajdánk, a mi urunk, mi nekünk egyikhez sem kell tartoznunk,

halálunkig, urunk akarata ez, a mi kegyelmes királyunk és a Korona, legyenek kegyelmesek hozzánk, és mellettünk álljanak, a régi hagyományok szerint, ahogyan most is Stefanъ vajda mellett állnak; a király és Isten adta gyermekei ellen semmit sem tehetünk, hogy az ő kegyelmeikben és jó szokásaikban mellettünk állnak. Az mind, amit fent írtunk, ezekre esküszünk és megtartjuk, kegyelmes király urunk és fia, és a szent Korona, egységesen ehhez a levélhez és esküinkhez tarjuk magunkat, felolvassa és keresztény hitünk szerint, mindenféle hamisság és képmutatás nélkül. A fentebb írottak nagyobb alátámasztásra és megerősítésére saját pecsétjeinket fűztünk hozzá ehhez a levélhez. Íródott Sučava (városban), 1467. március 2-án.

1470р., 28 травня. Запис воєводио Стефаном Путненському монастиреві виноградника на помин душі його родичів. Сучава, BD I, 149–151.

Милостію божією ми Стефанъ воєвода, господарь земли молдавской, чинимъ знаменито ис сѣмъ листомъ нашимъ въсѣмъ кто на нь оузреть или его оуслышитъ чтоучи, колиже того комуоу боудеть потребизна, оже прїдоша прѣд нами или прѣд нашимъ митрополитомъ кѣр Тешкитомъ ѡт сочавѣ и прѣд епископомъ нашимъ кѣр Тарасіємъ ѡт романомъ тръгоу и прѣд архїимѣдритомъ нашимъ кѣр попь Тешдоръ игоумень ѡт монастирѣ ѡт Бистрици и прѣд кѣр попь силоаномъ игоумень ѡт Немецкаго монастирѣ и прѣд оусими нашими игоумени, ѡт оуснх нашихъ монастирѣ, и прѣд оусими нашими боаре, великими и малыими, наши оубози люди ѡт Хорловскаго тръгоу на имѣ Карлакъ Ласловъ и Тотъ Ишфанъ и сташко и себищїанъ и Фасекишъ и Имеривъ, по ихъ доброн воли и никыимъ непоноужени, и продали намъ свою правоую и питомоую ѡ[т]ниноу, єдинъ виноград оу Хорловскомъ хотарѣ, дѣ фалчїи и дѣ корочинїи, оуциноу за фѣмѣ злат татарскыхъ, оусе готови пинѣзи. И ми оуставши та єсми заплатили оу ихъ роуки оусе исполна готовими пинѣзи. А оу томъ ми оставши нашимъ добримъ произволенїемъ и свѣтлимъ сръдцемъ и ѡт въсеѣ нашеѣ доброѣ волеѣ и ѡт бога помощїа, тако да оутвердимъ и оукрѣпимъ нашъ монастирѣ ѡт Поутнои, и оучинили єсми въ задоушіє свѣтопочившихъ родителей нашихъ, и за здравїє и за спасенїє наше за здравїє и за спасенїє дѣтен нашихъ, и дали єсми тотъ нашъ въшеписани виноград манастирю нашемоу ѡт Поутнои, идеже єст храмъ оуспенїє прѣчистоїѣ богородици и нашъ молебникъ попь Іасафъ, да єст манастирю нашемоу ѡт нас оурик и сѣ оусимъ доходоу и сѣ оусими єи хотари и сѣ въсею землею, що колко прислоухало к томѣ нашемоу виноградоу, коуда из вѣкка оживали, непороушено николи на вѣкы вѣчныѣ. А на то єст велика мартоурїа самъ господства ми въшеписанны Стефанъ воєвода, и прѣвъзлюблени сынъ господства ми Алексѣандро, и митрополитъ нашъ кѣр Тешкитъ ѡт сочавѣ, и епискоупъ нашъ кѣр Тарасїє ѡт романомъ тръгоу, и молебници наши, игоумени ѡт оуснх нашихъ монастирѣ, кѣр попь Тешдоръ игоумень ѡт монастирѣ ѡт Бистрици, и кѣр попь силоанъ ѡт Немецкаго монастирѣ, и ины оуси наши игоумени, и

оу си наши боаре молдавскыѣ: пан станчоул прѣкалабѣ белоград[ски] и сынъ его панъ Мирза, панъ Вландоул староста хотинск[и] и сынъ его панъ Доума, панъ Гоан прѣкалабѣ келѣнски, панъ Исаниа дворникъ, панъ Збѣара прѣкалабѣ белоград[ски], панъ Албоуль прѣкалабѣ немецки, панъ Пашко прѣкалабѣ [ке]лѣнски, панъ Боухта, панъ Петрикъ Жкимович, панъ Гангоуръ прѣкалабѣ орхѣнски, панъ Фете Готкъ новгород[ски], панъ Чокрѣлѣе, панъ Белко з [Б]ело[град], панъ Жцко Хоудич, панъ Ивашко Хринкович, панъ Бодѣ спатаръ, панъ Юга вистѣарникъ, панъ Юга постелникъ, панъ Негрило чашникъ, панъ [Лоука] столникъ, панъ Нѣгъ комисъ, и ины оу си наши боаре, цю при томъ били, великыѣ и малыѣ. А на болшее крѣпост томоу вѣсемоу вышеписаномоу, велѣли есми нашемоу вѣрномоу болѣринѣ паноу Томѣ логофетоу писати и нашоу печать приѣксити к семоу нашемоу листоу. Писа илѣ оу сочавѣ, в лѣто .сци, мѣсѣца маи кѣи день.

1470. május 28. Stefanъ moldvai vajda feljegyzése Putna (város) monostorának telepített szőlő föld adományozásáról, a szülei lelkiüdvért. Sučava, BD I, 149–151.

Isten kegyelméből mi Stefanъ vajda, a moldvai föld ura ezen oklevelünkkel tudatjuk mindenkivel, aki saját szemével olvassa, vagy más felolvasásából értesül róla, kinek szüksége lesz rá, élénk járul Teoktistъ pap metropolitánk elé, Sučava (városból), és Tarasii pap Romanovъ Трѣхъ (városból) püspökünk elé, és archimandritunk Teodorъ igumen pap a Bistrica (város) monostorból, és Siluanъ pap igumen Neme (város) monostorból, és minden igumenünk elé, minden monostorból, és minden kis és nagy bojárunk elé, a mi szegény embereink a Chorlovskii Трѣхъ (városból), név szerint Karlakъ Laslovъ és az Iščfanъ és Staško és Sebiščianъ és Fasekišъ és Imbrivъ saját akaratukból, senki által sem kényszerítve eladták nekünk saját jogos atyai örökségüket, egy szőlőt 9 *falča** és 4 lépés nagyságút a Chorlovi határban 544 tatár arany árban, készpénzért. Mi felállván megfizettük az ő kezükbe a teljes összeget. Ez után a mi kegyelmünkben és tiszta szívvel és a mi teljes jó akaratunkból és a jó Isten segítségével, hogy megszilárdítsuk és megerősítsük a putnoi monostorunkat ezt tettük a szüleink lelki üdvért, és a gyermekeink egészségért és megmentésükért, a fent írott szőlőt adtuk a putnoi monostorunknak, ahol Szűz Mária temploma van, és Jasafъ papunk szolgál. Mindez legyen a monostornak tőlünk-uraktól minden jövedelmével, határaival és földjeivel együtt, minden, ami hozzátartozott ahhoz a szőlőshöz, ahogyan idők óta használták. Sértetlen legyen mindörökké. Erre tanúbizonyosság a fent említett Stefanъ vajda és hön szeretett fia Aleksandrъ, Teoktistъ pap metropolitánk Sučava(városból), és Tarasii pap Romanovъ Трѣхъ (városból), és minden igumenünk minden monostorból, Teodorъ igumen pap a Bistrica monostorból, Siluanъ pap igumen Neme monostorból, és mások a mi igumenjeink, és minden moldvai bojárjaink: Stančulъ várnagy Belohrad (városból) és fia Myrza úr, Vlaikul előjáró úr Chotin (városból) és fia Duma úr, Hoєn várnagy úr, Isaiє udvarnok úr, Zbiєrє várnagy úr Belohrad (városból), Albъ várnagy úr Neme (városból), Paško kelii várnagy úr, Buchtє úr, Petrъ Jakimovič úr, Hanhur várnagy úr, Fete Hotkъ úr Novohrad (városból), Čokyrlie úr, Belko úr Belohradsk (városból), Jacko Chudičъ úr, Ivaško

*falča = fél hold

Hrinkovičъ úr, Bodě fegyverhordozó úr, Juha kinestárnok úr, Juha kamarás, Nehrilъ pohárnok úr, Luka asztalnok úr, Něhoi lovász úr, és a mi összes kis és nagy bojárjaink, akik ott voltak. A fentebb írottak alátámasztására parancsoltunk meg a mi hűséges bojárunknak, Toma kancellárnak, hogy ezt leírja és fűzze hozzá pecsétünket ezen oklevelünkhöz. Írta Пъја, Суčава (városban) 1470. évben május 28-án.

1471 р. 24 жовтня. Підтвердна грамота воєводи Стефана слугам його Журжу Котецу і брата його Козмі Котецу на володіння селом Котечари, купленим ними за 80 золотих татарських. Сучава, BD I, 163–165.

† Милостію божією мы Стефан воевод, господаръ земли молдавской, чиннымъ знаменито сам лист[о]мъ нашимъ въсамъ кто нанъ зрѣит или его чтѣчи слышит, вже тоты истинны слѣгы наши вѣрны Жържъ Котець и брат его Козма Котець слѣжили намъ право и вѣрно. Тамъ мы выдавши ихъ правѣю и вѣрнѣю слѣжею до нас, жаловали есмы ихъ своею нашею милостію и дали и потвѣрдили есмы имъ ихъ правѣю и тннн село на имъ Котечарин, що шны кѣпили въ Гракы, дочка Русова, за п[о] злат татарскихъ. И такожъ стала Настя, дочка Бекова, жена Дѣлина, и дала она по своей доброй воли одно мѣсто [о]т [полѣны на] имѣ "ла Фынтынице", и тиж дала Жържъ Котець въ своего стѣр (Sic! – старого зрика въ села) [К]отечары и пасика, чтобы своею была емъ Жържъ Котець. Тое въсе вишеписаное да ест имъ въ насъ зрик, равно (Sic! – равно зрик) и дѣтемъ ихъ равно и знѣчатомъ ихъ и прѣзнѣчатомъ ихъ и прѣщѣратомъ ихъ и въсемъ родъ ихъ, кто имъ наближны едет, непорѣшено николи ни с[ъ] [че]мъ на вѣкы. А хотаръ томъ селъ да ест въ снхъ сторонъ по старомъ его хотарю, кѣды изъ вѣка шживали. А на то ест вѣра господства ми вишеписанаго ми Стефана воеводы, и вѣра възлюбленаго ми сына господства ми Алеѣандра, и вѣра бояръ нашихъ: в. п. Станчѣла и сына его пана Мырзы, в. п. Бланкѣла и сына его пана Дѣмы старости хотински, в. п. Бодн дворника, в. п. Зениары в. п. Лѣка и пана Бѣлка, прѣкалабы бѣлоградски, в. п. Няга и пана Ивашка прѣкалабы келѣиски, в. п. Арѣре прѣкалаба немецкого, в. п. Бѣхти, в. п. Фѣти новгородского, в. п. Ганѣра прѣкалаба шурейского, в. п. Шефѣла Черната, в. п. Чокырли, в. п. Гѣцка Хѣдича, в. п. Ивашка Хри[н]ковича, в. п. Бранчана спатаря, в. п. Югы [ки]стиарника, в. п. Югы постѣльника, в. п. Дажбога чашника, в. п. Томы столника, в. п. Или Хѣрд комиса, и вѣра въсамъ бояръ нашихъ молдавскихъ, [и в]еликихъ и малыхъ. А по нашемъ животѣ, кого богъ и[з]берѣт бити господаръ нашей земли, въ дѣтемъ нашихъ [или] въ нашего племени, едет кто едет, тотъ чтобы имъ [не порѣшилъ нашего дѣла]нѣа, але чтобы имъ ствѣрѣд[ил] и зкрѣпил, понеж(е) есмы имъ дали и зкрѣпили за ихъ

ПРАВЪЮ [И] ВЪРНОЮ СЛЪЖЕШ. А НА БОЛШЕН ПОТВЕРЪЖДЕНИ ТОМЪ ВЪСЕМЪ ВИШЕПИСАН[ОМЪ],
ВЕЛѢЛИ ЕСМЫ НАШЕМОУ ВЪРНОМУ БОЛѢРИНЪ ПАНЪ ТОМЪ ЛЮГВДЕТЪ ПИСАТИ И НАШЪ ПЕЧАТ
ПРИВѢСИТИ К СЕМЪ НАШЕМОУ ЛИСТЪ. ПИС(А) СТЕЦКО ДИАКЪ С СЪЧЛВКЪ, В ЛѢТО *СЦОД., УХ. КД.

**1471. октôбер 24. Стефанъ vajда megerôsító oklevele Žuržъ Kotecъ és testvére
Kozma Kotecъ szolgálinak részére a Kotečarii falu birtoklására, amelyet 80
tatár aranyért vásároltk. Sučava, BD I, 163–165.**

Isten kegyelmébôl mi Стефанъ vajда, a moldvai föld ura, ezen oklevelünkkel tudatjuk mindenkivel, aki saját szemével látja, vagy más felolvasásából értesül róla, hogy elénk és minden moldvai bojárunk elé járult a mi igaz és hű szolgálaink Žuržъ Kotecъ és testvére Kozma Kotecъ, akik igaz és hű módon szolgáltak minket. Ezért mi látván, az ô irántunk való igaz és hűséges szolgálatukat, kivételes kegyünkbôl adtuk és megerôsítettük nekik a jogos atyai részüket, egy falut, név szerint Kotečarii, amelyet ôk Gręky, Rusovъ lányától vásárolták, 80 tatár aranyért. Ugyanakkor felállt Nastę, Bekovъ lánya, Dělínъ felesége és saját akaratából adta Žuržъ Kotecъ úrnak egy helyet a mezôn név szerint „la Fyntynice”, és Kotečary (falut) és mészézetet. Az mind a fent leírtak legyen nekik tölünk-uraktól azonos mértékben, nekik és az ô gyermekeinek, és az ô unokáinak, és az ô dédunokáinak, és egész nemzetségének, a legközelebbi jog szerinti örököseinek, sértetlen legyen mindörökké. A határa annak a fent említett falunak minden oldalról legyen a régi határ szerint, ahogyan ôsidôk óta használták. Erre tanúbizonyság a fent említett Стефанъ vajда és hôn szeretett fia Aleksandrъ és a mi bojárjaink hite: Stančulъ úr és fia Myrza úr hite, Vlaikul úr és Duma elôljáró urak hite Chotin (városából), Bodi udvarnok úr hite, Zbięę úr hite, Luka és Влъка urak hite Bëlogradъ (városából), Nęгы és Ivaško kelii várnagy urak hite, Albъ várnagy úr Nemecъ (városából), Buchtě úr és Fete úr hite Novogradъ (városából), Hanhur várnagy úr Orchei (városából), Ščefulъ Černatъ úr hite, Čokyrlii úr hite, Jacko Chudičъ úr hite, Ivasko Chrinkovičъ úr hite, Ivaško Hrinkovičъ úr, Bodě fegyverhordozó úr, Juha kincstárnok úr, Juha kamarás, Dažbogъ pohárnok úr hite, Toma asztalnok úr hite, Ili Churu lovász úr hite és minden nagy és kis moldvai bojár hite. Halálunk után bárkit is rendel az Isten a moldvai föld urává, gyermekeink közül vagy nemzetségünkbôl valót az meg ne sértse adományunkat, hanem megszilárdítsa és megerôsítse nekik, mert a hű és igaz szolgálatáért adtuk és megerôsítettük nekik. A fentebb írottak alátámasztására megparancsoltunk a mi hű Toma kancellárnak, hogy ezt leírja és fűzze hozzá pecsétünket ezen oklevelünkhöz. Írta Stecko diák, Sučava (városában), 1471. évben oktôber 24-én.

**1479. 29 квітня. Підтвердна гармота воєводи Стефана слугам Тоадеру,
Іону, Пую, Захарію, і їх сестрі Тодорі на володіння селищем Дранкалеші.
Сучава. BD I, 223–224.**

† Милостію божією мы Стефан воєвод, господаръ земли молдавскон, знаменито чиним
ис симъ листом нашимъ въскъм кто нем оузритъ или его чтѣчи слышит, [коли] того
комуу аще потребизна бѣдет, вже пріндоша прад нами и прад нашими сцими
молдавскими боары, великими и малими, Андшка, дочка Костѣ Сърѣчинова, и съ
сыномъ своим, слдгоу нашемоу Матюу апрод наш (Sic! – нам), по их доброн коли, никим

непонѣдени ани присиловани, и продали свое право ѡтнинѣ ѡт своего праваго и питомаго ѡрика, едно селище на Телѣжиновѣ потоцѣ, на имѣ Дрънкълѣщїи, слѣгам нашим Тоадероу и братїам его Іоанѣ и Пѣю и Захарїю и сестри их [Тодорѣ], ѣ цинѣ за ѣ злат татарскїи. И оуставши наши слѣги Тоадер і Иоан и Пѣю и Захарїа и сестра их Тодора и заплатили вси готовими пиназми ѣ рѣки Андшци, дочка Сърѣчинова, и оу рѣки сынѣ еи Матею, перед нами и перед оусими нашими молдавскими болярї (Sic! – болярїи). Ино мы видѣвши меж[е ни]ми доброе их воли и токмеж и полнѣю заплатѣ, а ми такождере и ѡт нас[дали] и потвердили слѣгам нашим Тоадерѣ и братїам его Іоанѣ и Пѣю и Захарїю и сестри их Тодора тое прѣдреченное селище (Sic! – селищи) на Телѣжиновѣ потоцѣ, [на имѣ] Дрънкълѣщїи, да ест имѣ ѡт нас оурик и съ вѣсем доходом, им и дѣтем их, равно и и оуноучатом их и прѣднѣчатом ихъ [и прѣщѣрѣ] томѣ их и вѣсемѣ родѣ их, кто сѣ им избереть наиблизнїи, непорѣшено николиже на вѣки. А хотар тои селищи на Телѣжино[вѣ потоцѣ, на имѣ] Дрънкълѣщїи да ест ѡт вѣснх сторон по старомѣ хотарю, кѣда из вѣка ѡжикали. А на то ест [велика] мартѣрїа сам господства ми више[писаннаго] ми Стефана воевода, и [вѣра] дѣтем господства ми Алеѣандра и Петра и Богда[на], и болярї [наши]: пан Станчул (Sic! – Данчул), пан Вланкѣл, пан Зѣтарѣ, [пан Хр]ана дворник, пан Дѣма и пан Хрѣ[манѣ] белоградскїи, пан Шандрѣ сѣчавскїи, пан Дажбог немецкїи, пан Гангѣрь (Sic! – Гангѣра) [ѡрхен]скїи, пан Драгош новоградскїи, пан Нѣг, пан Ивашко, пан Іацко Хѣдич, пан Костѣ спѣтарѣ, пан Юга вистїарника, пан Герман постелника, пан Іоан чашника, пан [Пѣ]трѣ столника, пан Гроза комиса, и инши вси наши молдавскїи болярї, великїи и малїи. [А н]а болшее (Sic! – большѣе) крѣпост и потврѣженїе томѣ вѣсемѣ вишеписаномѣ, велѣли есми нашеѣмѣ вѣрномѣ панѣ Тѣѣтѣлѣ логофѣтѣ писати и нашѣ печат и печат[ти боляр наших] привѣсити к семѣ листѣ нашеѣмѣ. Пис(а) Борча ѣ сѣчавѣ, в лѣтѣ ѡсцпз (Sic! – ѡсцпз), мѣсѣца ап. кѣ.

1479. május 29. Stefanъ vajda megerősító oklevele szolgálinak Toader és testvéreinek Ion, Puę és Zacharia és Todora lánytestvérüknek Drънкълѣщїи falu birtoklására. Sučava. BD I, 223–224.

Isten kegyelméből, mi, Stefanъ vajda a moldvai föld ura, ezen oklevelünkkel tudatjuk mindenkivel, aki saját szemével olvassa, vagy más felolvasásából értesül róla, vagy akinek bármikor szüksége lehet rá, élénk és minden moldvai bojárunk elé járult Anuška, Kostę Sърѣчин лánуа, saját fiával a mi szolgálunkkal Matei apróddal és saját akaratukból, senki által nem kényszerítve, eladták atyai örökségüket, a Telѣžinova patakon egy falut, név szerint

Дрънкълъщци, eladták a mi szolgánknak Toader és testvéreinek Ion, Puę és Zacharia és Todora lánytestvérüknek, árban 200 tatár aranyért. Felállván a mi szolgálaink Toader és testvérei Ion, Puę és Zacharia és lánytestvérük Todora kifizették készpénzben a fent leírt összeget Anuşka, Kostę Sъргчин lányának, és fiának a mi Matei szolgánknak, előttünk és minden moldvai bojárunk előtt. Ezért mi látván közöttük a jó akaratot és a teljes fizetséget, mi szintén adtuk és megerősítettük a mi Toader szolgánknak és testvéreinek Ion, Puę és Zacharia és Todora lánytestvérüknek azt a fent említett falut a Telęžinova patakon, név szerint Дрънкълъщци, legyen nekik tőlünk-uraktól minden jövedelmével együtt, egyenrangúan nekik és az ő gyermekeinek, és az ő unokáinak, és az ő dédunokáinak, és ükunokáinak és az egész nemzetségének, és a legközelebbi jog szerinti örököseinek, sértetlen legyen mindörökké. A határa annak a fent említett falunak a Telęžinova patakon, név szerint Дрънкълъщци, legyen minden oldalról a régi határ szerint, ahogyan ősidők óta használtak. Erre nagy tanúbizonyság a fent említett Stefanъ vajda és gyermekeinek Oleksandrъ, Petrъ és Bogdanъ fiainak hite, a mi bojárjaink hite: Stančulъ úr, Vlaikul úr, Zbięre úr, Chrana udvarnok úr, Duma és Chrъmanъ urak Bęlogradъ (városából), Šandъ úr Sučava (városából), Dažbogъ úr Nemecъ (városából), Hanhur úr Orchei (városából), Dragošъ úr Novogradъ (városából), Nęgъ úr, Ivaško úr, Jacko Chudičъ úr, Kosta fegyverhordozó úr, Juha kincstárnok úr, Germanъ kamarás úr, Ion pohárnok úr, Petrъ asztalnok úr, Groę lovász úr, és minden nagy és kis moldvai bojárunk hite. A fentebb írottak alátámasztására megparancsoltunk a mi hű Tęutul kancellárnak, hogy ezt leírja és fűzze hozzá pecsétünket és a bojárjaink pecsétjeit is, ezen oklevelünkhöz. Írta Borča, Sučava (városában) 1479. május 29.

1481 р. Посольство молдавського воєводи Стефана до польського короля Казимира. б.м.н. – ВД II, 364–365.

Посолство волоського воєводи.

На пам'ять посломъ говоритъ.

Отъ господина стефана воєводи на перко поклонъ. дрѣгое, отъколе далъ милыи богъ с рѣки стефанъ воєводе отъчинъ его, землю молдавѣскѣю, а шнъ слѣжилъ и слѣжить господаръ своемъ, великомъ королю, съ правѣдою, и хочеть емъ слѣжить яко господаревн своемъ. И паки дати с знаменье про поганѣство про Тѣрцы, какъ се скрепляютъ на хрестиянѣство. И пѣта просить шдъ Стефана воєводи на землю королевѣскѣю. Якожъ проволъ есми переже сего королю его милости, у король бы его милость ш томъ разѣсмотрелъ у намъ допомагалъ тыми разы, пенязми ль, людми ль, или именнемъ; чомъ коли есми могъ до живота, и я есми давалъ, а теперъ есми недѣжъ ничего давати безъ кашое милости.

Милостивый королю! прошъ твою милость за княжѣнъ Стефаны воєводи; ш томъ бы король его милость росмотривши, штобы пропѣстилъ мон послы черезъ свою землю до князя московѣского. Милостивый королю! Прошъ велми твою милость, милостивый королю, дасть ли милостивый богъ то такъ бѣдетъ, а если то штъ твоое милости

БѢДЕТЬ, ИМѢ ВИДЕТИ АЖЕ МА МИЛѢШЬ СЛѢГѢ СВОЕГО, КОЛИ ПРОПѢСТИШЬ МОИ ПОСЛАИ ЧЕРЕЗЬ СВОЮ ЗЕМЛЮ И ВЕЛИКОГО КНЯЗѢСТВА ЛИТОВѢСКОГО.

Милостивый королю! Што еси прислалъ матыаса епископа ш щькодѣ Каменецкѣю да насъ, а мы есмо добре зрозѣмели тымъ речамъ, а тежъ, милостивый королю, имаемъ вельми великѣю щкотѣ штъ Каменъчанъ. Милостивый королю! Упомя такъ себе: коли пришолъ цесаръ тѣрскый на насъ и на нашъ землѣю, а наши бѣогни люди штъ Сачавы у шни побегли до Каменъца, а ѣ нашихъ людей бѣогнихъ штъ Сачавы паробѣцы Кафинъскые, и тые вси шкиваны; а шни стали и бѣрѣмистръ и съ старшими ѣжали тые паробѣцы, а цесаръ тѣрецькый прислалъ до нас и просилъ тыхъ паробѣковъ Кафинъскихъ. И мы дали колько въ насъ было всиухъ; а колько ихъ не было, што ихъ каменъчане ѣжали, и мы давали за тѣю к паробѣковъ за пѣть по дебаты тислѣчь, а за иного по пѣти аспаратъ за шдного паробѣка. Милостивый королю! Прошѣ твое милости, ѣчини ми право съ каменъчаны ш мои щкоды, а я такъжо ѣчиню какъ ми ѣзвелишъ.

Тое посольство прислано къ вильни, инѣдиктъ дѣ.

**1481. Stefanъ fejedelem úrtól érkezett küldöttség Kazimir lengyel királyhoz.
Keltetés helye nincs megjelölve – BD II, 364–365.**

Volochiai fejedelem követsége

Követ emlékezetére mondom

Stefanъ fejedelem úrtól először hódolatom. Másodszor, amióta a jó Isten, Stefanъ fejedelem kezébe adta az apai örökségét, a moldvai földet, és ő igaz hittel szolgált és szolgál saját urának, a nagy királynak, és szeretne továbbra is neki szolgálni. Ezután tudunkra adta a pogány törökök erősödését a keresztény földeken. Stefanъ fejedelemtől kérjük, a királyi földet. Nyilváníts felénk a királyi kegyelmedet, és a király ezt a kegyelmet gyakorta és segítene nekünk vagy pénzzel, vagy emberrel, vagy vagyonával; amikor és mivel tudott, azt adta, de most nem tud semmit adni az ön kegyelméből.

Kegyelmes királyunk! Kegyelmedet kérem, Stefanъ fejedelem abban, hogy a királyi kegyelemből, engedje át a követeimet a saját földjén, a moszkvai fejedelemhez.

Kegyelmes királyunk! Kérem kegyelmedet, kegyelmes királyom, megadja-e a kegyelmes Isten és az úgy is lesz, és ha a te kegyelmedből lesz, Ő látván, hogy kegyelemben részesítéd szolgálodat, amikor átengeded a követeimet a nagy litván fejedelemhez.

Kegyelmes királyom! Küldted hozzánk Matyas püspököt a Ščodu Kamenyuckъ (városából), és mi megértettünk azokat a dolgokat, kegyelmes királyom, hogy nagy veszteség érte a kamencsatiakat. Kegyelmes királyunk! Emlékezz, amikor jött a török szultán a mi földünkre, és a mi szegény embereink Sučava (városából) Kameneckъ (városba) menekültek, és a mi szegény embereinknek Sučavából kaffai udvari szolgálk voltak, és azok mind; és ők lettek a városi vezetők és a vezetőkkel fogták azokat a szolgálkat, a szultán pedig küldte hozzájuk és kikérte a kaffai szolgálkat.

Mi az összeszt óda adtuk, amelyeket pedig a kamencsaniak elvitték, húsz szolga után fizettünk öttől kilenc ezret, és egyért öt ezüst apró pénzt, egy szolgáláért. Kegyelmes

királyunk! Kérem kegyelmedet, tegyél rendet a kamenčaniakkal az én sérelmemre, és én is úgy járok, ahogyan nekem előírod.

Ez a küldöttség érkezett Vilnusz (városból), 1481-ben.

1481 р., 23 серпня. Підтвердна грамота воеводи Стефана про надання селу Радовцям привілеїв митрополії. Сучава. – ВД I, 256–257.

† Милостію божією мы Стефан воевода, господаръ земли молдавской, знаменито чинимъ ис сѣмъ листом нашимъ вѣсѣмъ кто на немъ ѡзритъ или чтѣши ѡслышитъ, колиже того кому аще потребизна бѣдетъ, ѡже благоприволи господство ми нашимъ благымъ прозволеніемъ и чистымъ и свѣтлымъ срдцемъ, и ѡт вѣсѣмъ нашею добраю волею и ѡт бога помощію, како да ѡтвердимъ свѣтлю цркви нашѣ митрополию ѡт Радовцевъ, идеже ест храмъ свѣтаго архирарха и чудотворца Николы, и идеже ест епископъ молебникъ квр Іваникіе, и ѡчинили есми вѣ задѣшіе свѣтопочившихъ предковъ и родителей нашихъ, и за здравіе и спасеніе наше, и за здравіе и спасеніе дѣтей нашихъ, на то іако да не имаетъ ни единъ нашъ бояринъ, ани старости, ани шолтѣзи и прѣгари Сѡчавскыи, ани шолтѣзи и прѣгари ѡу Серетского трѣга, ани дворници ѡт тихъ двохъ трѣгохъ, ани глобници ѡт волости Сѡчавской, да не имеютъ дило до тихъ наши люди ѡт Радовци, ѡт село нашею митрополию, ни сѣдити ихъ, ани глобѣ ис нихъ брати, ни за великое дило ани за малое дило, ни за дѣшегѣство, ни за волоченіе дикѣ, що сѣ бѣдетъ ѡчинити ѡ того села ѡ Радовцевъ. Толоко за складѣ торговскою и за татѣ, що сѣ застанетъ лицемъ ѡ трѣгѣ, аби сѣдили дворници торговской тоти люди ѡт Радовци. А за иное аби не имали дило сѣдити ихъ, ани аби сѣбили ихъ молебникъ квр Іваникіе или кого богъ избере да бѣдетъ епископъ ѡ нашѣ митрополию ѡт Радовцевъ, ни дворникъ ихъ, а ни никто. И такожде ре, बारे колико села сѣт ѡ Коцмане, що прислѣхаютъ ѡт нашего митрополию ѡт Радовцевъ, а до тихъ люди що сѣт ѡ тѣхъ села аби не имали дило ни единъ нашъ бояринъ, ани старости ѡт Цѣцина, ани глобници, ани перерѣбци, ни сѣдити ихъ, ани глобѣ ѡзати ѡт нихъ, ни за великое дило [а]ни за малое дило, ни за дѣшегѣство, ни за волоченіе дикѣ, що сѣ тамъ ѡ Коцмане бѣдетъ ѡчинити; ани щоби ихъ сѣдили наши епископи, или дворници ихъ, іако више пишемъ. И тижъ наши слѣги перерѣбци аби не го[ни]ли тоти люди ѡт Коцмани ни на городъ, ни на млины, ни на наши дворове, съ иними землѣне. И тижъ за припасни що сѣ знаидѣтъ ѡу Радовцевъ и ѡ Коцмане, ѡ тихъ селахъ що прислѣхаютъ ѡт митрополию, а до тихъ припасни никто аби не ималъ ни жадное дило, ани аби ималъ дило епископа нашего ѡт Радовцевъ, или дворници ихъ. Тое вѣсе вишеписанное да естъ ѡт насъ ѡрикъ нашею

митрополию от Радовцев, непоршених николиже на вѣкы. А на то ест вѣра нашего
 господства вишеписанного мѣ Стефана воевода, и вѣра прѣвѣзлюбленнѣх дѣтей наших
 Алексея и Петра, и вѣра вѣсѣх бояръ наших, великих и малих. А на болшее
 подтвержденіе томѣ вѣсемѣ вишеписаномѣ, велѣли есми нашемѣ вѣрномѣ панѣ
 Тѣтѣловки логофетѣ писати и нашѣ печатѣ завѣсити к семѣ листѣ нашемѣ. Пис(а)
 Іѡн, брат Лѣчин, 8 сѣчавѣ, в лѣто „ѡцпд., мѣсѣца агт. ѡг ден.

1481. augusztus 23. Stefanъ moldvai vajda megerősítő oklevele Radivci városnak metropolita privilégiumokat. Sučava. – BD I, 256–257.

Isten kegyelméből, mi Stefanъ vajda, a moldvai föld ura ezen oklevelünkkel tudatjuk mindenkivel, aki saját szemével olvassa, vagy más felolvasásából értesül róla, kinek szüksége lesz rá, a mi fejedelmünk a mi kegyes és tiszta és világos szívvel, minden jó akarattal és Isteni segítséggel, hogy megerősítjük a mi szent metropolitai templomunkat Radivci (faluban), ahol szent archierarcha és csodatevő Nikola temploma található, ahol szent atya Ionikii papunk szolgál, és ezt tettünk a szüleink lelki üdvért, és a mi és gyermekeink egészségért és megmentésükért, hogy erre egyetlen bojárunk, se vezető, se soltész, se sučavai polgár, se soltész és polgár Seretskyi трѣгъ (városából), sem a két város udvarnokai, sem a bírósági bírság beszedőinek a sučavai részben nincs joguk ahhoz, hogy a mi embereiket Radivci (városban), a mi metropolitai falunkból, nem bírászkodhatnak felettük, sem bírósági bírságot nem szedhetnek, sem nagy sem kis ügyekért, sem emberölésért, sem erőszakért, ami megtörténhet abban a Radivci (városban) és a hozzá tartozó falvakban. Csak a kereskedelmi raktárakért és a lopásokért, amit tetten érnek abban a városban, azokat a tetteket bírászkodhatnak a városi udvarnokok. Más ügyekért ne ítékezzenek, vagy ítékezzenek felettük az atya Ionikii papunk, aki Isten kiválasztott, legyen püspökünk a mi metropolitánkban Radivci (városban), sem udvarnok, sem más. Úgyszintén bármennyi falu is van Косманъ (falu név Bukovina területén), amelyek a mi Radivci (városban) lévő metropolitához tartoznak, azokat az embereket, amelyek abban a faluban laknak, ne kezdeményezzenek egy ügyet sem, se bojár, se Сѣчинъ (város) vezetői, se a bírósági bírságot beszedők, se *pererobci*, se nem ítékezhetnek felettük, sem bírságot nem szedhetnek, sem nagy sem kis ügyekért, sem emberölésért, sem erőszakért, ami megtörténhet abban a Косманъ (falu név Bukovina területén); de a püspökeink, vagy az ő udvarnokaik, bírászkodhatnak felettük, ahogyan azt fent leírtuk. Azok a mi szolgálaink, *pererobci*, ne üldözzék azokat az emberét Косманьból sem más városból, malomból, sem udvarból, sem más földekből. És azokért az elhagyott állatokért, amelyeket a Radivci és Косманьban, és azok tartozó falvaikban, amelyek a metropolitánkhoz tartoznak, senkinek nincs felettük joga, csak a Radivci püspökének és udvarnokainak. Az mind örökbe, a mi metropolijánknak Radivci városában, sértetlen legyen mindörökké. Erre tanúbizonyság a fent említett Stefanъ vajda és hön szerette fiai Aleksandrъ és Petrъ, és minden kis és nagy moldvai bojárjaink hite. A fentebb írottak alátámasztására parancsoltunk meg a mi hűséges Тѣтѣл кancellárnak, hogy ezt leírja és fűzze hozzá pecsétünket ezen oklevelünkhöz. Írta Ion, Lučин testvére, Sučava 1481. évben augusztus 23-án.

1487. р. Підтвердна грамота воєводи Стефана панові Лупі на володіння місцевістю вище устья Серета, половиною села Хусіяни і криницею Градешей та селом Вултуреші. Сучава. – ВД I 516–517.

† Милостію божією мы Стефан воєвода, господаръ земли молдавской, знаменито чиним ис сам листом нашим въсам кто нан оузрит или его чтючи слышит, вже прїдоша прад нами и прад наши[ми] молдавскими богаре слдга наш Станчда Хусив, по своєю доброю волю, никим непонджен ани присилован, и продал свою правдую питомою штинис вт [своего п]раваго и питамаго зрика, едино мѣсто вт село повише стіе сърати на имѣ где сѣ зокет оуамні, и половина вт Хусіан, пониже стіе сърати, и сѣ съратою, и крѣниця Градищеен, слдсѣ нашемъ панъ Лспе, братъ Трифанов(с), за п̄ злат татарских. и такожде ре [прі]де [прад нами] Соръ, дочка Лацка вт Монсіа, тиж по своєю доброю волю, никим непонджена ани присилована, и продала свою правою штинис вт [своего] праваго и питамаго зрика, едино село на Монсіа, на имѣ Влатсрещіи, тиж слдсѣ нашемъ панъ Лспе за р̄ злат тата[рских]. и ставше слдга наш пан Лспе и заплатил все исполна тоти вишеписанни понѣ[зи] п̄ злат татарских слдсѣ нашомъ Стан[чда]с Хусив, а тоти р̄ злат с рски Соръ, дочка Лацка вт Монсіа, перед нами и перед нашими молдавскими богаре. Ино ми видѣвше нх доброю [волю и] токмеж и полніи злат, а ми також и вт нас есми дали и потвърдили тиж прадречених сел, да сѣт слдсѣ нашемъ панъ Лспі вт нас [зрик и сѣ въсѣм доходом, емъ и дѣтем его] и шнчатом его и прѣшсратом его и въсемъ родъ его, кто сѣ емъ изберет наближніи, непоршено неколиже на [вѣки. А хотар тим вишеписанним] селам да ест вт [свих сторо]н по старомъ хотаръ, кѣда из вѣка шжикали. А на то ест вѣра господства ми вишеписаннаго ми Стефана [воєводи, и вѣра прѣвѣзлюблених сынов господства ми] Алеѣандра и Богдана-Влада, и вѣра боар наших молдавских: в. п. Збіари, в. п. Наг, в. п. Дс[ми], в. п. Гангсра, в. п. Драгоше дворника, в. п. Хрѣмана, в. п. Хсдича, в. п. Дажбога, в. п. Шефсда паркалаба [вт Хотина, в. п. Мико]тъ и Рецеш(а) паркалабоке немецких, в. п. Чортороскїи, в. п. Грози Микотич, в. п. [Іон Секаръ], в. п. [Клѣнѣва спѣтарѣ, в. п. Бол]дора вистїарника, в. п. Андренка чашника, в. п. Мѣтеж столника, в. п. Еремїа постелника, в. п. [Ш]а[н]дра [комиса, и вѣра] свих боар наших молдавских, великих и малых. А по нашем животѣ, кто бѣдет господаръ нашеи земли, вт дѣтеи наших или вт нашего родъ, или пак кого богъ изберет господарем бити нашеи земли молдавской, тот щоби не поршил нашего даанїа, али щоби емъ скрапил, зансж(е) есми емъ дали, за що он соби кѣпил за кѣпил за свои пинѣзи. А на болшее крѣпост

ТОМЪ ВЪСЕМЪ ВЪШЕПИСАННОМЪ, ВЕЛѢЛИ ЕСМЪ НАШЕМО ВЪКРОМО ПАНЪ ТЪШТАШ ЛОГОФЕТЪ
ПИСАТИ И НАШЪ ПЕЧАТЪ ПРИВѢСИТИ КЪ СЕМЪ ЛИСТЪ НАШЕМО. ПИСАЛЪ КОСТЕ ВЪ СЪЧАВѢ, ВЪ ЛѢТѢ
*СЦЕ, МѢСЯЦА ОУ. КІ.

1487. Stefanъ moldvai vajda megerősítő oklevele Lupa úr a Sърata (folyó) torkolatánál részére fentebb lévő helyre, Chusiani falu felére, Gradišчеi forrásra és Vulturešчii falu birtoklására. Sučava. – BD I 516–517.

Isten kegyelméből mi Stefanъ vajda, a moldvai föld ura ezen oklevelünkkel tudatjuk mindenkivel, aki saját szemével látja, vagy felolvasásából értesül róla, élénk járult és a moldvai bojárjaink elé a mi szolgánk Stančulъ Chusiv saját akaratukból, senki által nem kényszerítve, és eladta atyai örökségüket, amit saját urától kapott, egy helyet fentebb Sърata (folyó) torkolatánál, ahol Ulmii (helységnev) található, és fél Chusiani falut, lentebb a Sърata (folyó) torkolatánál, és Gradišчеi forrást, a mi szolgánknak Lupa úrnak, Tifanov testvére 80 tatár aranyért. Elénk járult és minden moldvai bojárunk elé Sorъ, Lacko leánya Musie (faluból), senki által nem kényszerítve és eladta atyai örökségüket, amit saját urától kapott, egy falut a Musie (forrásánál), név szerint Vulturešчii, ugyan csak a mi szolgánknak, Lupa úrnak 110 tatár aranyért. Felállván a mi szolgánk Lupa úr kifizette a fent leírt összeget 80 tatár aranyat a mi Stančulъ Chusiv szolgánknak, a 110 aranyat Sorъ, Lacko leánya Musie (faluból) előttünk és a mi bojárjaink előtt. Mi látván a közöttük jó akaratot és teljes fizetséget, és adtuk és megerősítettük nekik azokat a fent említett falvakat, legyenek a mi szolgánknak, Lupa úrnak, az mind adassék nekik, tőlünk-uraktól minden jövedelmével együtt, az ő gyermekeinek, és az ő unokáinak, és az ő dédunokáinak, és egész nemzetségüknek, legközelebbi jog szerinti örökösének. A határa annak a falunak legyen a régi határ szerint, minden oldalról, ahogyan ősidők óta használtak. Erre tanúbizonyság a fent említett Stefanъ vajda és hőn szeretett fiai Oleksandrъ és Bohdanъ-Vladъ a mi bojárjaink hite: Zbięreъ úr hite, Nęha úr hite, Duma úr hite, Hanhurъ úr hite, Dragošъ udvarnok úr hite, Chгъmanъ úr hite, Chudičъ úr hite, Dažboh úr hite, Ščefulъ várnagy Chotin (városából), Mikotъ és Ręceš várnagyok Nęmc (városából), Čortoroski úr hite, Hroę Mikotič úr hite, Ion Sekarъ úr hite, Klъnъoa fegyverhordozó úr hite, Boldorъ kamarás úr hite, Andreika pohárnok úr hite, Mъtii asztalnok úr hite, Andreika pohárnok, Šandъ lovász úr hite és minden nagy és kis moldvai bojár hite. Halálunk után bárkit is rendel az Isten a moldvai földünk urává, gyermekeink vagy nemzetségünkől valót, bárkit rendel az Isten földünk urává, az meg ne sértse adományunkat, hanem megszilárdítsa és megerősítse nekik, és amit saját pénzért vásárolt. A fentebb írottak alátámasztására parancsoltunk meg a mi hű župan Tъutul kancellárnak, hogy ezt leírja és fűzze hozzá pecsétünket ezen oklevelünkhöz. Írta Koste íródeák, Sučavában 1487. évben.

1487. р. 7 жовтня. Підтвердна грамота воєводи Стефана Томі Пригорчі на володіння половиною села Крижані на р. Сереті. Сучава. – BD I, 304–305.

† Милостію божією ми Стефанъ воєвода, господаръ землі молдавської, знаменито чиним и сам листомъ нашимъ вѣсамъ кто на немъ зрѣитъ или чтоучи слышитъ, вже прїиде правдъ нами и правдъ сими нашими молдавскими боіаре слѣга нашъ Wана Mșrș, по своен добронъ боли, никимъ непонѣженъ ани присилованъ, та предадъ свою правдѣю и питомнѣю штиннѣ шт

[своего пракаго] и питомаго зрика, еднѣ половина село на имѣ Кръжанѣи на [Съ]рати, част ѿт Васлаѣ, та продал тоє прѣдреченое половина село слѣзѣкъ нашемѣ [То]ма Пригорча за ѿ злат татарскихъ. И ставше слѣга наш [То]ма Пригорча запла[тил] все исполна тоти вышеписаннѣи пинѣзи ѿ злат татарскихъ ѣ рѣки слѣзѣкъ нашемѣ Уана Мѣргѣ, и пред нами и пред нашими [богаре. Ино мы] видѣвше их добрѣю колю и полнѣю запла[тѣ], а ми такожде[ре] и ѿт нас есмѣ дали и потвѣрдили тоє прѣдреченое половина село на имѣ Кръжѣнѣи на Сърати, част ѿт Васлаѣ, да ест слѣзѣкъ нашемѣ Тома Пригорча ѿт нас зрик и съ въ[сем] доходѣм, емѣ и дѣтем е[го и зн]счатом его и прѣзвѣсчатом его и прѣщрѣктѣм его и въсемѣ [ро]дѣ его, кто сѣ емѣ избере[т] наближнѣи, непорѣшено николиже на вѣкы. а хотар тои половина село да ест по старомѣ хотарѣ, кѣда [из вѣ]ки ѿживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана боеводѣ, и вѣра прѣвѣзлюбленихъ сынѣм господства ми Алеѣандра и Богдана-Влада, и вѣра богар нашихъ: в. п. Збѣари, в. п. Нѣга, в. п. Дѣми, в. п. Гагѣра, в. п. Драгоше Бѣла дворника, в. п. Хрѣмана, в. п. Гацка Хрѣдича, в. п. Дажбога, в. п. Шефѣла прѣкалаба ѿт Хотина, в. п. Микотѣ и в. п. Рацеш(а) прѣкалаба ѿт Нѣмца, в. п. Чорторовскѣи, в. п. Грозѣ прѣкалаба ѿт Урѣе, в. п. Иван Сикарѣ прѣлакаб ѿт Новоград, в. п. Калѣнѣва спѣтарѣ, в. п. Болдора вистѣрника, в. п. Анд[реика] чашика, в. п. Мѣтен столника, в. п. Еремѣа постелника, в. п. Шандра комиса, и вѣра зснхъ богар нашихъ молдавскихъ, великихъ и малыхъ. А по нашемъ животѣ, кто [бѣдет] господарѣ] нашеи земли молдавской, ѿт дѣтен нашихъ или ѿт нашего [родѣ, или] бѣд кого богѣ избере[т] господаремъ бнти нашеи земли молдавской, тот лби емѣ не порѣшил нашего даанѣа и потвѣрженѣа, [али б]и емѣ ствѣрди и зкрѣпи, занѣже есмѣ емѣ дали и потвѣрдили за его правѣю слѣжеѣ и за що ѿн соби кѣпил на свои правѣи [и чис]тѣи пинѣзи. А на болшѣю крѣпост и потвѣрженѣе томѣ въсемѣ вышеписанномѣ, велѣли есмо нашемѣ вѣрномѣ панѣ Тѣстѣлѣ логофетѣ писати и нашѣ печат[и] привѣсити к семѣ листѣ нашемѣ. пис(а) Тоадер въ Сѣч(а)вѣ, в лѣто *зцѣе, мѣсѣца ок. з.

1487. október 7. Stefanъ moldvai vajda megerősítő oklevele Toma Prigorča részére egy fél falu birtoklására, név szerint Krъžanii a Sърata folyónál. Sučava. – BD I, 304–305.

Isten kegyelméből, mi Stefanъ vajda, a moldvai föld ura ezen oklevelünkkel tudatjuk mindenkivel, aki saját szemével látja, vagy felolvasásából értesül róla, élénk járult és a moldvai bojárijaink elé a mi szolgánk Oana Murgъ saját akaratából, senki által nem kényszerítve, és eladta atyai jogos örökségét, amit saját jogos urától kapott, egy fél falut

név szerint Кръžanii a a Sърata (folyónál) egy részt a Vasliu (városban), és eladta a fent leírt fél falut a mi szolgánknak Toma Prigorča 30 tatár aranyért. Felállván a mi szolgánk Toma Prigorča a teljes fent leírt összeget kifizette 30 tatár aranyat kézpénzben a mi Oana Murgъ szolgánknak, előttünk és a mi bojárjaink előtt. Mi látván a jó akaratot és teljes fizetséget, mi adtuk és megerősítettük neki azokat a fent említett fél falut, név Кръžanii a Sърata (folyónál) egy részt a Vasliu (városban), legyen a mi Toma Prigorča szolgánknak, tőlünk-uraktól minden jövedelmével együtt, az ő gyermekeinek, és az ő unokáinak, és az ő dédunokáinak, és egész nemzetségének, a legközelebbi jog szerinti örököseinek, sértetlen legyen mindörökké. A határa annak a fél falunak legyen a régi határ szerint, ahogyan ősidők óta használtak. Erre tanúbizonyság a fent említett Стефанъ vajda és hön szeretett fiai Олександръ és Боhdанъ-Владъ a mi bojárjaink hite: Zбиеръ úr hite, Нѣha úr hite, Duma úr hite, Hanhurъ úr hite, Драгошъ Boulъ udvarnok úr hite, Chrъманъ úr hite, Jacko Chudičъ úr hite, Dažboh úr hite, Ščefulъ várnagy Chotin (városából), Mikotъ és Rěceš várnagyok Němc (városából), Čortoroski úr hite, Hrozъ várnagy úr hite Orchei (városából), Ion Sekarъ várnagy úr hite, Клъпъoa fegyverhordozó úr hite, Boldorъ kamarás úr hite, Andreika pohárnok úr hite, Мъtii asztalnok úr hite, Šandъr lovász úr hite és minden kis és nagy moldvai bojár hite. Halálunk után bárkit is rendel az Isten a moldvai földünk urává, gyermekeink vagy nemzetségünkől valót, bárkit rendel az Isten földünk urává, az meg ne sértse adományunkat, hanem megszilárdítsa és megerősítse neki, mert hű és igaz szolgálatáért adtuk neki, és amit saját és tisztességesen keresett pénzért vásárolt. A fentebb írottak alátámasztására parancsoltunk meg a mi hű župan Тъutul kancellárnak, hogy ezt leírja és fűzze hozzá pecsétünket ezen oklevelünkhöz. Írta Toaderъ, Sučava (városban) 1487. évben október 7-én.

1487 р. 1 листопада. / А. Підтвердна грамота воєводи Стефана Бистрицькому монастиреві на володіння циганам Микулою з челяддю, Татулом з челяддю та ін., Сучава. BD I, 310–311.

† Милостію божією ми Стефан воєвода, господаръ земли молдавскон, знаменито чиним и сим листом нашим въсамъ кто на немъ зрѣит или чтѣчу слышит, вже благопронзволи господство ми нашимъ благымъ произволеніємъ и ч(и)стимъ и свѣтлимъ срѣдцемъ, и съ оуселъ нашемъ добромъ волею и шт бога помощіа, и зчинили есмо въ задшїе свѣтопочинкшїхъ предквѣ и родїтелеи нашихъ, и за наше здравїе и спасенїе, и за здравїе и спасенїе чадвмъ нашимъ, тако да стврѣдимъ и зкрѣпимъ нашъ монастир, идеже ест храмъ зспенїе прѣсвѣтѣи богородици иже на Бистрици, и где ест егъменъ молебникъ нашъ кврѣ попь Паїсіе, и дали есми и потврѣдили томъ свѣтомъ нашемъ монастирѣ цигане, що далъ дѣдъ нашъ Александръ воєвода томъ свѣтому монастирѣ, цигане на имѣ: Микѣла съ челѣдею, и Татѣла съ челѣдею, и Нарко съ челѣдею, и Іакимъ съ челѣдею, и Гогошатъ и братъ его Іакимъ съ челѣдею, и Команча съ челѣдею, и Босѣ съ челѣдею, и Дигица съ челѣдею, и Славъ съ челѣдею, и Сима съ челѣдею, и Синатъ съ челѣдею, и Попѣцѣ рѣцонъ и брати (sic! – брат) Алекса и Михѣла, зси съ челѣдми, и Ианъ съ челѣдею, и Иванко съ челѣдею, и пралѣца съ четири брата и съ челѣдми зси, и

Бад(ѣ) съ челѣдею, и сынъ Бадев Микѣла съ челѣдею, и Данѣка съ челѣдею, и Тота и сынъ его Цицѣл и съ челѣдми, и Меша съ челѣдею, и кан и братъ его Жѣрѣ съ челѣдми, и Тоадер съ челѣдею, и Данчюл съ челѣдею, и Пикѣл, и Тома съ челѣдми. Тое въсе въшеписанное да ест прѣдреченомѣ монастырѣмъ ѣрикъ съ въсамъ дохотомъ, и дѣти тѣхъ и ѣнѣчата ихъ и прѣѣнѣчата ихъ и все родъ ихъ, непорѣшено николиже на вѣкы. А на то ест вѣра нашего господства въшеписаннаго ми стеѣана воеводѣ, и вѣра прѣвѣзлюбленихъ сыновъ господства ми Алеѣандра и Богдана-Влада и вѣра бояръ нашихъ: в. п. Зѣларѣ, в. п. Наг, в. п. Дѣма, в. п. Ганѣра, в. п. Драгоше дворника, в. п. Хрѣмана, в. п. Іацка Хѣдича, в. п. Дажебога, в. п. Шеѣла паркалаба ѡт Хотина, в. п. Микотѣ и п. Рѣцеша паркалаби ѡт Нѣмца, в. п. Андренка Чорторовского, в. п. Грозѣ паркалаба ѡт Ворѣм, в. п. Іѡнъ Сѣкарѣ прѣкалакаб(а) ѡт Новоград(а), в. п. Влѣнѣмъ спѣтарѣ, в. п. Болдора вистѣрника, в. п. Андренка чашника, в. п. Мѣтенъ столника, в. п. Еремѣа постелника, в. п. Шандра комиса, и вѣра ѣсихъ бояръ нашихъ молдавскихъ, и великихъ и малыхъ. А по нашемъ животѣ, кто бѣдетъ господарь нашей земли, ѡт дѣтей нашихъ или ѡт нашего родѣ, или бѣдъ кого богъ избереѣтъ господаремъ бити нашей земли молдавской, а тотъ да не порѣшитъ нашего даанѣа, нѣ да ѣтверѣдитъ и ѣкрѣпитъ, понеже дали есмо съ въсамъ добрымъ ѣмысломъ. А кто би съѣ покѣсилъ тое порѣшити, таковыи да естъ проклѣтъ ѡтъ господа бога и ѡтъ прѣчистѣи[а его] матере и ѡтъ въсамъ свѣтлыхъ иже ѡтъ вѣка богѣ ѣгождѣшѣихъ, и да естъ подобенъ Юдѣ и проклѣтомѣ Арѣю, и ѣчастѣе да иматъ съ ѡнѣми, иже възѣпиша на владыкѣ хрѣста: крѣвь его на нихъ и на чадѣхъ ихъ. А на болѣе крѣпостъ и потверѣженѣе томѣ въсемѣ въшеписанномѣ, велѣли есмо нашемѣ вѣрномѣ панѣ Тѣѣѣлѣмъ логоѣетѣмъ писати и нашу печатъ приѣксити къ семѣ листѣмъ нашемѣ. Пис(а) Тоадерѣ къ Сѣч(а)вѣ, в. лѣто *ѣцѣ, мѣсѣца нояб. ѣ.

1487. november 1 / A. Stefanъ moldvai vajda megerősítő oklevele Bystrica monostornak cigányok Mikulъ családjával, Tatulъ családjával stb. birtoklására. Sučava. BD I, 310–311.

Isten kegyelméből, mi Stefanъ vajda, a moldvai föld ura ezen oklevelünkkel tudatjuk mindenkivel, aki saját szemével látja, vagy felolvasásából értesül róla, a mi kegyelmünkben és tiszta szívvel és a mi teljes jó akaratunkból és jó isten segítségével, hogy ezt tettünk a szüleink lelki üdvért, és a gyermekeink egészségért és megmentésükért, és a fent megerősítjük és a mi monostorunkra, ahol van Szent Szűzanya temploma a Bystrica (folyón), és hol szolgál igumenunk Pasi papunk, adtuk és megerősítettük neki, akiket Oleksandrъ nagyapánk adta annak a szent monostornak, cigányokat név szerint Mikulъ családjával, Tatulъ családjával, Narko családjával, Jakimъ családjával, Gogosatъ és testvére Jakimъ családjával, Komanča családjával, Bozě családjával, Diginca

családjával, Slavъ családjával, Sima családjával, Sinatъ családjával, Popucě Rъcoi és testvére Aleksa és Michulъ, mindannyian családjaikkal, Ion családjával, Ivanko családjával, Badě családjával, fia Badev Mikulъ családjával, Danuka családjával, Totъ és fia Ciciľ családjával, Meša családjával, Ivan és testvére Žurja családjával, Toaderъ családjával, Dančulъ családjával, Pikulъ családjával, Toma családjával. Erre tanúbizonyság a fent említett Stefanъ vajda és hőn szeretett fiai Oleksandrъ és Bohdanъ-Vladъ a mi bojárjaink hite: Zbięę ur hite, Nēha ur hite, Duma ur hite, Hanhurъ ur hite, Dragošъ udvarnok ur hite, Chrъmanъ ur hite, Chudičъ ur hite, Dažboh ur hite, Ščefulъ várnagy Chotin (városából), Mikotъ és Rěceš várnagyok Nēmc (városából), Čortoroski ur hite, Hrozę Mikotič ur hite, Ion Sekarъ ur hite, Клъпъоа fegyverhordozó ur hite, Boldorъ kamarás ur hite, Andreika pohárnok ur hite, Мътиi asztalnok ur hite, Andreika pohárnok, Šandъ lovász ur hite és minden nagy és kis moldvai bojár hite. Halálunk után bárkit is rendel az Isten a moldvai földünk urává, gyermekeink vagy nemzetségünkől valót, bárkit rendel az Isten földünk urává, az meg ne sértse adományunkat, hanem megszilárdítsa és megerősítse nekik, mert adtuk nekik jó akarattal. Aki pedig megsérti, legyen átkozott Istentől, Szűz Anyjától és az összes szenttől. Legyen hasonló Júdához és átkozozz Áriushoz, akik Krisztus Urunk ellen szólnak, és az ő vére legyen rajtuk és gyermekeiken. A fentebb írottak alátámasztására megparancsoltunk a mi hűséges szolgálóknak Тъutul kancellárnak, hogy ezt leírja és fűzze hozzá pecsétünket ezen oklevelünkhöz. Írta Toaderъ, Sučava (városban) 1487. november 1.

1487 р. 1 листопада / В. Підтвердна грамота воєводи Стефана Нямецькому монастиреві на циган, даних його дідом воєводою Олександром, Сучава. BD I, 311–313.

† Милостію божією ми Стефан воєвода, господаръ земли молдавської, знаменито чиним и сим листом нашим въсам кто на немъ зрѣти или чтоучи слышитъ, вже благопронзволи господство ми нашимъ благымъ произволеніемъ и чистимъ и свѣтлимъ сръдцемъ, и съ всея нашея доброй волея и отъ бога помощіа, и зчинили есмо въ задшїе свѣтопочившихъ предковъ и родителен нашихъ, и за наше здравіе и спасеніе, и за здравіе и спасеніе чадомъ нашимъ, іако да ствердимъ и скрѣпимъ нашъ монастирь отъ Нѣмца, идеже естъ храмъ свѣтого възнесенїа господа и бога и спаса нашего ісуса христа, и где естъ ерѣменъ молебникъ нашъ кѣрь попъ Оеѡктистъ, и дали есмо и потвердили тому свѣтому монастирѣ цигане, що далъ дѣдъ нашъ Александръ воєвода томъ свѣтому монастирѣ, цигане на имѣ: Лѣка сынъ Лацкѡкъ съ челѣдею, Алекса Хѣрцѣ съ челѣдею, Динга и братъ его Манчюлъ съ челѣдами, и Шефѣлъ съ челѣдею, и Болдоръ и братъ его Гаврилъ съ челѣдами, и Данчюлъ сынъ Команѡкъ съ челѣдею, и дрѣгъи Данчюлъ сынъ Томинъ съ челѣдею, и Братѣлъ и братіа его Марко и Крѣчюн, сыны Алексови, съ челѣдами своими, и Жѣрѣ съ челѣдею, и Гаврилъ и братъ его Сима съ челѣдами, и Никита и Шницъ, сыны Андреикови, съ челѣдами, и Калинча сынъ Тотинъ съ челѣдею, и Панчюлъ Холѣкъ, що дали его калѣгери отъ Бистрици за ради съмръти Козми татарина, за о

ѿбили того Козма татарина цигане ѿт Бистрическаго монастырѣ, и такъжъ дали
 монастыреки нашемѸ ѿт Нѣмца калѣгери ѿт нашего монастырѣ ѿт Бистрици един
 циганин на имѣ Нѣнчюл. Тое вѣсе вышеписанное да ест прѣдреченомѸ монастырѸ Ѹрик
 съ вѣсам доходом, и дѣти тахъ и Ѹнѣчата ихъ, и прѣѸнѣчата ихъ и вес рѸд ихъ,
 непорѸшено николиже на вѣкы. А на то ест вѣра нашего господства вышеписанна[го]
 мы Стефана воеводѣ, и вѣра прѣвѣзлюбленнхъ сынѸв господства мы АлеѸандра и
 Богдана-Влада, и вѣра боярь нашихъ: в. п. Зениарѣ, в. п. Налг, в. п. ДѸма, в. п. ГангѸра, в.
 п. Драгоше дворника, в. п. Хрѣмана, в. п. Ёцка ХѸдича, в. п. Дажбога, в. п. ШефѸла
 прѣкалаба ѿт Хотина, в. п. Микотъ и п. Рѣцеша паркалаби ѿт Нѣмца, в. п. Андреика
 Чорторовского, в. п. Грозѣ паркалаба ѿт Ворхѣл, в. п. Ёвн Секарѣ паркалаба(а) ѿт
 НѸвѸград, в. п. КлѣнѸспѣтарѣ, в. п. Болдора вистѣрника, в. п. Андреика чашника, в.
 п. Мѣтен столника, в. п. Еремѣа постелника, в. п. Шандра комиса, и вѣра Ѹнхъ боярь
 нашихъ молдавскыхъ, и великихъ и малыхъ. А по нашемъ животѣ, кто бѸдетъ господарь нашей
 земли молдавской, ѿт дѣтен нашихъ или ѿт нашего родѸ, [или] пакъ бѸдъ кого богъ
 избереетъ господаремъ бити нашей земли, да тотъ аби не порѸшилъ нашего даанѣа, и
 потвѣрженѣа, нѣ да Ѹтвѣрѣдитъ и Ѹкрѣпитъ, понеже дали есмо съ вѣсамъ добрымъ
 Ѹмысломъ. А [кто би] сѣ покѸсилъ тое порѸшити, таковыи да естъ проклѣтъ ѿт господа
 бога и ѿт прѣчистѣа его матери и ѿт вѣсамъ свѣтлыхъ иже ѿт вѣка богѸ ѸгождѸшнхъ, и
 да естъ подобенъ Юдѣ и проклѣтомѸ Арѣю, и Ѹчастѣе да иматъ съ Ѹнѣми, иже вѣзѣпиша
 на владыкѣ христа: кровѣкъ его на нихъ и на чадѸхъ ихъ. А на болѸшее крѣпѸстъ и
 потвѣрженѣе томѸ вѣсемѸ вышеписанномѸ, велѣли есмо нашему вѣрномѸ панѸ
 ТѣѸтѸлѸ логофетѸ писати и нашѸ печатъ привѣсити къ семѸ листѸ нашемѸ. [Писа]
 Тоадерь Ѹ СѸч(а)вѣ, в. лѣто *Ѹцие, мѣсѣца ноябрьа. ѣ день.

**1487. november 1 / B. Stefanъ vajda megerősítő oklevele Nĕmc monostornak
 cigányokra, amelyeket nagyapja Oleksandrъ vajda adományozta. Sučava. –
 BD I, 311–313.**

Isten kegyelméből mi Stefanъ vajda, a moldvai föld ura ezen oklevelünkkel tudatjuk
 mindenkivel, aki saját szemével látja, vagy felolvasásából értesül róla, a mi
 kegyelmünkben és tiszta szívvel és a mi teljes jó akaratunkból és jó isten segítségével,
 hogy ezt tettünk a szüleink lelki üdvért, és a gyermekeink egészségért és megmentésükért,
 és megerősítjük a mi monostorunknak Nĕmc (városában), ahol van Urunk
 Mennybemenetelének temploma, ahol igumenunk Oektistъ papunk szolgál, adtuk és
 megerősítettük neki, akiket Oleksandrъ nagyapánk adta a szent monostornak, cigányokat
 név szerint: Luka, Lacko fia családjával, Aleksa Chĕrcĕ családjával, Dinga és testvére
 Mančjul családjával, Šĕfulъ családjával, Boldorъ és testvére Gavrilъ családjával,

Dančjulъ, Komanča fia családjával, és egy másik Dančjulъ, Toma fia családjával, Bratulъ és testvére Marko, Kръчjunъ, Aleksa fiai családjaikkal, Žurě családjával, Gavril és testvére Sima családjaival, Nyikita és Oanca, Andreikъ fiai családjaikkal, Kalinča Titin fia családjával, Něňčjul Choltjulъ, akit a Bistrica kolostor szerzetesei adtak, a Kozma tatár halála miatt cserébe, a mi Němc (városában) lévő monostorunknak, és még egy cigányt név szerint Něňčulъ. Erre tanúbizonyság a fent említett Stefanъ vajda és hön szeretett fiai Oleksandrъ és Bohdanъ-Vladъ a mi bojárjaink hite: Zbięę ur hite, Něha ur hite, Duma ur hite, Hanhurъ ur hite, Dragošъ udvarnok ur hite, Chrъmanъ ur hite, Chudičъ ur hite, Dažboh ur hite, Ščefulъ várnagy Chotin (városából), Mikotъ és Rěčeš várnagyok Němc (városából), Čortoroski ur hite, Hrozę Mikotič ur hite, Ion Sekarъ ur hite, Klъпъoa fegyverhordozó ur hite, Boldorъ kamarás ur hite, Andreika pohárnok ur hite, Mъtii asztalnok ur hite, Andreika pohárnok, Šandrъ lovász ur hite és minden nagy és kis moldvai bojár hite. Halálunk után bárkit is rendel az Isten a moldvai földünk urává, gyermekeink vagy nemzetségünkéből valót, bárkit rendel az Isten földünk urává, az meg ne sértse adományunkat, hanem megszilárdítsa és megerősítse nekik, mert adtuk nekik jó akarattal. Aki pedig megsérti, legyen átkozott Istentől, Szűz Anyjától és az összes szenttől. Legyen hasonló Júdához és átkozott Áriushoz, akik Krisztus Urunk ellen szólnak, és az ő vére legyen rajtuk és gyermekeiken. A fentebb írottak alátámasztására megparancsoltunk a mi hűséges szolgáinknak Тъутул cancellárnak, hogy ezt leírja és fűzze hozzá pecsétünket ezen oklevelünkhöz. Írta Toaderъ, Sučava (városban) 1487. november 1.

1487. 9 жовтня / А. Підтвердна грамота Стефана братам Луці, Оанчу і Тудурану на володінням селом Оанчеші, купленим ними за 400 золотих татарських. Сучава – BD I, 306–307.

† Милостію божією ми Стефан боевода, господаръ земли молдавской, знаменито чинимъ ис симъ листом нашим въсѣмъ кто на немъ възритъ или его чтѣши слышитъ, вже прїидоша прѣдъ нами и прѣдъ ѣсими нашими молдавскими бояри, великими и малими, слѣга наш пан Матей, сынъ Юрій Маневича, и съ своею племеницею Анѣшкою, дачка Лѣка Маневича, по нхъ доброю волю, никимъ непонѣжени ани присловани, и продали свою правою ѡтнинѣ ѡтъ своего прабаго и питомаго ѡрика, едино село на Хрѣсковѣ Шомѣзѣ на имѣ ѡнчешіи, ѡба части, та продали тоє село слѣгамъ нашимъ Лѣка и братіямъ его ѡанча и Тѣдоранѣ за четири ста злати татарскіи. и ѣставше наши слѣги Лѣка и братіа его ѡанча и Тѣдоран и заплатили ѣсе исполна тоти више[писанніи] пинѣзи четири ста злат татарскихъ ѣрѣки слѣзѣкъ нашемѣ Матей, сынѣ Юрій Маневичю, и ѣрѣки племеници его Анѣшки, дочки Лѣка Маневича, передъ нами и передъ нашими бояри. Ино мы видѣвше нхъ доброю воли и токмеж и полною заплатѣ, а ми такожде есми и ѡтъ насъ дали и потвѣрдили слѣгамъ нашимъ Лѣки и братіямъ его ѡанчи и Тѣдоранѣ тоє прѣдреченное село на имѣ ѡнчешіи, ѡба част(и), на Хрѣсковѣ Шомѣзѣ, да имѣ [єст] ѡтъ насъ ѡурникъ и съ въсемъ доходомъ, имъ равно и дѣтемъ нхъ равно и ѣнчатомъ нхъ и

прѣднѣчатомъ нхъ и прѣщѣратомъ нхъ и въсемъ родъ нхъ, кто съ имъ избересть
наиближнѣи, непорѣшено неколиже на вѣки. А хотар томъ вишеписанномъ селъ да ест по
старомъ хотаръ, кѣда ѡживали изъ вѣки. А на то ест вѣра господства ми
вишеписаннаго ми Стефана воеводи, и вѣра прѣвѣзлюбленихъ сынѡвъ господства ми
Алеѡандра и Богдана-Влада, и вѣра бояръ нашихъ: в. п. Збѣари, в. п. Нага, в. п. Дѣми, в.
п. Гангѣра, в. п. Драгоша дворника, в. п. Хѣрманна, в. п. Дажбога, в. п. Пацка Гѣдича, , в.
п. Шефѣла хотинского, в. п. Микота и в. п. Рѣцеша прѣкалабоѡе немецкѣи, в. п.
Чортѡрѡвскѣи, в. п. Грѡзи прѣкалаба ѡрхѣнского, в. п. Юна Секаръ, в. п. Влѣнѣѡа
спѣтарѣ, в. п. Болдора вистѣарника, Андрѣнка чашника, в. п. Мѣтеѡа столника, в. п.
Еремѣѡа постѣлника, в. п. Шандра комиса, и вѣра ѡснхъ бояръ нашихъ молдавскихъ, великихъ
и малихъ. А по нашемъ жикѡтѣ, кто бѣдетъ господаръ земли нашеи, ѡт дѣтей нашихъ или
ѡт нашего родъ, [или] пакъ [бѣда ко]го богъ избересть господаремъ бити нашеи земли
молдавской, тотъ щѡби имъ не порѣшилъ нашего даанѣа и потѡверженѣа, али щѡби имъ
ѡтѡвѣрѣдилъ и ѡкрѣпилъ, занѡже ес[ми имъ] дали и потѡвѣрѣдили за нхъ правѡю слѣжеѡ, и за
щѡ [ѡни со]би кѡпили за свои правѣи пинѣзи. А на болш[е]е крѣпѡст и потѡвѣрѣженѣе
[томъ въсемъ вы]шеписанномъ, велѣли ес[ми наше]мъ вѣрномъ панѡ Тѣѡтѣлѡ
логофѣтѡ писати и нашъ печатъ приѡвѣсити къ семъ листѡ нашемъ. Пис(а) Юнъ ѡсѡчакѣ, в
лѣто *щѣе, мѣсѡца ѡк. ѡ ден.

**1487. október 9 / A. Stefanъ moldvai vajda megerősítő oklevele Luka és
testvéreinek Oanča és Tudoranъ részére Ončešċii falu birtoklására, amelyet
400 tatár aranyért vásárolták. Sučava – BD I, 306–307.**

Isten kegyelméből, mi Stefanъ vajda, a moldvai föld ura ezen oklevelünkkel tudatjuk
mindenkivel, aki saját szemével látja, vagy felolvasásából értesül róla, élénk járult és a
moldvai bojárijaink elé a mi szolgánk Мѣтеи úr, fia Juria Maneviċъ, unokatestvérel
Anuška, Luka Maneviċъ lánya saját akaratukból, senki által nem kényszerítve, és eladta
atyai örökségüket, amit saját urától kapott, egy helyet falunak mindkét részét a Chruzkii
Šomuzъ (folyónál) név szerint Ončešċii eladta a fent leírt fél falut a mi szolgánknek Luka
és testvéreinek Oanča és Tudoranъ 400 tatár aranyért. Felállván a mi szolgánk Luka és
testvérei Oanča és Tudoranъ kifizette a fent leírt összeget 400 tatár aranyat a mi
szolgánknek Мѣтеи úr, fia Juria Maneviċъ, unokatestvérel Anuška, Luka Maneviċъ
lánya, előttünk és a mi bojárijaink előtt. Mi látván a közöttük jó akaratot és teljes fizetséget,
és adtuk és megerősítettük nekik, szolgánknek Luka és testvérei Oanča és Tudoranъ a fent
említett falut, a Chruzkii Šomuzъ (folyónál) név szerint Ončešċii, az mind adassék nekik,
tőlünk-uraktól minden jövedelmével együtt, az ő gyermekeinek, és az ő unokáinak, és az ő
dédunokáinak, és egész nemzetségüknek, legközelebbi jog szerinti örököseinek. A határa
annak a falunak legyen a régi határ szerint, minden oldalról, ahogyan ősidők óta
használtak. Erre tanúbizonyság a fent említett Stefanъ vajda és hön szeretett fiai

Oleksandrъ és Bohdanъ-Vladъ a mi bojárjaink hite: Zbięę úr hite, Nęha úr hite , Duma úr hite, Hanhurъ úr hite, Dragošъ udvarnok úr hite, Chгъmanъ úr hite, Chudičъ úr hite, Dažboh úr hite, Ščefulъ várnagy Chotin (városából), Mikotъ és Ręceš várnagyok Nęmc (városából), Čortoroski úr hite, Hrozę Mikotič úr hite, Ion Sekarъ úr hite, Klъпъoa fegyverhordozó úr hite, Boldorъ kamarás úr hite, Andreika pohárnok úr hite, Mътii asztalnok úr hite, Andreika pohárnok,Šandrъ lovasz úr hite és minden nagy és kis moldvai bojár hite. Halálunk után bárkit is rendel az Isten a moldvai földünk urává, gyermekeink vagy nemzetségünkбől valót, bárkit rendel az Isten földünk urává, az meg ne sértse adományunkat, hanem megszilárdítsa és megerősitse nekik, és amit saját pénzért vásárolt. A fentebb írottak alátámasztására parancsoltunk meg a mi hű župan Тътул cancellárnak, hogy ezt leírja és fűzze hozzá pecsétünket ezen oklevelünkhöz. Írta Ionъ íróдеак, Суčava (városban) 1487. október 9.

1487. 9 жовтня / В. Підтвердна грамота Стефана слугі Урсу на володіння половиною села Стерчеці, купленою ним у Михула з Феєреш за 35 золотих. Сучава. – BD I, 308–309.

† Милостію божією мы Стефан коєвода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним и сам листом нашим въсам кто на н сзрит или чтвчү его слышит. вже прїиде прад нашими боаре слдга наш Михла вт Феєреш, по своєи доброи воли, никил непонджен ани прислован, и продал свою штеинш вт своєго праваго и питомного шрика, едно село на имѣ Стърчешши, на сѣтин Тштовѣ, та продал тоє половина село слдсѣ нашемш шрсѣ за лѣ злат татарских. И сѣставше слдга наш шрсѣ и заплатил все исполна тоти въшеписаннїи пинѣзѣ лѣ злат ш рски слдсѣ нашемш Михла вт Феєреш , прад нами и прад нашими боаре. Ино мы видѣвше нх доброю волю и лагодш межн ними и полншю заплатш, а мы також и вт нас есми дали и потврѣдили полншю заплатш, а мы також ү вт нас есми дали и потврѣдили слдсѣ нашемш шрсѣ тоє прадреченоє половина село на имѣ Стърчешши, на сѣтин Тштовѣ, да ест емш вт нас шрик и сѣ въсемш доходом, емш и дѣтем его и шндчатом его и прѣшндчатом его и прѣшшрѣтом его и въсемш родш его, кто сѣ емш изберет наближнїи, непоршшено неколиже на вѣки. А хотар томш половина селш да ест вт всего хотара половина, кшда из вѣкашживали. А на то ест вѣра господства ми въшеписаннаго ми Стефана коєводї, и вѣра прѣвѣзакбелених сыншв господства ми Алеѣандра и Богдана-Влада, и вѣра боарш наших: в. п. Збїари, в. п. Налг, в. п. Дшма, в. п. Гангшра, в. п. Болла дворника, в. п. Хърмана, в. п. Іацка Хшдича, в. п. Дажебога, в. п. Шефшла прѣкалаба вт Хотина, в. п. Микотъ и пана рѣцеш(а) прѣкалаби вт Нѣмца, в. п. Андреика Чорторовского, в. п. Грозѣ прѣкалаба вт Шрхел, в. п. Іон Секаръ прѣкалаб вт Новоград, в. п. Влънъш спътарѣ, в. п. Болдора

вистѣрника, в. п. Андренка чашника, в. п. Мѣтеж столника, в. п. Єремїа постелника, в. п. Шандра комиса, и вѣра сѣихъ бояръ нашихъ молдавскихъ, великихъ и малыхъ. А по нашемъ животѣ, кто бѣдетъ господарь нашей земли молдавской, ѡт дѣтенъ нашихъ или ѡт нашего рода, или пакъ [бѣда кого богъ избереетъ господаремъ би]ти нашей земли молдавской, тотъ би емѣ не порѣшилъ нашего даданїа, али щоби емѣ ствѣрѣдилъ и скрѣпилъ, занѣж(е) есми емѣ дали и потвѣрѣди[ли] за его службу, и за що ѡнъ соби кѣпилъ за свои правїи пинѣзи. А на большю крѣпостъ и побѣрѣженїе томѣ вѣсемѣ въшеписанномѣ, велѣли есми нашемѣ вѣрномѣ панѣ Тѣстѣлови логофетѣ писати и нашу печатъ привѣсити къ семѣ листѣ нашемѣ. Пис(а) Тоадеръ въ сѣч(а)вѣ, в лѣто *щц(е), мѣсѣца ѡк.
 ѡ.

1487. október 9 / B. Stefanъ moldvai vajda megerősítő oklevele Ursu részére Styrčešcii fél falut birtoklására, amelyet 35 tatár aranyért vásárolt Michulъ úrtól, Feerešci faluból. Sučava. – BD I, 308–309.

Isten kegyelméből, mi Stefanъ vajda, a moldvai föld ura ezen oklevelünkkel tudatjuk mindenkivel, aki saját szemével látja, vagy felolvasásából értesül róla, élénk járult és a moldvai bojárjaink elé a mi szolgánk Michulъ úr, Feerešci faluból, saját akaratából, senki által nem kényszerítve, és eladta atyai örökségét, amit saját urától kapott, egy fél falut név szerint Styrčešcii, eladta a fent leírt falut a mi szolgánknak Ursu 35 tatár aranyért. Felállván a mi szolgánk Ursu kifizette a fent leírt összeget 35 tatár aranyat a mi szolgánknak Michulъ úr, Feerešci faluból, előttünk és a mi bojárjaink előtt. Mi látván a közöttük jó akaratot és teljes fizetséget, és adtuk és megerősítettük nekik, szolgánknak Ursu a fent említett falut, a név szerint Styrčešcii, az mind adassék nekik, tőlünk-uraktól minden jövedelmével együtt, az ő gyermekeinek, és az ő unokáinak, és az ő dédunokáinak, és egész nemzetségüknek, legközelebbi jog szerinti örököseinek. A határa annak a falunak legyen a régi határ szerint, minden oldalról, ahogyan ősidők óta használtak. Erre tanúbizonyság a fent említett Stefanъ vajda és hön szeretett fiai Oleksandrъ és Bohdanъ-Vladъ a mi bojárjaink hite: Zbięę úr hite, Nęha úr hite, Duma úr hite, Hanhurъ úr hite, Dragošъ udvarnok úr hite, Chrъmanъ úr hite, Chudičъ úr hite, Dažboh úr hite, Ščefulъ várnagy Chotin (városából), Mikotъ és Ręceš várnagyok Němc (városából), Čortoroski úr hite, Hroę Mikotič úr hite, Ion Sekarъ úr hite, Klъnъoa fegyverhordozó úr hite, Boldorъ kamarás úr hite, Andreika pohárnok úr hite, Mъtii asztalnok úr hite, Andreika pohárnok, Šandurъ lovász úr hite és minden nagy és kis moldvai bojár hite. Halálunk után bárkit is rendel az Isten a moldvai földünk urává, gyermekeink vagy nemzetségünkől valót, bárkit rendel az Isten földünk urává, az meg ne sértse adományunkat, hanem megszilárdítsa és megerősítse nekik, és amit saját pénzért vásárolt. A fentebb írottak alátámasztására parancsoltunk meg a mi hű župan Tъutul kancellárnak, hogy ezt leírja és fűzze hozzá pecsétünket ezen oklevelünkhöz. Írta Toaderъ írődeák, Sučava (városban) 1487. október 9-én.

1488 р. / А. Підтвердна грамота воєводи Стефана Іону Фрунтешу на володіння селом Чорещі, купленим ним за 80 золотих татарських у паркалаба Няга та його дочки Маренки. Сучава – BD I 364–365.

† Милостію божією ми Стефан воєвода, господарь землі молдавської, знаменито чиним и сим листом нашим оусим кто нан оузрит или его чтс[чи] . . . молдавскими богаре наш вѣрніи пан Няг прѣкалаб и съ своєю дочкою съ Мъренкою, по своєи доброй воли, никим непондженн . . . [пра]ваго срика, едно село на Берладѣ на имѣ Чорещіи слдсѣт нашемс панс Іонс Фронтеш столникс за п̄ злат тата[рских, . . . то]ти пинѣзи п злат с рски панс Нѣгоу паркалабс и дочки его Мъренки. А пан Няг паркалаб и дочка его Марен[ка] . . . оу рски панс Фронтешс столникс, перед нами и перед нашими богаре. Ино мы видѣвше нх доброй воли . . . дали и потвердили слдсѣт нашемс панс Іонс Фронтешс столникс тоє прадреченное село на имѣ Чореш[ци] . . . емс и дѣтем его и братіям его и оундчатом его и прѣоундчатом его и прѣшсрѣтом его и вѣсемс родс его, . . . на вѣкы. А хотар томоу селс да ест по старомс хотарс, ксда из вѣкы шжикали. А на то ест вѣра господства ми кы[шеписаннаго] . . . господства ми Алеѣандра и Богдана-Влада, и вѣра богаре наших: в. п. Збїарѣ, в. п. Няг, в. п. Дсма, . . . [в. п.] Хрѣмана, в. п. Іацка Хсдича, в. п. Дажбога, в. п. Шефсла паркалаба шт Хотина, в. п. . . . [в. п.] Андренка Чорторовского, в. п. Грозѣ паркалаба шт Ворхеж, в. п. Іон Сєкарѣ паркалаба(а) шт Новогр[ада], . . . [кистѣрни]ка, в. п. Єремїа постел[ника], в. п. Андренка чашника, в. п. Мѣтен столника, в. п. Шанд[ра] А по нашем животѣ, кто . . . [дѣ]тен [наши]х или шт нашего родс, или пак бсд . . . наше даанїє, али . . . [кы]шеписанномс, велѣли єсми нашемс вѣрномс панс Тѣстслс . . . вѣ смч(а)вѣ, в лѣто *сцqs . . .

1488. / A. Stefanъ moldvai vajda megerősítő oklevele Ionъ Fruntesъ részére Čoreščii falu birtoklására, amelyet Nęgъ várnagy úr, Mъrenka lányától vásárolt 80 tatár aranyért. Sučava. – BD I 364–365.

Isten kegyelméből mi Stefanъ vajda, a moldvai föld ura, ezen oklevelünkkel tudatjuk mindenkivel, aki saját szemével látja, vagy felolvasásából [értesül róla, élénk járult és a] moldvai bojárjaink elé a mi Nęgъ várnagy úr, Mъrenka lányával saját akaratából, senki által nem kényszerítve, [és eladta atyai örökségét, amit] saját urától kapott, egy falut a Върладѣ (folyónál) név szerint Čoreščii eladta a fent leírt falut a mi szolgánknek Ionъ Fruntesъ asztalnok úrnak 80 tatár aranyért. [Felállván a mi szolgánk] Ionъ Fruntesъ asztalnok kifizette a fent leírt összeget 80 tatár aranyat a mi szolgánknek Nęgъ várnagy úrnak, és Mъrenka leányának, előttünk és a mi bojárjaink előtt. Mi látván a közöttük jó akaratot és teljes fizetséget, így adtuk és megerősítettük neki, szolgánknek Ionъ Fruntesъ asztalnoknak a fent említett falut, a név szerint Čoreščii, az mind adassék nekik, tőlünk-

uraktól minden jövedelmével együtt, az ő gyermekeinek, és az ő unokáinak, és az ő dédunokáinak, és egész nemzetségüknek, örökre. A határa annak a falunak legyen a régi határ szerint, minden oldalról, ahogyan ősidők óta használtak. Erre tanúbizonyság [a fent említett Stefaň vajda és hön szeretett fiai] Oleksandrъ és Bohdanъ-Vladъ a mi bojárjaink hite: Zbięę ur hite, Nęha ur hite , Duma ur hite, ..., Chrъmanъ ur hite, Chudičъ ur hite, Dažboh ur hite, Ščefuľъ várnagy ur hite Chotin (városából),..., Andreika Čortoroski ur hite, Hrozę várnagy ur hite, Ion Sekarъ várnagy ur hite Novogradъ (városából), Eremi kamarás ur hite, Andreika pohárnok ur hite, Mъtei asztalnok ur hite, Šandръ ..., [úr hite és minden nagy és kis moldvai bojár hite]. Halálunk után bárki is [rendel az Isten a moldvai földünk urává], gyermekeink közül vagy nemzetségünkéből valót, bárki is legyen, ..., [az meg ne sértse adományunkat], hanem megszilárdítsa és megerősítse neki. [A fentebb írottak alátámasztására] parancsoltunk meg a mi hű Tъutul kancellárnak, [hogy ezt leírja és fűzze hozzá pecsétünket ezen oklevelünkhöz]...., Sučava (városában) 1488. évben.

1488 p. / В. Підтвердна грамота воєводи Стефана Тоадеру Герману на володіння селищем Лехов'яни, купленим ним у Дашка, сина Гостила, за 60 золотих татарських. Сучава. – ВД II, 247–248.

† Милостію божією ми Стефан воєвода, господаръ земли молдавскон, знаменито чиним ис сим листом нашим въсѣмъ кто нанъ възритъ или его . . . , великими и малими, слѣга нашъ Дашко, сынъ Гостила, по свою добрую волю, никимъ непонѣженъ ани присилованъ, и п[р]одадъ . . . сели]ще на имѣ Лъховѣнїи слѣсѣ нашемъ тоадерѣ германѣ за 60 злати татарскихъ. И оставше слѣга нашъ . . . [пинѣ]зи 60 златъ оу рѣки слѣсѣ нашемъ Дашко, сынѣ Гостила, передъ нами и передъ нашими бояри . . . [та]кождере и ѡт насъ есми дали и потвѣрдили слѣсѣ нашемъ Тоадерѣ Германѣ тоє прѣдреченое селище [на имѣ Лъховѣнїи] . . . емѣ и дѣтемъ его и оуишчатомъ его и прѣишчатомъ его и въсемъ родѣ его, кто съ изъ вѣка избереѣтъ наиблизнїи . . . да естъ по старомъ хотарѣ, кѣда изъ вѣка ѡживали. А на то естъ вѣра нашего господства вишеписанаго ми Сте[фана] . . . Алеѣдан]дра и Богдана-Влада, и вѣра бояръ нашихъ: в. п. Збїари, в. п. Нѣга, в. п. Дѣми, в. п. Ганг[ѣра] . . . пана Іацка Гѣдича, в. п. Дажбога, в. п. Шефѣла хотинского, в. п. Микотъ и в. п. Рѣ[цеша] . . . в. п. Грози Микотича, в. п. Секаръ прѣкалаба новоградского, в. п. Влѣнѣва спѣтарѣ . . . [постелни]ка, в. п. Андренка чашника, в. п. Шандра комиса, и вѣра ѣсихъ бояръ нашихъ молдавскихъ, великихъ . . . [мол]давскон, ѡт дѣтей нашихъ или ѡт нашего родѣ, или пакъ бѣдъ кого богу избереѣтъ господаремъ нашеи земли, тотъ що[бы] . . . оутвѣрди и оукрѣпи, занѣже есми емѣ дали и потвѣрдили за его правую слѣжеѣ, и за що . . . [потвѣр]жденїа томѣ въсемъ [вишеписанномѣ], велѣли есми нашемъ вѣрномъ панѣ Тъѣтѣлѣ ло[гофѣтѣ] . . . нашемъ. Пис(а) Іѡнъ въ Сочавѣ, в. лѣто *ѡцрѣ . . .

1488. / B. Stefanъ moldvai vajda megerősítő oklevele Toaderъ German részére Lъchovëniі falu birtoklására, amelyet Dasko, Hostilъ fiától vásárolt 60 tatár aranyért. Sučava. – BD II, 247–248.

Isten kegyelméből mi Stefanъ vajda, a moldvai föld ura ezen oklevelünkkel tudatjuk mindenkivel, aki saját szemével látja, vagy ... (más felolvasásából értesül róla), hogy nagy és kis bojárjaink elé és elénk járult a mi szolgánk Dasko, Hostilъ fia, saját akaratából, senki által nem kényszerítve, és eladta nekünk egy falut, név szerint Lъchovëniі, eladta azt a falut a mi szolgánknek Toaderъ Germannak a 60 tatár aranyért. Felállván a mi szolgánk... a pénzt, 60 tatár aranyat kifizette Dasko, Hostilъ fiának, előttünk és a mi bojárjaink előtt. Az mind adassék nekik, örökbe a mi Toaderъ Germannak a fent említett falu, (név szerint Lъchovëniі)... az ő gyermekeinek, és az ő unokáinak, és az ő dédunokáinak, és egész nemzetségének, a legközelebbi jog szerinti örököseinek... határa legyen a régi határ szerint. Erre tanúbizonyság a fent említett Stefanъ ... (vajda és hőnszeretett fia) Oleksandrъ és Bohdanъ-Vladъ a mi bojárjaink hite: Zbięreъ úr hite, Nęha úr hite, Duma úr hite, Hanhurъ úr hite,... Jacko Chudič úr hite, Dažboh úr hite, Ščefulъ úr hite Chotin (városból), Mikotъ és Ręceš úrak hite..., Hrozę Mikotič úr hite, Sekarъ úr hite Novohrad (városból), Andreika pohárnok úr hite, Šandrъ lovász úr hite és minden nagy és kis moldvai bojárunk hite.... Halálunk után bárkit is rendel az Isten a moldvai földünk urává, gyermekeink vagy nemzetségünkéből valót, az meg ne sértse adományunkat, hanem megszilárdítsa és megerősítse neki. A fentebb írottak alátámasztására parancsoltunk meg a mi hű župan Tъutul kancellárnak, hogy ezt leírja és fűzze hozzá pecsétünket ezen oklevelünkhöz. Írta Ionъ íródeák, Sučavaban 1480. évben.

1490, 18 січня. Підтвердна грамота воєводи Стефана дітям Мирчі і Данчула Чуческула на володіння селам Мирчеші, Дончеші, та Пешконії. Сучава – BD I, 391–393.

† Милостію божією мы Стефан воєвода, господаръ земли молдавской, знаменито чиним ис сим листом нашим въсам кто нан възрит или его чтючи слышит, вже тоти истинні Мърина и Федка, двчки Мирча [Ч]щескѣла, и Ромашко и сестри их Нѣга и Оулка, сынове Данчѣла Чщескѣла, и Тоадерѣ и Пашко и брат его Лиє и сестра их Илка, сынове Пашка, и Дръгѣш и сестри его Баницъ и Армѣнка, сынове Мари, жаловали есми их ѡсобною нашею милостію и дали и потвърдили есми их праваа ѡтнина, села на КС[ц]итнои на имѣ Мирчешіи и Дънчешіи и Пъшканіи (Sic! – пъшканіи) . . . , да ест им ѡт нас оурик съ въсам доходом имъ, али да есть Мърини и Федки село Мирчешіи , а Ромашкоу и сестри его Нѣги и Оулки да ест им село Дънчешіи, а Тоадерѣ и Пашкѣ и Лиє и сестри их Илки да ест им село Пъшканіи, а Дръгѣшѣ и сестрам его Баници и Армѣнки да ест им [село...]). Тое въсе вышеписанное да ест им ѡт нас оурик, им и дѣтем их и оундчатом их и прѣднѣчатом их и прѣщрѣтвом их и въсемѣ родѣ их, кто сѣ им избересть наближніи, непорѣшено николи на вѣки. А хотар тим вышеписанным

сѣлам да ест ѡт оуѣихъ стороуи по старини хотари, кѣда изъ вѣка ѡживали. А пакъ ѡни
 що за привиліе имали старое на тѣхъ вышеписанныхъ селъ, ѡт дѣда нашего ѡт
 Алеѣандра боеводи, а ѡна ест скажена, какъ есми ен мы видили и наше боеуре. Того
 ради никто николи да не имаютъ (Sic! – имаетъ) тѣгати, ани добоувати, на сѣе наше
 привиліе, ни съ единомъ привиліе, ни ѡт которого господарѣ, николи на вѣки. А на то ест
 вѣра нашего господства вышеписаннаго ми Стефана боеводи и вѣра прѣвѣзлюбленихъ
 сынѡвъ господства ми Алеѣандра Бѡгдана-Влада, и вѣра боеар нашихъ : в.п. Дѣми, в.п.
 Ганѣра, в.п. Драгоша дворника, в.п. Хрѣмана, в.п. Дажебога, в.п. Мѣца Хѣдича, в.п.
 Шеѣла прѣкалаба хотинского, в.п. Чортѡрѡвского, в.п. Микотѣ и Рѣцеш прѣкалаби
 ѡт Нѣмца, в.п. Грози прѣкалаба ѡрхенского, в.п. Секарѣ прѣкалаба новоградского, в.п.
 Клѣнѣ спѣтарѣ, в.п. Бѡлдора вистѣрника, в.п. Еремѣа постелника, в.п. Фрѣнтеша
 (Sic? – фрѣнтеша) стѡльника, в. [п. Шандра] комиса, и вѣра вѣсѡхъ боеар нашихъ
 молдавск[ихъ]. А по нашимъ жикотѣ, кто бѣдетъ господарѣ нашей земли молдавской, ѡт
 дѣтен нашихъ или ѡт нашего родѣ, или пакъ бѣдъ которого [богѣ изъ]беретъ господарѣ бити
 нашей земли, тотъ би не порѣшилъ нашего даанѣа и потвѣрѣдениа, али би имъ оутвѣрдилъ и
 оукрѣпилъ, занѡуже есми ест имъ дали и потвѣрдилъ за нѣхъ правою слѣжеѣ, и за що ест
 имъ права ѡтнина. А на бѡлшѣю крѣпѡст, велѣли есми нашѣмѣ вѣрномѣ панѣ Тѣѣтѣлѣ
 логоѣтѣ писати и нашѣ печатъ привѣсити къ семѣ листѣ нашѣмѣ. Пис(а) Алеѣа въ
 Сочавѣ, в лѣтѡ ѡѣци, мѣсѣца ген. ѣи.

**1490. január 18. Megerősítő oklevél Stefanъ moldvai vajdától Mirča és
 Dančulъ Čučeskulъ gyerekeik részére a Mirčešči, Dončešči és Рѣškaniі falvak
 birtoklására. Sučava, – BD I, 391–393.**

Isten kegyelméből mi Stefanъ vajda, a moldvai föld ura ezen oklevelünkkel tudatjuk
 mindenkivel, aki saját szemével olvassa, vagy más felolvasásából értesül róla, hogy a mi
 igaz

Marina és Fedka, Mirča Čučeskulъ lányai, és Romaško és lánytestvérei Nēhъ és Ulka,
 Dančulъ Čučeskulъ fiai, és Toaderъ és Paško és fiú testvére Lie és lánytestvére Ilka, Pasko
 fiai, és Dragoš és lánytestvérei Banicъ és Armēnka, Mari fiai, különös
 kegyünkбőlrészesítettük, és adtuk és megerősítettük nekik, az ő atyai jogos részüket,
 falvakat a Kucitna (folyó)n, név szerint Mirčešči és Dončešči és Рѣškaniі, . . . Adassék
 nekik örökbe, minden jövedelmével Marina és Fedka részére legyen a Mirčešči falú,
 Romaško és lánytestvérei Nēhъ és Ulka részére pedig a Dъnčešči falú, és Toaderъ és
 Paško és fiú testvére Lie és lánytestvére Ilka részére pedig a Рѣškaniі falú, és Dragoš és
 lánytestvérei Banicъ és Armēnka részére pedig a falú. . . Ez mind a fent leírtak legyen
 nekik tőlünk-uraktól az ő gyermekeiknek, és az ő unokáiknak, és az ő dédunokáiknak, és
 az ő ükunokáiknak, és aki nemzetségükből lesz. Sértetlen legyen mindörökké. A határa

ezeknek a falvaknak legyen a régi határ szerint, ahogyan idők óta használták. Azokat a kiváltságokat, amelyeket a régi falvaknak voltak, Oleksandrъ vajda nagyapánktól, ezek érvénytelenek, amelyeket mi és bojárjaink látták. Ezért azokért, senkinek ne legyen jóga pereskedni, mindörökké. Erre tanúbizonyság a fent említett mi Stefanъ vajda és szeretett fiai Oleksandrъ és Bohdanъ-Vladъ, és a bojárjaink hite: Duma úr hite, Hanhur úr hite, Dragoš udvarnok úr hite, Chърманъ úr hite, Dažboh úr hite, Jacko Chudičъ úr hite, Ščefulъ várnagy úr hite Chotin (városból), Čortorovskii úr hite, Mikotъ és Rěceš várnagy úrak hite Njamc (városból), Grozъ várnagy úr hite, Sekarъ várnagy úr hite Novohrad(városból), Kълъи fegyverhordozó úr hite, Boldorъ kincstáros úr hite, Jeremieъ diplomácia vezetőjének hite, Fruntešъ asztalnok úr hite, Šandъ lovász úr hite és minden nagy és kis moldvai bojár hite. Halálunk után bárkit is rendel az Isten földünk ura gyermekeink, vagy nemzetségünkől való az meg ne sértse adományunkat, hanem megszilárdítsa és megerősítse, mert a hű és igaz szolgálataiért adtuk nekik, és ez a jogos atyai részük. Ennek erősebb alátámasztására parancsoltunk meg a mi hű Tъutul cancellárnak, hogy ezt leírja és fűzze hozzá pecsétünket ezen oklevelünkhöz. Írta Aleksa Sučava (városban) 1490.január 18-án.

1491 р., 17 січня. Підтвердна грамота молдавського воєводи Стефана Петрі та його братові Іону на володіння селом Черетіяни, купленим ними у Драголе, дочки Драгомира, за 133 золотих татарських. Сучава – ВД I, 456–457.

† Милостію божією ми Стефан воєвода, господаръ земли молдавской, знаменито чиним ис симъ листом нашим въсѣмъ кто на нѣ оузритъ или егго чѣсчи слышитъ, вже прїиде прѣдъ нами и прѣдъ нашими молдавскими бояре Драголе, дочка Драгомира въ Кобѣле, по еи доброй воли, никимъ непонѣжена ни присилована, ꙗ продала свою правую ѡтнинѣ ѡт оурика ѡтца еи Драгомира, едино село на имѣ Черетїани ѡ Кобѣле, та продала тоє село слѣгамъ нашимъ Петри и братѣ его Іонѣ за рлгъ злати татарскихъ, о же билъ кѣпилъ тоє село ѡтець еи Драгомир ѡт Мъръшка ѡт жени Чюмалекича ѡт Кобѣле. И ѡставше наши слѣги Петрѣ и братѣ его Іонѣ и заплатили ѡси тоти вишеписаннїи пинѣзи рлгъ злат оу рѣки Драголе, дочка Драгомира ѡт Кобѣле, передъ нами и передъ нашими бояре. Ино мывидѣше ихъ доброй воли и токмеж и полнїи [заплат, а мы] такожде и ѡт насъ есми дали и повѣрѣдили слѣгамъ нашимъ Петри и братѣ его Іонѣ тоє прѣдреченоє село на имѣ Черѣтїаннїи ѡ Кобѣле, да естъ имъ ѡт насъ оурикъ и съ въсѣмъ доходомъ, имъ и дѣтемъ ихъ равно и ѡнѣчатомъ и прѣѡнѣчатомъ ихъ и прѣѡнѣчатомъ ихъ и въсѣмоу родѣ ихъ, кто съ имъ изберетъ на нѣлижнїи, непорѣшено николиже на вѣки. А хотаръ томѣ вишеписаномѣ селѣ да естъ поченши ѡтъ конецъ ѡза ставова и чересъ поле на столпѣ, ѡтъ толѣ чересъ поле на великомъ дѣбѣ, а ѡтъ дѣба диломъ чересъ добровѣ до бѣковинѣ, ѡтъ бѣковинѣ на верхѣ хлабеникомъ, да ѡплатъ диломъ до тогожъ(е) става. То естъ

вѣс хотар. А на то ест вѣра нашего господства вишеписанаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвзлюбелену сынвѣкь господства ми Алѣѣандра и Богадана-Влада, и вѣра боярь наших: в. п. Дѣми, в. п. Ганѣра, в. п. Драгоша дворника, в. п. Хѣрманна, в. п. Гацка Гѣдича, в. п. Дажбога, в. п. Шефѣла хотинского, в. п. в. п. Микотѣ и п. Рѣцеша прѣкалабоке шт Немца, в. п. Чорторовьского, в. п. Грози прѣкалаба врѣенского, в. п. Секарѣ новоградского, в. п. Динга, в. п. Кѣлнѣва спѣтарѣ, в. п. Болдора вистѣрника, в. п. Еремѣа постелника, в. п. Мохила чашника, в. п. Фрѣнтеша столника, в. п. [шандо]а комиса, и вѣра ѣснх боярь [наших] молдавских, великих и малих. А по нашем жикотѣ, кто бѣдет господарь нашен земли молдавской, шт дѣтен наших или шт [нашего родѣ, или пак бѣд кого богъ] изберет господаремь бити нашен земли молдавской, тот щоби не порѣшил нашего да[анѣа и потвѣржденѣа], али щоби им оутвѣрѣдил и оукрѣпил, э[анѣже есми им дали и по]вѣрѣдили за нх правѣю слѣжеѣ, и за що они сами кѣпили за свои правѣи пинѣзи. А на болшее [крѣпост] и потвѣрженѣе томѣ вѣсемуу вишеписанномѣ, велѣли есми нашемѣ вѣрному панѣ Тѣоутѣлѣ логофѣтѣ писати и нашѣ печат привѣсити к семѣ листѣ нашемѣ. Пис(а) Іоуѣ ѣсчави, в лѣто „ѣцѣ, мѣсѣца ген. зѣ.

1491. január 17. Stefanъ vajda megerősítő oklevele Petrъ és testvérének Ionъ részére Čeretiĕne falu birtoklására, amelyet Drahole, Drahomirъ lányától vásárolták 133 tatár aranyért. Sučava – BD I, 456–457.

Isten kegyelméből mi Stefanъ vajda, a moldvai föld ura ezen oklevelünkkel tudatjuk mindenkivel, aki saját szemével látja, vagy más felolvasásából értesül róla, élénk járult és moldvai bojárjaink elé, Drahole, Drahomirъ лánья saját akaratából, senki által nem kényszerítve. Eladta saját atyai örökségét a Drahomirъ apjától, egy falut, név szerint Čeretiĕne a Kobyla (pataknál), eladta azt a falut a mi szolgálainknak Petrъ és testvérének Ionъ részére 133 tatár aranyért. Ezt a falut az apja Drahomirъ vásárolt Maruška Čjumalevič feleségétől, a Kobyla (patak) mellől. Felállván a mi szolgálánk Petrъ és testvére Ionъ és megfizették a fent említett összeget, 133 aranyat készpénzben Drahole, Drahomirъ лánьяnak, a Kobyla (patak) mellől, előttünk és a mi bojárjaink előtt. Látván a jó akaratot és teljes (fizetséget) közöttük, tőlünk adtuk és megerősítettük nekik, a mi szolgálainknak Petrъ és testvérének Ionъnak azt a fent említett falut, név szerint Čeretiĕne a Kobyla (pataknál). Az mind adassék nekik, örökbe minden jövedelmével együtt az ő gyermekeinek azonosan, és az ő unokáinak, és az ő dédunokáinak, és az ő ükunokáinak és egész nemzetségüknek, a legközelebbi jog szerinti örökösöknek. Sértetlen legyen mindörökké. A határa annak a falunak legyen kezdve az Jaza (halastó neve) végénél a mezőn át megjelölt határhelyig, onnan át a mezőn a nagy tölgyfáig, és onnan át a bükk erdőig, onnan pedig fent a farönköktől megtisztított területig, és onnan ismét ugyanannál a halastónál érjen véget. Ez az egész határ. Erre tanúbizonyság a fent említett Stefanъ vajda és hön szeretett fiai Oleksandrъ és Bohdanъ-Vladъ a mi bojárjaink hite: Duma úr hite, Hanhurъ úr hite, t Drahoš udvarnok úr hite, Chърманъ úr hite, Jacko Chudič úr hite, Dažboh úr hite, Ščefulъ

úr hite Chotin (városból), Mikotъ és Rěceš várnagy urak hite, Čortorovskii úr hite, Hriže úr hite, Sekarъ úr hite Novohrad (városból), Dinha úr hite, Кълнѹ fegyverhordozó úr hite, Boldorъ kincstárnok úr hite, Eremię kamarás úr hite, Mohila pohárnok úr hite, Frunteșь asztalnok úr hite, Șandrъ lovász úr hite és minden nagy és kis moldvai bojár hite. Halálunk után bárkit is rendel az Isten a moldvai földünk urává, gyermekeink közül vagy nemzetségünkбől valót az meg ne sértse adományunkat, hanem megszilárdítsa és megerősítse nekik, mert hű és igaz szolgálataiért adtuk neki. A fentebb írottak alátámasztására parancsoltunk meg, a mi hű župan Тътул kancellárnak, hogy ezt leírja és fűzze hozzá pecsétünket ezen oklevelünkhöz. Írta Ionъ íródeák, Sučava (városban) 1493. évben március 5-én.

1491 р. 26 лютого. Підтвердна грамота Стефана панові Пурече, його бртові Іванкові Толочку і їх сестрі Олющі на володіння селами Дрисливим і «де був Носко» на Дністрі. Сучава – BD I, 458–460.

† Милостію божією ми Стефан воевода, господарь земли молдавской, знаменито чиним ис сим листом нашим вѣсѣм кто нан ѡзрит или его чтѣчи ѡслышит, вже прїдоша прѣд нами и прѣд оусими нашими молдавскими бояре наши слѣги Станчюл Стѣростескою и братїѣм его Иванко и Исанко, сынове Федка Стѣростеского, ѡнѣкове Михѣла Старостича и Жѣржа Фратковского, по их доброй воли, никим непонѣжени ани присловани, и продали свою правѣю ѡтнинѣ ѡт их праваго ѡрика, ѡт ѡрика дѣда их Жѣржа Фратковского, двѣ села на Днистри, едно на имѣ Дрисликое а дрѣгое где бил Носко, та продали слѣгам нашим панѣ Пѣрече спѣтарѣ и братѣ его Иванко Толочко и сестри их Ѡлющи и братаничем их Данчюл и Петриман, сынове Иванка гѣменника, и сестричүчем их Михѣлашѣ и Вѣпачю, сынове Василиси, за рѣи злат татарских. И ѡставше наши слѣги пан пѣрече спѣтар и брат его Иванко Толочко и сестра их Ѡлюшка и братаничева их Данчюл и Петриман и сестриचेва их Михѣлаш и Вѣпач, та заплатили вси тоти рѣи злат ѡ рѣки Станчюлѣ Стѣростеского и братїѣм его Иванко и Исанко, прѣд нами и прѣд нашими бояре. ино мы видѣвше их доброй воли и токмеж и полнѣю заплатѣ, а мы такжде и ѡт нас есми дали и потвѣдили слѣгам нашим панѣ Пѣрече спѣтарѣ и братѣ (Sic! – брѣтѣ) его Иванко Толочко и сестри их Ѡлющи и братаничем их Данчюл и Петриман и сестричем их Михѣлаш и Вѣпач тоти прѣдреченїи двѣ села на Днистри, на имѣ Дрисликое и где бил Носко, да сѣт им ѡт нас ѡрик и съ вѣсем доходом, им и дѣтем их и ѡнѣчатом их и прѣѡнѣчатом их и прѣѡнѣчатом их и вѣсемѣ родоу их, кто сѣ им избереѣт наближнїи, непорѣшено николиже на вѣкы. И пак ѡ тот же час ѡстал прѣд намиж и прѣд нашими бояре слѣга наш Иванко Толочко, по его доброй воли, та продал петѣю част ѡт тих двох сел, ѡт

Дрисливое и ѡт гдѣ бил Носко, що сѣ била приходила ѡ его част тотѣ петѣѣ част, и продал братѣ своемѣ слѣзѣѣ нашемѣ панѣ Пѣрече спѣтарѣ за ѣ злат татарскихѣ. И заплатил пан Пѣрече спѣтарѣ тотѣ ѣ злат ѡ рѣки братѣ своемѣ Иванкѣ Толочко, продал нами и продал нашими бояре. ино и мы такѡж, по их доброй воли, и ѡт нас есми дали и потвѣрдили слѣзѣѣ unserem панѣ Пѣрече спѣтарѣ и тотѣ петѣѣ част ѡт тих двѡх сел, да ест емѣ ѡт нас ѡрик и сѣ вѣсем доходѡм, али ѡпроче сестри его ѡлюшки и братаник его Данчула и Петримана, сынове Иванка гѣменника, и сестричич его Михѣилаша и Копача, сынове Василиси, емѣ и и дѣтем его и ѡнѣчатом его и прѣѡнѣчатѡм его и прѣѡѡрѣтѡм его и вѣсемѣ родѣ его, кто сѣ емѣ изберет нанѣближнѣи, непорѣшено николиже на вѣкѣ. А хотар тим двѡм вышѣписанным салам да ест ѡт ѡсих сторон по старомѣ хотарѣ, кѣда из вѣка оживали. А на то ест вѣра нашего господства вышѣписаннаго мы Стефана коекодѣ, и вѣра прѣвѣзлюблених сынѡв господства ми Алевѣандра и Богадана-Влада, и вѣра бояр наших: в. п. Дѣма, в. п. Гангѣра, в. п. Драгоше дворника, в. п. Хрѣмана, в. п. Дажбога, в. п. Ёцка Хѣдича, в. п. Шефѣла хотинского, в. п. в. п. Микотѣ и п. Рѣцеша паркалабоке ѡт Нѣмца, в. п. Андреика Чортѡрѡвского, в. п. Грози ѡрѣенского, в. п. Секарѣ новѡградского, в. п. Динга, в. п. Кѣнѣѣ спѣтарѣ, в. п. Болдора вистѣрника, в. п. Еремѣѣ постѣлника, в. п. Мохила чашника, в. п. Фрѣнтеш столника, в. п. Шандра комиса, и вѣра ѡсих бояр наших молдавскихѣ, и великихѣ и малихѣ. А по нашем животѣ, кто бѣдет господарь нашеи земни, ѡт дѣтѣи наших или ѡт нашего родѣ, или пак бѣд кого богѣ изберет господарь бити нашеи земли молдавской, тот би им не порѣшил нашего даанѣѣ и потвѣрженѣѣ, али би им ѡтвѣрдил и ѡкрѣпил, занѣж(ѣ) есми им дали и повѣрдили за их правѣю слѣзѣѣ, и за що ѡни собѣ кѣпили за свои правѣи пинѣзи. А на болѣшю крѣпѡст и потвѣрженѣѣ томѣ вѣсемоу вышѣписанномѣ, велѣли есми unserem вѣрномѡу панѣ Тѣѣтѣлѣ логофѣтѣ писати и нашѣ печат привѣсити к семѣ листѣ unserem. Писал Тѡадер дѣпак ѡ сѣч(а)ви, в лѣто *ѡц(д), мѣсѣць фѣв. кѣ.

1491. február 26. Stefanъ moldvai vajda megerősítő oklevele Pureče úrnak és testvérének Toločko és lánytestvérének Oljuskanak a Drislivoe és „ahol volt Nosko” falvak birtoklására a Dnister folyónál. Sučava – BD I, 458–460.

Isten kegyelméből mi Stefanъ vajda, a moldvai föld ura ezen oklevelünkkel tudatjuk mindenkivel, aki saját szemével látja, vagy más felolvasásából értesül róla, hogy elénk járult és moldvai bojárjaink elé, a mi szolgálaink Stančulъ Stъrosteskul és testvérei Ivanko és Isaiko, Fedъko Stъrosteskul fiai, Michulъ Starostičъ és Žurža Fratovskyi unokái, saját

akarataból, senki által nem kényszerítve és eladták saját atyai örökségüket a jogos uruktól, Žurža Fratovskiy nagyapjuktól, két falut, a Dnister folyónál, név szerint: Drislivoe, a másik pedig, ahol volt Nosko, eladták a mi szolgáknak Pureče fegyverőrző úrnak és testvéreinek Ivanko Toločko és lánytestvéreinek Oljuskanak, és unokatestvéreinek Dančulъ és Petrimaнь, Ivanko, és unokahúguk Michъilaš és Vopačju Vasilisa fiai, 150 tatár aranyért. Felállván a mi szolgánk Pureče fegyverőrző és testvére Ivanko Toločko és lánytestvéreinek Oljuska, unokatestvéreinek Dančulъ és Petrimaнь, unokahúguk Michъilaš és Vopačju és megfizették a fent említett összeget, 150 aranyat készpénzben Stančulъ Стъrosteskul és testvéreinek Ivanko és Isaiko előttünk és a mi bojárjaink előtt. Látván a jó akaratot és teljes (fizetséget) közöttük, mi is adtuk és megerősítettük nekik, a mi szolgáinknak Pureče fegyverőrző és testvéreinek Ivanko Toločko és Oljuska lánytestvérüknek, Dančulъ és Petrimaнь unokatestvéreinek, Michъilaš és Vopačju unokahúguknak, a fent említett két falut, a Dnister folyónál, név szerint: Drislivoe, a másik pedig, ahol volt Nosko. Mindez adassék nekik, örökbe minden jövedelmével, nekik és az ő gyermekeinek, és az ő unokáiknak, és az ő dédunokáinak, és az ő ükunokáinak és egész nemzetségüknek és a legközelebbi jog szerinti örököseinek. Sértetlen legyen mindörökké. Ugyan abban az időben felállt előttünk és a mi bojárjaink előtt a mi szolgánk Ivanko Toločko, saját akarataból, és eladta a két falunak az ötöd részét: név szerint Drislivoe, a másik pedig, ahol volt Nosko. A falvak ötöd részét eladta saját testvéreinek, a mi szolgáknak Pureče fegyverőrző úrnak, 30 tatár aranyért. Pureče fegyverőrző úr megfizette a 30 tatár aranyat készpénzben saját testvéreinek Ivanko Toločkonak, előttünk és minden bojárunk előtt. Mi is adtuk és megerősítettük a mi szolgáknak Pureče fegyverőrző úrnak, azt az ötöd részét annak a két falunak, legyen neki tőlünk-uraktól minden jövedelmével, külön Oljuska lánytestvéreinek, Dančulъ és Petrimaнь unokatestvéreinek, Michъilaš és Vopačju unokahúguknak, Vasilisa fiainak, nekik és gyermekeinek, unokáiknak, dédunokáinak, ükunokáinak és egész nemzetségüknek, legközelebbi jog szerinti örököseiknek. Sértetlen legyen mindörökké. A határa annak a két falunak legyen minden oldaláról a régi határ szerint, ahogyan idők óta használnak. Erre tanúbizonyság a fent említett Stefanъ vajda és hön szeretett fiai Oleksandrъ és Bohdanъ-Vladъ a mi bojárjaink hite: Duma úr hite, Hanhurъ úr hite, Drahoš udvarnok úr hite, Chъrmaнь úr hite, Dažboh úr hite, Jacko Chudič úr hite, Ščefulъ úr hite Chotin (városból), Mikotъ és Rěceš várnagy urak hite Nemecъ (városból), Andreika Čortorovskii úr hite, Hrozi várnagy úr hite, Sekarъ úr hite Novohrad(városból), Dinha úr hite, Kълнбу fegyverhordozó úr hite, Boldorъ kincstárnok úr hite, Eremieъ kamarás úr hite, Mohila pohárnok úr hite, Fruntešъ asztalnok úr hite, Šandrъ lovász úr hite és minden nagy és kis moldvai bojár hite. Halálunk után bárkit is rendel az Isten a moldvai földünk urává, gyermekeink közül vagy nemzetségünkéből valót, az meg ne sértse adományunkat, hanem megszilárdítsa és megerősítse nekik, mert hű és igaz szolgálataiért adtuk nekik, és amit saját pénzükért vásároltk maguknak. A fentebb írottak alátámasztására parancsoltunk meg a mi hű župan Тъutul kancellárnak, hogy ezt leírja és fűzze hozzá pecsétünket ezen oklevelünkhöz. Írta Toader íródeák, Sučava (városban) 1491. évben február 26-án.

1493 p., 5 березня. Дарча грамота воєводи Стефана панові Сими Бахлуяну на селище Стецкани. Сучава. – ВД II, 5–6.

† МИЛОСТІЮ БОЖІЄЮ МЫ СТЕФАНЪ (Sic! – СТЕФАНА) ВОЄВОДА, ГОСПОДАРЬ (Sic! – ГОСПОДАРЬК)

земли молдавской, знаменито чиним ис сим листом нашим въсѣмъ кто на немъ вѣзритъ или чтоучу (Sic! – чтоли) его оуслышитъ, ѡж(е) тотъ истинныи слоуга и боляр нашъ вѣрныи панъ Сима Бахладанъ слоужилъ намъ правою вѣрною слоужбою. Тѣ[м] мѣ видѣвше его правою вѣрною слоужбѣ до насъ, жаловали есмы его ѡсобною нашею милостію и да[ли] есмы емѣ оу (Sic! – ѡ) нашеи земли оу молдавской съ едно селищѣ на водою Тазловѣ что с[м] имѣнеть Стецканы, ниже въ оустѣ Арсоула, ѡ вадѣ Негдцѣторюви, гдѣ кѣплѣетъ с[м] Тазловѣ Велико съ Тазлѣви Солино, въ оустіа Калюгеричен, оу лакѣ Пѣторскѣ, а ѡтъ толѣ на врѣху гврь правою мѣстѣ гдѣ ѡдарѣ[т] въ оубрѣшійа Слатинки. Тое вѣсе вишеписанное да естъ емоу и ѡтъ насъ оурикѣ съ вѣсемъ доходомъ, имъ и дѣтемъ и ѡнѣчатѡмъ и прѣѡнѣчатѡмнѣхъ и прѣѡцорѣтѡмъ ихъ, [к]то с[м] избереѣтъ наиблизній, непорѣшено николиже на вѣкы. А хотаръ томѣ виш[е]реченномѣ село Стецканій, ниже въ оустіа Арсоул, ѡ вадѣ Негдцѣторюви, гдѣ кѣплѣетъ с[м] Тазловѣ (Sic! – Тазловѣ) Велико съ Тазловѣ Солинѣ, въ оустіа Калюгеричи, оу лакѣ Пѣторскѣ, а ѡтъ толѣ на врѣху гврь правою мѣстѣ, гдѣ ѡдарѣ[т] въ оубрѣшійа Слатинки, да естѣ емѣ ѡтъ оусиѣхъ стороны по старомѣ хотарѣ, покѣда изъ вѣка ѡживали. И на то естѣ вѣра нашего господства више[писан]наго ми Стефан(а) коевод(ы), и вѣра прѣвѣзлюблениѣхъ сынѡвъ господства ми Алеѡандра и Богодана-Влада, и вѣра боляр нашихъ: в. п. Дѣми, в. п. Гангѣра, в. п. Болдора дворника, в. п. Хрѣмана, в. п. Шефѣла, в. п. Мѣшата прѣкалаба хотинскаго, в. п. Микотѣ и п. Рѣцеша прѣкѣлабоке немецкаго, в. п. Шандра новоградскаго, в. п. Андренка Чо[р]торовьскаго, в. п. Динга, в. п. Кѣлнѣвѣ спѣтарѣ, в. п. Исаника вистѣрника, в. п. Ереміа постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фроунтеша стѡлника, в. п. Петрыки комиса, и вѣра ѡсиѣхъ боляр нашихъ молдавскихъ, великихъ и малихъ. А по нашимъ животѣ, кто бѣдетъ господарѣ нашеи земли молдавской, ѡтъ дѣтинъ нашихъ и[ли] ѡтъ нашего родѣ, или пакъ бѣдъ кого боги избереѣтъ господаремъ бити нашеи земли молдавской, тѡтъ би имъ не порѣшилъ нашего дааніе и потвѣрѣженіа, али би имъ оутвѣрѣдилъ и оукрѣпилъ, занеже есмы емоу дали и потвѣрѣдили за его правою вѣрно[ю] слѣжбѣ. А на болшоу[ю] крѣпостъ и потвѣрѣженіе томѣ вѣсемѣ виш[е]писанномѣ, велѣли есмы нашему вѣрномоу жѣпан[ѣ] Тѣоутѣлѣ логофетѣ писати и нашъ печатъ привеѣсти къ семоу листѣ нашему. Писалъ Алеѡа дѣпакъ оу Сѣчавѣ, в. лѣто *за, мѣсѣца мрт. ѣ.

1493. március 5. Adománylevél Stefanъ moldvai fejedelem Sima Bachlujanъ részére Steцьkany település birtoklásra. Sučava – BD II, 5–6.

Isten kegyelméből, mi, Stefanъ vajda, a moldvai föld ura, ezen oklevelünkkel tudatjuk mindenkivel, aki saját szemével látja, vagy más felolvasásából értesül róla, hogy a mi igaz szolgánk Sima Bachlujanъ igaz és hű módon szolgált minket. Ezért mi, látván az ő irántunk való igaz és hűséges szolgálatát, különös kegyünkből adtuk neki a moldvai földünkből egy falut, a Tazlovъ (folyónál), név szerint Steцьkany, az Arsula (folyó) alsó szakaszánál és a Vadъ Nehуcъtorjuвъ (gázlónál), ahol összeér a Vělikii Tazlov és Solinъ Tazlov (folyók), a Kaluherica (folyó) forrásánál, a Putorosъ tónál, onnan fentebb a hegynél jobb oldalon, a Slatina (folyó) felső szakaszánál. Az mind adassék neki tőlünk-uraktól minden jövedelmével és az ő gyermekeinek, és az ő unokáinak, és az ő dédunokáinak, és az ő ükunokáinak és egész nemzetségének, legközelebbi jog szerinti örököseinek, sértetlen legyen mindörökké. A határa annak a fent említett Steцьkany falunak, az Arsula (folyó) alsó szakaszánál, a Vadъ Nehуcъtorjuвъ (gázlónál), ahol összeér a Vělikii Tazlov és Solinъ Tazlov (folyók), a Kaluherica (folyó) forrásánál, a Putorosъ tónál, onnan fentebb a hegynél jobb oldalon, a Slatina (folyó) felső szakaszánál, legyen neki minden oldalról a régi határ szerint, ahogyan idők óta használták. Erre tanúbizonyság a fent említett Stefanъ vajda és hű szerett fiai Oleksandrъ és Bohdanъ-Vladъ a mi bojárjaink hite: Duma úr hite, Hanhurъ úr hite, Boldorъ udvarnok úr hite, Chърманъ úr hite, Ščefulъ úr hite, Mušatъ várnagy úr hite Chotin (városból), Mikotъ és Rěčeš Nemeц(városból) várnagy urak hite, Šandъ úr hite Novohrad(városból), Andreiko Čortorovskii úr hite, Dinha úr hite, Kълпъу fegyverhordozó úr hite, Isaię kincstárnok úr hite, Eremieъ kamarás úr hite, Mohila pohárnok úr hite, Fruntešъ asztalnok úr hite, Petrik lovász úr hite és minden nagy és kis moldvai bojárunk hite. Halálunk után bárkit is rendel az Isten a moldvai földünk urává, gyermekeink közül vagy nemzetségünkből valót, az meg ne sértse adományunkat, hanem megszilárdítsa és megerősítse neki, mert a hű és igaz szolgálataiért adtuk és megerősítettük neki. A fentebb írottak alátámasztására parancsoltunk meg a mi hű župan Tъtul cancellárnak, hogy ezt leírja és fűzze hozzá pecsétünket ezen oklevelünkhöz. Írta Aleksa, Sučava (városában) 1493. évben március 5-én.

1493 р., 4 листопада. Підтвердна грамота воєводи Стефана Настасії, доньці Марининій, на володіння селами Станилещі, Алботеші, Керстенеші та Хиреші. Сучава. – BD 30–31.

† Милостію божією ми Стефан воєвода, господаръ земли мѡлдавскои, знаменито чиним ис сим листом нашим вѣсам кто нан сзрыт нан чтѣчи его слышит, вже тотѣ истина Настасіа, дочка Мъринина, сноука Кръстина, жаловали есмы еи вшсвеною нашею милостію, дали и потвѣрдили есмы еи с нашеи земли с мѡлдавскои еи праваа штина, штина дѣда еи Кръсти, села на имѣ:Стънилещин, и едноу селищюу с томже хотароу на имѣ Алботещин,и Кръстещин на Молдавѣ,где бил Мирслав,и с томже хотарѣ дрѣгое село на имѣ Хирещин. Тѡе вѣсе вишписанное да ест еи шт нас срик и съ вѣсем доходом, еи и дѣтем еи и оундчатом еи и прѣднщчатом еи и прѣщюурѣтвом еи и вѣсемс родс еи, кто сѣ еи избереѣт наближнїи, непорѣшено николиже на вѣки. А

хотар тимъ слава вишеписанным да ест им шт снх сторон по старомъ хотарѣ, кѣда из вѣки шжикали. А на то ест вѣра нашего господства вишеписаннаго мы Стефана боеводѣ, и вѣра прѣвѣзлюбленыхъ сынѣв господства мы Александрѣ и Богданѣ-Владѣ, и вѣра бояр нашихъ: в. п. Дѣма прѣкалаба, в. п. Ганѣра прѣ[ка]лаба врхенского, в. п. Болдора дворника, в. п. Шефѣла, в. п. Мѣшата, в. п. Пѣрече и п. Тоадера прѣкалаба хотинскѣи, в. п. Микотѣ и п. Рѣцеша прѣкалаба немецкѣи, в. п. Чорторѣвского, в. п. Шандра прѣкалаба новоградского, в. п. Динга, в. п. Кѣлнѣва спѣтарѣ, в. п. Исака вистарника, в. п. Еремѣа постелника, в. п. Могила чашика, в. п. Фрѣнтеша стѣлника, в. п. Петрика [комиса, и вѣра оу снх бояр нашихъ] мѣлдавскихъ, великихъ и малыхъ. А по [нашемъ животѣ, кто бѣдетъ] господарѣ нашей земли молдавскѣи, шт дѣтѣи нашихъ [или шт] нашего родѣ, или пакъ боудъ кого богъ избереетъ господарѣ бити [нашей земли молдавскѣи], тѣмъ бы еи не (Sic! – az eredetiben kétszer fordul elő) порѣшилъ нашего даанѣа и потвѣрженѣа, али би еи стѣврдни и шкрѣпилъ, занѣже [есми е]и дали и потвѣрдни, за шчо ест еи права штнина. А на болш[шю]крѣпост и потвѣрженѣе томѣ вѣсемъ вишеписанномъ, велѣ[ли ес]мы нашемъ вѣрномъ панѣ Тѣштѣлѣ логофетѣ писати и нашѣ печатъ привѣсити къ семъ листѣ наемъ. Писалъ Мѣтѣа[ш] вѣ сѣчавѣ, в. лѣто 734, новѣ. д.

1493. november 4. Stefanъ vajda megerősítő oklevele Nastasię, Mъrina leányának а Stъnilešči, Albotešči, Kъrstenešči és Chirešči falvak birtoklására. Sucava. – BD 30–31.

Isten kegyelméből mi Stefanъ vajda, a moldvai föld ura, ezen oklevelünkkel tudatjuk mindenkivel, aki saját szemével olvassa, vagy más felolvasásából értesül róla, így az igaz Nastasię, Mъrina leányát, Kъrstina unokáját, különös kegyünkбől adtuk és megerősítettük neki a moldvai földünkбől az ő jogos atyai örökséget Kъrsti nagyapjától kapott falvakat, név szerint: Stъnilešči, abban a határban egy falut név szerint Albotešči, és Kъrstenešči a Moldva (folyón), ahol Miroslavъ volt, és ugyan abban a határban egy másik falu név szerint Chirešči. Az mind adassék neki tőlünk-uraktól minden jövedelmével az ő gyermekeinek, és az ő unokáinak, és az ő dédunokáinak, és az ő ükunokáinak és egész nemzetségének, legközelebbi jog szerinti örököseinek, sértetlen legyen mindörökké. A határa pedig azoknak a fent említett falvaknak legyen a régi határ szerint, ahogyan idők óta használnak. Erre tanúbizonyság a fent említett Stefanъ vajda és hōn szeretett fiai Oleksandrъ és Bohdanъ-Vladъ és a mi bojárjaink hite: Duma várnagy úr hite, Hangurъ orchei várnagy úr hite, Boldorъ udvarnok úr hite, Ščefulъ úr hite, Mušatъ úr hite, Purečъ és Toader hotini várnagy urak hite, Dinga úr hite, Kѣлнѣу fegyverhordozó úr hite, Isaię kincstárnok úr hite, Eremię kamarás úr hite, Mohila pohárnok úr hite, Fruntešъ asztalnok úr hite, Petrik lovász úr hite és minden nagy és kis moldvai bojárunk hite. Halálunk után bárkit is rendel az Isten a moldvai földünk urává, gyermekeink közül vagy nemzetségünkбől valót, az meg ne sértse adományunkat, hanem megszilárdítsa és

megerősítse neki, mert adtuk és megerősítettük neki, és ami jogos atyai öröksége. A fentebb írottak alátámasztására megparancsoltunk a mi hű Tűtul kancellárnak, hogy ezt leírja és fűzze hozzá pecsétünket ezen oklevelünkhöz. Írta Мътiaшь, Sučava (városában) 1493. évben november 4.

1494 р., 27 лютого. Підтвердна грамота воєводи Стефана Анні, дочці Бабула, на володіння частиною села Петрилиці на Білому Потоці, купленою нею у Луки за 50 золотих татарських. Сучава – ВД II, 32–33.

† Милостію божією мы Стефан коєвода, господарь земли молдавскон, знаменито чиним и сим листом нашим въсам кто нан ъзрѣит нан чтѣчи его ѡслышит, вже приїде прѣд нами и прѣд ѡсими нашими молдавскыи боіаре слѣга наш Лѡка, сынъ Зѣкиков, по своєи бодрои воли, никим непонѡжен ни присилобан, и продал свою правѣю ѡтнинѡ ѡт своєго пракаго ѡрика, четвѣртѣю част село ѡт Петрилицѣ на Билом потоци, нижнѣю част, и съ млином по ѡбѣ стороны потока, та продал Анни, дочки Бобоулови (Sic! – Бобоулова), за ѣ злат татарских. И ѡставше Анна, дочка Бобоулова, та заплатила ѡсн тоти вишеписанни нинѣзи ѣ злат татарских ѡ рѣки слѡсѣ нашемѡ Лѡка, сынѡ Зѣкиковѡ, прѣд нами и прѣд нашими боіаре, ино мы выдѣвше их доброю колю и токмеж и полнѣю заплатѡ, а мы такожде и ѡт нас есмо єи дали и [пот]вѣрдили (Sic! – твѣрдили) Анни, дочки Бабѡлови, тотѡ прѣдреченѣю четвѣртѣю част село ѡт Петрилицѣ на Билом потоцѣ, нижнѣю част, и съ млином по ѡбѣ стороны потока, да єст єи ѡт нас ѡрик и съ въсем дохѡдом, єи и дѣтем єи и ѡнѡчатом єи и прѣѡнѡчатом и прѡщѡрѣтом єи и въсемѡ родѡ єи, кто сѣ єи избєрет наиближнѣи, непорѡшено николиже на вѣки. А хотар тои четвѣртои част село, нижнои част, да єст ѡт ѡсєго хотара четвѣртаѡ част, и кѡда хотари пан Микотѣ прѣкалаб съ межигѡши. А пак привилѣє шо имєл Лѡка, ѡтца єго Зѣкика, ѡт наших ѡиков ѡт Иліѡша коєводѣ и ѡт Стефана коєводи, а ѡна єст ѡ рѣки слѡсѣ нашемѡ Юрши апрѡдѡ. А на то єст вѣра нашего господства вишеписаннаго мы Стефана коєводѣ, и вѣра прѣвѣзлюбєных сынѡв господства мы Алєѡандра и Богдана-Влада, и вѣра боіар наших: в. п. Дѡма прѣкалаба. в. п. Болѡдра двѡрника, в. п. Хрѣмана, в. п. Шефѡла, в. п. Мѡшата, в. п. Пѡрєчє и п. Тоадєра прѣкалаби ѡт Хотин, в. п. Микотѣ и п. Рѣцєши прѣкалаби ѡт Немца, в. п. Чортѡровского, в. п. Шандра прѣкалаба новоградского, в. п. Динга, в. п. Клѣн[ѣѡ] спѣтарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Єрємїа постєлника, в. п. Мѡхила чашиника, в. п. Фрѡнтєша столника, [в. п.] Петрика комиса, и вѣра ѡснх боіар на[шнх] молдавских, великих и малих. А по нашем жикотѣ, кто бѡдєт господарь нашєи земли молдав[скон,

УТ ДѢ]ТЕН НАШИХ [ИЛИ УТ Н]АШЕГО РОДА, [ИЛИ ПAK БѢД] КОГО БОГЪ [ИЗБЕРЕТЬ ГОСПОДА]РЬ
БЫТИ НАШЕИ ЗЕМЛИ МОЛДАСККОН, ТУТ БИ ЕИ НЕ ПОРѢШИЛ НАШЕ[ГО ДААНІА И] ПОТВѢРЖДЕНІА,
АЛИ БЫ ЕИ ШТѢВРДИЛ [И ШК]РѢПИЛ, ЗАНДЖЕ [ЕСМИ] ЕИ ДАЛИ, ЗА ШО УНА СОБИ КЪПИЛА ЗА СВОИ
ПРАВІН ПИНѢЗИ. А [НА БОЛШЮ] КРѢПОСТ И ПОТВѢРЖДЕНІЕ ТОМЪ ВЪСЕМЪ ВИШЕПИСАННОМЪ,
ВЕЛѢЛИ ЕСМЫ НАШЕМЪ КЪРНОМЪ ПАНЪ ТЪШТЪЛЪ ЛОГОФЕТЪ ПИСАТИ И [НАШЪ ПЕ]ЧА[Т]
ПРИВѢСИТИ К СЕМЪ ЛИСТЪ НАШЕМЪ. Пис(а) МѢТІ[АШ] ВЪ СЪЧАВѢ, В ЛѢТО *ЗВ, МѢСАЦА ФЕВ.
КЪ.

1494. február 27. Stefanъ moldvai vajda megerősítő oklevele Anna, Bobulovъ lányának a Petrileščъ falu negyedrésszének birtoklására a Bělyi patakon, amelyet Luka szolgánktól vásárolt 50 tatár aranyért. Sučava – BD II, 32–33.

Isten kegyelméből mi Stefanъ vajda, a moldvai föld ura, ezen oklevelünkkel tudatjuk mindenkivel, aki saját szemével látja, vagy más felolvasásából értesül róla, élénk és minden moldvai bojárunk elé járult a mi szolgánk Luka, Zěikov fia, saját akaratából senki által nem kényszerítve, és eladta apai örökségét, saját jogos urától, a Petrileščъ falu negyed részét, a Bělyi patakon, az alsó részt malommal együtt a patak mindkét oldalán, eladta Anna, Bobulovъ lányának 50 tatár aranyért. Felállván Anna, Bobulovъ lánya készpénzben kifizette Luka szolgánknak, Zěikov fiának, a fent leírt 50 tatár aranyat, előttünk és a mi bojárjaink előtt. Ezért mi látván közöttük a jó akaratot és a teljes fizetséget, így mi is adtuk és megerősítettük Anna, Bobulovъ lányának a Petrileščъ falu negyed részét, a Bělyi patakon, az alsó részt malommal együtt a patak mindkét oldalán, adassék neki tőlünk-uraktól minden jövedelmével együtt az ő gyermekeinek, unokáinak, dédunokáinak, ükunokáinak és egész nemzetségének, a legközelebbi jog szerinti örökösének, sértetlen legyen mindörökké. A határa a falu negyedrésszének, és a legalsó résznek legyen az egész határból negyedréssz, ahogyan Mikotъ várnagy úr behatárolta. Azok a kiváltságok, amelyekkel Luka, Zěikov fia rendelkezett, és a mi urainktól Пыішь és Stefanъ vajdától kapta most a mi Juršъ apródunk kezében van. Erre tanúbizonyság a fent említett Stefanъ vajda és hōn szeretett fiai Oleksandrъ és Bohdanъ-Vladъ és a mi bojárjaink hite: Duma várnagy úr hite, Boldorъ udvarnok úr hite, Chърmanъ úr hite, Ščefulъ úr hite, Muшатъ úr hite, Purečъ és Toader várnagy urak hite Chotin (városból), Mikotъ és Rěceš várnagy urak hite Nemecъ (városából), Čortorovskii úr hite, Šandrъ várnagy úr hite Novogradъ (városából), Dinha úr hite, Кълпъу fegyverhordozó úr hite, Isaię kincstárnok úr hite, Eremię kamarás úr hite, Mohila pohárnok úr hite, Fruntešъ asztalnok úr hite, Petrik lovász úr hite és minden kis és nagy moldvai bojárunk hite. Halálunk után bárkit is rendel az Isten a moldvai földünk urává, gyermekeink közül vagy nemzetségünkéből valót, az meg ne sértse adományunkat, hanem megszilárdítsa és megerősítse neki, mert adtuk neki, és amit saját jogos pénzért vásárolt. A fentebb írottak alátámasztására megparancsoltunk a mi hū Тъutul cancellárnak, hogy ezt leírja és fűzze hozzá pecsétünket ezen oklevelünkhöz. Írta МѢтіашъ, Sučava (városában) 1494. évben február 27.

1494 р., 11 березня / А. Підтвердна грамота воєводи Стефана слугам своїм Михайлу і його братові Гуцула на володіння половиною села Кернеші. Сучава – ВД, II 34–35.

† Милостію божією ми Стефан воєвода, господарь земли молдавской, знаменито чиним ис сим листом нашим вѣсам кто нанъ зрыт или чтѣчи его слышит, вже прѣдоша прѣд нами и прѣдъ всеми нашими молдавскими бояре слѣга нашъ Бончакъ и сестри его Анна и Рѣска, сынове Станини, знькове Михѣла Крѣнѣла, по ихъ доброй воли, никимъ непонѣжени дни присиловани, и продали свою правѣю ѡтнинѣ ѡт своего праваго зрика, ѡт зрика дѣда ихъ Михѣла Крѣнѣла, половина село на Кобѣлехъ на имѣ Крѣнѣшинъ, та продали слѣгамъ нашимъ Михѣилъ и братъ его Гицѣлъ за пѣ златъ татарскихъ. И зоставше наши слѣги Михѣилъ и братъ его Гицѣлъ та заплатили вси тоти вишеписаннии пинѣзи пѣ златъ татарскихъ з рѣки слѣзѣкъ нашемъ Бончакъ и сестрамъ его Анни и Рѣски, прѣдъ нами и прѣдъ нашими бояре. Ино ми видѣвше ихъ добрую волю и токмеж и полнѣю заплатѣ, а мы такъжде и ѡт насъ есмы дали и потвѣрдили слѣгамъ нашимъ Михѣилъ и братъ его Гицѣлъ то е прѣдреченое половина село на Кобѣлехъ на имѣ Крѣнѣшинъ, да естъ имъ ѡт насъ зрикъ и съ вѣсемъ доходомъ, имъ и дѣтемъ ихъ и зньчатомъ ихъ и пращѣрѣтомъ ихъ и вѣсемъ родѣ ихъ, кто съ имъ изберетъ наближнѣи, непорѣшено николиже на вѣки. А хотаръ той половины (sic! – половино) село на Кобѣлехъ на имѣ Крѣнѣшинъ: поченши ѡт нижнѣи конецъ става Крѣнѣлова та по столпамъ расѣловимъ на единъ дѣбъ знаменанъ, ѡт дѣба на хлѣбничелъ, ѡт хлѣбничелъ чересъ поле на крѣницѣ, та прости зѣ дѣл, та чересъ дѣл на глѣдѣре, ѡт глѣдѣре на нижнѣи конецъ става Крѣнѣлова, ѡт гдѣ есмо прѣво почали. То естъ весъ хотаръ той половины село ѡт Крѣнѣшъ. А прикиліе старое що ималъ Бончакъ и сестри его Анна и Рѣска, сынове Станина, на тоти села ѡт зиковъ нашихъ ѡт Илиаша воєводи и ѡт Стефана воєводи, коли били зѣ мирѣ, шно естъ зѣ рѣки Тома. А на то естъ вѣкра нашего господства вишеписанаго ми Стефана воєводи, и вѣкра прѣвѣзлюбленыхъ сынѣвъ господства ми Александръ и Богдана-Влада, и вѣкра бояръ нашихъ: в. п. Дѣма прѣкалаба, в. п. Болдора двѣрника, в. п. Хрѣмана, в. п. Шефѣла, в. п. Мѣ[шат]а, в. п. Пѣреча и п. Тоадѣра прѣкалаби ѡт Хотин, в. п. Микотъ и п. Рѣцѣши прѣкалаби ѡт Немца, в. п. Чорторовского, в. п. Шандра прѣкалаба ѡт Новоград(а), в. п. Динга, в. п. Кѣнѣлъ спѣтарѣ, в. п. Исака вѣстѣрника, в. п. Еремѣа постѣльника, в. п. Мохила чашника, в. п. Фрѣнтѣша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣкра зѣсихъ бояръ нашихъ молдавскихъ, великихъ и малихъ. А по нашемъ животѣ, кто едетъ господарь нашей

ЗЕМЛИ МОЛДАВСКОН, ШТ ДѢТЕН НАШИХЪ ИЛИ ШТ НАШЕГО РОДА, ИЛИ ПАК БѢД КОГО БОГЪ ИЗБЕРЕТЪ ГОСПОДАРЬ БИТИ (Сic? – НАШЕИ ЗЕМЛИ МОЛДАВСКОН), ТОТЪ [БИ] ИМЪ НЕ ПОРЪШИЛЪ НАШЕГО ДААНІЯ И ПОТВѢРЖЕНІА, АЛИ БИ ИМЪ ШТВѢРДИЛЪ И ШКРѢПИЛЪ, ЗАШДЖЕ ЕСМО ИМЪ ДАЛИ ЗА ИХЪ СЛЪЖЕШЪ, И ЗА ШТО ШНИ СОБИ КЪПИЛИ ЗА СВОИ ПРАВЕИ ПИНЪКЪИ. А НА БОЛШЮ КРѢПОСТЪ И ПОТВѢРЖЕНІЕ ТОМЪ ВЪСЕМЪ ВИШЕПИСАННОМЪ, ВЕЛѢЛИ ЕСМО НАШЕМЪ ВЪРНОМЪ ПАНЪ ТЪШТЪЛЪ ЛОГОФЕТЪ ПИСАТИ [И НАШЪ] ПЕЧАТЪ ПРИКЪСИТИ КЪ СЕМЪ ЛИСТЪ НАШЕМЪ. ПИСАЛЪ МЪТІАШЪ ВЪ СУЧАВѢ, ВЪ ЛѢТО „ЗВ, МѢСЯЦА МР. ДІ.

1494. március 11 /A. Stefanъ moldvai vajda megerősítő oklevele Michъilъ és testvérének Guculъ a Kръneščii falu birtoklására. Sučava – BD, II 34–35.

Isten kegyelméből mi Stefanъ vajda, a moldvai föld ura, ezen oklevelünkkel tudatjuk mindenkivel, aki saját szemével olvassa, vagy más felolvasásából értesül róla, hogy elénk járult és minden moldvai bojárunk elé a mi szolgánk Bončакъ és lánytestvérei Anna és Ruska, Staninъ fia, Mihulъ Kръnulъ unokái, saját akaratukból, senki által nem kényszerítve és eladták nagyarjuk Mihulъ Kръnulъ örökségét, a Kobъle (patakon) fél falut név szerint Kръneščii, a mi szolgánk Michъilъ és testvérének Giculъ, 80 tatár arany pénzért. Felállván a mi szolgálaink Michъilъ és testvére Giculъ kifizette Bončакъ szolgánk és lánytestvéreinek Anna és Ruska a fent leírt 80 tatár aranyat kézpénzben előttünk és a mi bojárjaink előtt. Ezért mi látván közöttük a jó akaratot és a teljes fizetséget, így mi is adtuk és megerősítettük a mi szolgálainknak Michъilъ és testvérének Giculъ a Kobъle (patakon) a fél falut név szerint Kръneščii. a mind adassék nekik tőlünk-uraktól minden jövedelmével az ő gyermekeinek, és az ő unokáinak, és az ő dédunokáinak, és egész nemzetségének, és legközelebbi jog szerinti örököseinek, sértetlen legyen mindörökké. A határa annak a fél falunak, a Kobъle (patakon), név szerint Kръneščii, kezdve a Kръnulovъ (tó) alsó részénél a Rasulovъ (területén) a megjelölt határ tölgyfáig, a tölgytől az irtásig, az irtástól át a mezőn a forrásig, onnan egyenesen a hegyre, a hegyen át a mocsárig, a mocsártól a Kръnulovъ (tó) alsó részéig, ahonnan kezdtünk. A régi kiváltságokat azokra a falukra, amelyek Bončакъ és lánytestvérei Anna és Ruska birtokoltak, és amelyeket a mi Пъѣшь és Stefanъ vajdáinktól kaptak, amikor még békében voltak, azok Toma kezében vannak. Erre tanúbizonyság a fent említett Stefanъ vajda és hōn szeretett fiai Oleksandrъ és Bohdanъ-Vladъ a mi bojárjaink hite: Duma várnagy úr hite, Boldogъ udvarnok úr hite, Шърманъ úr hite, Ščefulъ úr hite, Mušatъ úr hite, Purečъ és Toader várnagy urak hite Chotin (városából), Mikotъ és Rěceš várnagy urak hite Němc (városából), Čortorovskii úr hite, Šandrъ várnagy úr hite Novograd (városából), Dinha úr hite, Kълнбу fegyverhordozó úr hite, Isaię kincstárnok úr hite, Eremię kamarás úr hite, Mohila pohárnok úr hite, Fruntešъ asztalnok úr hite, Petrik lovász úr hite és minden nagy és kis moldvai bojárunk hite. Halálunk után bárkit is rendel az Isten a moldvai földünk urává, gyermekeink közül vagy nemzetségünkől valót, az meg ne sértse adományunkat, hanem megszilárdítsa és megerősítse nekik, mert szolgálataiért adtuk neki, és amit ő jogos pénzért vásárolt. A fentebb írottak alátámasztására megparancsoltunk a mi hú Tъutul kancellárnak, hogy ezt leírja és fűzze hozzá pecsétünket ezen oklevelünkhöz. Írta Мъtiaшь, Sučava (városában) 1494. évben március 11.

1494. március 11 / В — Підтвердна грамота воєводи Стефана слугі Тома на володіння селом «під Могилою», купленим за 100 золотих татарських. Сучава – ВД, II 36–37.

† Милостію божією мы Стефан коєвода, господаръ земли молдавскон, знаменито чиним ис сим листом нашим въсам кто нанъ зрыт или чтѣчи его слышит, вже прїдоша прад нами и прадъ сими нашими молдавскыи богаре слдга нашъ Бончак и сестри его Анна и Рѣска, сынове Станини, зндкове Михѣла Крънѣла, по ихъ доброй волѣ, никим непонѣжени ани присиловани, и продали свою правѣю штиннѣ шт ихъ праваго зрика, шт зрика дѣда ихъ Михѣла Крънѣла, едно село на Кобѣлех на имѣ подъ Могила, где били Иванъ з Берести, та продали тоє село слдзѣкъ нашемъ Томи за рї злат татарскихъ. И зставше слдга нашъ Тома та заплаати сѣи тоти вишеписаннїи пинѣзи рї злат татарскихъ з рѣски слдзѣкъ нашемъ Бончакъ и сестрамъ его Анни и Рѣски, прад нами и прад нашими богаре. Ино мы видѣкъше ихъ добрѣю волю и токмеж и полнїи заплат, а мы такъждере и шт насъ есмы дали и потвѣрдили слдзѣкъ нашемъ Томи тоє прадреченоє село з Кобѣлех на имѣ подъ Могила, где бил Иванъ з Берести, да ест емѣ шт насъ зрикъ и съ въсемъ доходомъ, емѣ и дѣтемъ его и зндчатомъ его и прѣзндчатомъ его и пращзрѣтвомъ его и въсемъ родѣ его, кто сѣ емѣ изберетъ наближнїи, непорѣшено николиже на вѣки. А хотар томѣ селѣ вишеписаномѣ да ест емѣ шт зсїхъ сторонъ по старомѣ хотарѣ, кѣда из вѣка шживали. А привилїе старое що имал Бончак и сестри его Анна и Рѣска, що било на тоти села шт зиков нашихъ шт Илиаша коєводї и шт Стефана коєводї, коли били з мирѣ, шно ест з рѣски слдзѣкъ нашемъ Томи. А на то ест вѣра нашего господства вишеписаннаго ми Стефана коєводи, и вѣра прѣвѣзлюбленихъ сынѣвъ господства ми Алѣѣандра и Богдана-Влада, и вѣра богар нашихъ: в. п. Дѣма прѣкалаба, в. п. Болдѣра дворника, в. п. Хрѣмана, в. п. Шефѣла, в. п. Мѣшата, в. п. Пѣреча и п. Тоадѣра прѣкалаби шт Хотин, в. п. Микотъ и п. Рѣцѣши прѣкалаби шт Немца, в. п. Чорторовского, в. п. Шандра прѣкалаба шт Новограда, в. п. Динга, в. п. Кѣлнѣ з спѣтарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Ерѣмїа постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фрѣнтѣша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра зсїхъ богар нашихъ молдавскихъ, великихъ и малихъ. А по нашемъ животѣ, кто бѣдетъ господаръ нашеи земли молдавскон, шт дѣтемъ нашихъ или шт нашего родѣ, или пакъ бѣдъ кого богъ изберетъ господаръ бити нашеи земли молдавскон, тотъ би емѣ не порѣшилъ нашего даанїа и потвѣрженїа, али би имъ зтвѣрдилъ и зкрѣпилъ, занѣже есмы емѣ дали и потвѣрдили за его правѣ слдзѣбѣ, и за що шн собѣи кѣпилъ за свои правѣи

ПИНЪЗН. А НА БОЛШЮ КРѢПОСТ И ПОТВЪРЖДЕНІЕ ТОМЪ ВЪСЕМЪ ВИШЕПИСАННОМЪ, ВЕЛѢЛИ
ЕСМЫ НАШЕМЪ ВѢРОНОМЪ ПАНЪ ТЪДТЪЛЪС ЛОГОФЕТЪ ПИСАТИ И НАШЪ ПЕЧАТ ПРИВѢСИТИ К СЕМЪ
ЛИСТЪ НАШЕМЪ. ПИСАЛ МЪТІАШЪ ВЪ СЪЧАВѢ, В ЛѢТО „ЗВ, МѢСЯЦА МР. АІ.

1494. március 11./B. Stefanъ moldvai vajda megerősítő oklevele Toma részére egy falu birtoklására, név szerint „Mohila alatt”, amelyet 110 tatár aranyért vásárolt. Sučava. – BD, II 36–37.

Isten kegyelméből, mi, Stefanъ vajda a moldvai föld, ura ezen oklevelünkkel tudatjuk mindenkivel, aki saját szemével olvassa, vagy más felolvasásából értesül róla, elénk járult és minden moldvai bojárunk elé a mi szolgánk Bončakъ és lánytestvérei Anna és Ruska, Staninъ fia, Mihulъ Кгънулъ unokája, saját akaratukból, senki által nem kényszerítve, és eladták saját atyai örökségüket, amit jogos uruktól Mihulъ Кгънулъ nagyapjuktól kapták, a Kobъle (patakon) egy falut név szerint „Mohila alatt”, ahol Ivanъ Berestъe (városból) volt, és eladták a mi Toma szolgánknak, 100 tatár arany pénzért. Felállván a mi szolgánk Toma kifizette Bončakъ szolgánknak és Anna és Ruska lánytestvéreinek kézpénzben a fent leírt 100 tatár aranyat, előttünk és a mi bojárjaink előtt. Ezért mi látván közöttük a jó akaratot és a teljes fizetséget, és mi úgyszintén adtuk és megerősítettük a mi Toma szolgánknak a Kobъle (patakon) azt a falut, név szerint „Mohila alatt”, ahol Ivanъ Berestъe (városból) volt. Az mind adassék neki tőlünk-uraktól minden jövedelmével és az ő gyermekeinek, az ő unokáinak, az ő dédunokáinak, az ő ükunokáinak és az egész nemzetségének, a legközelebbi jog szerinti örökösének, sértetlen legyen mindörökké. A határa annak a fent említett falunak legyen a régi határ szerint, ahogyan ősidők óta használtak. A régi kiváltságok arra a falura, amelyek Bončakъ és lánytestvérei Anna és Ruska birtokoltak, amit Пъѣшь és Stefanъ vajdáinktól kapták, amikor még békében voltak, azok Toma szolgánk kezében vannak. Erre tanúbizonyság a fent említett Stefanъ vajda és hőn szeretett fiai Oleksandrъ és Bohdanъ-Vladъ, a mi bojárjaink hite: Duma várnagy úr hite, Boldorъ udvarnok úr hite, Шърманъ úr hite, Ščefulъ úr hite, Mušatъ úr hite, Purečъ és Toader várnagy urak hite Hotin (városából), Mikotъ és Rěceš várnagy urak hite Němc (városából), Čortorovskii úr hite, Šandrъ várnagy úr hite Novograd (városából), Dinha úr hite, Кълъбу fegyverhordozó úr hite, Isaię kincstárnok úr hite, Eremię kamarás úr hite, Mohila pohárnok úr hite, Fruntešъ asztalnok úr hite, Petrik lovász úr hite és minden nagy és kis moldvai bojár hite. Halálunk után bárkit is rendel az Isten a moldvai földünk urává, gyermekeink közül vagy nemzetségünkéből, bárki is legyen, az meg ne sértse adományunkat és megerősítésünket, hanem megszilárdítsa és megerősítse neki, mert hű és igaz szolgálatáért adtuk neki, és igaz és jogos pénzért vásárolt. A fentebb írottak alátámasztására megparancsoltunk a mi hű Тъutul kancellárnak, hogy ezt leírja és fűzze hozzá pecsétünket ezen oklevelünkhöz. Írta Мътiaшь, Sučava (városában) 1494. évben március 11.

1495 р., січень. Восвода Степан визначас межі Бирладського Торгу і приєднає до нього селища Іванча від Татарки, куплене ним за 100 золотих татарських, Бирлад – BD II, 62– 64.

† Милостію БОЖІЄЮ МЫ СТЕФАН ВОСВОДА, ГОСПОДАРЪ ЗЕМЛИ МОЛДАВСКОИ, ЗНАМЕНИТО
ЧИННИМ ИС СИМ ЛИСТОМ НАШИМ ВЪСѢМ КТО НА НЕМ ОУЗРИТ ИЛИ [ЕГО] ЧТЪЧН ОУСЛЫШИТ, ОЖЕ

тоти истинниі шолтѣзове и паргарове и оуси наши мешчане шт мѣста шт Брълад, и пак оуси обогїи люді шт оусих сель що к томѣ мѣстѣ прислѣхают [и що] по хотар осаженн соут, прїишоша прѣд нами и прѣд оусими нашими молдавскими бояре и оупросили себѣ шт нас, како абухмо им досмотрили старїи нх хотар, коуда из вѣка при[слѣ]хало к томѣ мѣстѣ трѣгѣ Бръладѣ. Ино мы есмо им досмотрили и познаменали кѣда [б]їло и прислѣхало издавна: почѣнши ис верха шт берегѣ Брълада шт єднѣ верѣ и шт могилѣ к[оп]анѣ та черес рѣвню на великы дил на могилѣ копанѣ, шт [тока] черес поле на дрѣгѣ могилѣ копанѣ; шт тока на краи дѣбови на два дѣби близчата и знаменани, шт тока оусе дѣбовою шт дѣба до дѣба, що соут знаменани, до краи бѣковини, п[о]врѣх дѣла против Липенищи; шт тока по врѣх дѣла долѣ оусе Лаховою бѣковини[о]ю, по шечинѣ, до дороги що переходит шт долгого полѣ до Трестїана, та черес тотѣ дорогѣ на рѣс]пѣнтїи, та пак дорогою що идѣт межн Бръдещи и межн Лїещи, долѣ до краи лѣса ѣ дѣбовѣ, гдѣ ест ѣама копана; та шпѣт черес дѣбовѣ и черес дорогѣ що идѣт шт Бръдещи до Лїещи, на єдин дѣбѣ знаменанѣ, шт тока ѣсе дѣбовою та пониже Шшнєщи на поле на єдин доубѣ що ест сам; шт тока право черес поле на могилѣ копанѣ що ест вѣше Чехани, шт тока право [н]а могилѣ копанѣ, та ѣ Жеравецѣ, та старою маткою Жерав[ца] долѣ пониже шт Хрѣнєщи, до гдѣ оупадаѣт Жеравец оу Брълад, та право черес Брълад на могилѣ копанѣ що ест на берег Брълада, шт тока право черес рѣвню и черес поут на могилѣ копанѣ, шт така право на дил оу черленѣю дѣбовѣ на єдин доубѣ знаменан, та черес черленѣю дѣбовѣ право на рѣпт[ѣ], та на берегѣ Тѣтока на могилѣ копанѣ, пониже Рошкан, шт тока оусе по маткѣ Тѣтока водою горѣ до ѣстїе потока Крѣнга, на могилѣ копанѣ, шт тока черес поле на дил н[а] черленѣю дѣбови на єдин доубѣ знаменан, шт тока горѣ дѣбовою, та на конецѣ рѣдѣ и на конец нивам Перїаном, на два дѣби близчата и знаменани, та по краи лѣсѣм та на врѣх пот[оком] Перїанѣм на єдин доубѣ знаменан, шт тока черес Сѣхїи поток на дил на два дѣби знаменани, шт тока черес Секшорѣ на єдин дѣбѣ знаменан, шт тока право на Смила, та черес Смила на [є]днѣ крѣницѣ що ест межн Портар(и) и межн Дрѣжєщи, и на могилѣ копанѣ, та черес черѣте на дил могилѣ копанѣ, шт тока черес поле на могилѣ копанѣ, шт тока право черес поле и черес дорогѣ и черес рѣвню и черес Брълад на верѣ на берег Брълада, шт гдѣ есмо прѣво почали. То ест вес хотар трѣгѣ Бръладѣ и оусим селам и селищем що прислѣхают кѣ трѣгѣ Бръладѣ. И пак ѣ том прїишоше прѣд нами и прѣд оусими нашими молдавскими бояре Анноушка и сестра (Sic! – сї.и) єи Мѣша, дочки Михїилѣ Тѣдора, сїна Петра Тѣдора, и братаничєкє нх Иванко и сестри єго

Влюшка и Дръгълинъ , сынове Жоуржини, и племеники их Исанико и брат его Силѣи и сест[р]и их Нѣ[г]ша и Дръгълинъ, сынове Иванкови, и тиж племеник их Кръстѣ и сестри его Подоланка и Стана и Настѣ и Нѣгша, сынове Кости Дановича, оу си ѡнѣкове Петра Тѣдора, по их доброй воли, никим непонѣжени ани присиловани, и продали свою правѣю ѡтнинѣ ѡт своего пракаго оурика, ѡт оурика дѣда их Петра Тѣдора, и ис привелѣе що имал ѡн ѡт дѣда нашего ѡт Алеѣандра воеводи, едно селище на Тѣтовѣ на имѣ Иванча ѡт Татарки, що ест тоє селище оу вѣнѣтрѣже осажено, вѣше писаннаго хотара, та продали тоє селище самомѣ господствѣ мѣ за ѣ злат татарскихъ. и заплатихъ господство мѣ оу си тоти ѣ злат татарскихъ оу рѣкы вѣсѣм елико их вѣше пишем, прѣд вѣсѣми нашими молдавскими бояре. И заплативше оу се исполна, а господство мѣ поверноух и тоє селище да прислѣхает к нашемѣ трѣгѣ Бръладѣ. А хотар тои селищи да ест по старомѣ хотарѣ, кѣда из вѣка ожикали. И тиж пак оу том промыслили есмо та пожаловали шолтѣзове и паргаре и оу си оубогѣи людѣ ѡт наш трѣг ѡт Брълад, та смо потверѣдили им старѣи закон, како ни един чловѣкъ ѡт которихъ живѣт оу Брълад ѡни абы не платили малое мыто тамо ѣ Бръладѣ, ни ѡт единой трѣгѣвни; развѣ которѣи боудѣт возити рѣвѣ, ѡн абы давал ѡт еднѣ мажѣ еднѣ рѣвѣ, а ѡт един возѣк такѣж еднѣ рѣвѣ, дрѣго нищо. А на то ест вѣра нашего господства вѣшепасаннаго мѣ Стефана воеводи, и вѣра прѣвѣзлюбленихъ сынѣв господства мѣ Алеѣандра и Богдана-Влада, и вѣра бояр нашихъ: в.п. Дѣма паркалаба, в. [п. Бол]дора дворника, в.п. Хръмана, в.п. Шеѣсла, в.п. Мѣшата, в.п. Тоддера паркалаба хо[тинского] ... (Sic! – az oklevél vége hiányzik).

1495. január. Stefanъ moldvai vajda kijelöli Bръlad trѣгъ (város) határait és hozzácsatol egy falut, név szerint Ivanča a Tatarka (folyónál), amelyet 100 tatár aranyért vásárolt. Bръlad – BD II, 62– 64.

Isten kegyelméből, mi Stefanъ vajda, a moldvai föld ura ezen oklevelünkkel tudatjuk mindenkivel, aki saját szemével olvassa, vagy más felolvasásából értesül róla, elének járultak minden igaz soltész, polgár és minden Bръlad város lakója, és az egyszerű falusi emberek, amelyek ahhoz a városhoz tartoznak, és a határon lettek alapítva, elének és minden kis és nagy bojárunk elé járultak, és elkérezkedtek tőlünk, hogy felülvizsgáljuk határaikat, amelyek a Bръlad trѣгъ városhoz tartoznak. Mi ezt felülvizgáltuk és kijelöltük, ahogy volt és régóta tartozott: kezdve a Bръlad felsőn egy fűzfától a kijelölt határ jelig, a síkságon át a nagy hegyig a határ jelig, onnan át a mezőn a határ jelig, és újból a mezőn át a másik határ jelig, onnan a tölgyes szélén a két jelölt iker tölgy fáig, onnan az egész tölgyesen át tölgytől tölgyig, amelyek megjelöltek, a Bukovina széléig, szokás szerint, az útig, amely átmegy a hosszú mezőről a Trestieň városig, és azon az úton át a

keresztelkedésig, és onnan azon az úton amely a Br̄dešči és Liešči között vezet, lent a tölgyes erdő szélén, ahol van egy ásott gödör; és újra át a tölgyes erdőn és az úton, amely Br̄deščitól és Lieščiig vezet, az egyik megjelölt tölgy, onnan az egész tölgyes és lentebb a Šušnešči a mezőre az egyedül álló tölgy fáig; onnan jobbra át a mezőn és a határ jelig, amely fentebb található Čechanitól, onnan jobbra a határ jelig, és a Žeravecъ (folyó), és a Žeravecъ (folyó) régi medre lejjebb a Chr̄gneščitól, ott ahol a Žeravecъ (folyó) a Br̄lad folyóba ömlik, jobbra a Br̄lad folyótól a megjelölt határ jelig, amely a Br̄lad folyó partján található, onnan át a síkságon és az úton a határ jelig, onnan jobbra a Čerlena Dubrova (tölgyes elnevezése) az egyik megjelölt tölgy fáig, onnan a Čerlena Dubrovától jobbra a Rupura (helynév), és a Tutova (folyó) partjára a határ jelig, lentebb a Roškani (falu neve) faluig, onnan a Tutova medrén át a vízen fentebb a Kr̄nga (patak) forrásáig, onnan fent tölgyesen át, és végül Periany (falu) búzamezőin, az ismert iker tölgy fáig, az erdő szélén és fent a Perianъ (patak) partjáig a megjelölt tölgyig, onnan át a Suchii (patak) a dombon a két megjelölt tölgy fáig, onnan át a Sekšoаръ (patak) az egy megjelölt tölgyig, onnan jobbra a Smila (folyó), a Smilatól az egy forrásig, amely a Portari és Družešči (falu) között van. és a határjelig, és onnan a mezőn át a határjelig, onnan jobbra át a mezőn és az úton, a síkságon a Br̄lad át a fűzfáig a Br̄lad partjáig, ahonnan kezdtünk. Ez az egész Br̄lad тръгъ határa és a hozzá tartozó falvak és települések amelyek a Br̄ladhoz tartoznak. Ezután élén és minden moldvai bojárunk elé járult Anuška és lány testvére Muša, Michъilъ Tudorъ leánya, Petrъ Tudorъ fia, és unokatestvérük Ivanko és lánytestvérei Oluška és Dr̄gъlinъ, Žuržinъ fia, és unokatestvérük Isaiko és testvére Silionъ és lánytestvérük Nĕgъša és Dr̄gъlinъ, Ivankovъ fia, és annak unokatestvérei Kr̄stъ és lánytestvérei Podolĕnka, Stana, Nastĕ és Nĕgъša, Kostъ Danovičъ fia, és mindenki Petrъ Tudorъ unokái saját akaratukból, senki által nem kényszerítve és eladták nekünk saját jogos atyai örökségüket, nagyapjunktól Petrъ Tudorъtól, minden privilégiummal (kiváltságával) amit a mi nagyapánktól Oleksandrъ vajdától kapta, egy falut a Tutova (folyónál), név szerint Ivanča a Tatarka (folyónál), a fent leírt határban, és eladták azt a falut a fejedelemségünknek és mi visszaadtuk azt a falut a Br̄lad тръгъ városnak, és ahhoz tartozzék. A határa annak a falunak, legyen a régi határ szerint, ahogyan ősidők óta használták. Ennek tudatában átgondoltuk, és megajándékoztunk a város soltészait, polgárait és minden egyszerű embert a Br̄lad тръгъ városában, és megerősítettük nekik a régi törvényt, hogy egy ember sem amely Br̄lad városában lakik, hogy ne fizessenek adót abban a városban, egy kereskedő sem, kivéve, aki halat szállít, az egy mázsa után egy halat fizessen, egy szekér után szintén egy halat fizessen, és semmi mást.

Erre tanúbizonyság a fent említett Stefanъ vajda és hōn szerette fia Aleksandrъ és Bogdan-Vlad, és minden moldvai bojárjaink hite: Duma várnagy úr hite, Boldorъ udvarnok úr hite, Chr̄gmanъ úr hite, Ščefulъ úr hite, Mušatъ úr hite, Toaderъ Chotin (városából)...

1495 p., 17 сiчня. Дарча грамота воєводи Стефана Марици, дочки Симины і її племінникам на село Нанещі. Васлуй, ВД II, 52–53.

† Милостію божією ми Стефан воєвода, господаръ земли молдавскої, знаменито чиним не сим листом нашим въскъм кто нан възрит или чтючи оуслишит, вже тоти истинній Мариць, дочка Симины, оуноука Тоадера Нънескоула, и племеники еи Фътоул и брат его Стоурък, сынъше Филипа, оуноукове Балица, и племеники их Глигвор и брат

его Іѡнъ Фѣркашъ и сестра ихъ ихъ Мѣлинни(и), оуноукоуе Фѣркаша, и племенникъ ихъ Мирча Поурчелъ соурларюл (Sic? – Соурларюл), сынъ Станин, и племенникъ ихъ Доброинъ воиникоулъ (Sic? – Воиникоулъ) и сестра еи Лоушкъ, сынѡуе Мѣрини, оуноукоуе Станини, жаловали есми ихъ ѡсобною нашею милостію, дали и потвѣрдили есми имъ оу нашей земли оу молдавской ихъ правою ѡтчиною, едно село на Стоуденець на имѣ Нѣнещій. Тое вѣсе вышеписанное да естъ имъ ѡт насъ оурикъ и съ вѣсемъ дѣхѡдѡмъ, али да естъ имъ на четири части: една частъ ѡт того села да естъ Мариць, дочки Симиноу, оуноуки Тѡадерѣ Нѣнескоулѣ; а дрѣгаа частъ ѡт того села да естъ племенники еи Фѣтоулоу и братоу его Стоурзи, сынѡвомъ Филипа, оуноуковѡмъ Балица; а третѣа частъ ѡт того села да естъ племенникѡмъ ихъ Глигорѣ и братоу его Іѡнѣ Фѣркашоу и сестри ихъ Мѣлини, сынѡвомъ Мѣлинѣ, оуноуковѡмъ Фѣркаша; а четвѣртаа частъ ѡт того села да естъ племенникѣ ихъ Мирчи Поурчелоу соурларюл, сыноу Станин(ѣ), и племенники его Доброиноу воиникоулъ и сестри его Лоушки, сынѡвомъ Мѣрини, оуноуковѡмъ Станини, имъ и дѣтемъ ихъ и оуноучатѡмъ ихъ и прѣоуноучатѡмъ ихъ и прѣщѡурѣтѡмъ ихъ и вѣсемѣ родоу ихъ, кто сѣ имъ избѣретъ наиблѣжній, непороушено николиже на вѣки. А хотаръ томоу вышеписанномуу селѡу да естъ имъ (Sic! – емоу) ѡт оусихъ сторѡнъ по старѡмоу хотарѡу, коуда изъ вѣка ѡжикали. А на то естъ вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвѣзлюбленихъ сынѡвѣ господства мы Алеѣандра и Богдана-Влада, и вѣра бояръ нашихъ: в. п. Доуми прѣкалаба, в. п. Бѡлдѡра дворника, в. п. Хрѣмана, в. п. Шефоула, в. п. Моушата, в. п. Тѡадѣра хотинского, в. п. Микотѣ прѣкалаба немецкого, в. п. Чортѡрѡвского, в. п. Шандра новоградского, в. п. Клѣнѣоу спѣтарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Еремѣа постѣльника, в. п. Могила чашнѣка, в. п. Фроунтѣша стѡльника, в. п. Петрика комиса, и вѣра оусихъ бояръ нашихъ молдавскихъ, и великихъ и малихъ. А по нашимъ жикѡтѣ, кто боудѣтъ господарѣ нашей земли молдавской, ѡт дѣтѣи на[шихъ ил]и ѡт нашего родѣ, али пакъ боудъ кого богъ избѣретъ господарѣмъ быти нашей земли, тѡтъ бы имъ не порѡушилъ нашего даанѣа и потвѣрженѣа, али бы имъ оутвѣрдилъ и оукрѣпилъ, занѡуже есми имъ дали, за що естъ имъ пракаа ѡтчи[на. А] на бѡлшоюу крѣпѡст и потвѣрженѣе томѣ вѣсемоу вышеписанномуу, велѣли есми нашему вѣрномуу жоупанѡу Тѣоутѡлоу логофѣтоу писати и нашѡу печатъ привѣсити къ сѣмоу листѡу нашему. Писалъ Алеѣа оу Васлоуи, в лѣтѡу *зг, мѣсѣа ген. зї.

1495. január 17. Stefanъ moldvai vajda adományoklevele Maricъ, Simęnъ leányának és unokatstvéreinek Nѣneщii falu birtoklására. Vaslui – BD II, 52–53.

Isten kegyelméből mi Stefanъ vajda, a moldvai föld ura, ezen oklevelünkkel tudatjuk mindenkivel, aki saját szemével olvassa, vagy más felolvasásából értesül róla, hogy az igaz Maricъ, Simenъ leánya, Toader Nъneskulъ unokája, és unokatestvére Fъtulъ és testvére Sturzě, Filippъ fiai, Balicъ unokái, és unokatestvérei Mъlininъ, Farkaš unokája, unokatestvérei Mirča Purčelъ Surlarjulъ, Staninъ fia, és unokatestvérei Dobroinъ Voinikulъ és lánytestvérük Luškъ, Mъrina fiai, Staninъ unokái, különös kegyünkből adtuk és megerősítettük részükre az apai örökségüket a mi moldvai földünkből a Studenesъ (folyónál), egy falut név szerint Nъnešcii. A mind adassék nekik tőlünk-uraktól részükre négy részre osztva: a falu egyik része legyen Maricъ, Simenъ leányának, Toader Nъneskulъ unokájának; a másik fele annak a falunak legyen unokatestvérének Fъtulъ és testvérének Sturzě, Filippъ fiainak, Balicъ unokáinak; a falu harmadik része legyen unokatestvérének Gligorъ és testvérének Ion Farkaš és lánytestvérüknek Mъlinъ, Farkaš unokájának; a falu negyedik része legyen unokatestvéreinek Mirča Purčelъ Surlarjulъ, Staninъ fiának, és unokatestvéreinek Dobroinъ Voinikulъ és lánytestvérének Luškъ, Mъrina fiainak, Staninъ unokáinak, az ő gyermekeinek, unokáinak, dédunokáinak, és egész nemzetségének, és a legközelebbi jog szerinti örököseinek, sértetlen legyen mindörökké. A határa annak a fent említett falunak legyen minden oldalról a régi határ szerint, ahogyan ősidők óta használták. Erre tanúbizonyság a fent említett Stefanъ vajda és hön szeretett fiai Oleksandrъ és Bohdanъ-Vladъ a mi bojárjaink hite: Duma várnagy úr hite, Boldorъ udvarnok úr hite, Chърманъ úr hite, Ščefulъ úr hite, Mušatъ úr hite, Toader hotini várnagy úr hite, Mikotъ várnagy úr hite Němc (városából), Čortorovskii úr hite, Šandrъ várnagy úr hite Novograd (városából), Eremię kamarás úr hite, Mohila pohárnok úr hite, Fruntešъ asztalnok úr hite, Petrik lovász úr hite és minden nagy és kis moldvai bojárunk hite. Halálunk után bárkit is rendel az Isten a moldvai földünk urává, gyermekeink közül vagy nemzetségünkből valót, az meg ne sértse adományunkat, hanem megszilárdítsa és megerősítse nekik, mert az jogos atyai örökségük. A fentebb írottak alátámasztására megparancsoltunk a mi hú Tъtul kancellárnak, hogy ezt leírja és fűzze hozzá pecsétünket ezen oklevelünkhöz. Írta Aleksa, Vaslui (városában) 1495. január 17.

1495 р., січень 22/А. Підтвердна грамота воєводи Стефана усім внукам глобника Ласлоа на володіння селами Ласлояни на Кракові, Щербиці, Мохориці, Драгосці, Петреці, Платчинтяни та ін. Васлуй. – ВД II, 58–60.

† Милостію божією ми Стефан воєвода, господаръ землі молдавської, знаменито чиним не сим листом нашим ісим хто наї вѣзрит или чтючи оуслишит, вже тоти истинніи наши слоуги Тоадер Юкаш и братаничъ его Фарко апроди сестри его Двалкъ и Мъроушка, сынъ же Петра Юкаша, и племеница ихъ Аноушка, дочка Стани, и племеник ихъ Исаю, сынъ Шани Моусти, и племениковъ ихъ Андренка ихъ Жоуржа Боуле, сынъ Мъроушкин, оусим оуноуковом Ласлъва глвбника, жаловали есми ихъ шобоною нашею милостію, дали и потвердили есми им оу нашеи землі оу молдавской ихъ праваа штнина, села що били дѣда ихъ Ласлъва глвбника, на имѣ Ласлъванін на Краковѣ, и Шербешці под Каменем Краковѣ, и Мохориціи пониже оустїи Пожерити, и пониже

Дръгоещїи на Добротворѣ,а на Зелетинѣ Петрещїи, и оу тѣмже хотароу село Плѣчитѣнїи, и Шпришещїи, и Кръна, и Рѣкитишоул. Тое вѣсе вѣшеписанное да ест им шт нас оурик и съ вѣсем доуходѣм, али да соут им тоти села на три части: една част шт тїх сел да ест слоугам нашим Тоадероу Юкашоу и братаничем его Фарко апродѣ и сестрам его Долкѣ и Мѣроушки,сыновѣм Петра Юкаша; а друугаа част шт тѣх сел да ест Аноушки, дочки Стани, самон; а третѣа част шт тѣхже сел да ест Исаю,сыноу Вани Моусти,и племенникѣм его Андреика и братоу его Івнѣоу и Тоадероу, сынѣмѣм Илкїни[м], и тїж племенникѣм их Жоуржи Боулапе, им и дѣтем их и оуноучатѣм их и прѣоун[оу]чатѣм их и прѣшоурѣтѣм (Sic – прѣоушоурѣтѣм) их и вѣсемоу родѣ их,кто сѣ им изберет нанближнїи, непорушено николиже на вѣки. А хотар тим оусим вѣшеписанним селам да ест им шт оусїх сторѣи по старомоу хотароу, коуда из вѣки шживали. А на то ест вѣра нашего господства вѣшеписаннаго мѣ Стефана коеводи,и вѣра прѣвѣзлюблених сынѣмѣм господства ми Алеѣандра и Бѣгдана-Влада, и боар наших: в. п. Доуми прѣкалаба, в. п. Бѣлдора дворника,в. п. Хрѣмана, в. п. Шефоула, в. п. Моушата, в. п. Тоадера хотинского, в. п. Микотѣ прѣкалаба немецкого, в. п. Чортѣрѣвского, в. п. Шандра новоградского, в. п. Блѣнѣоу спѣтарѣ, в. п. Исаика вїстѣрника, в. п. Еремїа постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фроунтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра оусїх боар наших молдавских, и великих и малих. А по нашим животѣ, кто боудет господарѣ нашен земли молдавской, шт дѣтїи наших или шт нашего родѣ, или пак боуд кого богѣ изберет господарем быти нашен земли молдавской, тот бы им не порѣшил нашего даанїа и потвѣрѣженїа, али бы им оутвѣрѣдил и оукрѣпил, занѣуже есми им дали и потвѣрѣдили за их прѣвѣшоу слоужбѣ, и за шо ест им права штнина. А на бѣлшоую крѣпост и [потвѣрѣ]женїе томоу вѣсемоу вѣшеписанномоу, велѣли есми нашемѣ вѣрномѣ жоупанѣ Тѣоутоулѣ логофетѣоу писати и нашоу печат прївѣсїти к сѣмоу листѣоу нашѣмоу. писал Алеѣа оу Васлоун, в лѣтѣмъ ѡзг, мѣсѣца ген. кѣ.

1495. január 22/A. Stefanъ moldvai vajda megerősítő oklevele Laslovъ számadó unokáinak a Lasloani falu a Krakovъ (folyónál), Šerbeščii, Mochoricii, Drъgoeščii, Petreščii és Plѣčitēnii stb. falvak birtoklására. Vaslui. – BD II, 58–60.

Isten kegyelméből, mi Stefanъ vajda, a moldvai föld ura ezen oklevelünkkel tudatjuk mindenkivel, aki saját szemével olvassa, vagy más felolvasásából értesül róla, elénk járult és minden moldvai bojárunk elé szolgálunk Toaderъ Jukaš és unokatestvére Farko apród és lánytestvérük Dolkѣ és Maruška, Petrъ Jukaš fiai, és unokatestvérük Anuška, Stanъ leánya,

és unokatestvére Isaę, Oan Mustja fia, és unokatesvére Andreiko és Žurža Vulpe, Maruška fia, és mindenki Laslovъ számadó unokái, különös kegyükben részesítettük őket, adtuk és megerősítettük részükre a mi moldvai földünkől falvakat amelyek Laslovъ számadó nagyapjuké voltak, név szerint Lasľoani a Krakovъ (folyónál), és Šerbešćii a Kamenъ-Krakovъ (kis hegy) alatt, és Mochoricii falut Požeriti (patak) forrásánál, és lentebb Drgoešćii a Dobrotvorъ (pataknál), a Zeletinъ (pataknál) Petrešćii falut, és abban a határban még falvakat Plъčitēnii, Oprišešćii, Kгъna és Rъkitišulъ. Az mind adassék nekik tőlünk-uraktól minden jövedelmével és azok a falvak a következő három részben legyenek elosztva nekik: az első részt azokból a falvakból legyen szolgánknak Toaderъ Jukaš és unokatestvérének Farko apród és lánytestvérüknek Dolkъ és Maruška, Petrъ Jukaš fiainak; a másik rész azokból a falvakból legyen Anuška, Stanъ leányának, egyedül; a harmadik rész azokból a falvakból legyen Isaę, Oan Mustja fiának, és unokatestvérének Andreiko és Žurža Vulpe az ő gyermekeinek, és az ő unokáinak, és az ő dédunokáinak, és egész nemzetségének, legközelebbi jog szerinti örököseinek, sértetlen legyen mindörökké. A határa azoknak a fent említett falvaknak legyen a régi határ szerint, ahogyan ősidők óta használtak. Erre tanúbizonyság a fent említett Stefanъ vajda és hön szeretett fia Oleksandrъ és Bohdanъ-Vladъ a mi bojárjaink hite: Duma várnagy úr hite, Boldorъ udvarnok úr hite, Chърманъ úr hite, Ščefulъ úr hite, Mušatъ úr hite, Toader hotini úr hite, Mikotъ úr hite Němc (városából), Čortorovskii úr hite, Šandrъ várnagy úr hite Novograd (városából), Vlъпъu fegyverhordozó úr hite, Isaię kincstárnok úr hite, Eremie kamarás úr hite, Mohila pohárnok úr hite, Frunteš asztalnok úr hite, Petrik lovász úr hite és minden nagy és kis moldvai bojár hite. Halálunk után bárkit is rendel az Isten a moldvai földünk urává, gyermekeink vagy nemzetségünkől valót, bárkit rendel az Isten földünk urává a moldvai föld urának lenni, az meg ne sértse adományunkat, hanem megszilárdítsa és megerősítse nekik, mert adtuk és megerősítettük nekik igaz szolgálatukért, és atyai örökségük. A fentebb írottak alátámasztására megparancsoltunk a mi hű Tъutul kancellárnak, hogy ezt leírja és fűzze hozzá pecsétünket ezen oklevelünkhöz. Írta Aleksa, Vasluiban 1495. január 22.

1495 p., 22 січня/В. Підтвердна грамота воєводи Стефана Негулові Думі та його братові Белошу на володіння четвертою частиною села Бузеці, купленою ними у Насті і її внуки Марини за 25 золотих татарських. Васлуй – ВД II, 54–55.

† Милостію божією мы Стефан воевода, господаръ земли мѡлдавскон, знаменито чиним ис сим листом нашим въсам кто нан сзрит или чтсчи его слышит, вже прїиде прѡд нами и прѡд сцимы нашимы мѡлдавскыми бояре Настѣ, непоата (sic? – непота) Михѣила Боуѣѣ, и зноука ен Мѣрина, дочка Хоуслова, по их доброй воли, никим непоноужени ани присиловани, и продали свою правоую штинѣ шт их праваго срика, шт срика зика их Михѣила Боуѣѣ, четвѣртаа част шт село на сѣратѣ на имѣ Боуѣещин, где бил Беричка, та продали слѣгам нашим Нѣгоулѣ Дѣмїа и братѣ его Бѣлошу за кѣ злат татарскых. И сѣтакше наши слѣги Нѣгоул Дѣмїа и бр[ат] его Бѣлош та заплатили сци тоты вишеписанїи пинѣзѣ кѣ злат татарскых с рѣкы Насти и оунѣка ен

Мърини, непоти Михъила Боуѣѣ, прѣд нами и прѣд нашими богаре. Ино мы видѣвше их добрѣю волю и тѣмжеж и полнѣю заплаѣ, а мы такождеже и ѡт нас есмо дали и потвѣрдили слѣгам нашим Нѣгоуѣ Дѣмѣа и братѣ его Бѣлошѣ тотѡу прѣдреченоуѡ четвѣртоуѡ част ѡт село на Сѣратѣ на имѣ Бѣзеѣи, гдѣ бил Беричка, да ест им ѡт нас ѣрик и сѣ вѣсем доходѡм, им и дѣтем их и ѣнѣчатѡм и прѣѣнѣчатѡм и прѣѣрѣтѡм их и вѣсемѣ родѣ их, кто сѣ им избереѣ наиблѣжнѣи, непорѣшено николиже на вѣки. А хотар тот четвѣртон част(и) ѡт село на Сѣратѣ да ест ѡт ѣсего хотара четвѣртаѣ част, и ѡт инших сторон по старѡмѣ хотарѣ, кѣда из вѣки ѡживали. А на то ест вера нашего господѣтва вишеписанаго мы Стефана коевѡдѣ, и вѣра прѣвѣзлюблених сынѡв господѣтва мы Алеѣандра и Богдана-Влада, и вѣра бѣтар наших: в. п. Дѣма прѣкалаба, в. п. Болдора двѡрника, в. п. Хрѣмана, в. п. Шефѣла, в. п. Мѣшата, в. п. Тоадера хотинского, в. п. Микотѣ немецкого, в. п. Чортѡрѡвского, в. п. Шандра прѣкалаба новѡградского, в. п. Кѣлѣнѣ спѣтарѣ, в. п. Исака вѣстѣрника, в. п. [Ер]емѣа постѣлника, в. п. Моѣила [ча]шника, в. п. Фрѣнтѣша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра ѣрих богар наших [молдавск]ых, великих и малих. А по нашем животѣ, [кто ѣ]дет господарѣ нашеи земли, ѡт дѣтен наших или ѡт нашего родѣ, или пак боуд кого богѣ [из]берет господарѣ бити нашеи земли молдавскѡн, тот би им не порѣшил нашего даанѣа и потвѣрженѣа, али би им ѣтвѣрдил и ѡкрѣпил, занѡуже есмо им дали и потвѣрдили за их правѡуѡ слѣжеѣ, за що [ѡ]ни собѣи коупили за свои правѣи пинѣзи. А на болшоуѡ крѣпѡст и потвѣрженѣе томоу вѣ[семѣ] вишеписанномоу, велѣли емы нашемѣ вѣрномѣ панѣ Тѣѣтѣлѣ логоѣетѣ писати и нашѣ печат приѣѣсити к семѣ листѣ нашемѣ. Писал Мѣтен ѣ Васлѣи, в лѣто *зг, мѣсаца ген. кѣ.

1495. január 22/B. Stefanъ moldvai vajda megerősítő oklevele Nēhul Dumieș szolgának és Vьloș testvérének a Buzeșcii falu negyedrészenek birtoklására, amelyet Nastę Mъrina unokájától vásárolta 25 tatár aranyért. Vaslui – BD II, 54–55.

Isten kegyelméből, mi, Stefanъ vajda a moldvai föld ura, ezen oklevelünkkel tudatjuk mindenkivel aki saját szemével olvassa, vagy más felolvasásából értesül róla, hogy elének és minden moldvai bojárunk elé járult Nastę, Michailъ Buzę felesége, és unokája Mъrina, Chusulovъ lánya, saját akaratukból senki által nem kényszerítve és eladták saját apai örökségüket, amit apjuktól Michailъ Buzę úrtól kapták, a Sьratę (folyónál) lévő falunak a negyedrészt, név szerint Buzeșcii, ahol Berička volt eladták a mi szolgánknak Nēhul Dumieș és testvérének Vьloș 25 tatár arany pénzért. Felállván a mi szolgánk Nēhul Dumieș és testvére Vьloș kifizette szolgánknak Nastę, Michailъ Buzę feleségének, és unokájának Mъrina, a fent leírt 25 tatár aranyat kézpénzben előttünk és a mi bojárjaink előtt. Ezért mi látván közöttük a jó akaratot és a teljes fizetséget, így mi is adtuk és megerősítettük a mi

szolgáinknak Nēhul Dumieę és testvérének Bъloš a Sъratě (folyónál) lévő falunak a negyedrészt, név szerint Buzeščii, ahol Berička volt. Az mind adassék neki tőlünk-uraktól minden jövedelmével gyermekeiknek, unokáiknak, dédunokáiknak, ükunokáiknak és egész nemzetségüknek, a legközelebbi jog szerinti örököseiknek, sértetlen legyen mindörökké. A határa annak a fent említett falunak a Sъratě (folyónál) legyen a régi határból negyedrészt, ahogyan ősidők óta használtak. Erre tanúbizonyság a fent említett Stefanъ vajda és hōn szeretett fiai Oleksandrъ és Bohdanъ-Vladъ a mi bojárjaink hite: Duma várnagy úr hite, Boldorъ udvarnok úr hite, Chърманъ úr hite, Ščefulъ úr hite, Mušatъ úr hite, Toader hotini úr hite, Mikotъ úr hite Nēmс (városából), Čortorovskii úr hite, Šandръ várnagy úr hite Novograd (városából), Кълпѹ fegyverhordozó úr hite, Isaię kincstárnok úr hite, Eremieę kamarás úr hite, Mohila pohárnok úr hite, Fruntešъ asztalnok úr hite, Petrik lovász úr hite és minden nagy és kis moldvai bojárunk hite. Halálunk után bárkit is rendel az Isten a moldvai földünk urává, gyermekeink közül vagy nemzetségünkéből valót, az meg ne sértse adományunkat, hanem megszilárdítsa és megerősítse nekik, mert a hűségese szolgálatukért adtuk nekik, és amit saját pénzükért vásároltk. A fentebb írottak alátámasztására megparancsoltunk a mi hű Tъutul kancellárnak, hogy ezt leírja és fűzze hozzá pecsétünket ezen oklevelünkhöz. Írta Мѣtiaшь, Vaslui (városában) 1495. január 22.

1495 p., 4 лютого. Підтвердна грамота Стефана Томі Салче на володіння селом «на Ялані у Салче», купленим ним за 70 золотих татарських. Ясси – BD II, 68–69.

† Милостію божією мы Стефан воевода, господаръ земли молдавской, знаменитым чиним ис сим листом нашим вѣсем кто нанъ зрѣит или чтѣчи его слышит, вже прѣидоша прѣд нами и прѣдъ всеми нашими молдавскими бояре, великими и малими, слѣга нашъ Иванъ Бѣзѣкъ, и сестра его Дръгълинъ, оуноукоуе попа Сколофендіа, и дрѣгѣинъ Иванъ, сынъ Василиевъ, ѣнѣка попа Драгомира, по нѣхъ доброу волю, никимъ непонѣженѣи ани присиловани, и продали свою правѣю втнинѣ вт своего праваго ѣрика, едно село на Яланѣ на имѣѣ Салче, межѣи Іванышъ Триколескѣа и межѣи Гѣжоане (Sic! – Găjoane = Găjoae), та продали слѣзѣкъ нашемѣ Томі Салче, сыноу Івашка Триколескѣа, за ѣ златъ татарскихъ. И ѣставше слѣга нашъ Тома Салче та заплаати ѣси тотѣи вишеписанѣи пинѣзи ѣ златъ татарскихъ ѣ рѣки слѣзѣкъ нашемѣ Иванъ Бѣзѣкъ и сестри его Дръгълини, ѣнѣкомъ попа Сколофендіа, и пакъ дрѣгѣинъ Иванъ, сынъ Василиевъ, ѣнѣкъ попа Драгомира, прѣдъ нами и прѣдъ нашими бояре. Ино мы видѣвше нѣхъ доброу волю и тѣкмежъ и полнѣю заплаатѣ, а мы такожде ре и вт насъ есмы дали и потвѣрдили слѣзѣкъ нашемѣ Томі Салче, сынѣ Івашка Триколескѣа, тое прѣдреченное село на Яланѣ на имѣѣ Салче, межѣи Іванышъ (Sic! – Іванышъ rom. Ioanăș, magy. János) Триколескѣа и межѣи Гѣжоане, да естъ емѣ вт насъ ѣрикъ и съ вѣсемъ доходомъ, емѣ и дѣтемъ его и ѣнѣчатомъ его и прѣнѣчатомъ его и прѣщѣрѣтвомъ его и вѣсемѣ родоу его, кто съ емѣ избереѣт

наближніи, непорѣшено николиже на вѣки. А хотар томѣ вишеписанномѣ селѣ да ест съ вѣсѣми своими старими хотари, кѣда из вѣки ѡживали. А на то ест вѣра нашего господства вишеписанаго мы Стефана коеводи, и вѣра прѣвѣзлюбленнѣх сынѡв господства ми Алеѣандра и Богдана-Влада, и вѣра бояр наших: в. п. Дѣма прѣкалаба, в. п. Болдѣра дворника, в. п. Хрѣмана, в. п. Шефѣла, в. п. Мѣшата, в. п. Тоадера прѣкалаба хотинского, в. п. Микотѣ немецкого, в. п. Чорторовского, в. п. Шандра некоградского, в. п. Клѣнѣ спѣтарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Еремѣа постелника, в. п. Мохила чашника, в. п. Фрѣнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра ѣсиѣх бояр наших молдавскѣх, великиѣх и малиѣх. А по нашем животѣ, кто бѣдет господарь нашеи земли, ѡт дѣтей наших или ѡт нашего родѣ, или пак боуд кого богъ избереѣт господарь биты нашеи земли молдавской, тот би емѣ не порѣшил нашего даанѣа и потвѣрѣженѣа, али би им ѣтверѣдил и оукрѣпил, заноуже есмо емѣ дали и потвѣрдили за его правѣю и вѣрнѣю слѣжеѣ, и за що ѡн соби кѣпил за свои правѣи и ч(и)стѣи пинѣзи. А на болшѣю крѣпост [и] потвѣрѣженѣе томоу вѣсемѣ вишеписаномѣ, велѣли емы нашемѣ вѣрномѣ панѣ Тѣѣтѣлѣа логофѣтѣа писати и нашѣ печат привѣсити к семѣ листѣа нашемѣ. Писал Мѣтѣи ѣ Іѣсѡх, в лѣто ж.зг, мѣсѣца фев. дѣ.

1495. február 4. Stefanъ moldvai vajda megerősítő oklevele Toma Salčъ részére a „Jalanъ a Salčъ (folyón) falu birtoklásra, amelyet 70 tatár aranyért vásárolt. Jasy – BD II, 68–69.

Isten kegyelméből, mi, Stefanъ vajda a moldvai föld ura, ezen oklevelünkkel tudatjuk mindenkivel, aki saját szemével olvassa, vagy más felolvasásából értesül róla, az igaz Maricъ, Simѣнъ leánya, Toader Nъneskulъ unokája, és unokatestvére Fѣtulъ és testvére Sturzѣ, Filippъ fiai, Balicъ unokái, és unokatestvérei Мѣlinиъ, Farkaš unokája, unokatestvérei Mirča Purčelъ Surlarjulъ, fia Stanинъ, és unokatestvérei Dobroинъ Voinikulъ és lánytestvére Luškъ, Мѣrina fiai, Stanинъ unokái, különös kegyünkбőlrészesítettünk, adtuk és megerősítettük részükre az apai örökségüket a mi moldvai földünkбől egy falut a Studenesъ (folyónál), név szerint Nъnešcii. A mind adassék nekik tőlünk-uraktól részükre négy részre osztva: a falu egyik része legyen Maricъ, Simѣнъ leánya, Toader Nъneskulъ unokájának; a másik fele annak a falunak legyen unokatestvérének Fѣtulъ és testvérének Sturzѣ, Filippъ fiai, Balicъ unokáinak; a falu harmadik része legyen unokatestvérének Gligorъ és testvérének Ion Farkaš és lánytestvérüknek Мѣlinъ, Farkaš unokájának; a falu negyedik része legyen unokatestvéreinek Mirča Purčelъ Surlarjulъ, fia Stanинъ, és unokatestvérei Dobroинъ Voinikulъ és lánytestvére Luškъ, Мѣrina fiai, Stanинъ unokái, az ő gyermekeinek, unokáinak, dédunokáinak, és egész nemzetségének, legközelebbi jog szerinti örököseinek. Sértetlen legyen mindörökké. A határa annak a fent említett falunak legyen minden oldalról a régi határ szerint, ahogyan ősidők óta használtak. Erre tanúbizonyosság a fent említett Stefanъ vajda és hōn szeretett fiai Oleksandrъ és Bohdanъ-Vladъ a mi bojárjaink

hite: fent említett Duma várnagy, fent említett Boldorъ udvarnok, fent említett Chьрмань, fent említett Ščefulъ, fent említett Mušatъ, fent említett Toader hotini várnagy úr, fent említett Mikotъ várnagy Němc városából, fent említett Čortorovskii, fent említett Šandгь várnagy Novogradból, fent említett Eremieъ kamarás, fent említett Mohila pohárnok, Frunteшь asztalnok, Petrik lovász és minden nagy és kis moldvai bojár hite. Halálunk után bárkit is rendel az Isten a moldvai földünk urává, gyermekeink vagy nemzetségünkбől valót, bárkit rendel az Isten földünk urává a moldvai föld urának lenni, az meg ne sértse adományunkat, hanem megszilárdítsa és megerősítse nekik, mert adtuk neki, és ami az ő atyai öröksége. A fentebb írottak alátámasztására megparancsoltunk a mi hú Тьутул kancellárnak, hogy ezt leírja és fűzze hozzá pecsétünket ezen oklevelünkhöz. Írta Aleksa, Vasluiban 1495. január 17.

1495 р., 13 березня. Підтвердна грамота воєводи Стефана Козмі, його братові Владулу і їх сестрам Незі та Стані на володіння половиною села Флорещі, купленою ними в Магдалени, дочки спатаря Петра, за 36 золотих татарських. Сучава – ВД II, 73–74.

† Милостію божією ми Стефанъ воєвода, господарь земли молдавской, знаменито чиним ис сим листомъ нашимъ въсамъ ктѡ намъ ѡзритъ или чтѣчи его ѡслышитъ, вже прїиде прѣд нами и прѣд оусимы нашими молдавскими бояре Мъгдълинъ, дѣчка Петра спѣтарѣ, по ен доброй воли, никимъ непонѣжена ни присилована, и продали свою правуюю ѡтнинѣ ѡт своего прабаго ѡрика, половина село на имѣ половина ѡт Флорещи на Полочине, въшнѣмъ частъ, та продали слѣгамъ нашимъ Козми и братѣ его Владѡулъ и сестрамъ ихъ Нѣги и Стани и братаничеви ихъ Пѣтрани за лѣ златъ татарскихъ. И ѡставше наши слѣги Кѡзма и братъ его Владъ и сестра ихъ Нѣга и Стана и б[рат]анича ихъ Пѣтран(а) и заплатили оуси тоты вишеписанїи лѣ златъ татарскихъ ѡ рѣки Мъгдълини, дѣчка Петра спѣтарѣ, прѣд нами и прѣд нашими бояре. Ино мы видѣвше ихъ доброй воли и тѣмъ меж и полнѣю заплатѣ, а мы такъжде и ѡт насъ есмо дали и потвѣрдили слѣгамъ нашимъ Козми и братѣ его Владѡулъ и сестрамъ ихъ Нѣги и Стани и братаничеви ихъ Пѣтрани тоє прѣдреченое половина село ѡт Флорещи на Полочине, въшнѣмъ частъ, да ест имъ ѡт насъ ѡрикъ и съ въсемъ доходомъ, имъ и дѣтемъ ихъ равно и ѡнѣчатѡмъ ихъ и прѣѡнѣчатомъ ихъ и прѣѡнѣчатѡмъ ихъ и въсемъ родѣ ихъ, кто сѣ имъ избереѣтъ наближнїи, непорѣшено николиже на вѣки. А хотаръ тои половины село да ест ѡт ѡсего хотара половина, и ѡт иншихъ сторонъ да ест съ въсѣмъ своими старими хотари, кѣда изъ вѣка ѡживали. А на то ест вѣра нашего господства ми вишеписанаго ми Стефана воєводѣ, и вѣра прѣвѣзлюбленныхъ сынѡвъ господства ми Алѣѡандра и Богдана-Влада, и вѣра бояръ нашихъ: в. п. Дѡма прѣкалаба, в. п. Болѡдра дѣворника, в. п. Хѣрманъ, в. п. Шефѡла, в. п. Мѡшата, в. п. Т[ра]дѣра хотинского, в. п. Микотъ немецкого, в. п. Чорторѡвского, в. п.

Шандра новоградского, в. п. Клѣнѣоу спѣтарѣ, в. п. Исака вистіарника, в. п. Еремїа постелника, в. п. Могїла чашника, в. п. Фрѣнтеша столника, Петрика комиса, и вѣра сѣнѣ боар наших молдавских, великих и малых. А по нашем животѣ, кто бѣдет господарь нашей земли, ѡт дѣтен наших или ѡт нашего рода, или пак бѣд кого богъ избереет господарь бити нашей земли молдавской, тѡт би им не порѣшил нашего даданїа и потвѣрженїа, али би им ствѣрдил и скрѣпил, занѣже есмы им дали и потвѣрдили за що они сами кѣпили за свои правїи пинѣзи. А на большю крѣпост и потвѣрженїе томъ вѣсемъ вишеписаномъ, велѣли есмы нашемъ вѣрномуу панѣ Тѣстѣлѣ логофѣтоу писати и нашъ печатъ привеѣсити к семоу листѣ нашемъ. Пис(а) Мѣтїн (Sic - мѣтен) Дїакъ Ѣ Сѡч(а)вѣ, в лѣто .ѡг, мѣсѣца мартіа гї.

1495. március 13. Stefanъ vajda megerősítő oklevele Kozma és Vladulъ testvére, lánytestvéreik Nęгъ és Stanъ részére fél falu birtoklására, név szerint Florešči, amelyet Petrъ fegyverhordozó Мъгдѣlinъ leányától vásárolták 36 tatár aranyért. Sučava. – BD II, 73–74.

Isten kegyelméből, mi Stefanъ vajda, a moldvai föld ura ezen oklevelünkkel tudatjuk mindenkivel, aki saját szemével látja, vagy más felolvasásából értesül róla, elénk járult és minden moldvai bojárunk elé, Мъгдѣlinъ, Petrъ fegyverhordozó leánya, saját akaratukból, senki által nem kényszerítve és eladta az atyai örökségét jogos urától, egy fél falut a Poličini (patakon) név szerint Florešči, azt a részt eladta szolgálóinknak Kozma és testvéreinek Vladulъ, lánytestvéreinek Nęгъ és Stanъ, és unokatestvérüknek Рѣtrana szolgálóinak 36 tatár aranyért. Felállván szolgálóinknak Kozma és testvéreinek Vladulъ, lánytestvéreinek Nęгъ és Stanъ, és unokatestvérüknek Рѣtrana és kifizették a fent leírt teljes összeget, 36 tatár aranyat készpénzben a Мъгдѣlinъ, Petrъ fegyverhordozó leánya, előttünk és a mi bojárjaink előtt. Ezért mi látván a közöttük a jó akaratot és a teljes fizetséget, így mi is adtuk és megerősítettük a mi szolgálóinknak Kozma és testvéreinek Vladulъ, lánytestvéreinek Nęгъ és Stanъ, és unokatestvérüknek Рѣtrana szolgálóinak azt a fent leírt fél falunak a felső része a Poličini (patakon) név szerint Florešči. Az mind adassék neki tőlünk-uraktól minden jövedelmével és az ő gyermekeinek, és az ő unokáinak, és az ő dédunokáinak, és ükunokáinak és egész nemzetségének, legközelebbi jog szerinti örökösének, sértetlen legyen mindörökké. A határa annak a fent említett falunak legyen a régi határ szerint, ahogyan ősidők óta használtak.

Erre tanúbizonyság a fent említett Stefanъ vajda és hõn szeretett fiai Oleksandrъ és Bohdanъ-Vladъ a mi bojárjaink hite: Duma várnagy úr hite, Boldorъ udvarnok úr hite, Чърманъ úr hite, Ščefulъ úr hite, Mušatъ úr hite, Toader hotini várnagy úr hite, Mikotъ várnagy úr hite Nęmc városából, Čortorovskii úr hite, Šandrъ várnagy úr hite Novograd (városából), Eremїа kamarás úr hite, Mohila pohárnok úr hite, Fruntešъ asztalnok úr hite, Petrik lovász úr hite és minden nagy és kis moldvai bojár hite. Halálunk után bárkit is rendel az Isten a moldvai földünk urává, gyermekeink vagy nemzetségünkébõl valót, bárkit rendel az Isten földünk urává a moldvai föld urának lenni, az meg ne sértse adományunkat, hanem megszilárdítsa és megerősítse nekik, mert adtuk és megerősítettük neki, és amit õ saját pénzért vásárolt. A fentebb írottak alátámasztására megparancsoltunk a mi hű Тѣutul

kancellárnak, hogy ezt leírja és fűzze hozzá pecsétünket ezen oklevelünkhöz. Írta Мътеи, Суčавáбан 1495. március 13.

1496 р., Посольство великого князя литовського Олександра через Петра Олехновича та Федька Гавриловича до молдавського воєводи Стефана. б.м.н. – ВД II, 407.

Посо́льство до Сте́фана, воєводи колоского, паномъ Петромъ Олехновичомъ кѣхминстромъ и паномъ Федькомъ Гавриловичомъ чашникомъ.

Наперѣвей поклонъ.

Што твоѧ милость присылаа къ намъ своихъ пословъ, дворъника своего пана Дчуръжа и писара своего Матыаша, и въсказалъ еси къ намъ напоминаючи насъ, абыхмо съ тобою прѣязнь и миръ вечный взяли межы нами и землями нашими, подлугъ давного обычаѧ, какъ перѣвей того зѣдавна за предъковъ нашихъ бывало.

Ино мы памятаючи давныи дела, какъ предъкове наши исъ твоими предъками перѣвшими воєводами бывали ѧ прѣязни и къ любви, то есмо вчинили на жаданье твое миръ вечный и прѣязнь съ тобою есмо взяли, и на то запись нашъ твоимъ посломъ есмо дали и до тебе есмо ими послали, и передъ твоими послы на томъ прѣязгою нашою есмо къ тебе сѧ стверъдили со всеми паны радою нашою.

Тотъ члонокъ маеть панъ Федько правити.

Александръ божью милостью великий князь всказалъ:

А ты бы прѣятель нашъ также рачилъ намъ запись свой дати такимъ же обычаемъ а подъ мерою и подъ тыми словы, и присегу свою намъ вделати изъ сыномъ своимъ и со всеми паны радою своею пердъ тыми нашими послы; и тотъ запись свой зѣ большою своею печатью и съ печатьми пановъ рады свое тымижъ нашими послы рачилъ бы твоѧ милость къ намъ его прислати.

1496. Követség Stefanъ havasalföldi fejedelemhez, Petrъ Olechnovičъ konyhamester és Fedьko Havrylovyčъ pohárnok úr személyében. Keltezés helye nincs megjelölve. ВД II, 407.

Elsősorban hódolatunk.

A te kegyelmed küldte hozzánk a követeidet, saját Dčurъža udvarnok úr és Мътась írнок urat, akik elmondták emlékeztetve minket, hogy kössünk barátságot és örök békét régi szokás szerint, ahogyan elődjünk idejében volt.

Mi emlékezve a régi ügyekre, ahogyan a mi őseink a te őseid előző vajdákkal barátságban és szeretetben voltak, így tettünk a te kérésedre örök békét és barátságot kötöttünk veled, és erre az írásra mi a te küldöttséged által válaszoltuk a küldöttséged előtt esküdt tettünk, tanácsunkkal együtt.

Ezt a paragrafust Fedьko úr vezesse.

Oleksandrъ Isten kegyelméből a nagy kenéz elmonda:

Te barátunk, úgyszintén kívántál saját feljegyzést adni, ugyanolyan szokással és azokkal a szándékkal és szavakkal, hogy saját esküt fiaddal együtt és az összes tanács urakkal együtt a mi küldöttségünk előtt; és azt a feljegyzést saját nagy pecséttel és a tanács urak pecsétjeivel ellátva, méltóztasson ő kegyelme hozzánk küldeni.

1499 р., 20 листопада. Дарча грамота воеводи Стефана Воронежскому монастиреви на село Милчинещи на Керлігатурі і на три фалчі винграду. Гирлов. – ВД II, 146–147.

† Милостію божією мы Стефан воевода, господаръ земли мѡлдавскон, знаменито чиним ис сим листом нашим въсам кѡм нан възрит или чтоучи оуслышит, вже прїдоша прѡд нами и прѡд нашими боаре, великими и малыми, наши слоугы Дръгдш Каръмь и племенникове его попа, Лѡка Плотѡн и брат его Іѡн и сестра их Фѡдѡ, и ѡнѡкове их Нистѡръ Гажа и сестра его Вѡска, сынове старого Гажа, оуси оунѡкове Петра Берти, по их доброн воли, никым непонѡжени ани присиловани, и продали свою ѡтнинѡ ѡт их правого и питома[го] (Sic! – питома) оурика, ѡт оурика оуика их Петра Берти, едно село на Крълигатуорѡ на имѡ Милчинещин, где был Милчин Шефан, та продали тое село самому господствоу мы за сѡ златы татарскых. И пак оу том и ѡ тотже час прїде прѡд нами и прѡд нашими боаре Настѡ, кнѡгинѡ пана Юга вистѡрника, по еиж доброн воли, никым непонѡжена ани присилована, и прода[ла] (Sic! – прода) свою правою ѡтнинѡ и выкѡпленіе, едно фалчоу винограда на Хръло[в]скѡ (Sic! – хрълоскѡ) горѡ, що же была кѡпила тотѡ фалчѡ винограда ѡт Агѡта, жена Карбак Левринци ѡт Хрълова, за мѡ златы татарскых, та продала самомѡ господствѡ мы за ѡѡ златы татарскых. И оустах аз господство мы и заплатих ѡси исполна тоты вышѡписаннын пинѡзи сѡ злати татарскых оу рѡкы слѡгам нашим Дръгдш Каръмь и племенником его попѡ Лѡка Плотѡнѡ и братоу его Іѡнѡ и сестри их Фѡди и ѡнѡкѡм их Нистѡрѡ Гажи и сестри его Вѡскы, сынѡм старого Гажа, ѡнѡкѡм Петра Берти, и пак оу рѡкы Настѡ, кнѡгинѡ пана Югы вистѡрника, заплатих ѡѡ злати татарскых, прѡд нашими боаре. И заплативши и оутокмивши господство мы оусе вышѡписанное, а аз господство мы оустах оу том и оу тотже час и благопроизволив господство мы нашим благым произволеніем и чистим и свѡтлим срѡдцем и съ въсеѡ нашеѡ доброѡ волеѡ и ѡт бога помощіѡ, и ѡчинили есмо въ задѡшіе свѡтопочивших предкѡв и родителей наших, и за наше здравіе и спасеніе, и за здравіе и спасеніе госпожди нашеѡ Марїи, и за здравіе и спасеніе дѡтѡи наших, и дали есмо тое вышѡписанное село що на Крълигатѡри на имѡ Милчинещин, где был Милчин Шефан, и тотѡ фалчѡ винограда що

на Хрѣловскѣ горѣ, и еще есмо дали два фалчи и един фертал винограда, побзли
вѣшних же виноградѣ, що есмо всадили господствѣ мы ѡт пѣстини. Тое
вѣшеписанное дали есмо свѣтому нашему монастырю що на Коронец, идеже ест храм
свѣтого и славнаго великомѣченка и побѣдоносца Геворгіа, и где ест іегѣмень
іермонах квр поп Мака[р]іе. И такоже есмо дали и потврѣдили томѣ свѣтому нашему
монастирѣ а фалчѣ и три ферталы винограда на Хрѣловскѣ горѣ, побзли тѣхже
виноградѣ, що был дал тотѣ фалчѣ и три ферталы тому свѣтому нашему
монастирѣ пан Юга вистіжрник, що же был ѡн кѣпил тот виноград ѡт Жѣркѣ
масникѣ, сына Киш Ласлѣ ѡт Хрѣлова, за кѣ златы ѣгрѣскѣх червлени. Тое вѣсе
вѣшеписанное да ест томѣ свѣтому нашему монастыри що на Коронец, идеже ест
храм свѣтого и славнаго великомѣченка и побѣдоносца Геворгіа, и где ест іегѣмень
(Sic! – іегѣменькѣ) іермонах квр поп Макаріе, ѡт нас оурик и сѣ вѣсем доходѣм,
непорѣшенно николиже на вѣкѣ. А хотар тому вѣшеписанномѣ селѣ що на
Крѣлигѣтѣри на имѣ Милчинеціи, где был Милчин Шефан, да ест почени ѡт Томина
хотара ѡт новою могилѣ що ест вѣше Вїесѣри, ѡт толѣ прако черес поле на . . . [шо]
ест вѣше п . . . що ест ѣзли мѣхдричека дома, ѡт толѣ черес потѣк Рѣданѣм, та на
врѣх дѣла на копанѣ могилѣ, ѡт толѣ на старѣю могилѣ, ѡт толѣ черес поле та на
долинѣ бересткем на копанѣ могилѣ, ѡт толѣ на врѣх потока Рѣданѣм на копанѣ
могилѣ, ѡт толѣ черес царинѣ на копанѣ могилѣ, що ест над бѣлѣокѣ, та прости черес
селище над старѣм монастыри, на врѣх писка, на копанѣ могилѣ, ѡт толѣ сѣ лѣсѣм
прости на дорогѣ Корлатем [оу] великою горѣ а ѡт [инших] сторѣ[н] по старому
[хотарѣ] и кѣда хотарил пан Шефѣл прѣкалабѣ и сѣ межїаши. А на то ест вѣра нашего
господства вѣшеписаннаго мы Стефана коеводи, и вѣра прѣвѣзлюбленнаго сына
господства мы Богдана коеводи, и вѣра боярѣ наших: в. п. Дѣми, в. п. Болдора дворника,
в. п. Шефѣла, в. п. Дѣма Брѣдѣра, в. п. Тоадера и п. Негрила прѣкалабоке хотинскѣн, в.
п. Еремїа и п. Драгоше прѣкалабоке немецкїи, в. п. Шандра нокоградского, в. п. Лѣка
Дрѣдрѣ портарѣ сѣчакского, в. п. Кѣланѣоу спатарѣ, в. п. Исанка вистіжрника, в. п.
Дѣмши постѣлника, в. п. Могила чашника, в. п. Фрѣнтѣша столника, в. п. Петрика
комиса, и вѣра вѣсѣх боярѣ наших молдавскѣх, великѣх и малѣх. А по нашем животѣ
кто бѣдет господарѣ нашеи земли (Sic! – землимли), ѡт дѣтѣи наших или ѡт нашего
рода, или пак бѣд кого богѣ избѣрет господарем быти нашеи земли молдавскон, тот
бы томѣ нашемѣ монастырѣ не порѣшил нашего даанѣа и потврѣженѣа, али бы емѣ

оутвердил и оукрѣпил. а кто съ покоушит порѣшити нашего дааніа и потврѣженіа, тот да бодет проклат ѡт господа бога и спаса нашего ісѹ христа, ѡт прѣчистіа его богоматери, и ѡт свѣтыхъ дѣіаггелести, и ѡт свѣтихъ вѣврѣховныхъ апостолю, и ѡт тїи свѣтыхъ богоносныхъ ѡтець иже въ никїи, и ѡт вѣсѣхъ свѣтыхъ, и да бодет подобен іоудѣ и проклатомѣ арїи, и счастїе да имаетъ съ ѡнѣми іоудїи еже възѣпиша на господа бога ісѹ христа: кръвь его на ныхъ и на чадѣхъ ихъ. а на бѣлшю кръпост и потврѣженїе томоу вѣсѣмѣ вѣшеписанномѣ, велѣли есмы нашемѣ вѣрномѣ панѣ тѣоутоулови логофетѣ писати и нашѣ печатъ привѣсити къ сѣмѣ листѣ нашемоу. Писалъ Шандръ Кръжевичъ въ хрѣловѣ, в лѣто 733 мѣсѣца новѣ. кѣ.

1499. november 20. Stefanъ moldvai vajda adományoklevele Voronec monostornak a Milčinešči falu a Krъligъtura területén három falča szóló birtoklására. Chъrlovъ – BD II, 146–147.

Isten kegyelméből, mi Stefanъ vajda, a moldvai föld ura ezen oklevelünkkel tudatjuk mindenkivel, aki saját szemével látja, vagy más felolvasásából értesül róla, élénk járult és minden moldvai bojárunk elé, a mi szolgálaink Drъgusъ Karъmbъ és unokatestvére Porъ, Luka Plotunъ és testvére Ion és lánytestvérük Fedě, és unokatestvérük Nistorъ Gažъ és lánytestvérük Vaska, az öreg Gažъ fiai, mind Petръ Berti unokái, saját akaratukból, senki által nem kényszerítve és eladták jogos uruktól, az atyai örökségüket, Petръ Berti nagybácsitól, egy falut a Krъligъtura (adminisztratív területi egységben) név szerint Milčinešči falut, ahol Milčinyъ Ščefanъ volt és eladták azt a falut nekünk a mi fejedelemségünknek 230 tatár aranyért. Ezután abban az időben ott akkor élénk járult és minden moldvai bojárunk elé Nastę, Juha kincstárnok felesége, saját akaratból, senki által nem kényszerítve és eladta saját atyai örökségét és kivásárolt részét egy falča szőlőt Chъrlovskъ hegyen, melyet Agъta (asszonytól), Varvakъ Leurincъ feleségétől a Chъrlovъ (városából) vette meg 40 tatár aranyért és eladtak nekünk a mi fejedelemségünknek 65 tatár aranyért. Felállván a mi fejedelemségünk kifizette a fent leírt összegeket, a 230 tatár aranyat készpénzben szolgálainknak Drъgusъ Karъmbъ és unokatestvérenek Porъ, Luka Plotunъ és testvérenek Ion és lánytestvérüknek Fedě, Nistorъ Gažъ unokájának és lánytestvérenek Vaska, az öreg Gažъ fiainak, mind Petръ Berti unokáinak, és a 65 tatár aranyat készpénzben Nastę, Juha kincstárnok feleségének a mi bojárjaink előtt. Kifizetvén és megállapodván mindabban amit fent leírtuk, abban az időben a fejedelemségünk különös kegyben részesítette, tiszta és igaz szívvel és minden jó akaratunkkal és isteni segítséggel, tesszük ezt az elhunyt elődök és a szülők lelki üdvért, a mi egészségünkért és megmentésünkért, a mi Maria fejedelemasszony egészségéért és lelki üdvéért, a gyermekeink egészségéért és lelki üdvéért, és adtuk a fent megnevezett falut amely a Krъligъtura (adminisztratív területi egység neve) név szerint Milčinešči falut, ahol Milčinyъ Ščefanъ volt és azt a falča szőlőt a Chъrlovskъ hegyen, és még hozzáadtuk két falča szőlőt és egy fertály szőlőt, fentebb azokon a szőlőbirtokokon, ahogyan a fejedelemségünk telepített a síkság helyén. Az a fent leírtakat adtuk a mi szent monostorunknak, amely a Voronecъ (folyónál) van, ahol szent és dicsőséges nagyvértanú sárkányölő szent György temploma található, ahol az igumen szerzetes Makarie papunk szolgál. És még adtuk és megerősítettük annak a mi szent monostorunknak egy falča és három fertály szőlőt a

Chrǔlovskъ hegyen, azok mellé még, amelyeket adott Juha kincstárnok, azt a *falča* és három fertály szőlőt a mi monostorunknak, amely szőlőt megvásárolt Žurkovъ hentestől, Kiš Laslovъ fiától Chrǔlovъ (városából) 25 magyar vörös aranyért. Az mind adassék a mi szent monostorunknak a Voronecъ (folyónál), ahol szent és dicsőséges nagyvértanú sárkányölő szent György temploma található és ahol az igumen szerzetes Makarie papunk szolgál, tőlünk-uraktól minden jövedelmével, sértetlen legyen mindörökké. A határa annak a fent említett falunak, ami a Krǔligъtura (adminisztratív területi egység neve) név szerint Milčinešči falu, ahol Milčinъ Ščefanъ volt, kezdve a Tomin (mn) határtól az új megjelölt határkőtől, ami a Viesuria fentebb található, onnan jobbra át a mezőn... amely feljebb..., amely a Micsodričъ háza mellett, onnan a Rъdęnom patakon át, onnan fent a hegyen a megjelölt határkőig, onnan a Rъdęnom patak forrásától a megjelölt határkőig, onnan át a nyírfa liget völgy a megjelölt határkőig, onnan a Rъdęnom patakokon fent a megjelölt határkőig, onnan át a szántóföldre, amely a Bullboka (hely megn.) felett van, onnan egyenesen át a falvakon a régi monostor felett, a hegy tetején a megjelölt határkőig, onnan át az egész erdőn egyenesen az útra a Korlati (hely megn.) a nagy hegyre, más oldalakról a határa annak a falunak legyen a régi határ szerint, ahogyan ősidők óta használtak, és amelyeket kijelölte (behatárolta) Ščefulъ várnagy, ha tárnokokkal együtt.

Erre tanúbizonyság a fent említett Stefanъ vajda és hön szeretett fia Bohdanъ vajda, és a mi bojárjaink hite: Duma úr hite, Boldorъ udvarnok úr hite, Ščefulъ úr hite, Duma Brudurъ úr hite, Toaderъ és Negrilъ várnagy urak hite Hotyn (városából), Eremię és Dragoš várnagy urak hite Nemecъ (városából), Šandrъ novohradi várnagy úr hite, Luka Arbure sučavai kapuőr úr hite, Kъlnъu fegyverhordozó úr hite, Isaika kincstárnok úr hite, Dumšъ kamarás úr hite, Mohila pohárnok úr hite, Fruntešъ asztalnok úr hite, Petrikъ lovász úr hite és minden nagy és kis moldvai bojár hite. Halálunk után bárkit is választanak a moldvai földünk urává, gyermekeink vagy nemzetségünkéből valót, vagy bárkit is rendel az Isten földünk urává, az meg ne sértse adományunkat és meg ne szegje megerősítésünket a mi monostorunknak, hanem megszilárdítsa és megerősítse. Aki pedig ezt az adományt és megerősítést megszegi, az legyen átkozott Istentől, Jézus Krisztustól, szent Szűz Isten Anyjától, szent négy evangélistától, tizenkét apostoltól, háromezredtíz nyolc szent atyáktól Nicea (városából), és összes szenttől, legyen hasonló Júdáshoz, aki Krisztus Urunk ellen szólt, az ő vére legyen rajtuk és gyermekeiken. A fentebb írottak alátámasztására parancsoltunk meg a mi hú župan Tъutul kancellárnak, hogy ezt leírja és fűzze hozzá pecsétünket ezen oklevelünkhöz. Írta Šandrъ Krъžević, Chrǔlovъ (városában) 1499. évben november 22-én.

1499 p., 26 листопада. Підтвердна грамота воєводи Стефана панові комісу Іллі на володіння селищем Біле на Путній, купленим ним за 100 золотих татарських в Івула, сина Войки., Гирлов. – ВД II, 159–161.

† Милостію божією ми Стефан воєвода, господаръ земли молдавської, знаменито чиним не сим листомъ всьмъ кто наи зърыт или чтѣчу его слышитъ, вже прїде прѣд нами и прѣд всими наєими молдавскими боіаре слоуга наш Ивѣль, сынъ Конкин, сынъ Богдана столника, по своєи доброй воли, никым непонѣжень ни прислован, и продал свою правѣю штиннѣ шт его правого зрика, шт зрика дѣда Богдана столника, єдино селище на Путнион на имѣ Бѣлѣ, гдѣ был Миклаѣушь Катина, та продал тоє село

слоуэѣ нашему вѣрномуу панѣ Или комисѣ за р̄ злат татарскихъ. И составше пан Илѣ комис та заплатилъ сѣи тоты вишеписаннѣи пинѣзи р̄ злат татарскихъ ѣ рѣкы слоуэѣ нашему Ивѣлѣ, прѣд нами и прѣд сѣимы нашими бояре. Ино мы видѣвше меже ними ихъ добродѣю волю и токмеж и пак и полнѣю заплатоу, а мы такожде ре и шт нас есмы дали и потвѣрдили слѣзѣ нашему вѣрномуу панѣ Или комисѣ то е прѣдреченное селище на Пѣтнѣи на имѣ Бѣлѣ, гдѣ былъ Миклѣшъ Катина, како да ест емоу и шт нас ѣрик и сѣ вѣсем доходоу, емѣ и дѣтем его и ѣнчатом го и прѣѣнчатом его и прѣѣрѣтом его и вѣсемоу родѣ его, ктѣ сѣ емоу избереѣт наближнѣи, непорѣшено николиже на вѣкы. А хотар тои вишеписаннѣи селищи да ест шт сѣихъ сторон по старомѣ хотарѣ, по кѣда из вѣка ѣживали. А на то ест вѣра нашего господства вишеписаннаго сына господства мы Стефана боеводѣи, и вѣра прѣвѣзлюбленнаго сына господства мы Богдана боеводѣи, и вѣра нашихъ бояр: в. п. Дѣма прѣкалаба, в. п. Болдѣра дворника, в. п. Шефѣла, в. п. Дѣма Брѣдѣра, в. п. Тѣадѣра и п. Нѣгрила прѣкалабы шт Хотин, в. п. Еремѣа и п. Драгоше прѣкалабы шт Н[ѣ]мца, в. п. Шандра прѣкалаба новгородского, в. п. Арѣѣре портарѣ соучавского, в. п. Кѣлнѣѣ спатарѣ, в. п. Исака вѣстарника, в. п. Дѣмша постѣлника, в. п. Мохила чашника, в. п. Фрѣнтѣша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра ѣ[снхъ бо]ѣар нашихъ молдавскихъ, и великихъ и малихъ. А по нашемъ животѣ, кто боудѣт господарѣ нашѣи земли, шт дѣтѣи нашихъ или шт нашѣи земли молдавскѣи, тѣт бы емѣ не порѣшилъ нашего даанѣа и подѣтвѣрженѣа, али бы емоу ѣтвѣрдилъ и ѣкрѣпилъ, занѣже есмы емѣ дали и потвѣрдили за его правѣю и вѣрнѣю слѣжеѣ, и за шо ѣн собѣи кѣпилъ за свои правѣи пинѣзи. А на болшѣю крѣпѣст и потвѣрженѣе томѣ вѣсемоу вишеписанномѣ велѣли есмы нашемѣ вѣрномѣ панѣ Тѣѣтѣлѣ логофѣтѣ писати и нашѣ печат прѣвѣсити к семоу нашему листоу. Писалъ Мѣтѣнъ вѣ Хрѣловѣ, в лѣто *зз, мѣсѣца нояб. кѣс.

1499.november 26. Stefanъ moldvai vajda megerősítő oklevele Ilie lovász úr részére a Putna (folyónál) lévő Bělě falu birtoklására, amelyet Ivulъ, Voiko fiától vásárolt 100 tatár aranyért. Chърlovъ – BD II, 159–161.

Isten kegyelméből, mi Stefanъ vajda, a moldvai föld ura ezen oklevelünkkel tudatjuk mindenkivel, aki saját szemével látja, vagy más felolvasásából értesül róla, élénk járult és minden moldvai bojárunk elé, a szolgálk Ivulъ, Voiko fai, Bogdanъ asztalnok unokája, saját akaratukból, senki által nem kényszerítve és eladták az atyai örökségüket jogos urától, nagyapjától Bogdanъ asztalnoktól, egy falut a Putna (folyónál) név szerint Bělě, ahol volt Miklusъ Katina, és eladta azt a falut a mi hű szolgálknak Ilie lovásznak 100 tatár aranyért. Felállván Ilie lovász úr és kifizette a fent leírt összeget, a 100 tatár aranyat készpénzben a mi Ivulъ szolgálknak, előttünk és a mi bojárjaink előtt. Ezért mi látván a közöttük a jó

akaratot és a teljes fizetséget, így mi is adtuk és megerősítettük a mi szolgánknak Pile lovász úrnak azt a fent említett falut a Putna (folyónál) név szerint Bělě, ahol volt Miklusъ Katina. Az mind adassék neki tőlünk-uraktól minden jövedelmével és az ő gyermekeinek, és az ő unokáinak, és az ő dédunokáinak, és ükunokáinak és egész nemzetségének, legközelebbi jog szerinti örököseinek. Sértetlen legyen mindörökké. A határa annak a fent említett falunak legyen a régi határ szerint, ahogyan ősidők óta használtak.

Erre tanúbizonyság a fent említett Stefanъ vajda és hōn szeretett fia Bohdanъ vajda, és a mi bojárjaink hite: Duma várnagy úr hite, Boldorъ udvarnok úr hite, Ščefulъ, Duma Brudorъ úr hite, Toaderъ és Negriъ várnagyok Hotyn (városából) urak hite, Eremiъ és Dragoš várnagyok Nemesъ (városából) urak hite, Šandrъ novohradi várnagy úr hite, Arbure sučavai kapuőr úr hite, Kълнбу fegyverhordozó úr hite, Isaika kinestárnok úr hite, Dumšъ kamarás úr hite, Mohila pohárnok úr hite, Fruntešъ asztalnok úr hite, Petriкъ lovász úr hite és minden nagy és kis moldvai bojár hite. Halálunk után bárkit is választanak a moldvai földünk urává, gyermekeink vagy moldvai földünkből valót, az meg ne sértse adományunkat, hanem megszilárdítsa és megerősítse nekik, mert a hű és igaz szolgálataiért adtuk nekik, és amit saját pénzükért vásárolt magának. A fentebb írottak alátámasztására parancsoltunk meg a mi hű župan Tъutul kancellárnak, hogy ezt leírja és fűzze hozzá pecsétünket ezen oklevelünkhöz. Írta Мътеi íródeák, Chъrlorъ (városában) 1499. évben november 26.

1500 p., Воевода Стефан обмінює села Слугани, Кикошеші, Калієнеші, Лацкани на села Бистрицького монастиря: Каучелеші, Гидинці, Бірайно, Велксаново, Мануїлеші. Ясси – ВД II, 172–174.

† Милостію божією мы Стефан воевода, господарь земли молдавской, знаменито чинимъ не симъ листомъ нашимъ въсѣмъ кто на немъ оузритъ или егго чѣсчи слышитъ, оже прїидоша прѣд нами и прѣд оусими нашими молдавскими бояре молебникъ нашъ квр попь Григоріе, игоумен и архимандритъ Бистричскаго монастиря, и съ въсѣми іаже ѡ христѣ братїями, по нх доброн воли, никымъ непоноужени ани присиловани, и измѣнили съ господство мы правѣю монастирскоюу ѡтнинѣ ѡт праваго монастирского оурика и не прикиліахъ що имаеть тотъ свѣтын монастир ѡт дѣда нашего ѡт Алезандра воеводїи, и дали господствоу мы петъ сель: едно на Краковѣ на имѣ Каучелеші, где были жоудеке Миханль и Дїєнишь, междѣ Грїєлешъ и междѣ Лоупшею, другоє на серетѣ на имѣ Гыдинци, где былъ дворъ Негринъ, три на Бистрици, вше Бакова: село Бираино, и село Влѣксаново, и село Манѣилеші. и господство мы видѣвше нх волю, мы по нх воли оучинили есми и сали смо томоу нашемоу свѣтомоу монастирѣ Бистричскомоу измѣноу за тоти вшеписаннїи села наши правїи и питомьи чѣтири села на Бистрици ж(є): едно село Слугани, другоє село Кикошеші, третее село Калієнеші, чѣтвертое село Лацкани, що противъ Калієнешъ под доуброкою. тоє вшеписанное чѣтири села, о дли смо имъ измѣноу, да соуть томоу свѣтомоу нашемоу монастироу Бистричскомоу ѡт нас оурикъ и съ въсѣмъ доходомъ, непорушено николи на

вѣкы. А хотарь имь по старомѣ хотарѣ шт оу си хъ сторонѣ, по коуда из вѣка оживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводы, и вѣра прѣвѣзлюбленнаго сына господства мы Богадана воеводы, и вѣра нашихъ бояръ: в. п. Дѣмы, в. п. Болдора дворника, в. п. Шефѣла, в. п. Дѣмы Броудѣра, в. п. Тоадера и п. Негрила паркалабоке хотинский, в. п. Еремѣа и п. Драгоша паркалабоке немецкѣи, в. п. Шандра новоградского, в. п. Лоука Арбоуре портарѣ сочавского, в. п. Кълнѣоу спатарѣ, в. п. Исака вистѣарника, в. п. Могила чашника, в. п. Фроунтеш столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра вѣсѣхъ бояръ нашихъ молдавскыхъ, и великихъ и малихъ. А по нашемъ животѣ, кто бѣдетъ господарь нашеи земли, шт дѣтен нашихъ или шт нашего родоу, или пакъ боуд кого богъ избересть господаремъ быти нашеи земли молдавской, тот бы не порѣшилъ нашего даанѣа, али бы штерѣдилъ и оукрѣпилъ, занѣже есми им дали измѣнѣ за нхъ же правѣи штнини. А на большю крѣпшест и потверѣ[жденіе] вѣсемѣ вышеписанномуу, велѣли есми нашему вѣрномуу панѣ Тѣоутѣлови логофетоу завѣсити нашу печать к семоу листоу нашемуу. Писал [Мѣтен] оу Іасух, в лѣто *зи, мѣсѣца мр. кѣ.

1500. Stefanъ moldvai vajda elcseréli a Slugani, Kikošešči, Kalinešči, és Lackani falvakat Bistrickij monostorhoz tartozó Къучелешчи, Гѣдinci, Biraino, Вѣксаново, Мѣпѣлешчи falvakra. Jasy – BD II, 172–174.

Isten kegyelméből, mi Stefanъ vajda, a moldvai föld ura ezen oklevelünkkel tudatjuk mindenkivel, aki saját szemével látja, vagy más felolvasásából értesül róla, élénk járult és moldvai bojárjaink elé, a mi papunk Grigorie Bistrickij monostor archimandritája, és minden keresztény testvérével, saját akaratukból, senki által nem kényszerítve és elcserélték a fejedelemmel saját monostori örökségüket kiváltságaikkal együtt, ahogyan a szent monostor nagyapjuktól Aleksandrъ vajdától kapták. Aduk a fejedelemnek öt falut, az egyik a Krakovъ (folyó) van, név szerint Къучелешчи, ahol Michailъ és Dienišъ bírók voltak, Grieleşchi és Lupša falvak között, a másik a Seretъ (folyónál) név szerint Гѣдinci, ahol Negrinъ udvara volt, három falut pedig a Bistrica (folyónál), Bakovъ városától fentebb, Biraino falut, Вѣксаново falu, Мѣпѣлешчи. Fejedelemségünk látván a jó akaratot, így adtuk és megerősítettük számukra, a szent Bistrickij monostornak cserébe azokért a fent említett falvakért négy falut a Bistrica (folyónál): egy falut, név szerint Slugani, másik Kikošešči, a harmadik Kalinešči, a negyedik Lackani falu, amely Kalinešči a tölgyfaerdő alatt. Azok a fent írott négy falu, amelyeket elcseréltük velük, legyen annak a szent Bistrickij monostornak örökbe minden jövedelmével, Sértetlen legyen mindörökké. A határa annak a két falunak legyen minden oldaláról a régi határ szerint, ahogyan idők óta használták. Erre tanúbizonyság a fent említett Stefanъ vajda és hön szeretett fia Bohdanъ, és a mi bojárjaink hite: Duma úr hite, Boldorъ udvarnok úr hite, Ščefulъ úr hite, Duma Brudorъ úr hite, Toaderъ és Negrilъ hotini várnagyok urak hite, Eremię és Dragoš várnagyok Nemecъ (városából) urak hite, Šandrъ novohradi úr hite, Кълнѣу fegyverhordozó úr hite, Isaika kincstárnok úr hite, Mohila pohárnok úr hite, Fruntešъ

asztalnok úr hite, Petrikъ lovász úr hite és minden nagy és kis moldvai bojár hite. Halálunk után bárkit is rendel az Isten a moldvai földünk urává, gyermekeink vagy nemzetségünkől valót, bárkit rendel az Isten földünk urává, az meg ne sértse adományunkat, hanem megszilárdítsa és megerősítse nekik, mert a hű és igaz szolgálataiért adtuk nekik, és amit saját pénzükért vásároltk maguknak. A fentebb írottak alátámasztására parancsoltunk meg a mi hű župan Тьutul kancellárnak, hogy ezt leírja és fűzze hozzá pecsétünket ezen oklevelünkhöz. Írta Мъtei íródeák, Jasy, 1500. évben március 22.

Розділ VI. Фонетичні риси у молдавських грамотах

На кінець XIV ст. українські землі входили до складу кількох держав. Більша частина території України, а саме: Київщина з Переяславщиною, Чернігівщина, Волинь і північно-східне Поділля – входили до складу Великого князівства Литовського, Галичина й південно-західне Поділля були захоплені Польщею, частина подільських і галицьких земель (Буковина) відійшла до Молдавського князівства, Закарпаття було під владою угорських королів. Політична, економічна і культурна роз'єднаність українських земель не сприяла виробленню єдиної літературної мови: місцеві риси проникли в писемні тексти з Волині, Середньої Наддніпряни, Галичини та Молдавії.

Є підстави припускати, що XIV–XV ст., як і за давньоруської доби, на території України виразно виділялися тільки два наріччя – північно-східне і південно-західне, причому північна частина сучасного волинського говору належала до північно-східного наріччя. Інші дослідники, зокрема й В. М. Русанівський затверджують, що в цей час староукраїнська мова за проникненням у неї живомовних елементів (говорів) поділялася на київсько-волинсько-білоруський, галицько-подільський і молдавський варіанти. Грамоти з південно-західним наріччям (галицькі та молдавські) відрізняються від грамот з північно-східним наріччям (волинські, також білоруські). Наше дослідження сконцентровано на описанні особливостей молдавських грамот. Але для повної картини, не деталізуючи, опишемо всі особливості грамот, наголошуючи на рисах молдавських грамот.

Графічна система грамот у різних регіонах варіювалася. Так, у грамотах XV ст. з Центральної України зовсім не вживалися юси, в галицьких і волинських грамотах **ѣ** відсутній, а **ѧ** виступає або на місці етимологічного *e* (**кнѧз**, **земѧ**, **зѧть**, **мѣсѧць**, **тисѧча**) або ж як *a* з попереднім пом'якшенням приголосного (**днѧ**, **дѧстѧтратѧть**, **дѧдѧ**, **жѧловѧли**); що ж до молдавських грамот, де найповніше виявляє себе церковнослов'янська традиція, обидва юси вживаються, але якщо **ѣ** виступає переважно в своєму природному значенні (**єдинѡсѣщнѧа**, **бѣдѣть**,

пѣтєвєхѣ); то **ѣ** переважно позначає м'якість попереднього приголосного перед **а** (**хотѣрѣ**) (детальніше про це див. у розділі про вживання юсів).

І хоч фонетична й морфологічна системи української мови у грамотах, здається, повністю перемогли, але традиційна система письма часто це приховувала. До того ж такі традиційні церковнослов'янські риси, як **щ** замість східнослов'янського **ч**, **жд** замість **ж** та **є** замість **о** на початку слова, інколи виступають у тих самих словах паралельно: **помочь** – **помощь**, **боудочни** – **боудочий**, **тисѣща** – **тысяча**, **озєра** – **єзера**. Українські фонетичні риси, закамурфльовані традиційним письмом, виступають все ж значно виразніше, ніж у попередній період. Цьому сприяла і та обставина, що тогочасна українська літературна мова була представлена переважно діловими документами, тобто «низьким», або «розкованим», стилем. Найголовніші фонетичні явища у мові грамот, писаних на території Молдавського князівства та території Великого князівства Литовського, такі:

1. перехід давнього **ѣ** в **е**, **і**;
2. сплутування **ы-и**;
3. вживання юсів;
4. вокалізація **ѣ-ѣ**;
5. ствердіння шиплячих перед **о-е**;
6. втрата початково **і**;
7. повноголосся;
8. звук **о** з початкового **а** у власних назвах;
9. написання **у(ю)** на місці **о-е**;
10. протетичні **в** та **у**.

З морфологічних спостерігаються такі риси:

1. у род. в. чол. р. однини закінчення **-а** або **-у** ;
2. у дав. в. чол. р. однини крім закінчень **-у-ю**, трапляються закінчення **-ови**, **-еви**;
3. у місц. в. чол. р. одини поряд зі старими закінченнями **-ѣ** (або **-е**, або **-и**) з'являються і нові закінчення **-у-ю**.

Детальніше ми розглянемо декілька фонетичних явищ, доповнюючи прикладами з досліджених грамот.

VI. 1. Рефлекси **ѣ** у молдавських грамотах

Молдавські грамоти містять значну кількість правописних явищ, найважливішим з яких є вживання літери **ѣ**. У текстах досліджуваних нами грамот часто трапляється літера **ѣ** для позначення звука успадкована зі спільнослов'янської мови. У цій мові **ѣ** розвинулась з двох звукових джерел. По-перше, з [ĕ] та по-друге з дифтонга [oi], [ai].

Визначити артикуляційно-акустичну природу **ѣ** (ĕ) дуже складно, тому в літературі це питання залишається відкритим. У сучасних слов'янських мовах, як відомо, багато відмінних рефлексів спільнослов'янського [ĕ]. Багато відомих дослідників, аналізуючи природу визначення спільнослов'янської [ĕ] (П. Ф. Фортунатов, Ф. Є. Корш, К.Т. Німчинов, М.М. Дурново, Л. П. Якубинський), поділяють думку, що [ĕ] звучав як дифтонг [ie].

В українській мові в процесі звукування на місці [ie] став [i], перед яким приголосний завжди м'який. Наприклад: **дѣло** – діло, **сѣно** – сіно, **дѣти** – діти, **оусѣм** – усім. У переважній частині українських говорів відповідник до давньоруського [ĕ] виступає голосний [i]. Він становить норму у сучасній українській літературній мові.

Пам'ятки початку XI–XII ст. засвідчують написання **и** на місці вживаної для позначення етимологічного звука [ĕ] пам'ятки південного походження. Напр.: Ізб. 1073: **ници** (5); **вѣри** (17 зв.); **немага** (142) і т.д. (Жовтобрюх 1979: 239)

Взаємозміна на письмі літери **ѣ** та **и** можлива «Очевидно в XIII ст. принаймні в другій його половині, в більшості південних говорів давньоруської мови, тобто тих, на основі яких формувалась тоді й українська мова, звук [ĕ] уже вимовлявся, як монофтонг [i]» (Жовтобрюх 1979: 239). Тому має рацію професор Імре Х. Тот щодо завершення процесу [ĕ]>[i]: «у східнослов'янських мовах **ѣ** злився з іншими голосними, або процес його дифтонгізації завершився на кінець XIV століття» (Н. Tóth 1999: 6). Не погоджуємось з думкою В. Кураскевича та В.В. Колесова «що в південноукраїнських говорах звук [ĕ] змінився на [i] тільки у XV столітті» (Жовтобрюх 1979: 243).

Свтимійська реформа залишила літеру **ѣ**. У грамотах писарі використовують її переважно в етимологічних місцях. Наприклад: **дѣтем, имѣ, пинѣзи** (1487 р., 9 листопада); **свѣтлым, двѣ, челѣдею**(1488 р., 8 травня); **лѣсѣ, днѣстра** (1433 р., 13 грудня); **вѣра** (1499 р., 20 листопада); **прѣпи(с)ч** (1437 р., 23 квітня); **посвѣдчити** (1466 р., 8 грудня); **гнѣв** (1457 р., 13 вересня) **прѣподобенѣи, двѣ селѣ, на молдавѣ** (1488 р.,/в); **вѣчнсю вѣрностѣ** (1466 р., 8 березня); **свѣтѣ** (1457 р., 13 серпня); **прѣчистыя, прилюбѣннєм,** (1490 р., 18 січня); **прѣд, нѣгѣ, болѣринѣ, илѣ** (1470 р., 28 травня).

У молдавських грамотах з літерою **ѣ** ми зустрічаємось у багатьох випадках, вона фігурує як у основі, так і в закінченнях:

Напр.: **прѣд, нѣгѣ, велѣли, болѣринѣ, илѣ** (1470 р., 28 травня); **тѣ(м)ч надѣемсѣ, крипостѣ,потвержинѣе, простѣ, скузѣ, оусѣм, книгѣнѣ, дѣтем** (1393 р.); **рѣцеш, прѣвѣзлюблених, господарѣ, тѣгати, тѣх, армѣнка, животѣ, нѣмца, сѣ** (1491 р., 17 січня).

Писарі послідовно, майже завжди правильно, пишуть **ѣ** у словах: **чловѣкѣ** (1495 р., січень); **чловѣка прїимити, таковаго чловѣка,** (1499 р., 12 липня); **мѣстѣ** (1404, 1 травня); **прѣжде** (1434 р., 8 жовтня); (1445 р., 8 серпня); (1436 р., 13 червня); **дѣда** (1436р., 13 червня); (1449 р., 3 серпня).

Найчастіше вживається слово **вѣра** (більше 100 разів) і слово **болѣринѣ** та його форми (більше 130 разів), а також зустрічаємо це слово у двох формах написання **болѣринѣ** (1400 р., 29 червня); **болѣринѣ** (1437 р., 20 грудня). Наступними окремими дослідженнями можуть стати слова **брашовѣнин** (1452 р., 12 серпня.); **неприятелѣ** (1435 р. 1 вересня) які також часто зустрічаються в грамотах у різних формах.

Простежуючи написання **ѣ** у молдавських грамотах ми бачимо, що писарі правильно вживають цю літеру, переписуючи у закріплених формулах грамот, переважно ця тенденція спостерігається у XIV столітті. А вже у XV столітті ця тенденція абсолютно не підтримується. Як приклад для порівняння ми взяли початкові та кінцеві форми досліджуваних грамот.

Наприклад:

чинимъ то вѣдомо оусѣмъ добрымъ паномъ ктожь на сеі листъ оузритъ или оуслышитъ чтучу (1393 р.)

и на крѣпость сему наши печати привѣсили есми к сему листу, (1395)

мл(с)тію бжією мы юга боевода г(с)п(д)нѣ земли молда(в)скон знаемо чини(мъ) нашимъ листомъ ссимъ добри(мъ) паномъ кто нанѣ сзритъ или его оуслиши(т)ч. . .

вѣра ссѣхъ бояръ молда(в)ски(х)ч (1400 р.)

мл(с)тією бжією мы іѡ александръ боеводи г(с)д)нѣ зем<ли мол>давск<он> и братъ гсп(дс)тва ми жоупанъ богданъ знаемо чинимъ симъ нашимъ листомъ оусимъ добрымъ паномъ кто на нѣ оузритъ или его о>услышитъ чтѣчу . . .

<а на болшее> оутврѣженіе велели есмы слоузи нашемъ іацкови привесити нашъ печать. (1400 р., 29 червня)

мл(с)тію бжією мы іѡ александро боевода господаръ земли молдавскон и с братомъ моимъ жоупаномъ богданомъ знаемо чинимъ симъ нашимъ листомъ оусѣмъ добрымъ паномъ. кто на сеі листъ оузритъ или оуслышитъ его чтоуши. . .

На мою думку, етимологічно правильне вживання **ѣ** - це вже як архаїзм, тому що вже паралельно вживається сплутування **ѣ** – **и**, та **ѣ** – **є**.

Змішування **ѣ** – **и** підтверджують наступні приклади:

слѣсѣ (1491 р., 15 жовтня) – слоузи (1400 р., 29 червня);

нѣкатора (1462 р., 2 березня) – никоторои (1457 р., 13 вересня);

привисити (1411 р., 28 червня) – привѣсити (1431 р., 15 червня);

прѣщрѣтом – пращорѣто(м) (1414 р., 20 грудня);

прѣвѣю – правла (1495 р., 22 січня).

Найголовнішою рисою, яка часто трапляється в досліджуваних пам'ятках є літера **и** для позначення [i] з [ě]. Наприклад: **крипость**, (1393 р., 18 листопада); (1468 р., 28 липня); **мисаца** (1393 р., 18 листопада); **вира** (1400 р.); **пасика** (1453 р., 26 січня); **соби** (1471 р. 24 жовтня); (1457 р., 13 вересня); (1466 р., 8 грудня); (1468 р., 28

липня); **мисто** (1421 р., 13 грудня); (1435 р., 1 вересня); **двн** 1488. május 6); **сино** (1439 р., 30 липня); **тоби** (1457 р., 13 вересня); **оусимъ** (1411 р., 28 червня); (1449 р., 3 серпня); **оусими** (1421 р., 13 грудня); (1488 р., 15 жовтня); **мистомъ** (1460. július 3); **мисто** (1421 р., 13 грудня); (1435 р. 1 вересня); **соби** (1439 р., 30 липня); (1456. június 29).

На місці **ѣ** також зустрічаємо й **ѡ**. Наприклад:

оукрѣпил (1487 р., 9 жовтня) – **ѡкрѡпил** (1487 р.);

крѣпост (1487 р., 9 жовтня) – **крѡпост** (1487 р.) – **крипость** (1393 р.);

прѡдреченыѡ (1487 р.) – **прѣдреченоѡ** (1488 р., 1 березня);

прѣд (1487 р., 9 жовтня) – **прѡд** (1487 р., 1 березня);

старын тѡмѡ(ш) петръ, **старын тѣмѡ(ш) петръ**, **лѡци дѣмѡ**, (1448 р., 22 вересня).

Тут зустрічаємось з плутанням **ѡ** – **ѣ** в одній і тій же грамоті.

Також фіксуємо написання (сплутування) **ѣ** – **е**, але рідко.

Наприклад:

велѣли (1470 р., 28 травня) – **велели** (1400 р., 29 червня);

зѡвѣлѡзали 1462 р., 2 березня – **зѡвѣѣзали** (1457 р., 13 вересня);

братиѡмы (1457 р., 13 вересня) – **братиѣми** (1462 р., 2 березня);

вѣсѣм (1487 р.) – **вѣсем** (1488 р., березня 1);

дѣда (1488, 15 жовтня); (1449 р., 3 серпня); (1490, 18 січня) – **деда** (1491р., 16 січня); (1449 р., 3 серпня); (1488 р., 6 травня);

вѣра (1457 р., 13 вересня) – **вѡра**(1495 р., 22 січня).

Заміна **ѣ** на **е** пояснюється кількома причинами, по-перше, це явище могло відбивати традицію заміняти **ѣ** на **е** ще в давньоруську добу, по-друге, могли сприяти «активні взаємини староукраїнської літературної мови з старобілоруською сприяли, безумовно, поширенню в ній деяких орфографічних особливостей, зокрема пов'язаних з білоруським вокалізмом, серед них і написання **е** для позначення рефлексу давнього [ě]» (Жовтобрюх 1979: 245). М. Антошин відзначає цю особливість як одну з найхарактерніших рис у грамотах молдавських послів, що

жили у Вільні, переконуючи, що вона зумовлена білоруським впливом. Справді, в руській мові Великого князівства Литовського білоруський елемент займав важливе місце. Слід нагадати, що риси білоруської вимови звуків були характерними для офіційної мови, а значить властиві мові бояр, писарів та інших освічених верхівок суспільства. Тому ця орфографічна штучність показує прагнення до мови освіченої верстки суспільства.

Також „...жива народна мова східного слов'янства, поширена на великих просторах, завжди мала певні діалектні відмінності, отже, в ній могли існувати локальні звукові варіанти тієї самої фонемі [ě], зокрема правоподібно, що одним із таких варіантів виступав дифтонг [ie]” (Крижанівська 2010: 63).

З іншими поглядами тут могла спрацювати й болгарська спільність. Предки болгарів вимовляли **ѣ** як відкрите широке *e* (*ā*); яке і зараз зустрічається в болгарських говорах.

В українських південно-східних та південно-західних діалектах, зокрема у поліській мові на місці [ě] знаходимо дифтонг [iĕ], наприклад: д'іĕд, т'іĕло, сн'іĕг, зв'іĕр. (Бевзенко 1980: 41–42). В деяких північноукраїнських діалектах на місці [ě] дифтонг [uĕ], наприклад: обиĕд, виĕра, пиĕна, пиĕшки, циĕн, риĕчка. (Герман 1995: 31).

На нашу думку, так як в молдавських грамотах **ѣ** у більшості випадків переданий буквою **и**, то це «засвідчує певну кількість фонетичних та лексичних діалектизмів, які і зараз побутують у буковинських та гуцульських говірках» (Герман 1995: 33). Саме це дає підставу зробити припущення, що українські писарі, які робили такі заміни були вихідцями з Буковини.

VI. 2. Вживання ѡ, ѣ

Написання юсів українська мова успадкувала зі старослов'янської мови. В українській мові юси з часом стали чистими голосними ѡ – у, а ѣ – а, я.

У молдавських грамотах, де найповніше виявляє себе церковнослов'янська традиція, вживаються обидва юси. ѡ виступає переважно в своєму аналогічному місці та рідше ніж ѣ. Великий юс (ѡ) зустрічається у таких пам'ятках:

Наприклад:

ѡ(т) прѣчистыѡ его мѣре, (1400 р., 29 червня); стѣѡ трѡницѡ, за своѡ дѣѡ, и подрѣжѡ ми марѣѡ, и марѣѡ. и за дѣѡ татомировѡ, и шандрѡвѡ, ѡ просимѣнѡ, и марѣѡ. и еленѡ. и аннѡ, и ѡѡмѡ, мѣшѡ. и станѡ, да ѣ вѣсчѡтѡ(м) его, и пр(ѣ)вѣсчѡтѡмѡ, дондеже сѡ, или сѣѡѡ, или бѣди коѣѡ нѣж(д)еѡ, нѡ да ѣ свобѡдна, за тѣ(х) дѣѡ, нѡ же вѣспомѣнѡхѡ(м)ч пр(ѣ)стѣпѣть заповѣ(д) сѣѡ, и полакомѣтсѡ добыткѣ книги сѣѡ, и прѡдѣѡ, и сѣ ѣдоѡ ѣскарѣѡ(т)скы(м) ѣчѣстѣе, сѣ силѡѡ своѣѡ, (1401 р.); архѣимѣдрѣтѡмѡ нашѣмѡ кѣр поѣ теѡдорѡ, ѡт монастирѡ ѡт бѣстрици, ѡт немецкаго монастирѡ, ест хрѡмѡ ѡспенѣе прѣчѣстоѣѡ богородѣци, (1470 р., 28 травня); а тот да не порѣшит нашего дѡанѣѡ, нѡ да ѣтверѣдит и ѣкрѣпит, иже вѣзѣпиша на владыкѡ хрѣста (1487 р., 1 листопада / А); сѣѡ нашѡѡ добрѡѡ волѡѡ и ѡт бога помѡщѣѡ, вѣ задѣшѣе свѣтопѡчѣвшѣхѡ прѣдкѡѡѡ ѡт немецкаго монастирѡ, ест хрѡмѡ ѡспенѣе прѣчѣстоѣѡ богородѣци, (1470р., 28 травня); а тот да не порѣшит нашего дѡанѣѡ, нѡ да ѣтверѣдит и ѣкрѣпит, иже вѣзѣпиша на владыкѡ хрѣста (1487 р., 1 листопада / В)

У досліджених нами грамотах ѡ на місці ѡ ми не зустріли, хоч як пише науковець В. С.Б. Бернштейн «ѡ на месте носового велярного – обычная и несомненно живая черта славянских говоров Молдавии» (Бернштейн 1948: 141). Це б також свідчило про наявність українських рис, які пізніше відобразились і деяких діалектах румунської мови (С.Б. Бернштейн 1948: 141).

Очевидно, не мала постійного звукового значення і літера **ѡ**. У досліджених грамотах переважно зустрічається малий юс (**ѡ**) який має три функції:

1. переважно позначає м'якість попереднього приголосного перед *a* (напр.: **хотарѡ**);
2. також зустрічаємо сполучення /йа/;
3. або навіть виступає замість **ѣ**.

Писарі майже постійно стежать за традицією, правильно використовують **ѡ** у таких часто вживаних словах: **имѡ**, **боѡръ сѡ**, **приѡтеле(м)**, **мѣсѡца**, **днѡкъ**.

Також писарі послідовно дотримуються правильного написання **ѡ** у церковній термінологічній лексиці. На нашу думку, це написання на україномовних територіях було успадковано від болгар. Тому традиційно, правильне вживання малого юса, з'являлось для писаря звичайним переписом. Наприклад: **сѡѡтъсю црѣковѣ** , **вѣ задѡшіе сѡѡтопочившихъ предковъ**, **ест храмъ сѡѡтаго архієрарха и чюдотворца николы** та також у слові **сѡѡт** та похідних словах. Наприклад:

прїде прѡд нами и прѡд оусими нашими молдавскими боѡре, и сѣ оусѣѡ нашеѡ доброѡ волеѡ, сѡѡтопочившихъ предковѣ, сѡѡтон, ѡт прѣчистыѡ богоматере, и ѡт вѣсѡхъ сѡѡтыхъ (1488 р., 15 жовтня); **привилїѡ, и братиѡмъ ихъ и оунѡчатомъ ихъ и праоунѡчатомъ ихъ, сѣ избереѡ, мѣсѡца** (1458 р., 26 жовтня); **имѡ, вѣчнои памѡти, наслѡдовати, инша звѣрѡта, іако хотѡ счаснои памѡти, з божинои памѡти написаниехъ княжат, и прѣманенымъ кролюмъ полскимъ и сѡѡтон коронѣ, мы, хотѡчи, прѡз ѡбѣзаниѣ присягы нашои и з дотѣкненемъ сѡѡтого хреста и прѡз его цѣловане, на всѡхъ мѣстахъ днати, прѡз сѡ алибопрѡз кого иного, трема мѣсѡцѡма** (1462 р., 2 березня); **вѣсѡмъ кто на немъ зрѡит или чтѡчю зслышит, и сѣ оусѣѡ нашеѡ доброѡ волеѡ и ѡт бога помощїа, вѣ задѡшіе сѡѡтопочившихъ предковѣ и родїтелеи нашихъ, ест храмъ зспенїе прѣсѡѡтѣи богородици иже на бистрици, сѣ челѣдею, да ест прѡдреченомѡ монастырѡ зрик сѣ вѣсѡмъ доходѡмъ, в. п. наг, в. п. грозѣ паркѡлаба ѡт ѡрхѣѡ, еремїа постелника, а тотъ да не порѡшитъ нашего даанїа, сѣ вѣсѡмъ добримъ змыслѡмъ. а кто би сѣ покѡсилъ тоє порѡшити, таковыи да ест проклѡт ѡт господа бога**

и ѡт прѣчистїи[а его] матерє и ѡт вѣсаѹ свѣтыѹ (1487 р., 1 листопада); вѣ день свѣтого францишка, наѡчта вѣишии ѡ бозѣ, и наивишее кнѣжѣ, рада господарѣ, ѡ тыжденъ по свѣтому юрїи, дѣлали, мѣстъца под хотинемь, (1467 р., 9 жовтня); прѣд оусими нашими бояре, хорловскомь хотарѣ, ѡт вѣсеа нашеа добраа колеа, вѣ задѡушіе свѣтопочившиѹ родителѣ наших, на вѣкы вѣчныа , (1470 р., 28 травня); сам лист[о]мь машии вѣсам, тамь мы видѣвши, и вѣра вѣсаѹ боярѣ наших молдавскихѹ, дѣакѣ (1471 р., 24 жовтня); вѣсеа нашеа добраа колеа и ѡт бога помощїа, свѣтѣю црѣковѣ , вѣ задѡшіе свѣтопочившиѹ предков, ест храм свѣтаго архїерарха и чюдотворца николы, дни глѡбѣ ѡзати ѡт них, мѣсѣца (1481 р., 23 вересня).

1. **ѣ** позначає м'якість попереднього приголосного перед *а*.

Це явище ілюструють дані приклади:

торговлѣ исталасѣ, имѣ, кролѣ, господарѣ, тисѣча, оу кнѣфлѣ; кнѣ³, боярѣ, никоторѣа зла колѣ, прѣкал и не изрушистал, ѣвно.; вѣинали, , братѣа (братїи)ч до брегу моря , бояры , на дѣемсѣ , ѡт толѣ (ѡт толѣ)ч пращїорѣтомь , вѣра моа матїи, нашеї мїсѣца ноаера, оу своєго г(с)дрѣ и в наше(г) кролѣ, печати, тисѣчь, тако ѣко и мы (1395 р.); пращїорѣтомь, нашего приданиа, метникѣ што сѣ о(т) бга ѡ(т) бергли (1400 р.); тамьже, єдно село на имѣ полна, на великы пѣ(т) могила, на лѣкѣ ракѣ, ѡ(т) прѣчистыѣа его мѣре, (1400 р., 29 червня); оу вѣкы вѣчныа, и прѣщїорѣтомь его, (1411 р., 28 червня); имѣ, вѣали есмы, на вѣкы вѣчныа, (1411 р.); на имѣ петрѣ, и пращїорѣто(м) его, на вѣкы вѣчныа, (1414 р., 20 грудня); господарѣ земли мо(л)давскон и мы бояре, сестрѣ господарѣ нашего корола по(л)ского, другѣа трїста, на оу(м)олвенїи дни и чѣсы, по(д)дає(м) сѣ, дѣанѣца(т)ч на землѣнѡ(х)ч вѣтагати, (1421 р., 3 грудня); бояринѣ нашѣ, на имѣ, и поланѣ, до дѣрни чѣтарѣ, до раковѣца, а ѡ(т) наговѣцѣвѣ, оунѣчѣтомь его и праоунѣчѣтомь его и пращїорѣтомь его, боярѣ наши(х)ч(1431 р., 15 червня); частѣ, и оунѣчѣто(м) его и праоунѣчѣтомь его и пращїорѣтомь его, боярѣ нашихѣ (1433 р., 3 листопада); на имѣ, и оунѣчѣтомь ихѣ и праоунѣчѣтомь ихѣ, боярѣ наши(х)ч (1433 р., 16 листопада); бояре, господарѣ

нашего, панъ вѣлачѣ, панъ вѣклатѣ, присаги и записоу, записали сѣ непрѣтелю, приближитсѣ, (1434 р.); не оузалъ на торговчаны ѡ(т) брашова, рѣ(д)ци (1435 р., 5 березня);

юбанѣ сѣсани, на кегачѣ, крѣница великаѣ (1436 р., 13 червня); мыто да платѣ(т)ч хотѣ размириѣ боу(де)тѣ, наши(х) рѣ(д)це(х) (1437 р., 23 травня); на протѣ, гдѣ грабовци сидѣ(т) (1437 р., 20 грудня); на имѣ, повыше строѣ, нашими боаре, продаѣ своѣ ча(ст)ч и оуну ча(т)омѣ еи и прѣ<цѣрѣ>томѣ, пана мындрѣ жулататичи, оутвердилъ и ѡк>рѣпил (1438 р., 5 березня); на имѣ, гдѣ бы(л) ходко и мѣчюкѣ, нашего ро(д)телѣ, (1439 р., 30 липня); прѣтели(м)ч не боачи сѣ, наша землѣ ѡтворена (1447. 4 серпня); нашими боари, и тагали сѣ, гдѣ бы(л) дрѣгѣ(ш) таме(ш)ч потокмилисѣ, (1448р., 22 вересня); оже прѣдоша прѣд нами и прѣд ѡсими нашими боари, за четири десѣт златы, прѣдреченное мѣсто, и братѣм еѣ и ѡнѣчатом еѣ и прѣѡнѣчатом еѣ и прѣѡрѣтом, великаѣ мартѣрѣ, п мѣсѣца (1466 р., 8 грудня); половина ѡт хѣсѣан, село на монсѣ, даанѣ, емѣ ѡкрѣпил, болшее крѣпост (1487. р.) и сѣм листом нашим вѣсѣм кто на нем ѡзрит или чтоучи ѡслышит, прѣд нами и прѣд ѡсими нашими молдавскими боаре, част ѡт касѣѣ, тоѣ прѣдреченное половина село, мѣсѣца (1487 р., 7 жовтня).

У досліджуваних нами грамотах зустрічаємо малий юс і у власних назвах також. Наприклад:

оу касѣѣ, панъ вѣтславѣ,; клѣмантѣ, ѣсманович, ѣковѣ, честной ѣдвиѣзѣ константинови, ѡсипѣ дада, кнѣгѣнѣ мѣшаты, вѣра жупана братѣла на тѣдѣла, вѣра пана юрѣѣ столникова и брата пана анѣдриѣша, пан шѣндрѣ (1395 р.); панъ браѣ, вѣра братѣлова на тѣдѣлан, (1400 р.); панъ ѣцко, и панъ нѣѣшѣ чашникѣ, братѣю логодѣтѣ, вѣра хотѣка ѣцинѣского, (1411 р., 28 червня); вѣра пана журиѣ, пана влада сирѣтѣского и брата еѣ пана крѣстѣ чашника, вѣра пана сина вѣрличѣ, (1411 р., 28 червня); па(н) нестѣ(к)ч па(н) ѣки(м) калѣѣнови(ч)чкнѣгини ри(м)ганѣ, (1421 р., 3 грудня); вѣра пана исѣѣ, вѣра пана оунклатѣ, (1431 р., 15 червня); пана оуклатѣ,

(1433 р., 16 листопада); **панъ кръста**, **пана исайа** (1434 р., 8 жовтня); **пана оунклакта** (1435 р., березень 30); **пана ивана балчана чашника**, **вѣра пана ванѣ портара**, **вѣра пана дїєниша спѣтара**, (1439 р., 30 липня); **вѣра пана чопеа постелника** и **вѣра вѣсѣхъ боаръ наши(х)** (1451 р., липень 31) **в. п. гомна дворника**, **в. п. мика краа**, **пан збїарѣ спѣтарѣ**, **вистїарника**, (1458 р., 26 жовтня) **пан гомн**, **пан збїарѣ прѣкалабѣ**, **пан лаза питик**, **пан исана** и **пан бѣхтѣ келенски**, **пан юга вистїарник**, (1466 р., 8 грудня); **панъ гомнь**, (1467 р., 9 жовтня); **панъ мирза**, **панъ вланкоула староста хотинск[и]**, **панъ гомн прѣкалабѣ келїнски**, **панъ исана дворникъ**, **панъ збїарѣ прѣкалабѣ белоград[ски]**, **панъ боухтѣ**, **панъ петрикъ ѡкимович**, **панъ ѡцко хуѡдич**, **болѣринѣ паноу тома логоѣтоу** (1470р., 28 травня); **шт гракы**, **наста**, **пращѣратом нх**, **в. п. нага**, (1471 р., 24 жовтня); **дочка лацка шт монсїа**, **в. п. мѣтеа столника**, (1487 р.); **в. п. рѣцеш(а) прѣкалаби шт нѣмца**, **грозѣ прѣкалаба шт врхѣа**, **в. п. еремїа постелника**, (1487 р., 7 жовтня).

Часто форма власної назви **пана оунклакти**, зафіксована у вигляді **пана оунклакти**. Подібне стосується й назв урядовців, напр.: **пуртара**, **вистїарника**, **спѣтара**, (1438 р., 5 березня) – разом з **а** знаходимо і форми з **ѣ**. Наприклад: **пуртарѣ**, **вистїарника**, **спѣтарѣ**.

2. Часто зафіксовано сполучення **ѡ**. Що до порівняння літер **а** та **ѡ**, можна припускати, що буква **ѡ** означає звукосполучення **я**, а малий юс передавав тільки один звук **а**, та вказував на м'якість попернього приголосного. Наприклад:

боаринѣ, **андрїашека**, **боарѣ** (1411 р., 28 червня); **боары**, **боарѣ**, **вистїарника** (1411 р., 28 вересня); **илиаша**, **боарѣ** (1414 р., 20 грудня); **ѡко**, **при хр(с)тїанскои вири**, (1421 р., 13 грудня); **на жежїа землю** (1431 р., 15 червня); **и вѣра боарив наших**, **боарѣ** (1434 р., 8 жовтня); **боарѣ**, **боарѣ** (1434 р., 8 жовтня); **боаромѣ** (1435 р., 5 березня) **ч боарѣ**, **исаѡа**, **бо<ѡ>рѣ**, (1436 р., 13 червня); **милїановци**, **моѡтини**, **мѣятинами**, **моѡти(н)ч на вѣкы вѣчныа**, **вѣра берендѣѡа столника**, **боарѣ** (1437р., 20

грудня); дїакѣлово село, боіаръ, боіаръ (1438 р., 5 березня); боіаръ, боіаръ (1439р., 30 липня); пана нѣгоіа логофета, вѣра пана берендѣіа, боіаръ (1442 р., 5 квїтня); братїіамъ, боіаръ, боіаръ, боіаръ, боіа(р) (1443р. 8 червня); іако(ж)боіари (1448 р., 22 вересня); боіаре, іакѣшек, боіаре, боіаре, боіаре, боіаре, боіаре, боіаре, боіар (1488, 15 жовтня); боіаре, іако(ж)ч боіаръ, стоіати на законѣ, боіари(н)ч боіари(н)ч боіаръ, боіаръ (1449 р., 3 серпня.); боіари(н)ч іако(ж)ч (1452 р., 12 серпня); на имѣ шѣбета, (1453 р., 26 січня); іакож, сто кожі іахнлчїх, оу іаском торгоу, ані іатки, (1456. június 29); іакож, (1457 р., 13 вересня); синовцем поіанином, поіана стан, іазера, петрїка іакїмовича, вїстїарника, збїіари, (1458 р., 26 жовтня); боіари, боіари, боіаре боіаре, 8 іасхє, (1459 р., 12 червня); іакоже, сто кожі іагнѣчїи, оу іаском трѣгоу, ані іаткы, пан гоіан дворник, (1460 р., 3 липня); прироженїа, іако, ілаша, наіаснѣїшон, дѣдїчеканїа, іавнон вѣры, произволениа, іавно, порѣшенїа, (1462 р., 2 березня); боіари, боіари, боіари, (1466 р., 8 грудня); дїіалїи, пана іана рытвїнського, (1467. 9 жовтня); попъ іасафѣ, в. п. збїіары, в. п. іацка хѣдїча, (1470р., 28 травня); боіаре (1487) боіаре, боіаре, боіар, в. п. іацка хѣдїча, боіаръ (1487. р., 7 жовтня); іакїм съ челѣдею, боіаръ, в. п. іацка хѣдїча, боіаръ (1487 р. 1 листопада); в. п. іацка гѣдїча, (1487 р., 9 жовтня /А); боіаре, боіаре, в. п. іацка хѣдїча, боіаръ (1487 р., 9 жовтня /В); боіаре, боіаре, братїіам, боіаръ, в. п. іацка хѣдїча, (1488 .р, А); пана іацка гѣдїча, (1488 р., В); боіаре, боіаре. боіаръ, в. п. іацка хѣдїча, боіаръ (1488 р., 9 січня); боіаром нашїм, н вѣра боіаръ, в. п. іацка хѣдїча, вѣра оуїих боіаръ (1488 р., 29 червня); в. п. іацка хѣдїча, (1488 р., 1 березня); вѣра боіар нашїх , в. п. іацка хѣдїча, вѣра ѣїих боіар (1488 р., 4 травня); молдавскїми боіаре (1488 р., 6 травня); молдавскїми боіаре, брат іакѣшек, нашїми боіаре, боіаре, боіаре, боіаре, в. п. іацка хѣдїча, (1488 р., 15 жовтня); вѣра вѣсїх боіар (1490 р., січня 18.); нашїми мѣлдавскїмы бѣіаре, н братѣ єго іанкѣ, нашїми боіаре, вѣра боіар нашїх, в. п. іацка хѣдїча, ѣїих боіар нашїх (1491. január 16.); шт конєц іаза ставка, в. п. іацка гѣдїча, (1491 р., 17 січня.); молдавскїми боіаре, нашїми боіаре, вѣра боіар, в. п. іацка хѣдїча, вѣра ѣїих боіар, дїіак (1491 р., 26 лютого); мѣлдавскїми боіаре, нашїми боіаре, вѣра

богар наших, њснх богар, (1491 р., 15 жовтня); богар нашъ, панъ сима бахлѡганъ, въ оустїа, въ оубръшїа слатини, вѣра богар, вѣра њснх богар, дїак (1493 р., 5 березня); вѣра богар, оуснх богар (1493 р., 4 листопада); молдавскими богаре, нашими богаре, ѡт њсего хотара четврѣтаа част, съ межнши, вѣра богар, њснх богар, (1494. február 27); молдавскими богаре, гама копана, нивам перїаном, вѣра богар (1495 р., січень); молдавскими богаре нашими богаре, вѣра бѡгар (1495 р., 22 січня); молдавскими богаре, село на галанѣ, нашими богаре, вѣра богар, њснх богар, њ гасѡх (1495 р., 4 лютого); молдавскими богаре, нашими богаре, вѣра богар, њснх богар, дїак (1495р., 13 березня).

З наведених прикладів видно, що найбільш уживана назва урядовця **богар** (238 разів), **приятел** (202 рази), а також особова назва **гацка хѡдича** (178 разів) зустрічаються в грамотах як з написанням літери **ѣ**, так із літерою **га**, а також декілька разів зустрічаємо з написанням **л**.

Аналіз пам'яток свідчить, що писарі молдавських грамот часто заміняють **л** на **а** або **га**. Наприклад:

братъл – **браѣга**;

пан шандръ, (1395 р.) – **пан шандръ** (1487 р.);

мартѡрїа – **мартѡрїл** (1493 р., 5 березня);

богаринъ – **богарь** (1466 р., 8 грудня);

даанїл – **даанїа** (1491 р., 26 лютого);

еремїл – **еремїа** (1488 р., 1 березня).

3. Малий юс виступає також і на місці **ѣ**. Наприклад:

оукрѣпил (1487 р., 9 жовтня) – **ѡкрлпил** (1487 р.);

крѣпост (1487 р., 9 жовтня) – **кралпост** (1487 р.) – **крипость** (1395 р.);

прѡдречєных (1487 р.) – **прѡдречєное** (1488 р., 1 березня);

прѣд (1487 р., 9 жовтня) – **прлд** (1487 р., 1 березня);

старын тлме(ш) петръ, **старын тѣме(ш) петръ**, **лѡци дїлкѡ**, (1448 р., 22 вересня). В

одній грамоті можуть вживатися обидві форми: **тлме(ш)** - **тѣме(ш)**.

У гуцульських та буковинських говірках на місці етимологічного ґ знаходимо звуки [a], [e], [e^h],[i^h] та [i], на місці о виступає [y]. Позиція ґ перед усіма сучасними приголосними завжди робить м'якою їхню вимову. «Такаж м'якість приголосних перед контунуантами [ґ] спостерігається абсолютно переважає у всіх українських говірок Буковини та поза її межами, у Молдавії» (Герман 1995: 57)

VI. 3. Редуковані ѣ – ѡ

У цій частині аналізу йтиметься про нові функції літер ѣ – ѡ, які вже втратили своє звучання, але в XIV–XV столітті їхнє вживання було не устаним. За правилами Євтимійської реформи, писарі мали писати ѣ там, де є голосна, а ѡ там, де голосної немає (за винятком деяких слів, які зберегли їхню старослов'янську форму написання).

Найчастіше писарі молдавських грамот дотримуються попереднього правила, і в кінці слова пишуть ѣ, який позначав твердість попереднього приголосного. Наприклад: **освѣченнымъ** – (1404 р., травень 1); **вшиткымъ** – (1434 р.); **члѣнкоуѣ** – (1457 р., вересень 13); **бѣшрѣнѣ** – (1466 р., грудень 8); **нѣгѣ** – (1466 р., грудень 8); **сѣрюкѣ** – (1395 р.)

Також редукований ѣ трапляється і в середині слова. Наприклад: **прѣѣзлюбленихъ** – (1490 р., січень 18); **брѣтанско** – (1439 р., липень 30).

Знаходимо декілька випадків, де писарі не дотримуються правил тобто пишуть ѣ в кінці слова. Наприклад: **хѣуецѣ** – (1434.); **блѣлѣнѣ** – (1459. травня 28); **крипость** – (1395); **сѣноучатомѣ** – (1395). А також і в середині слова ѣ. Можливо, писарі цим хотіли підкреслити м'яке звучання приголосної. «М'який та твердий приголосний [р] та [ц] з'являються перед [а], [е] в гуцульських, буковинських, подільських говірках» (Герман 195: 170). Можливо, це вже відображено у молдавських пам'ятках.

Усе це може свідчити також про знання писаря сербської мови, де використовували тільки одна літера ѡ. «На эту графическую особенность грамот (валашских-примітка автора) обратил внимание проф. Милетич и правильно объяснил ее влиянием сербской письменности: «В более старых грамотах преобладает буква ѣ, согласно правописанию наших памятников XIV ст., но и более новых, особенно от середины XV ст., и далее усиливается употребление ѡ в конце и в середине слов, но последовательно это не проводится, как в старой сербской письменности. Даже в самых новых грамотах встерчается и ѣ (даже на месте ѡ) как в конце так и в середине слов»»(Бернштейн 1948: 149).

Правильне використання, тобто послідовне дотримання традицій, щодо написання **ь** стежуються в різних префіксах та прийменниках. Наприклад:

сь (1395 р.); (1401 р.); **исъ** (1370); **вєсъ** (1400 р., 29 червня); **въ, въсѣмь** (1414 р., 20 грудня); **въсѣхъ** (1414 р., 20 грудня); **въсе**(1431 р., 15 червня); **въз** у словах: **възлюбленого** (1471 р. 24 жовтня); **възъпиша** (1487 р. 1 листопада); **въс, въсам** (1487 р. 1 листопада); **въсе** (1487 р. 1 листопада)

У середині слова **ѣ** та **к** були витіснені відповідними рефлексами редукованих, тобто **ѣ>о – к>е**.

Отже, ми можемо припустити, що молдавські писарі, дотримуючись Євтимійської реформи, робили правильний вибір написання редукованих. Тобто на місці «сильного **к**» ми знаходимо **е**, а на місці «сильного **ѣ**» – **о**, а у слабкій їх не відмічують. Тому ми погоджуємось зі словами дослідника Берншейна «что словянский язык был родным языком валашских канцеляристов» (Бернштейн 1948: 148).

VI. 4. Ствердіння шиплячих маємо перед [o] в [e]

Зміна [o] в [e] відбулася у позиції перед наступними палатальними приголосними та попереднім твердим. Це явище відомо у сучасній українській мові. Наприклад: чотири – четвертий; жонатий – женити. У молдавських грамотах також часто зустрічається заміна **о – е** після шиплячих. Наприклад: **брашек, брашекъскыи брашека** (1437р., 23 квітня); **брашека**, (1460 р., 3 липня); **брашок, брашока, брашовѣ** (1435 р., 5 березня); **брашовѣни** (1449 р., 3 серпня) **изъ угоръ серебро жъженое, неѣрежено** (1499 р., 12 липня); **женою - жонѣ** (1421 р., 13 грудня); **нашею** (1431 р., 15 червня); **нашою** (1496 р.); **четыре** (1436 р., 13 червня); **четыри** (1453 р., 26 січня); **ничого** (1456 р., 29 червня); **ничего** (1481 р.)

Наведені приклади відбивають уживання [o], що розвинувся з етимологічного [e] та **ь**, і це властиво переважній більшості українських діалектів та літературній мові також.

VI. 5. Звук [o] з початкового [a] у власних назвах

Українська мова засвоїла низку слів грецького походження, зокрема багато власних назв з початковим [a]. Грецький короткий голосний [a] на східнослов'янському ґрунті послідовно засвоювався як [o]. Грецьку літеру [á] українські переписувачі також сприймали (чули) як [o]. Тому молдавські пам'ятки засвідчують багато власних назв, запозичених з грецької мови. Наприклад:

Олександр – Ἀλεξάνδρος;

Олексій – Ἀλεξίος;

Оанай – Ἀν'άνιος.

Але у молдавських грамотах виявлено послідовне написання власної назви *Анна*, через [a].

У досліджуваних нами грамотах найбільш вживана власна назва *Олександр* та *Александр*, більше 82 разів вживається непослідовно. Явище це було загальним для усіх східнослов'янських діалектів. Пізніше розходження вже пов'язані з аканням у російській та білоруській мові.

VI. 6. Написання літер у, ю на місці [o] і [e] в новозакритому складі

У сучасній українській мові перехід [o] та [e] в [i] – одна з найважливіших рис українського вокалізму. Подовження [o] в [o], з'явилося внаслідок занепаду редукованих. В переважній частині говорів відповідно на місці [o], [e] вживається голосний [i].

Писемні пам'ятки, що походять з південної території починаючи з XIII ст., вже засвідчують написання літер у, ю на місці [o] і [e] в новозакритому складі. Багато вчених досліджували питання, який звук передавався літерою у, ю. О. О. Потебня, П. Г. Житецький, К. П. Михальчук, О. О. Шахматов та інші дослідники вважали, що дифтогізація [o], [e] в новозакритих складах у всіх українських говорах спричинила появу монофтонга [i]. Тобто «літери у, ю в писемних пам'ятках староукраїнської мови позначали в новозакритому складі дигтонгічні, або неоднорідні, голосні різної якості» (Жовтобрюх 1979: 276)

Наприклад: **оу тѹм**, **по тоѹм** (1462 р., 2 березня); **добоѹвати** (1490р., 18 січня); **боѹдеть**, (1470р., 28 травня); **боѹд**, **боѹдет** (1488 р., 15 жовтня); **пань албоѹль**, **боѹхтл** (1470р., 28 травня); **коѹлко**, **воиникоѹл**, **тоадера нѣнескоѹл** (1495. január 17); **предкоѹв**, **предкѹв** (1488 р., 15 жовтня); **предков** (1460 р., 3 липня); **чтѹчи** (1495 р., 17 січня); **чюмалекича**(1491 р., 17 січня).

VI. 7. Втрата початкового [i]

Вимову слів без початкового [i] була відома південно-західним діалектам. У молдавських грамотах наявна невелика кількість прикладів, які свідчать цей фонетичний процес. Наприклад:

илковского мѣста, **до илкова**, **лковѣ**.

Втрата початкового [i] стала загальною нормою сучасної української мови.

VI. 8. Початкові протетичні в та у

Українська мова разом з іншими східнослов'янськими мовами успадкувала протетичні приголосні. Це явище надзвичайно поширено в діалектах. У молдавських грамотах окреслюється невеличка палітра прикладів, які описують це явище. Наприклад:

оунико (1488, 15 жовтня); **воунико** (1458 р., 26 жовтня)

В гуцульських та буковинських діалектах дуже багато різноманітних варіантів, щодо вживання слова вуйко, ўйко, яке і зараз вживається.

Розділ VII. Морфологічний аналіз угорських особових назв

Фонетичну систему молдавських документів досліджували С. Б. Бернштейн (1948), Л. В. Веневцева (1966). Морфологічним описом займались Н. Антошин (1961), В. Дем'янчук (1928). На основі лексичного аналізу варто зазначити статтю Д. Ковалю 1965: 26–30.

Морфологічна система української мови у XIV–XV столітті вже була в основному сформована й набула тих визначальних рис, які пізніше перейшли в нову українську літературну мову і стали її нормою. Церковнослов'янські книжні риси в пам'ятках залишалися як данина книжній правописній традиції, поряд із тим виникають нові морфологічні структури (закінчення).

Молдавські грамоти засвідчують майже всі відмінкові форми, що згодом стали нормою сучасної української літературної мови, але зазнали певних фонетичних чи графічних відмінностей. Зокрема, паралельно вживається закінчення **-у** та **-ови (-еви)** у давальному відмінку однини іменників чоловічого роду; закінчення **-ом (-ем)** орудного відмінка однини іменників чоловічого роду.

Період нашого дослідження важливий як для українців, так і для угорців, а джерелом аналізу став Словник староукраїнської мови XIV–XV століття Словник фіксує ту лексику, яка використовувалась в офіційних документах, різних грамотах (розмежувальних, дарчих, вкладних тощо) та пам'ятках світського характеру (описи замків, написи на стінах храмів, на печатках правителів, надписи надгробних камнів).

У пам'ятках XIV–XV століть зафіксовано чимало запозичень з сусідніх західно- і південно-слов'янських мов (чеської, болгарської, польської), а також виявлено декілька слів з німецької, угорської та молдавської мов.

Угорське населення з давніх часів проживало у безпосередніх тривалих контактах зі слов'янами, особливо з українцями, що не могло не позначитися на лексиці мов (зокрема, діалектів) двох сусідніх народів. Зараз про це свідчать українські запозичення в угорській мові, напр.: *csereda* 'череда', *haluska* 'галушка', *kutacs* 'залізна кочережка' тощо (Лизанець 2000). Про слов'янські запозичення в угорській мові свідчить двотомна праця Іштвана Кніежа (Kniezsa 1974), а також важливі праці Ласло Дежьо (1996).

Найбільш чисельними були лексичні запозичення у соціально-адміністративній сфері. Це назви урядових осіб, напр.: **ХОТАРНИКЪ**, **НЕМЕШЪ**, **БАНЬ**, які здебільшого залишилися у словниковому складі української мови. Автори Словника зазначають усі запозичення з різних мов, а також вказують на мову-посередника.

До словникового складу залучено загальні та власні назви, які становлять лише частину мови XIV–XV століття. Усі виівлені слова подано зі збереженням орфографії оригіналу. У всіх запозиченнях вказано значення слів. Багато угорських слів потрапило в українську мову за допомогою мови-посередника, а саме з молдавської мови.

Наш аналіз ми почали з угорських запозичень, точніше з особових назв та назв урядовців, які з'являються у грамотах XIV–XV століття. Перший етап нашої роботи полягав у зібранні всіх грамот, де з'являються власні та урядові назви, які походять з угорської мови, або потрапили в українську мову за допомогою мови-посередника – молдавської. На другому етапі, зібравши майже всі грамоти, де знаходяться угорські запозичення, ми зробили фонетичний та морфологічний аналіз. Після цього порівняли угорські власні назви та урядові назви зі «Словником історії угорської мови (MTESZ), та зі Словником Іштвана Самоти. Словник Іштвана Самоти містить власні назви, так як «Словник історії угорської мови» їх не містить.

Аналізуючи особисті назви, кількість яких 11, ми брали до уваги, тобто в таблиці вказані, тільки форми називного відмінка. Якщо брахувати і інші відмінкові форми особових назв, то їх кількість 26. Наступна таблиця вказує і на відмінкові форми також та їх вживання у досліджуваних грамотах.

Особова назва	Частота вживання	Форма інфінітива	Форма прямого відмінка
ИМБРИКЪ – угор. Emerik	1	ИМБРИКЪ наз. відм. одн.	-
ИЦФАНЪ – угор. István	1	ИЦФАНЪ наз. відм. одн.	-
СТЕПАНЪ – угор. István	11	СТЕПАНЪ, СТЕПАНЪ, СТЕПА(Н) – наз. відм. одн.	СТЕПАНА – знах. відм. одн.

			СТЕПАНО(М) – ор. відм. одн.
СТЕФАНЪ, СТЕФАНЬ, СТЕФАН – угор. István	892	СТЕФАНЪ, СТЕФАНЪ, СТЕФАН, СТЕФАН, СТЕФА(И), СТЕФАНЬ, СТЕФАНЬ, СТЕФАН(Ь), <СТЕ>ФАНЬ – наз. відм. одн.	СТЕ<ФАНА>, СТЕФАНА, СТЕФАНА, СТЕФАН<А>, С ТЕФАН(А), СТЕФА(И), СТЕФАН – род. відм. одн. СТЕФАНУ, СТЕФАНУ, СТЕФАНУ, СТЕФАНОВИ – дав. відм. одн. СТЕФАНА, СТЕФАНА, СТЕФАНА – знах. відм. одн. СТЕФАНОМЪ, СТЕФАНО(М), СТЕФАНОМ, СТЕФАНОМЪ – ор. відм. одн.
ЩЕПАНЪ – угор. István	1	ЩЕПАНЪ - наз. відм. одн.	-
ЩЕФАНЪ, ЩЕФАНЬ, ЩЕФАН, ШТЕФАНЪ	40	ЩЕФАНЪ, ЩЕФАНЬ, ЩЕФАН, ШТЕФА(И), <ЩЕ>ФАН, ШТЕФАНЪ, ШТЕФА(И) наз. відм. одн.	ЩЕФАНА, ЩЕФ<АНА>, ШТЕФАНА род. відм. одн. ШТЕФАНЫ не встановлений відмінок ЩЕФАНУ

			дав. відм. одн. замість наз. відм. одн. род. відм. одн. ЩЕФАНЬ
киш – угор. Kis	1	-	замість наз. відм. одн. род. відм. одн. КИШ
ЛАСЛОБЬ, ЛАСЛЪОҮ – угор. László	5	ЛАСЛЪОҮ, ЛАСЛОБЬ наз. відм. одн..	ЛАСЛЪОА, ЛАСЛЪОА род. відм. одн.
МИКЛОУШЪ, МИКЛЪОУШЪ, МИКЛОУШЪ, МИКЛЪОУШ, МИКЛОУ(Ш), МИКЛЪОУШЬ, МЫКЛЪОУШЬ Miklšovsz – угор. Miklós	16	МИКЛОУШЪ, МИКЛЪОУШЪ, МИКЛОУШЪ, МИКЛЪОУШ, МИКЛОУ(Ш), МИКЛЪОУШЬ, МЫКЛЪОУШЬ Miklšovsz наз. відм. одн..	МИКЛЪОУШ замість дав. відм. одн. наз. відм. одн. МИКЛОУША, МИКЛЪОУША род. відм. одн. МИКЛЪОУШОҮ, МИКЛОУШЕВИ, Miklšovshovy дав. відм. одн.
МИКЛАШЪ – угор. Miklós	5	МИКЛАШЪ, Mykłaszy наз. відм. одн..	Mykłaszya ор відм. одн.
МЪТІАШЬ, МЪТІЯШЬ, МЪТІАШ, МЪТІЯШ – угор. Mátyás	17	МЪТІАШЬ, МЪТІА(Ш), МЪТІАШ, МЪТІА<Ш>, МЪТІА(Ш), МЪТІ<АШ>, МЪТІЯШЬ, , МЪТІЯШ, МЪТІЯ(Ш), наз. відм. одн..	МАТЫЯША, МАТЫЯСА ор. відм. одн. МАТЫЯШОМЪ ор. відм. одн.

МАТЕН, МЪТЕН – угор. Mátyás	36	МАТЕН, МЪТЕН наз. відм. одн..	МЪТЕН замість род. відм. одн. наз. відм. одн. МАТЕА, МЪТЕА, МАТЕА, род. відм. одн. МАТЕЮ, МАТЕЮКИ дав. відм. одн. МАТЕЯ ор. відм. одн.
МАТЕЮ, МЪТЕЮ – угор. Mátyás	5	невідмінюваний іменник	
МАТІН, МЪТІН – угор. Mátyás	4	МАТІН, МЪТІН, наз. відм. одн.	МАТІА род. відм. одн. МАТІЮ дав. відм. одн.
МАТФЕЙ, МАТФКИ, МАФЕИ – угор. Mátyás	5	МАТФЕЙ, МАТФКИ, МАФЕИ наз. відм. одн.	МАФЕЯ ор. відм. одн. МАФЕЕМЪ ор. відм. одн.
МАЦКИ – угор. Mátyás	3	МАЦКИ наз. відм. одн.	ПО МАЦКИ місц. відм. одн.
ТАМАШК – угор. Tamás	6	ТАМАШК наз. відм. одн.	ТАМАША, ТЪМАШК род. відм. одн. ТАМАШЕКИ дав. відм.
*ТАМЕШК – угор. Tamás	4	ТАМЕ(Ш), ТЪМЕ(Ш)	-

		наз. відм. одн.	
ТИБА – угор. Tibor	1	ТИБА наз. відм. одн.	-
ФАРКАШ, ФЪРКАШЬ – угор. Farkas	6	ФАРКАШ, ФЪРКАШЬ наз. відм. одн.	ФЪРКАША род. відм. одн. ФЪРКАШОУ дав. відм. одн.
*ХАНИШЬ – угор. Hanis	1	-	ХАНИШЕКИ дав. відм. одн.
*ГАНУСЪ – угор. Hanis	2	-	ГАНУСА, ГАНЮСА ор. відм. одн.
*ХАНОСЪ – угор. Hanis	1	ХАНО(С) наз. відм. одн.	-
ХАНЫСЪ – угор. Hanis	3	ХАНЫСЪ наз. відм. одн.	-
ХАНЪ – угор. Hanis	2	ХАНЪ наз. відм. одн.	ХАНЪ род. відм. одн.

У багатьох випадках у процесі аналізу грамот ми виявили плутання відмінків власних імен. Можливо, це вказує на вплив середньо-болгарської мови. Про це пишуть і автори Словника «виступає сплутування відмінків і поява типової для болгарської морфології «загальної форми» (casus generalis), за походженням форми називного – знахідного однини, що виступала у функції інших відмінків» (ССУМ: 16). Плутання відмінків ймовірно справа і переписувачів, що відображали цим мовне середовище представленого періоду. З плутанням ми зустрілись усього 5 разів у наступних випадках:

замість наз. відм. род. відм...: **ВЫШЕПИСАННЫЕ СТЕФАНА, МЫ СТЕФАНА ВКОЕ(ДА)**

замість род. відм.. дав. відм...: **ВЪРА СТЕФАНОУ КОЕКОДЫ**

замість род. відм. наз. відм...: **ДОМ ШЕФАНЬ**

замість род. відм.. наз. відм...: **СЫНА КИШ**

замість дав. відм.. наз. відм...: **ПРОДАЛА СЛОУГАМ НАШИМ МИКЛЪОУШ И БРАТОУ ЕГО ЯНКОУ**

Найчастіше у молдавських грамотах зустрічаються такі угорські особові назви:

стефанъ, стефанъ, стефан, стефан, стефа(н), стефанъ, стефанъ,, стефан(ъ), <сте>фанъ. (892); **щефанъ, щефанъ, щефан, штефа(н), <ще>фан, штефанъ, штефа(н)** (40); **матеи,** **мътеи** (36); **мътіашъ, мътіа(ш), мътіаш, мътіа<ш>, мътіа(ш), мъті<аш>, мътіяшъ,, мътіяш, мътія(ш),** (17); **миклоушъ, миклѡушъ, миклоушъ, миклѡуш, миклоу(ш), миклѡушъ, мыклѡушъ, Miklšovsz** (16).

Далі розглянемо детальніше всі форми особових назв у відмінках, а також дамо до них пояснення.

У формі називного відмінка зустрічаються майже всі особові назви, за винятком тих, яких ця форма є сконструйованою. Наприклад:

киш – угор. Kis, ***ханишъ** – угор. Hanis, ***ганусъ** – угор. Hanis, останні дві реконструйовані форми. У процесі досліджування ми зустріли одну особову назву, яка не відмінюється, це **матею, мътею**– угор. Mátyás.

Про називний відмінок йдеться у праці В. Дем'янчука наступне: «Окрім досі вживанага **пани...**, стару форму називного на **-и** зберегає ще й слово **кнїгнѣ...**» (Дем'янчук 1928: 7). У нашій роботі ми маємо справу з іменами (чоловічого роду) які належали до старого відмінювання -о/-ю, тому засвідченні закінчення наз. відм. одн. це не підтверджують. Згадуваний тип відмінювання ділиться на дві групи: твердо та м'яку. У наз. відм. одн. до твердої групи зараховано іменники, які мали закінчення **ъ,-о**; відповідно до м'якої групи, **-ъ;-є**. Ці приклади показують, що писарі варіювали закінчення між твердою та м'якою групами, можливо, це вже був перший крок до виникнення мішаної групи відмінювання.

Наприклад: **матеи, мътеи** – угор. Mátyás nom. sg.

мътеи – Gsg замість Nsg

матеа, мътеа, матеа – Gsg

матею, матееки – Dsg

матея – Isg

Ці іменники відмінюються за м'якою групою:

МАТІН, МЪТІН– угор. Mátyás

МАТФЕЙ, МАТФЪКИ, МАФЕИ– угор. Mátyás

МАЦЪКИ – угор. Mátyás

У род. відм. однини всі досліджувані особові назви мають закінчення -а, (тверда група); -я (м'яка).

СТЕ<ФАНА>, СТЕФАНА, СТЕФАНА, СТЕФАН<А>, СТЕФАН(А), СТЕФА(И), СТЕФАИ – gen. sg.

ЩЕФАНА, ЩЕФ<АНА>, ШТЕФАНА – Gsg

ЛАСЛЪОА, ЛАСЛЪОА – Gsg

МИКЛОУША, МИКЛЪОУША – Gsg

МАТЕА, МЪТЕА, МАТЕА, – Gsg

МАТЫЯША, МАТЫАСА – Gsg

МАТЕА – Gsg

МАТІА – Gsg

ТАМАША, ТЪМАШЪ – Gsg

ФЪРКАША – Gsg

ХАНЪ – Gsg

У дав. відм. одн. маємо закінчення: -у, -ю. Аналіз показав, що 8 назв у досліджуваних іменах мають очікуване закінчення:

СТЕФАНУ, СТЕФАНУ, СТЕФАНУ, СТЕФАНОВИ – Dsg

ЩЕФАНУ – Dsg

МИКЛЪОУШУ, МИКЛОУШЕВИ, Miklvsshovy – Dsg

МАТЕЮ, МАТЕЕВИ – Dsg

МАТЪЮ – Dsg

ТАМАШЕВИ – Dsg

ФЪРКАШУ – Dsg

ХАНИШЕВИ – Dsg

У давальному відмінку однини ми маємо паралельні закінчення. Іменники чоловічого роду, які належать до основ *-o/-jo*, запозичили закінчення *-y/-ю*, а закінчення *-ові/-еві* закінчення успадковується з основ *-й*. Про ранніше варіювання обох закінчень, як пише С. Бевзенко, пам'ятки української мови засвідчують: «Для давального відмінка однини давньоруські пам'ятки засвідчують від іменників з колишньою основою *-й* закінчення іменників з основою на *-ѣ*: *къ домоу* (Ізб. 1073, 78), *сноу* (Ізб. 1076, 158) *полоу* (Усп. Зб. XII–XIII, 240), *чиноу* (Ізб. 1076, 191), *саноу* (Усп. Зб. XII–XIII, 145). З другого боку, іменники з давньою основою на *-ѣ* фіксуються з флексією, що була властива первісно іменникам основи на *-й*: *адоу* (Усп. Зб. XII–XIII, 366) – *адови* (262), *аїглоу* (Усп. Зб. XII–XIII, 138) – *аїглови* (170), *бгоу* (Ізб. 1076, 195) – *бви* (607), *глѣбоу* (Усп. Зб. XII–XIII, 50) – *глѣбови* (53). Виникає і м'який варіант цього закінчення: *змию* (Усп. Зб. XII–XIII, 266) – *змиєви* (218), *иерею* (39) – *иерѣви* (155), *моужю* (Ізб. 1076, 321) – *моужєви* (340)».

Це явище також пов'язується з виникненням категорії істот / неістот, і спостерігається в Лаврентієвсько-Суздальському літописі: «Пов'язучись з оформленням категорії осіб, істот, флексія *-ови* часто виявляється у власних іменах давньоруських пам'яток, наприклад: *Симови* (ЛЛ,1), *Дунаєви* (10), *Рюрикови* (22), *Дирови* (23), *Моисѣви* (94) та ін.» (Жовтобрюх 1979: 45).

В українсько-молдавських грамотах, які датовані набагато пізніше, переписувачі використовують в особистих назвах паралельні закінчення дав. в. одн. Дем'янчук у своїй праці пише наступне: «У давальному відмінку для речівників чол. роду окрім закінчення *-оу/-ю* трапляються (частіш у галицьких грамотах) і закінчення *-ові/-еві*: **ИКАНОВИ** 2_{1-2,11}; 13_{8,17}; **ХОДОРОВИ** 13_{9,17} 80₆; **ИКАШКОВИ** 13₁₅, 50_{4,6,7}; **ПРОТОДЪ ІАКОНОВИ** 13₈; **ЗАТЄВИ** 13₁₅; **КОРОЛЕВИ** 37-8,14,18,21-22, 7_{9,13,15}, 18_{1,34};... **КОРОЛЕВИ** 23_{а19}, 67₁₇; **МИШЄВИ** 23_{а9,12-13}; **НЄТЦЄВИ** 73₃₂. Поширюється це закінчення і на поняття неживітні: **ЛНСТОВИ** 24₁₆, 46₇; **ЛѢСОВИ** 45₁₃; **РОЗЬИЗДОВИ** 37₆; **М҃НАСТЫРЕВИ** 13₂₁» (Дем'янчук 1928: 7). Так, як досліджувана праця В. Дем'янчука опирається тільки на грамоти зібрані проф. В. Розовим він робить висновок, що паралельне вживання закінчень давального відмінка однини прослідковується в галицьких грамотах.

Проаналізовані нами угорські назви та паралельне вживання згаданих закінчень часто вживається і в молдавських грамотах, писаних на різних територіях.

У пропонованій таблиці вказано паралельне вживання закінчення дав. відм. одн., як часто їх вживають писарі та у яких грамотах.

Найчастіше вживають закінчення -у/-ю	найчастіше вживають закінчення -ови/-єви
<p>фъркашюу (2)</p> <p>Підтвердна грамота воєводи Стефана на розмежування сіл Хоржешці, Нанешці, Пенчешці, Голешешці між боярином Ісаєм та дітьми Стани і Данчула. 1490 р., 15 березня, Сучава.</p> <p><i>Дарча грамота воєводи Стефана Марици, дочці Сими́на і її племінникам на село Нанешці. 1495 р., 17 січня, Васлуй.</i></p>	
<p>миклџоушюу (1)</p> <p>Підтвердна грамота воєводи Стефана Міклушу і його братові Янку на володіння селом Урджичани, купленим ним у Мари, дочки Негина, за 52 золотих татарських. 1491 р., 16 січня, Сучава.</p>	<p>миклооушеви (1)</p> <p>Підтвердна грамота молдавського воєводи Олександра бояринові Купчину дворнику на володіння селом у Молдавському князівстві. 1431 р., 15 черня, Сучава.</p> <p>Miklvshovy (1)</p> <p>Розмежувальна грамота намісника старости Міклоша Олександрович між землянами сіл Пускавці та Блудники. 1413 р., Галич.</p>
<p>щєфанюу (1)</p> <p>Дарча грамота воєводи Олександра ключнику Щєфану на село Драгосинешці і на Добротворі також Драгосинешці. 1426</p>	

<p>р., 22 травня, б. м. н.</p>	
<p>стефану, стефану, стефану (12)</p> <p><i>Присяжна грамота молдавського воєводи Іллі та його брата Стефана на вірність польському королеві Владиславу. 1435 р., 1 вересня, Cost II, 682–682.</i></p> <p><i>Напис на могилі молдавського воєводи Стефана. 1480 р., б. м. н., DC 10.</i></p> <p><i>Посольство молдавського воєводи Стефана до польського короля Казимира. 1481 р., б. м. н., VD II, 364–365.</i></p> <p><i>Посольство до великого князя литовського Олександра воєводи Стефана, волоцького воєводи, через Джуржа і Юри Щербичів (копія XVI ст.). 1493 р., 8 лютого, Вільна, ПОСВВ 151 зв.–152.</i></p> <p><i>Воєвода Стефан з сином Богданом та усіма митрополитами і єпископами обіцяє польському королеві Яну Ольбрахту, литовському князю Олександрю та угорським князям. 1499 р., 12 липня, Гирлов.</i></p>	<p>стефанови (2)</p> <p><i>Договірна грамота польського короля Ягайла з молдавським воєводою Стефаном. 1433 р., 13 грудня, Ланчиця..</i></p>
<p>МАТЄЮ (3)</p> <p><i>Підтвердна грамота воєводи Стефана слугам Тоадеру, Іон Пую, Захарію і їх сестрі Тодорі на володіння селищем Дранкалеці. 1479 р., 29 квітня, Сучава.</i></p> <p><i>Підтвердна грамота воєводи Стефана братам Луці, Оані і Тудорану на володіння селом Ончеці, купленим ним за</i></p>	<p>МАТЄЄВИ (2)</p> <p><i>Статут Казимира Великого. XV ст.</i></p>

400 золотих татарських. 1487 р., 7 жовтня, Сучава.	
МАТ'КЮ (1) Акт про продаж землі з угіддям у Волковийській волості Яном Корійвою Ядуговичем церкві св. Станіслава і віленському біскупу. 1451 р., 30 квітня, Вільна.	-
-	ХАНИШЕКИ (1) Підтвердна грамота молдавського воєводи Іллі брашівським купцям на привілеї, надані їм Олександром Добрим. 1437 р., 23 квітня.
-	ТАМАШЕКИ (1) Дарча грамота воєводи Олександра бояринові Плотуну на село Плотунещі. 1411 р., 28 червня, б. м. н.*

Іменники чоловічого роду, що складають другу відміну в українській мові, в давальному відмінку мали закінчення -у / ю (з основи на-ǫ-, -jǫ-), -ові, -еві (з основи на-ǫ) і закінчення -і (з основи на-ї). У сучасній українській мові в іменниках чоловічого роду всіх основ поширилась флексія -ові/-еві: *братеві, зятю синові*. Водночас паралельно існує і форма -у/-ю, хоча рідше. Оскільки в інших східній слов'янських мовах як загальноновживана форма функціонувала -у/-ю, то українське закінчення --ові/-еві є самобутнім.

Якщо зробити висновки про вживання давального відмінка, то бачимо, що сама рання згадка закінчення –ові з'являється ще в латиномовній грамоті *Miklvshovy* 1413 р. (Розмежувальна грамота намисніка старости Міклоша Олександровича між землянами сіл Пускавці та Розпусники. 1413 р. Галич) і фіксується раніше, ніж закінчення -у/ю у формі *стефану, стефанюу, стефанюу* 1433 р. (Договірна грамота

* до грамот виділених курсивом додається угорський переклад

польського короля Ягайла з молдавським воєводою Стефаном 1433 р., 13 грудня, Ланчиця). Ця грамота цікава ще й тим, що в одній і тій же грамоті писар використивує обидва закінчення наприклад:

иже даемъ и дали есмъ листъ нашъ нашему милому приателю стефанови
воеводѣ землѣ молдавской. на потвержѣнъе нашихъ первыхъ листовъ. какъ были
есмо дали петру роману стефану и александру. воеводамъ землѣ молдавской.

дали есмъ приателю нашему милому стефанови воеводѣ землѣ молдавской нашѣ
листы.

нашому милому приателю стефану воеводѣ преречному.

а такѣ жь того и того стеца воеводу хотѣчу особною млѣтью оутѣшити.

З аналізу видно, що закінчення -у/-ю в особистій назві *стефану*, *стефану*, *стефану* з'являється 12 разів, а форма *стефанови* тільки два рази. «Менш поширеним в староукраїнських пам'ятках є флексії -ови/-єви, -овѣ/-евѣ: *Иванови* (Р., 1349, 4), *Ходорови* (1378, 26), *протодьяконови* (1378, 26) єсмо повернули *Свидригайлови* (П. 1382, 61), *Василєви* Карачовському (1383, 62) *квалтови* (1388, 87), *ивашкови* (Рус. 1421, 64), *кондратови* (1422, 66) слоузѣ нашему *хомѣкови* (1452, 38), *дворниковы* (АЖ, 1583, 67), *А(р)тюхови* (1584, 77), *Лукашови* (АПГУ, XVII, I, 155), *дѣдовы* (162), *шевцевы* (150), *васковѣ* (Р., 1401, 65), *Meletyiwі* (Рус. 1490, 48), *Михайловѣ* (АПГУ, XVII, III, 124)» (Жовтобрюх 1979: 45).

У молдавських грамотах XIV–XV ст. В. Ярошенко визначає форми дав. відм. однини з флексіями -у/-ю, -ови/-єви, рідше -овы(євы) і декілька форм з флексією *овѣ(евѣ)*. «У галицьких та молдавських пам'ятках виступають однаковою мірою дві форми дав. відм. однини – як із флексією -у/-ю, так із флексією -ови/-єви, причому остання флексія охоплює не тільки назви осіб, а й назви предметів (*пожиткови*, *порядкови*, *мунастиреві*)» (Бевзенко 1980: 94). Приклади варіювань показують, що закінчення -ови/-єви, *овѣ(евѣ)*, якщо і рідко, але найчастіше знаходимо у особистих назвах. У працях, зібрані грамоти С. Бевзенка, М.Пещак, В. Розов та В. Руснівського не зафіксовано прикладів з молдавських грамот. Наведені нами приклади демонструють не тільки те, що ці закінчення були

використані для особових назв, але також і те, що вперше латинська форма особової назви Miklvshovy, датована у грамоті 1413 року, раніша ніж приклад В. Рсанівського *Meletyiowi* (Жовтобрюх 1980: 93).

Отже, закінчення -ові/-еві, первісно притаманне тільки невеликій групі іменників -й-основ, поширилося на всі іменники чоловічого роду, які можуть вибирати і паралельне закінчення -у/-ю, успадковане від основ-й-/--йб.

Все це свідчить про те, що особисті імена урядових осіб, як і інші запозичення, є носіями величезної історичної інформації. У канцеляріях молдавських воєвод, писарі писали «мішаними (своєрідними) мовами», тобто вносили угорські запозичення і вживали їх поруч з українськими відповідниками.

Розділ VIII. Угорські запозичення у молдавських грамотах

Основу словникового складу української мови становить південно-східнослов'янська лексична спадщина. В пізніх пам'ятках і в сучасних діалектах досі вживаються такі давні слова, як: *борзость* (швидкість), *братаничъ* (син брата), *буковина*, *вага* (прилад для зважування), *важити*, *валило* (млин-сукновальня), *вбачити*, *зважити* (на що), *великостъ*, *веснина* (збіжжя, посіяне весною), *вжити* (спожити що-небудь), *вжитокъ*, *виновати* (звинувачувати), *втискъ* (утиск), *выгонъ*, *вызнавати* (офіційно повідомляти, заявляти) і багато ін. Через західнослов'янську літературні джерела в українська мову – літературну й розмовну – проникало чимало латинізмів, германізмів і західнослов'янізмів, як напр.: *броваръ*, *будоване*, *вароватися*, *власност*, *войт*, *габати*, *гетманъ*, *голдovati*, *грунтъ*, *єднати*, *зрада*, *квитанция*, *келіхъ*, *коштъ*, *мастеръ*, *канцлеръ* та ін. Внаслідок посилення словотворчих тенденцій у мові українська лексика поповнюється новими словами, переважно службовими, а також прислівниками, як напр.: *задля*, *зарады*, *бѣля*, *поблизу*, *замѣсто*, *всерединѣ*, *впрост*, *подъ часъ* і подібні (Русанівський 2001: 47–49).

Угорське населення з давніх часів проживало у безпосередніх тривалих контактах зі слов'янами, особливо з українцями, що не могло не відобразитися на лексиці мов (зокрема діалектів) двох сусідніх народів. Зараз про це свідчать українські запозичення в угорській мові, напр.: *csereda* 'череда', *haluska* 'галушка', *kutacs* 'залізна кочережка' тощо (Лизанець: 2000). Про слов'янські запозичення в угорській мові свідчить двотомна праця Іштвана Кнієжа (Kniezsa: 1974).

У молдавських грамотах значно частіше, ніж в інших документах, писаних східнослов'янськими мовами, трапляються лексико-фонетичні і граматичні старослов'янізми, напр.: *блато*, *БЛАТО*, *ИЗКОЛНУ(М)*, *ИЗЪБРАХО(М)*, *БЪЗЪПИИ*, *ЗДРАВІВ*, *БЛГПРОИЗВОИ* та ін. Тому на думку Х. Станга: «мова молдавських канцелярій була українська, що перебувала під церковнослов'янським впливом» (Жовтобрюх 1979:38).

До словникового складу (ССУМ) залучені загальні та власні назви, які становлять складову частину мови XIV–XV століття. Усі реєстрові слова подаються зі збереженням орфографії оригіналу. У всіх запозиченнях вказані і значення слів.

Багато угорських слів потрапило в українську мову за допомогою мови посередника, а саме з молдавської мови.

Найбільш численними були запозичення у сфері соціально-адміністративної лексики. Це назви урядових осіб, напр.: **хотарникъ**, **немешъ**, **банъ**, **князь**, **ботарин**, **староста**, **намѣсник**, **пересюд**, які здебільшого залишились у словниковому складі української мови. Автори Словника вказують всі запозичення з різних мов, а також вказують на мову-посередника.

Нашу дослідницьку роботу ми почали з угорських запозичень, точніше з особових назв та назв урядовців, які з'являються у грамотах XIV–XV століття. Першим етапом нашої роботи було зібрати всі угорські запозичення, які походять з угорської мови, або потрапили в українську мову за допомогою мови-посередника – молдавської. Найбільш численними були запозичення у сфері соціально-адміністративної лексики. Це назви урядових осіб та особові назви, які вказані в наступній таблиці.

Особові назви та назви урядових осіб	Частота вживання	Перше місце знаходження	Перша дата знаходження
баницъ – угор. bán	2	Сучава	1490 р.
банко – угор. bán	1	Сігет	1404 р.
банча – угор. bán	1	Сучава	1493 р.
банчоуль – угор. bán	18	Сучава	1443 р.
банъ – угор. bán	1	Дял	1455 р.
нмєрикъ – угор. Emerik	1	Сучава	1470 р.
ицфанъ – угор. István	1	Сучава	1470 р.
киш – угор. Kis	1	Гирлов	1499 р.
ласловъ – угор. László	5	Гирлов	1499 р.
миклоушь – угор. Miklós	16	Сучава	1411 р.
мътїашъ – угор. Mátyás	17	Сучава	1481 р.
нємишь – угор. nemes	1	Сігет	1404 р.
пръгаръ – угор. polgár	16	Васлуй	1452 р.

ТАМАШЬ – угор. Tamás	6	Сучава	1400 р.
ТИБА – magy. Tibor	1	Сучава	1488 р.
ФАРКАШ – угор. Farkas	6	Сучава	1490 р.
ХАНИШЬ – угор. Hanis	1	Дорохой	1437 р.
ХАНОСЪ – угор. Hanis	1	Васлуй	1437 р.
ХОУРОУ – угор. úr	15	Сучава	1471 р.
ХЪРЦЪГАНЪ – угор. herceg	1	Сучава	1445 р.

VIII. 1 Аналіз угорських власних назв у молдавських грамотах

Продовжуючи дослідження цього матеріалу, ми зупинилися на аналізі власних назв **ИМЕРИКЪ** (1), **ИЩФАНЪ** (1), **КИШ** (1), **ЛАСЛОВЪ** (5), **МИКЛОУШЪ** (16), **МЪТІАШЪ** (17), **ТАМАШЪ** (6), **ТИБА** (1), **ФАРКАШ** (6), **ХАНОСЪ** (1).

На жаль, угорський тлумачний словник (MTESZ 1967–1984) не фіксує власних назв. Натомість матеріал для аналізу подають дані латиномовних грамот у словнику I. Самоти (Szamota 1902–1906). Зафіксовано такі форми:

Особові назви та назви урядових осіб	Перше місце знаходження	Перша дата знаходження
ИМЕРИКЪ – magy. Emerik/Imre, Ęmbre, Ęmre, Ęmreh, Imbre, Imbreg?, Imreh	Lelesz akta-a lelszi konvent tára	1374
ИЩФАНЪ – magy. István, Ęstĕfán, Ęstfán, Ęstván, Stĕfán	Pannonh.-a Szent Benedek-rend pannonhalmi levéltára	1240
КИШ – magy. Kis, kűs “маленький”	Pannh. Tih. 1/5-a tihanyi apátság okiratai	1211
ЛАСЛОВЪ – magy. László, Lácló, Ladoszló	Az Erdélyi Műzeum levéltárának egy 1256-iki olevelle.	1256
МИКЛОУШЪ – magy. Miklós, Mikus, Nikos, Nikus	Pannh. Tih. 1/5-a tihanyi apátság okiratai	1211
МЪТІАШЪ – magy. Mátyás	Pannonh.-a Szent Benedek-rend pannonhalmi	1240

	levéltára	
ТАМАШЬ – magy. Tamás	Múz.- a Magyar Nemzeti Múzeum levéltára	1427
ТИБА – magy. Tibor/Tiborc	Pannonh.-a Szent Benedek-rend pannonhalmi levéltára	1240
ФАРКАШ – magy. Farkas 1.) lupus 2.) wolfgang	Pannonh.-a Szent Benedek-rend pannonhalmi levéltára Ol.D.-Országos levéltár	1095 1183/1226
ХАНИШЬ, ХАНОСЬ – magy. Hanis/Hanos	Pannh. Tih. 1/5-a tihanyi apátság okiratai	1211

Аналіз засвідчив, що в українських грамотах тільки одна власна назва *Tamaui* зафіксована раніше угорської. Її виявлено у дарчій грамоті молдавського воєводи Олександра бояринові Никулі на село Берево, датованій 1400 роком.

В угорських грамотах це ім'я вперше зафіксовано під 1427 роком як топонім: “1427: Prediis *Thomasfaya* Waralya (Múz.). Tamashaza, hn. (Sztáray Okl. II. 253)”. Як власна назва вона з'являється в грамоті датованій 1544 роком: “1544: Olah *tamasnak* attam gónni (Okl. Nád.41)” (Szamota 1902–1906: 955). Цікава і форма *Tomáskó*, яка у збірнику Самоти з'являється під 1604–1624 роками: “1604–24: *Tamáskó* fiamat első gyermekemet (Károlyi Okl. IV.4) 1624-ben holt meg szegin *Tamáskó* fiam (ua)” (Szamota 1902–1906: 955).

В Угорщині в XIV столітті була поширеною традиція давати імена новонародженим на честь великих святих, а саме: Адалберт, Бенедек, Андраш, Іштван, Імре, Геллерт, Ед'ед, Ласло. З XIV століття нам відомий один список імен,

серед яких найпопулярнішими були імена Міклош (118), Іштван (99), Томаш (89), Імре (35) (Hajdu 2003: 361–362).

В Угорщині в XIV столітті була поширеною традиція давати імена новонародженим на честь великих святих, а саме: Адалберт, Бенедек, Андраш, Іштван, Імре, Геллерт, Ед'єд, Ласло. З XIV століття нам відомий один список імен, серед яких найпопулярнішими були імена Міклош (118), Іштван (99), Томаш (89), Імре (35) (Hajdu 2003: 361–362).

Аналіз парних власних назв (батько – син) виявив, що імена батька нараховують 194, а імена сина 73 одиниці. Ці імена монотонні й нецікаві. На думку вченого, це дослідження стало першим кроком до змін в назвах імен – замінити церковні монотонні імена іншими – та призвело до виникнення прізвищ [Hajdu 2003: 362–363].

Із XV століття маємо три списки власних назв, які виникли на різних територіях Угорщини та Славонії. Перший список із міста Кішварда (1540), який знаходиться в 22 км від українського кордону, де зафіксовано 460 чоловічих імен та 2 жіночих імені (опрацював Андраш Мезьо). Другий список, нинішня територія Славонії, місто Есек (1469) має 916 чоловічих та 2 жіночих імені (опрацював Габор Тьорьок). Третій список з території міста Естергом, містить 327 чоловічих імен (Hajdu 2003: 363).

János	46	8,2	János	73	7,9	János	26	7,9
Péter	38	6,8	István	65	7,1	Benedek	24	7,3
István	38		György	60	6,6	Pál	21	6,4
Gergely	29	5,2	Mihály	50	5,5	Péter	21	
Balász	28	5	Miklós	50		Mihály	18	5,5
Benedek	27	4,8	Benedek	46	5	István	15	4,6
László	26	4,6	Balázs	41	4,5	Mátyás	15	
Mihály	22	3,9	Gergely	41		Tamás	15	
Pál	22		Péter	37	4	Albert	14	4,3
Miklós	21	3,7	Tamás	37		András	13	4
Tamás	20	3,6	Bálint	29	3,2	Balázs	12	3,8
Antal	19	3,4	Imre	26	2,8	Gergely	11	3,4
Bálint	17	3	Pál	26		György	10	3,1

Mátyás	17	András	24	2,6	Miklós	10	
András	16	2,7 Máté	23	2,5	Bálint	9	2,8
Ferenc	16	Demeter	22	2,4	Szaniszló	9	
Jakab	16	Fábián	22		Antal	7	2,1
Albert	13	2,3 Gál	22		Ambrus	6	1,8
Imre	13	Mátyás	22		Demeter	6	
Lőrinc	12	2,1 Lőrinc	19	2,1	László	6	
Simon	12	Kelemen	15	1,7			

Найпопулярніші імена: Янош, Іштван, Міклош, Ласло, Матяш, Тамаш тощо.

Власники цих імен територіально були обмежені і не мали жодного зв'язку між собою. Однак ці власні назви вказують на схожість та на активне їхнє функціонування (можливо, на «нову моду на імена»). Хочу звернути вашу увагу на ті власні назви, які в угорських списках з'являються рідко, а з часом взагалі не вживаються. Напр.: Фабіан, Гал, Дам'ян, Агоштон, Лукач, Ед'ед та ін. У списках наявне тільки одне ім'я слов'янського походження – Санісло.

Чому ми навели приклади саме цих угорських списків власних назв? На нашу думку, ці документи, які з'являлись географічно далеко один від одного, найкраще ілюструють частотність вживання власних назв.

Зафіксовано:

В угорських списках	В українсько-молдавських грамотах
Йанош (73)	МИКЛОУШЬ (16)
Іштван (65)	МЪТІАШЬ (17)
Міклош (50)	ТАМАШЬ (6), ФАРКАШ (6)
Ласло (26)	ЛАСЛОВЪ (5)
Матяш (15)	
Тамаш (37)	

Ці назви дають уявлення, що їхні носії мали або українське, або угорське коріння. Деякі власні назви залишились і зараз активно функціонують в українській чи угорській мові, а деякі взагалі зникли або перейшли у прізвища.

У досліджених українських грамотах власна назва *Фаркаш* з'являється 6 разів (під 1490 роком). В угорських грамотах ця назва вперше датована 1095, 1183 та 1226

роками. В угорській мові ця назва спочатку була іменем, а пізніше стала прізвищем. Має воно християнське чи язичницьке тлумачення не відомо. Часто вживане ім'я *Фаркаш* вказує: 1) на особливості носія цього імені: дикий, сильний (такий, як вовк – *olyan, mint a farkas*); 2) на професію: полювання на вовків, ставив капкани або торгував шкурами вовків; 3) на подію, яка сталася з власником цього імені: на нього напали вовки, або він убив вовка, носив шкуру вовка тощо. Неможливо на сьогодні точно вказати, яка мотивація була основою у цій власній назві [Hajdu 2003: 91].

Здійснений аналіз дозволяє зробити такі висновки:

- угорські власні назви, які потрапили в староукраїнську мову через посередництво молдавської, становлять чисельну групу;
- власна назва *Тамаш*, зафіксована в українських грамотах під 1400 роком, а в угорських грамотах – під 1544 роком;
- порівнюючи досліджувані дані з угорськими списками власних назв XV століття, виявлено багато спільного, та водночас є й розбіжності;
- деякі власні назви з часом стали прізвищами.

VIII. 2 Запозичення урядової назви «апрод»

Працюючи з текстами грамот, ми зауважили ще одну урядову назву, а саме – **апрод**. Вона з'являється декілька раз у різних документах, точніше у збірнику Cost II, це наступні документи:

Підтвердна грамота молдавського воєводи Стефана панові Михулові писарю на володіння сіл Беленеці і Копосеці (1443 р., 14 травня, Сучава);

Розсудна грамота молдавського воєводи Олександра між Костею паркалабом та Герге Херегарі. Костя паркалаб дав Герге Херегарі на збереження 800 золотих, які останній втратив і замість грошей віддає Кості паркалабу своє село біля Васлюя та сучавські доми (1449 р., 5 червня, Сучава);

Дарча грамота молдавського воєводи Романа Петрі, синові Томи, на село Сторожинець на р. Сереті (1448 р., 18 лютого, Сучава);

Підтвердна грамота воєводи Стефана слугам Тоадеру, Іону, Пую, Захарію і їх сестрі Тодорі на володіння селищем Дранкалеші (1479 р., 29 квітня, Сучава);

Підтвердна грамота молдавського воєводи Олександра Молдовицькому монастиреві на володіння посадом на р. Молдаві, подарованим Оаном Пинтечею (1449 р., 26 травня, Дольний Торг).

А також у збірнику VD II, наступні:

Підтвердна грамота воєводи Стефана Анні, дочці Бабула, на володіння частини села Петрилеці на Білому Потоці, купленої нею у Луки за 50 зоотих татарських (1494 р., 27 лютого, Сучава);

Підтвердна грамота воєводи Стефана усім внукам глобника Ласлоа на володіння селами Ласлояни на Кракові, Щербеші, Мохориці, Драгоєші, Петреці, Плачинтяни та ін. (1495 р., 22 січня /А, Васлуй);*

Підтвердна грамота воєводи Стефана Братулові та його братові Кості на володіння селом Керліг Данов, купленим ними за 50 золотих татарських в онуків Іоанешела апрода (1497 р., б.м.н.) (до виділені грамоти подається переклад).

Автори Словника зазначають, що реєстрове слово **апрод** – судовий пристав і потрапило в українську мову через посередництво молдавської. Ми вважаємо, що цей елемент має також і угорське посередництво, яке автори не зазначили. На

* до грамот виділених курсивом додається угорський переклад

підтвердження цього ми маємо різний ряд документів, історичних даних, які свідчать про це, а також майже однакову фонетичну побудову (звучання) цього слова.

Слово **апрод** – угор. **apród**, зустрічається і у історичному словнику Іштвана Самоти, це наступні дані:

«a.) parvus; klein; b.) parvulus, puer; kind; c.) apparitor, pedisequus, armiger; aufwärter, diener, lakai, waffenträger, schildknecht; d.) tyrunculus; lehrknabe NySz. **1300**: Johannis dicti *Oprod* (Forrás?). **1319**: Johannes dictus *Aprod* (MonStrig II. 767). **1323**: Stephano dicto *Oprod* (AbjouOkm II. 65). **1324**: Nicolao dicto *Oprod* (Múz. Ibrányi). **1333**: Stephani dicti *Aprood* (OL. D. 2798). **1335/1362**: Nicolaus dictus *Aprod* (Múz. Kapu). **1338**: Nicolai dicti *Aprod* (Múz. Máriássy). **1339**: Stephani *Aproud* dicti (Lelesz Acta 1/25). **1342**: Stephani dicti *Aprood* (ZichyOkm. II.18). **1348**: Iohannes dictus *Aprod* (OL. D. 28729). **1358**: Stephani dicto *Aproud* (Múz.). **1360**: Nicolai dicti *Aprod* (OL. D. 5179). **1367**: Johannes dictus *Aprod* (uo. 30695). **1371**: Johannes dictus *Aprod* (Múz.). **1378**: Nicolai dicti *Aprod* (OL. D. 6497). **1394**: Johanni dicto *Aprod* (Múz.). **1414**: Nicolai *Aprod* (uo. Máriássy). **1422**: Petro *Aprod* (Lelesz Acta 42/92). **1475**: Simone *Aprod* (uo. 85/22). **1476/1484**: Kys Janko *aprodiano* meo (Múz.). **1477**: Apus *aprodianum* meum (ZalaOkl. II.608). **1530**: Vnani thaniztra pro *aprodiano* (Ol. Nád. 42).»

Перша згадка слова **апрод** – уг. **aprod**, це 1300 рік. У словнику Іштвана Самоти даний елемент зустрічається 22 рази і також найбільш поширеним у документах XIV століття. На сьогодні в угорській мові це слово активно вживається у народній (розмовній) мові у значенні «твоє маленьке дитя», також в текстах історичної тематики у значенні як 'слуга, який носив зброю свого пана – fegyverhordó szolga'.

В угорсько історично етимологічному словнику (MTESZ), знаходимо наступні дані:

«**1300**: „Johannis dicti *Oprod*” szn. (Okl.Sz.); **1416 u./1450 k.** :”vènc r ifiac r *aprod* egèbè Ozyafhoz gylèkèzènc” (BéncsiK. 24); **1422**: *aprod* szn. (Nyr. 6: 35).

Jelentése: A.) mn. 1300: ? 'kicsi, klein' l fennt, 1669: ua. (Pos: Igazs.1. 588 NySz) B.) fn. 1.1416 u./1450 k. : 'kisgyermek, Kind'; 2. 1444 'tanuló, inas, Lehrling' (MFL); 3.1519 'fegyverhordó szolga'; 4. 1862 'udvarló'.

Származékszó: az apró melléknévből keletkezett a –d(-gy) kicsinyítő képzővel. Eredetileg mn. volt, első főnév jelentése 'gyermek' lehetett. A 'gyermek' → 'apród' jelentésféjlődésre vö. m. gyermek > le. gyermek 'apród'. Ma inkább csak a harmadik jelentésben alkalmazzuk történeti tárgyú szövegekben. Meglehetősen elszigetelődött nemcsak alapszavától, hanem az apródonként (1604. MA. Minutinia) megszilárdult ragos formától s népnyelvi szinten ma is élő aprodad elem ismétléses kicsinyítő alakulattól is».

ССУМ навпаки містить значення, як судовий пристав, про таке значення угорський історично-етимологічний словник на дає таку інформацію, але можливо мало одинакове значення, що в угорській мові "слуга, який носив зброю свого пана". Якщо зробити висновки то бачимо, що угорське слово, яке фіксується в угорських документах (1300 р.) раніше українських пам'яток (1443 р.), має 4 значення, но не містить українського значення. Можливо припустити, що в українську мову потрапило через посередництво не тільки молдавської а й угорської мови також.

Отже, у системі словозміни іменників досліджуваних рукописних збірників досить яскраво виявилася взаємодія загальноукраїнських і церковнослов'янських елементів. Відчутною є перевага саме загальноукраїнських рис, що як спільні для всієї української мовної території стали нормою української літературної мови, і діалектних форм, що вказують на південно-західне походження пам'яток. Збереження давніх українських і церковнослов'янських форм свідчить про те, що система словозміни іменників західноукраїнських апокрифічних збірників XVII – XVIII ст. є перехідним етапом від системи словозміни староукраїнської доби до системи словозміни нової української літературної мови.

VIII. 3. Аналіз урядової назви «бан» та локалізація м. Дял

Продовжуючи дослідницьку роботу над цими елементами, ми розглянули назву урядової особи «бань», яка у різних формах, – як ви вже звернули увагу – вживається 23 рази.

Особові назви та назви урядових осіб	Перше місце знаходження	Перша дата знаходження	Частота вживання
БАНИЦЬ – угор. <i>bán</i>	Сучава	1490 р.	2
БАНКО – угор. <i>bán</i>	Сігет	1404 р.	1
БАНЧА – угор. <i>bán</i>	Сучава	1493 р.	1
БАНЧОУЛЪ – угор. <i>bán</i>	Сучава	1443 р.	18
БАНЬ – угор. <i>bán</i>	Дял	1455 р.	1

Особові назви **баниць**, **банко**, **банча**, **банчоулъ** – угорською «*Bán*». Власні назви *Банк*, *Бан* та *Банош* – це староугорські власні імена, які виникли на основі назви урядовця – *бан*, тобто «намісник».

У словнику І.Самоти (Szamota 1902–1906) зафіксовано наступні форми:

«*Bán*: Banus, regni praeses, dominus NySz. 1171: Quorum nomina hec sunt Damas *ban* budumer salman vsvsd Cepel wic (Panh. 27/Mn.) 1211: Tendit per ripam eiusdem fluuii ad locum qui dicitur *Banriueh* (Pannh. Tih. 1/5) 1289/1291: *Baanfolua*, hn. (OL. D.1244.1295/1345: In Ioco *Banfyzy* dicto (Körmend III/1, Lullya 19) 1309: Domina Gung filia *Ban* (MonStrig. II. 599) Domine Bybur vxoris dicti *Ban* (uo. II. 600) 1317/1329: Kulusmonustra prope villam *Ban* in Boors (Körmend II/4, Göd 14) 1348: Terra seu planicies *Banzalassa* vocata (OL. D. 30383) 1384: Procedento ad quandam viam *Banhuta* vocatam (Múz. Ivánka) 1388: Thoma et Jakobo dictis *Ban* (Veszpr. 106, Bánkfalva 1) 1416: Thomas dictus *Ban* (OL. D. 30772) 1464: Mathiam *Baan* (Veszpr.10, Papkeszi) 1468: Johannes *Ban* (Múz. Kállay.) In loco Banrwztha vocato (Múz.) 1520: Simone Falwban (Lelesz Prot. V. 120)» (Szamota 1902–1906: 47).

В іменах *Банк* та *Банош* -к та -ош – це зменшувальні суфікси і сьогодні ці імена вживаються надзвичайно рідко.

Проаналізувавши локалізацію руських міст, для цього була великою допомогою праця Мігая Кочиша: «Деловые документы, как источники изучения говоров украинского языка» (Кочиш : 291–299). В якій зібрані всі міста, де з'явилися грамоти, вказавши на території князівств, де з'являлись документи у XIV–XV столітті. Міста Сігет і Сучава «столиці середньовічної Русо-Влахії були розміщені на українських етнічних теренах, або на русько-волоському етнічному прикордонні» (Однороженко 2008: 7). Міста «Seret, Baia, Soroka, Chocim, Kilia i Białogród. Wyłączając Kilię i Białogród, jaki ośrodki związane przede wszystkim z przedsiębiorczością Genuńczyków, aż trzy ośrodki: Seret, Soroka i Cocim znajdowały się na północnych krańcach różniejszej Mołdawii» (Czamańska 1996: 23). Саме місто Дял, яку автори Словника дають тільки один раз, і не вказуючи на старо-українську форму її написання наштовхнула нас на детальніше дослідження.

За даними Словника, нам відомо, що це надгробний камінь установлений Владислав воєводі:

† Прѣстави сѧ ІѠ Влѣдиславъ воєвода. в. лѣтѣ 834 г, мѣсѣ Явгѣсѣ кѣ днѣ. И сѣтвори си камень въ днѣ ІѠ Нѣгое воєвода: Барбѣ банк Прѣвѣл дворник и сѣ братіам ихѣ, снѣви Нѣгое Крамскы, понеже ѧ Владѣслав воєвода ѧ подигнѣ властели.

Автори Словника більшу інформацію не дають. Ми почали шукати на різних стародавніх картах України, Молдови, але на жаль таку назву міста ми не знайшли. Звернувшись за допомогою колег володіючих румунською мовою (яким я дуже вдячна) ми знайшли декілька міст під румунською назвою м. Дял – Dealu.

На наступній таблиці ми зібрали всі форми, які зараз існують з такою назвою:

Румунська назва міста	Область	Угорська назва міста	Німецька назва міста	Інша назва
Deal	Alba	Dál	Dallen, Dollen,Dallendorf, Thal	
Dealu (Dealul, Rus, Rusomontan)	Harghita	Oroszhegy (a Havasalja része)		

Dealu Alămorului (Deal)	Sibiu	Lászlótanya, Alamor		
Dealu Armanului	Harghita	Szérúsdomb, Armándombja, Domb		
Dealu Babii (Dealu Babei)	Hunedora	Hegyvulkán		
Dealu Botii	Cluj	Kerekhegy		
Dealu Caselor	Alba	Dealu casilor	Kalibaschen	
Dealu Ferului	Alba	Vashegy		
Dealu Frumos (Șulumberg, Șulemberg)	Sibiu	Leses, Leses	Schönberg, (in Altland)	Schinebärch, Šinebarč

У нас були сумніви, що такий напрямок у нашій роботі, можливо, не дасть позитивних результатів, але працюючи з копією тексту надгробного каменя, яка знаходиться у збірнику: *Documente Slavo-Romane cu privire la relațiile țării românești și Moldovei cu ardealul în sec. XV și XVI*, ми дізнались, що в монастирі Дял похован не тільки воєвода Владислав (1447–1455) а і Влад чел Танар (1512 року), якому відсікли голову та жінка Богдана Виликого дворника, а саме цікавий надпис надгробного каменя воєводи Сімеона Могили:

† Си на^Агробноє камень сътвори и оукарсѣ гжа^{СА} Маргарита снз своєм⁸ Іѡ^{ІІІ} Миѡанл
 Могила воєво^А и гпрк^{СА} земли Мо^Ада^Кско^И снѣ Симеш^И Мо^Агила воєво^Аи. И конєц житіє
єго єст мѣст Трѣговиште, и погрєбанъ бѣ^С здє въ стѣнѣ цркви въ Дѣ^Аскои ѡбитѣ^А
 при днѣ блго^Счтливкаго г^{СА}прк^{ІІІ} Іѡ^{ІІІ} роу^{АА} воєво^А, внѣкѣ Басараба воєво^Ада и г^Апткова въ
 мѣсто ѡцство е^И г^И мѣци, бѣ^И же въсє жтїє дїє^И є. г^И лѣт^И 51. и по^А, в. лѣт^И ѡ^И зрѣсі мѣца Де.к^И
 кѣ.

За текстом цього надгробного каменя виявляється, що монастир Дял, знаходиться біля міста Торговешт, а сам воєвода спочив у Святій церкві Дяльській. Тобто цей надпис надгробного каміню і дав точну локалізацію цього монастиря. Ми дізнались, що монастир Дял бул створений приблизно між 1499–1501 роками воєводою Раду чел Марє, до кінця XIV. століття на цьому місті була церква, зруйнуючи яку і побудували монастир. Зараз цей монастир працюючий і тут знаходиться церква, фрески якої писані у 1515 роках. У церкві поховані голови

воевод Раду чел Маре та Мігай Вітиза. Розкривати подальшу історію монастиря, це вже робота істориків та етнографістів.

Зібравши та проаналізувавши всі грамоти, які мали зв'язок з монастирем Дял, та яких не можливо хронологічно згрупувати, тому що вони різні за тематикою і за часом, тобто тут з'являються грамоти вже як і кінець XV так і початку XVI століття.

Це наступні грамоти:

- Жалувальна грамота надорішпану Іштвану Розгоні, Темешварському шпану (Бозей, дата не указана).
- Жалувальна грамота гетьману польському каштелану Львовському п. Станіславу Жулковському (Сучава, 7 липня 1600 р.).
- Дарча грамота Маневу, синові Могошева, дають село під назвою Білцов (Букарешті, 16 червня 1576 р.).
- Жалувальна грамота Влад воеводі від Сибинських пригаров (без дати).
- Дарча грамота Владіслав воеводи, жупаниці Нівше дають село під назвою Числилу (Герциг, 12 вересня 1523 р.).
- Надгробні надписи в Дялському монастирі.
- Вкладна грамота про передачу земель монастирю Козия (Торговешт, червень 1505 р.).

В цих грамотах з'являються не тільки українські слова, а і болгарські румунські слова та угорські слова. Ми зібрали всі назви урядових осіб, які теж за нашою думкою походять з угорської мови і знаходяться в переліковних грамотах.

Назва урядової особи	Кількість вживання	Угорська назва
шпана	2	ispán
херцег	1	herceg
жшпан	1	zsupán
жшпанице	1	zsupanica
бан	3	bán
надоршпана	2	nádorispán

Хочемо зауважити, що ми не погоджуємось з думкою Ласло Дежьо, яку він висловив у своїй праці «Деловая письменность русинов XVII–XVIII веков», де зазначає, що «из слов обозначающих общественные слои, венгеризмы обозначают такие понятия, которые являлись второстепенными в конкретном общении. Так

напр. слово *немешъ, нямешъ* (последнее отражает румынское посредничество) «дворянин» и слова корня *урок-, (урек), орек-*, являются второстепенными по сравнению со словом *панъ*. Не употребляется часто и слово *грофъ* и его дериваты. Сравнительно часто употреблялись слова *повгарь, желярь*, которые возникли в результате расслоения крестьянства» (Дэжё 1996: 222).

На нашу думку ці слова не є другорядними, як вважає автор, а є повноцінними словами (про це свідчить і велика кількість їх вживання), які вживалися в діловій мові XIV–XV століття. А саме, як зауважувала Л.Л. Гумецька, що «слово *боярин*, у пам'ятках з території Великого князівства Литовського позначало дрібного землевласника – дворянина, згадуваного при переліку свідків юридичного акту після «князів» і «панів» (Гумецькая 1974: 56.) В молдавських грамотах навпаки це слово означає і «великого феодала», тобто зазначено, що поняття цього слова мало два значення: з одного боку – позначали соціальний статус людини, а з другого – її майновий стан.

Закінчення

Серед ділової писемності важливе місце займають грамоти, писані на території Молдавського князівства у XIV–XV столітті. Ці юридичні документи репрезентують багатовікову традицію, а також являється важливим джерелом для вивчення загальної історії, історії мови, народознавства, історичної географії та інших наук. У цих документах виразніше і послідовніше зафіксовані різноманітні справи приватного і державного характеру, ніж будь-які інші пам'ятки. На відміну від інших юридичних пам'яток, в українсько-молдавських грамотах не йдеться мова про війни (є грамоти про заключення миру), але більшістю вони спрямовані на внутрішні справи, на історію господарсько-економічної діяльності, на соціальні, культурні та мовні зв'язки. Дослідженню українських грамот приділяли увагу такі мовознавці, як В. Розов (1907), В. Ярошенко (1931), М. Антошин (1958), А. Яцимірський, Л. Коломієць, Л. Деже (1996) та інші. Детально вивчено лексичний, фонетичний, морфологічний і синтаксичний рівні цих пам'яток. Проаналізовано їхні локальні риси.

В науковій літературі грамоти поділяють за географічними ознаками. Таким способом відрізняють декілька типів юридичних документів. У своїй роботі ми взяли до уваги загальноновживаний у літературі територіальний розподіл українських грамот на галицькі, волинсько-польські та молдавські.

У запропонованій роботі зосереджено увагу на різних типах молдавських грамот. Зокрема:

1. Дарчі, підтверджувальні та купчі грамоти, в яких йдеться про земельні володіння, привілегії, данину, феодалні повинності.
2. Розмежувальні грамоти, в яких визначають межі земельних угідь різних власників.
3. Вкладчі грамоти, які свідчать про передачу церкві будь-якої нерухомості; боргові зобов'язання і поруки за боржників; записи про визначення посагу, про майно чоловіка і дружини та інші.
4. Різні грамоти купцям (про вільний проїзд через володіння феодалного правителя, визначення розміру мита та інше).
5. Напис на могильних каменях.

Початковою джерельною базою наших досліджень став Словник староукраїнської мови XIV–XV століть. У молдавських грамотах XIV–XV століть зафіксовано чимало запозичень із сусідніх західно- і південно-слов'янських мов (чеської, болгарської, польської), а також ми зустрічаємо декілька слів з німецької, угорської та молдавської мов. Найбільш чисельними були запозичення у сфері соціально-адміністративної лексики. Автори Словника фіксують усі запозичення з різних мов, а також вказують на мову-посередника. До словникового складу залучено загальні та власні назви, які представляють мову XIV–XV століть. Усі реєстрові слова подано зі збереженням орфографії оригіналу, а у всіх запозиченнях вказано значення слів.

Українсько-молдавські грамоти писані на території Великого Князівства Литовського та Молдавського князівства. Якщо провести аналіз (локалізації) грамот за місценаписанням досліджених документів, то ми бачимо наступну картину:

Місце написання	Кількість грамот
Баків	2
б.м.н.	10
Бирлад	1
Васлуй	6
Гирлов	1
Глиняни	1
Дольний Торг	2
Дял	1
Сігет	1
Сучава	34
Роман	1
Ясси	3

В кінці роботи у додатках міститься карта території Молдавського князівства, де вказані всі міста, де з'являлись проаналізовані грамоти. Треба додати, що міста, як наприклад Васлуй, Роман та Ясси у досліджуваний період були прикордонними пунктами і митницями.

Північна Буковина та Північна Бессарабія (територія теперішньої Чернівецької області) входили до складу Молдавського князівства. На цих землях проживали в XIV–XV столітті не тільки угорці, а й українці, поляки й волоське населення. Спостерігалася «широка участь руської за походженням знаті в управлінні державою, а також руська мова офіційного діловодства і літописання» (Однороженко 2008: 6–7). Українсько-молдавські зв'язки прискорювали і роль православної церкви, де богослужіння велося церковнослов'янською мовою. За посередництвом православної церкви, на думку румунської дослідниці Маргарети Штефенеску, як про це пише С. Суляк «українсько-молдавські елементи сприяли консолідації держави. Вона наводить дані з топоніміки Молдавії: східні слов'яни залишили на території Молдавії загалом 548 назв з власне слов'янськими коріннями, з них – 321 назва з українським суфіксом **-івці**, які були особливо поширені на Буковині (174 назви), в Північній Молдавії та Північній Бессарабії» (Суляк 2012: 17). Також у цих місцях багато географічних назв – гори, річки, долини, пагорби – часто мають східнослов'янські назви. У документах слов'янські назви зустрічаються вже з XIV століття, тобто з моменту заснування Молдавського князівства.

Зв'язки українців та угорців, які мешкали на території Молдавського князівства були нерозривними у данний період. Заснування князівства відбулося за правління Лайоша I (Великий) (1326–1382) короля Угорщини (з 1342 р.) і Польщі (з 1370 р.), який походив з династії Анжу і на цих територіях намагався створити автономний незалежний прикордонний округ, який би допомагав в обороні від татарських нападів. Угорське королівство продовжувало свою експансію на Схід від Карпатських гір і в цій області угорці, відповідно до історичних джерел, поселились вже з IX століття. Вони заселяли прикордонні території та виконували воєнно-оборонні роботи. Ці поселення для переміщених тоді угорців зараз називають «*csángó-magyarok*». У словнику «*Új Magyar Tájszótár*» походження слова «чанго» згадується двічі як прикметник і одного разу як іменник. В Угорському Історичному Словнику перша згадка слова «чанго» датується 1400 роком „*Georgium Csango dictum*” (MTESZ 1974 – 1984: 477). На цих землях проживали в ті часи не тільки українці, а й угорці, поляки й волоське населення. «Угорські поселення безперервно, одне за одним, були розташовані по річці Серет. Про їх знаходження свідчать грамоти кінця XIV – початку XV» (Ferenczy 1999: 15–16) (переклад автора).

У досліджуваних матеріалах з терміном *чанго*, щодо позначення угорців, ми не зустрічались. Найчастіше використовувався термін «угорський», «угри» – «Крол угорський» та інші. Крім того, передбачається, що прикметник *чанго* також міг стати власною назвою або навпаки. Про це може свідчити грамота, яка датована 8 червня 1443 р. У цій дарчій грамоті Стефан воєвода дарує села пану Іліану Шанга. Можливо, власна назва *Шанга* спочатку була прикметником, а пізніше стала власною назвою.

У документах перша згадка про угорців, які мешкають на території Молдавії, з'являється в XIII столітті у латиномовних джерелах, а найповніший опис про угорців – це повний звіт архієпископа Bandius 1646 року, який міститься у книзі «*Moldvai csángó–magyar okmánytár 1467–1706*» грамота № 76. Католицький архієпископ у доповіді єпархії про свій візит пише: «Угорці, ймовірно, з XIII ст. до другої половини і кінця XV століття в своїй більшості проживали в Молдові. Про це свідчать угорські назви міст, які пізніше зрумунізувались, наприклад: угорський *Jaszvásár*, стало румунською *Iaş*».

Українсько-молдавські грамоти писані в період канцелярської руської мови, яка була офіційною мовою Великого Князівства Литовського. Руська мова була офіційною мовою Великого князівства Литовського, до якого належали українські території: Наддніпрянщина, Волинь, Поділля, – а також її використовували на Галичині, Буковині та Закарпатті. Основою руської канцелярської мови були діалекти територій Києва і Волині, а пізніше вона зазнала розвитку під впливом Галичини. В 1349 році територія Галичини потрапила під владу Польщі, тому до польської мови потрапили українські слова. Мову середньоукраїнського періоду називали ще «руською», «українською», «малоруською», «козацьким язиком», зрідка «язиком литовським». У мовознавчих працях назви мови цього періоду не гомогенні. Наприклад, В. М. Русанівський (2001) вживає термін *ділова мова, руська мова*; Ю. Шевельов (2002) – *канцелярська, руська мова*, І. Фаріон (2010) – *канцелярська руська мова*, М. А. Жовтобрюх (1979) – *канцелярська мова*. на території. У зв'язку з нестійкою давньою лінгвістичною термінологією більшість мовознавців намагається називати давні мови за їх колишніми назвами, але на практиці у кожного автора свій підхід щодо назви мови, що й призводить до

термінологічної плутанини. Мовознавці повинні прагнути до якомога більшої однозначності термінів.

Протягом роботи у нашому дослідженні як базову будемо використовувати періодизацію Ю. Шевельова та користуватимемось терміном, запропонованим І. Фаріон, *канцелярська руська мова*.

У перекладі на угорську мову, назв мови канцелярська руська мова, також доводить до плутанини. Дослівний переклад використовувати неможливо. Потрібно зауважити, про термін, який запропонував Золтан Андраш – можливо в угорських перекладах цей період доцільно називати *«rutén nyelv – рутинська мова»*, але на нашу думку, це також не дуже вдала термінологія, яка знову приведе до термінологічної плутанини.

Протягом дослідження ми працювали зі збірниками грамот, які зібрані румунськими істориками у таких вагомих працях: Bogdan (1913) Ionașcu (1954), Costâșchescu (1931–1932) та інші; з фотокопіями оригіналів та з дігитальними фотографіями. У збірниках грамот, де укладчики вносили правки щодо правильного читання, у своїй роботі ми маркуємо позначкою – Sic! (правильна форма), а до не точних читань формою – Sic? (можлива форма). Також брали до уваги тенденцію поширену на початку ХХ століття серед українських філологів. Це систематичне видання пам'яток історії української мови. У цих виданнях опубліковано чимало давніх пам'яток. Напр., Розов (1928); Пещак (1974); а також ССУМ (1977). В. В. Німчук підготував до видання староукраїнські словники, наприклад, «Лексис Лаврентія Зизанія, Синоніма славенорусская» (1964), «Лексикони Є. Славинецького та А. Корецького-Сатановського» (1973), «Словник української мови П. Білецького-Носенка» (1966) а також декілька граматик («Грамматика словенська Лаврентія Зизанія» (1980), «Грамматика Мелетія Смотрицького» (1979). Під час аналізу було також залучено працю В. В. Німчука «Правила укладання пам'яток, писаних українською та церковнослов'їнською української редакції». (1995).

У нашій роботі зібрані не всі грамоти, у яких трапляються угорські особисті назви та назви урядових осіб. Список грамот, які ще не вдалося розшукати, додається в кінці роботи. Для полегшення пошуку в кінці подається реєстр власних назв та топонімії, зафіксованих у грамотах. Реєстр побудований за таким принципом: вихідну форму власної назви ми подавали, зважаючи на першу форму

власної назви зафіксованої у ССУМ (називний відмінок однини) та її перепис за правилами поданими І. Кніежи, а також представлено додаткову інформацію, яка міститься у грамоті.

Одне з основних завдань нашої роботи полягає в наданні нових матеріалів для угорських дослідників-істориків. Ці грамоти писані канцелярською руською мовою, а також до них ми додаємо угорський переклад. Для перекладу власних та географічних назв ми використовували таблицю перепису відомого мовознавця-славіста Іштвана Кніежи. У науковому світі та літературі прийнято вважати, що «основа транслітерації полягає в тому, що незважаючи на мову, яка перекладає кириличні слова, кожна літера кирилиці завжди переписується і подається однією і тією ж латинською літерою» (Hidrovičs–Zoltán 1985). Отже, в нашому випадку, усі літери, перепис яких робиться з староукраїнської (канцелярсько руської мови) та української мов, використовується з декількома додатками: це використання і транслітерація редукованих. В угорському перекладі особливо в особових та географічних назвах редукований (ъ - ѡ), за правилами І. Кніежа ми залишили.

Угорські історики за браком знання мови, тобто канцелярської руської мови, поки що молдавські грамоти не досліджували. Також цей джерельний матеріал не дуже доступний науковцям (за винятком виданих збірників грамот) через зберігання в різних архівах по усьому світу. Хочу висловити подяку угорським, румунським та українським колегам, які допомогли мені зібрати значну кількість молдавських грамот.

Українсько-молдавські грамоти, чисельність яких складає декілька тисяч, важливі історичні та мовні пам'ятки. У нашій роботі опрацьовано та проаналізовано 63 грамоти. На жаль велика кількість грамот, на даний час, нам не доступна (багато пам'яток знаходиться в закордонних архівах і їх важко придбати, бо необхідно мати кошти на дигітальне сканування цих юридичних документів).

Велика кількість угорських слів потрапила в українську мову. У нашому дослідженні зібрано всі угорські запозичення, точніше особові імена та назви урядовців, які з'являються у грамотах XIV–XV століть, і які походять з угорської мови або потрапили в українську мову за допомогою мови-посередника – молдавської.

Дана робота показала:

- специфіку українсько-молдавських грамот, точніше описала структуру молдавських грамот;
- подала угорський переклад грамот, як нове джерело для угорських дослідників історії середньовіччя;
- провела аналіз фонетичних та морфологічних особливостей. Запропонована робота сконцентрувала увагу на головні фонетичні та морфологічні явища в мові українсько-молдавських грамотах. Наприклад: перехід давнього **ѣ** в *e, i*; сплутування *ы-и*; вживання юсів; вокалізація *ь-ь*; ствердіння шиплячих перед *о-е*; втрата початково *i*; повноголосся; звук *о* з початкового *а* у власних назвах; написання *у(ю)* на місці *о-е*; протетичні *в* та *у*. З морфологічних спостерігаються такі риси: у род. в. чол. р. однини закінчення *-а* або *-у*; у дав. в. чол. р. однини крім закінчень *-у-ю*, трапляються закінчення *-ови, -еви*; у місц. в. чол. р. однини поряд зі старими закінченнями *-ѣ* (або *-е, або -и*) з'являються і нові закінчення *-у-ю*.
- зробила порівняльний аналіз особових та урядових назв в українсько молдавських грамотах; Порівняння здійснювалось за допомогою Угорського Словника Грамот І. Самоти (Szamota 1902–1906). Результати порівняння показали, що угорська власна назва Тамаш в українсько-молдавських грамотах (1400 р.) з'являється раніше, ніж це фіксують угорські джерела (1544 р.). В ході досліджень у багатьох українсько-молдавських грамотах найчастіше з'являлась урядова назва «апрод», яка можливо потрапила в українську мову за посередництво угорської мови, але на це автори Словника (ССУМ 1977–1978) не вказують. Також проаналізована урядова назва «бан» та її форми. В данному випадку вище згадана урядова назва з'явилась тільки на надписі нагробного каменя. В кінці роботи подані додатки на карті нам вдалося локалізувати місцезнаходження нагробного каменя, який знаходиться в монастирі Дял (Deal).
- уклала реєстр власних і географічних назв.

Отже, вивчення українсько-молдавських грамот, як пам'яток писемності XIV–XV століть є надзвичайно важливим, адже результати досліджень завжди сприяють розумінню явищ, які відбувались у мові в досліджуваний період. Також запропонована робота надає нові джерела для угорських істориків середньовіччя. Ці пам'ятки відображають живі мовні особливості обидвох народів – українського та угорського і ця робота є тільки початком, адже багато документів залишаються ще не повністю дослідженими та опрацьованими.

Покажчик імен

- Albъ fõrohárnok úr (1433. november 16)
 Albъ fõrohárnok úr (1434. október 8)
 Albъ pohárnok (1443. november 3)
 Albъ pohárnok úr (1435. március 30)
 Albъ pohárnok úr (1436. június 13)
 Albъ úr (1439. július 30)
 Albъ úr (1458. október 26)
 Albъ úr (1459. június 12)
 Albъ úr (1466. december 8)
 Albъ várnagy úr Nemc (városból) (1470. május 28)
 Albъ várnagy úr Nemecъ (városából) (1471. október 24)
 Aleksa Chërcë családja, cigányok (1487. november 1/B)
 Aleksa írnok (1490. január 18)
 Aleksa írnok (1495. január 17)
 Aleksa írnok (1495. január 22/A)
 Aleksa írnok (1495. január 22/B)
 Aleksa íródeák (1493. március 5)
 Aleksandrъ vajda (1411. június 28)
 Aleksandrъ vajda (1414. december 20)
 Aleksandrъ vajda (1421. december 13)
 Aleksandrъ vajda, a moldvai föld ura (1400. június 29)
 Andëjaršъ úr Jura Stolnikovъ testvére (1393. november 18)
 Andrea és Mária Vincъ Stefanъ szülei (1401)
 Andreika Čortorovski úr (1488/A)
 Andreika Čortorovskii úr (1491. február 26)
 Andreika pohárnok (1487. november 1/A)
 Andreika pohárnok (1487. október 9/A)
 Andreika pohárnok úr (1487)
 Andreika pohárnok úr (1487)
 Andreika pohárnok úr (1487. november 1/A)
 Andreika pohárnok úr (1487. november 1/B)
 Andreika pohárnok úr (1487. november 1/B)
 Andreika pohárnok úr (1487. október 7)
 Andreika pohárnok úr (1487. október 9/A)
- Andreika pohárnok úr (1487. október 9/B)
 Andreika pohárnok úr (1487. október 9/B)
 Andreika pohárnok úr (1488/A)
 Andreika pohárnok úr (1488/B)
 Andreiko Čortorovskii úr (1493. március 5)
 Andriašъ úr (1411. június 28.)
 Anna Vincъ Stefanъ gyermeke (1401)
 Anna Vincъ Stefanъ testvére (1401)
 Anna, Bobulovъ lánya (1494. február 27)
 Anuška, Kostę Sьгъčîn lánya, és fia Matei apród (1479. május 29)
 Arbure kapuõr úr Sučava(városból) (1499. november 26)
 Badë családja és fia Badev Mikulъ családja, cigányok (1487. november 1/A)
 Badë udvarnok úr (1443. június 8)
 Badë úr (1438. március 5)
 Balčan Ivan úr (1445. augusztus 8)
 Balčan úr (1443. június 8)
 Baličînъ úr (1393. november 18)
 Balicъ Byrličъ úr (1411. június 28.)
 Bančjulъ úr (1443. június 8)
 Bančula úr és testvérének Ščefulъ úr (1433. november 16)
 Bančulъ úr és testvérének Ščefulъ úr (1436. június 13)
 Bančulъ úr (1435. március 30)
 Bančulъ úr (1439. július 30)
 Bančulъ úr (1443. november 3)
 Bančulъ úr és testvére Ščefulъ úr (1434. október 8)
 Bančulъ úr és testvére Štefulъ úr (1438. március 5)
 Banko zsupán, Sarvasov nemesei (1404. május 1)
 Barbulъ bán (1455)
 Belko úr Belohradsk (városból) (1470. május 28)
 Bëlyi Drahomiъ szolgál (1393. november 18)
 Bëlyi Mika
 Berendę asztalnok úr (1442. május 5)

Bobъ Oprišakъ úr (1421. december 13)
 Bodě fegyverhordozó úr (1470. május 28)
 Bodě fegyverhordozó úr (1471. október 24)
 Bodí udvarnok úr (1471. október 24)
 Bogdanъ úr (1421. december 13)
 Bogdanъ Aleksandrъ vajda testvére, župán (1400.június 29)
 Bogdanъ zsupán úr (1411. június 28.)
 Bohdanъ asztalnok úr (1434. október 8)
 Bohdanъ asztalnok úr (1435. március 30)
 Bohdanъ asztalnok úr (1443. június 8)
 Bohdanъ úr (1438. március 5)
 Bohdanъ vajda (1393. november 18)
 Bohdanъ vajda (1451. július 31)
 Bohdanъ vajda Stefanъ vajda testvére (1400)
 Bohdanъ volt asztalnok úr (1439. július 30)
 Bohuš úr hite és testvére Paško úr (1443. június 8)
 Boldogъ és testvére Gavrilъ családjával, cigányok (1487. november 1/B)
 Boldogъ kamarás úr (1487)
 Boldogъ kamarás úr (1487. november 1/A)
 Boldogъ kamarás úr (1487. november 1/B)
 Boldogъ kamarás úr (1487. október 7)
 Boldogъ kamarás úr (1487. október 9/A)
 Boldogъ kamarás úr (1487. október 9/B)
 Boldogъ kincstárnok úr (1491. február 26)
 Boldogъ kincstárnok úr (1493. március 5)
 Boldogъ kincstáros úr (1490. január 18)
 Boldogъ udvarnok úr (1493. március 5)
 Boldogъ udvarnok úr (1493. november 4)
 Boldogъ udvarnok úr (1494. február 27)
 Boldogъ udvarnok úr (1494. március 11/A)
 Boldogъ udvarnok úr (1494. március 11/B)
 Boldogъ udvarnok úr (1495. január 17)
 Boldogъ udvarnok úr (1495. január 22/A)
 Boldogъ udvarnok úr (1495. január 22/B)
 Boldogъ udvarnok úr (1495. március 13)
 Boldogъ udvarnok úr (1499. november 26)

Boldogъ udvarnok úr (1500)
 Boldurъ udvarnok úr (1499. november 22)
 Bončakъ és lánytestvérei Anna és Ruska, Staninъ fiai, Mihulъ Kъnulъ unokái (1494. március 11/A)
 Bončakъ és lánytestvérei Anna és Ruska, Staninъ fiai, Mihulъ Kъnulъ unokái (1494. március 11/B)
 Borča diák (1479. május 29)
 Borys Brajevičъ úr (1421. december 13)
 Borys Golovaty úr (1421. december 13)
 Bozě családja, cigányok (1487. november 1/A)
 Braę úr (1400)
 Brajevičъ (1445. augusztus 8)
 Bratěi írnok (1411. június 28.)
 Bratoulъ úr (1451. július 31)
 Bratulъ és testvére Marko, Kъčjunъ, Aleksa fiai családjakkal, cigányok (1487. november 1/B)
 Bratulъ Neęedulъ úr (1400)
 Bratulъ Neęedulъ župan úr (1393. november 18)
 Bratulъ Stralovičъ
 Bratulъ Stravičъ úr (1400.június 29)
 Bratulъ úr (1395)
 Bratulъ úr (1443. június 8)
 Brylě Chъrlovskogo
 Brylě Chъrlovsky úr (1400.június 29)
 Bъгъ Štefanъ úr (1411. június 28.)
 Bъglička úr (1421. december 13)
 Buchtě úr (1458. október 26)
 Buchtě úr (1470. május 28)
 Buchtě úr és Fete úr hite Novogradъ (városából) (1471. október 24)
 Budulъ úr (1421. december 13)
 Bunga lovász úr és testvére Lazę fegyvernek úr (1443. június 8)
 Burčulъ lovász úr (1442. május 5)
 Burěň lovász úr (1458. október 26)
 Burěň lovász úr (1459. június 12)
 Burgaru Mihail úr (1437. május 23)
 Byrlě úr Chorlov (városából) úr (1411. június 28.)
 Byrličъ úr Baličinъ fia (1393. november 18)

Chalmažь asztalnok úr (1443. november 3)
 Chodko Čeočelčičь (1370)
 Chodko Kostičь úr (1433. november 16)
 Chodko Krecovičь úr (1458. október 26)
 Chodko Krecovičь úr (1459. június 12)
 Chodko Loevičь bojár (1370)
 Chodko Stiborъ úr (1459. június 12)
 Chodko úr és testvére Levъ (1421. december 13)
 Choraevесь kincstárnok (1400. június 29)
 Choraevесь Mika úr (1400. június 29)
 Chorlovsy úr (1400)
 Chotko Stiborъ úr (1458. október 26)
 Chotъko Čepinъskyi úr (1411. június 28.)
 Chrana udvarnok úr (1479. május 29)
 Chrinko úr (1414. december 20)
 Chгъмань úr (1487)
 Chгъмань úr (1487. november 1/A)
 Chгъмань úr (1487. november 1/B)
 Chгъмань úr (1487. október 7)
 Chгъмань úr (1487. október 9/A)
 Chгъмань úr (1487. október 9/B)
 Chгъмань úr (1488/A)
 Chudičь udvarnok úr (1435. március 30)
 Chudičь udvarnok úr (1436. június 13)
 Chudičь udvarnok úr (1438. március 5)
 Chudičь udvarnok úr (1439. július 30)
 Chudičь udvarnok úr (1442. május 5)
 Chudičь úr (1487)
 Chudičь úr (1487. november 1/A)
 Chudičь úr (1487. november 1/B)
 Chudičь úr (1487. október 9/A)
 Chudičь úr (1487. október 9/B)
 Chudičь úr (1488/A)
 Chъмаžь úr (1433. november 16)
 Chърмань úr (1490. január 18)
 Chърмань úr (1491. február 26)
 Chърмань úr (1493. március 5)
 Chърмань úr (1493. március 5)
 Chърмань úr (1494. február 27)
 Chърмань úr (1494. március 11/A)
 Chърмань úr (1494. március 11/B)
 Chърмань úr (1495. január 17)
 Chърмань úr (1495. január 22/A)
 Chърмань úr (1495. január 22/B)
 Chърмань úr (1495. március 13)
 Cibanoвъ úr (1411. június 28)
 Cibанъ úr (1400. június 29)
 Čokyrlie úr (1470. május 28)
 Čokyrlii úr (1471. október 24)
 Čopei diplomácia vezető úr (1451. július 31)
 Čortoroski úr (1487)
 Čortoroski úr (1487. november 1/A)
 Čortoroski úr (1487. november 1/B)
 Čortoroski úr (1487. október 7)
 Čortoroski úr (1487. október 9/A)
 Čortoroski úr (1487. október 9/B)
 Čortorovskii úr (1490. január 18)
 Čortorovskii úr (1493. március 5)
 Čortorovskii úr (1494. február 27)
 Čortorovskii úr (1494. március 11/A)
 Čortorovskii úr (1494. március 11/B)
 Čortorovskii úr (1495. január 17)
 Čortorovskii úr (1495. január 22/A)
 Čortorovskii úr (1495. január 22/B)
 Čurba úr (1443. november 3)
 Čurbъ úr (1421. december 13)
 Dančjulъ, Komanča fia családjaival, cigányok (1487. november 1/B)
 Dančjulъ, Toma fia családjaival, cigányok (1487. november 1/B)
 Dančulъ asztalnok úr (1438. március 5)
 Dančulъ családja, cigányok (1487. november 1/A)
 Dančulъ Žuličь úr (1421. december 13)
 Danuka családja, cigányok (1487. november 1/A)
 Danъ úr (1433. november 16)
 Danъ úr (1434. október 8)
 Danъ úr (1435. március 30)
 Danъ úr (1443. november 3)
 Danъ úr (1421. december 13)
 Dasko, Hostilъ fia (1488/B)
 Dažbogъ pohárnok úr (1471. október 24)
 Dažbogъ úr Nemесь (városából) (1479. május 29)
 Dažboh úr (1487)
 Dažboh úr (1487. november 1/A)
 Dažboh úr (1487. november 1/B)
 Dažboh úr (1487. október 7)
 Dažboh úr (1487. október 9/A)
 Dažboh úr (1487. október 9/B)
 Dažboh úr (1488/A)
 Dažboh úr (1488/B)

- Dažboh úr (1490. január 18)
 Dažboh úr (1491. február 26)
 Dažboh úr (1493. március 5)
 Dekhanos úr (1437. május 23)
 Denes fegyverhordozó úr (1445. augusztus 8)
 Dënisъ kancellár (1435. szeptember 1)
 Dieniș fegyverhordozó úr (1435. március 30)
 Dieniș fegyverhordozó úr (1438. március 5)
 Dieniș fegyverhordozó úr (1439. július 30)
 Dieniș fegyvernek úr (1443. június 8)
 Diginca családja, cigányok (1487. november 1/A)
 Dinga és testvére Mančjul családjaival, cigányok (1487. november 1/B)
 Dinga úr (1493. november 4)
 Dinha úr (1491. február 26)
 Dinha úr (1493. március 5)
 Dinha úr (1493. március 5)
 Dinha úr (1494. február 27)
 Dinha úr (1494. március 11/A)
 Dinha úr (1494. március 11/B)
 Dmitro fia Bělyi Drahomirъ (1393. november 18)
 Dmytro Vincъ Stefanъ gyermeke (1401)
 Dmytrъ Badevičъ (1421. december 13)
 Dobrulъ írnok (1457. szeptember 13)
 Dobrulъ írnok (1458. október 26)
 Dobrulъ kancellár (1459. június 12)
 Dobrulъ kancellár úr (1466. december 8)
 Domousъ úr (1421. december 13)
 Dončъ írnok (1433. november 16)
 Dragoa úr (1400. június 29)
 Dragoa úr (1411. június 28.)
 Dragomir Vraničъ úr (1421. december 13)
 Dragoš és lánytestvérei Banicъ és Armënka, Mari fiai (1490. január 18)
 Dragoš udvarnok úr (1490. január 18)
 Dragoš úr (1421. december 13)
 Dragoș Boulъ udvarnok úr (1487. október 7)
 Dragoș udvarnok úr (1487)
 Dragoș udvarnok úr (1487. november 1/A)
 Dragoș udvarnok úr (1487. november 1/B)
 Dragoș úr Novogradъ (városából) (1479. május 29)
 Dragoș vezető úr (1411. június 28.)
 Dragoș vitéz (1400. június 29)
 Drahoevъ úr (1393. november 18)
 Drahole, Drahomirъ lánya (1493. március 5)
 Drahomirъ úr (1451. július 31)
 Drahoš udvarnok úr (1491. február 26)
 Drahoš udvarnok úr (1493. március 5)
 Дръгусъ Каръмбъ és unokatestvére Поръ, Luka Plotunъ és testvére Ion és lánytestvérük Fedě, Nistorъ Gažъ unokája és lánytestvére Vaska, az öreg Gažъ fiai, mind Petръ Bertî unokái (1499. november 22)
 Duma Braevučъ udvarnok úr (1443. június 8)
 Duma Brudogъ úr (1499. november 26)
 Duma Brudogъ úr (1500)
 Duma Čornoi úr (1436. június 13)
 Duma Čornyi udvarnok úr (1438. március 5)
 Duma Čornyi úr (1434. október 8)
 Duma Čornyi úr (1435. március 30)
 Duma Čornyi úr (1439. július 30)
 Duma Dulčeskulъ úr (1438. március 5)
 Duma Dulčeskulъ úr (1439. július 30)
 Duma és Чръманъ urak Bělogradъ (városából) (1479. május 29)
 Duma és testvérének Mindrъ úr (1442. május 5)
 Duma nemeskyi úr és testvére Mirča úr (1443. június 8)
 Duma udvarnok úr (1400. június 29)
 Duma úr (1443. november 3)
 Duma úr (1487)
 Duma úr (1487. november 1/A)
 Duma úr (1487. november 1/B)
 Duma úr (1487. október 7)
 Duma úr (1487. október 9/A)

Duma úr (1487. október 9/B)
 Duma úr (1488/A)
 Duma úr (1488/B)
 Duma úr (1491. február 26)
 Duma úr (1493. március 5)
 Duma úr (1493. március 5)
 Duma úr (1500)
 Duma úr hite (1490. január 18)
 Duma várnagy úr (1493. november 4)
 Duma várnagy úr (1494. február 27)
 Duma várnagy úr (1494. március 11/A)
 Duma várnagy úr (1494. március 11/B)
 Duma várnagy úr (1495. január 17)
 Duma várnagy úr (1495. január 22/A)
 Duma várnagy úr (1495. január 22/B)
 Duma várnagy úr (1495. március 13)
 Duma várnagy úr (1499. november 22)
 Duma várnagy úr (1499. november 26)
 Dumi Dulčičъ és testvére Mirča úr (1445. augusztus 8)
 Dumi udvarnok úr (1445. augusztus 8)
 Dumšъ kamarás úr (1499. november 22)
 Dumšъ kamarás úr (1499. november 26)
 Eremi kamarás úr (1488/A)
 Eremiъ és Dragoš várnagyok Nemecъ (városából) (1499. november 22)
 Eremiъ és Dragoš várnagyok Nemecъ (városából) (1499. november 26)
 Eremiъ és Dragoš várnagyok Nemecъ (városából) (1500)
 Eremiъ kamarás úr (1491. február 26)
 Eremiъ kamarás úr (1493. március 5)
 Eremiъ kamarás úr (1493. március 5)
 Eremiъ kamarás úr (1493. november 4)
 Eremiъ kamarás úr (1494. február 27)
 Eremiъ kamarás úr (1494. március 11/A)
 Eremiъ kamarás úr (1494. március 11/B)
 Eremiъ kamarás úr (1495. január 17)
 Mohila pohárnok úr (1495. január 17)
 Fruntešъ asztalnok (1495. január 17)
 Petrik lovász (1495. január 17)
 Eremiъ kamarás úr (1495. január 22/A)
 Eremiъ kamarás úr (1495. január 22/B)
 Eremiъ kamarás úr (1495. március 13)
 Fasekišъ (1470. május 28)
 Fete Hotkъ úr Novohrad (városból) (1470. május 28)
 Fetion úr (1458. október 26)
 Fetja úr (1443. június 8)
 Fruntešъ asztalnok úr (1490. január 18)
 Fruntešъ asztalnok úr (1491. február 26)
 Fruntešъ asztalnok úr (1493. március 5)
 Fruntešъ asztalnok úr (1493. március 5)
 Fruntešъ asztalnok úr (1493. november 4)
 Fruntešъ asztalnok úr (1494. február 27)
 Fruntešъ asztalnok úr (1494. március 11/A)
 Fruntešъ asztalnok úr (1494. március 11/B)
 Fruntešъ asztalnok úr (1495. január 22/A)
 Fruntešъ asztalnok úr (1495. január 22/B)
 Fruntešъ asztalnok úr (1495. március 13)
 Fruntešъ asztalnok úr (1499. november 22)
 Fruntešъ asztalnok úr (1499. november 26)
 Fruntešъ asztalnok úr (1500)
 Gavril és testvére Sima családjával, cigányok (1487. november 1/B)
 Germanъ kamarás úr (1479. május 29)
 Gogosatъ és testvére Jakimъ családjával, cigányok (1487. november 1/A)
 Gogaecъ pohárnok úr (1411. június 28.)
 Gręky, Rusovъ lánya (1471. október 24)
 Grigorie pap (1500)
 Grozę lovász úr (1479. május 29)
 Grozę várnagy úr (1490. január 18)
 Hangurъ várnagy úr (1493. november 4)
 Hanhur úr (1490. január 18)
 Hanhur úr Orchei (városából) (1479. május 29)
 Hanhur várnagy úr (1470. május 28)
 Hanhur várnagy úr Orchei (városából) (1471. október 24)
 Ščefulъ Černatъ úr
 Hanhurъ úr (1487)
 Hanhurъ úr (1487. november 1/A)
 Hanhurъ úr (1487. november 1/B)
 Hanhurъ úr (1487. október 7)
 Hanhurъ úr (1487. október 9/A)
 Hanhurъ úr (1487. október 9/B)
 Hanhurъ úr (1488/B)
 Hanhurъ úr (1491. február 26)
 Hanhurъ úr (1493. március 5)
 Hanhurъ úr (1493. március 5)

Hěnko és a fűk Olenko (1370)
 Hoęn udvarnok úr (1458. október 26)
 Hoęn udvarnok úr (1459. június 12)
 Hoęn úr (1457. szeptember 13)
 Hoęn úr (1466. december 8)
 Hoęn várnagy úr (1470. május 28)
 Holko Zalěskyi szomszéd (1370)
 Horajecъ és testvére Stanislav (1421. december 13)
 Hrinko úr (1421. december 13)
 Hrižę úr (1493. március 5)
 Hrozavъ, Mahošelovъ fia a Vinna (folyó) mellől (1438. március 5)
 Hrožę Mikotič úr (1487)
 Hrožę Mikotič úr (1487. november 1/A)
 Hrožę Mikotič úr (1487. november 1/B)
 Hrožę Mikotič úr (1487. október 9/A)
 Hrožę Mikotič úr (1487. október 9/B)
 Hrožę Mikotič úr (1488/B)
 Hrožę várnagy úr (1488/A)
 Hrožę várnagy úr Orchei (városából) (1487. október 7)
 Hrozi várnagy úr (1491. február 26)
 Hrudkovičъ Ivanъ írnok (1370)
 idős Badě úr (1411. június 28.)
 idősebb Kгъсę úr (1443. június 8)
 Ili Churu lovász úr (1471. október 24)
 Ili vajda és testvére Stefanъ vajda (1439. július 30)
 Pias írnok (1445. augusztus 8)
 Pliashъ úr (1421. december 13)
 Pliashъ vajda (1421. december 13)
 Plię lovász úr (1499. november 26)
 Pļę vajda (1442. május 5)
 Pļęš Šanha szolga (1443. június 8)
 Pļęšъ vajda (1435. szeptember 1)
 Pļišъ és Stefanъ vajdák (1494. február 27)
 Pļja írnok (1470. május 28)
 Pļja vajda (1436. június 13)
 Pļja vajda (1438. március 5)
 Imbrivъ (1470. május 28)
 Ió Romanъ vajda (1393)
 Ioan udvarnok úr (1411. június 28.)
 Ioanna Vincъ Stefanъ testvére (1401)
 Ioanъ lovász úr (1457. szeptember 13)
 Ioanъ úr (1411. június 28.)
 Ion családja, cigányok (1487. november 1/A)
 Ion pohárnok úr (1479. május 29)
 Ion Sekarъ úr (1487)
 Ion Sekarъ úr (1487. november 1/A)
 Ion Sekarъ úr (1487. november 1/B)
 Ion Sekarъ úr (1487. október 9/A)
 Ion Sekarъ úr (1487. október 9/B)
 Ion Sekarъ várnagy úr (1487. október 7)
 Ion Sekarъ várnagy úr Novograd (városból) (1488/A)
 Ionъ Vučum úr (1459. június 12)
 Ionъ Fruntesъ asztalnok úr (1488/A)
 Ionъ íródeák (1487. október 9/A)
 Ionъ íródeák (1488/B)
 Ionъ íródeák (1493. március 5)
 Ionъ Nehoeskulъ (1459. június 12)
 Írta Ščęfulъ (1458. október 26)
 Isaię diplomácia vezető úr (1457. szeptember 13)
 Isaię és Buchtě urak (1466. december 8)
 Isaię kincstárnok úr (1493. március 5)
 Isaię kincstárnok úr (1493. november 4)
 Isaię kincstárnok úr (1494. március 11/A)
 Isaię kincstárnok úr (1494. március 11/B)
 Isaię kincstárnok úr (1494. február 27)
 Isaię Nęmcból úr (1458. október 26)
 Isaię udvarnok úr (1470. május 28)
 Isaię úr (1421. december 13)
 Isaię úr (1434. október 8)
 Isaię úr (1435. március 30)
 Isaię úr (1436. június 13)
 Isaię úr (1439. július 30)
 Isaię úr (1459. június 12)
 Isaika kincstárnok úr (1499. november 22)
 Isaika kincstárnok úr (1499. november 26)
 Isaika kincstárnok úr (1500)
 Iščfanъ (1470. május 28)
 Ivan bojár (1400. június 29)
 Ivan Dětko úr (1421. december 13)
 Ivan és testvére Žurja családja, cigányok (1487. november 1/A)
 Ivančukъ Drahomirъ és testvére Danъ (1404. május 1)
 Ivanko családja, cigányok (1487. november 1/A)

- Ivanko, és unokahúguk Michylaš és Voračju Vasilisa fiai(1491. február 26)
- Ivanъ Balčanъ főrohárnok úr (1438. március 5)
- Ivanъ Balčanъ főrohárnok úr (1439. július 30)
- Ivanъ udvarnok úr (1421. december 13)
- Ivanъ úr (1443. június 8)
- Ivanъšъ úr (1421. december 13)
- Ivanъ Kuzmičъ pap (1370)
- Ivaško (1459. június 12)
- Ivasko Chrinkovičъ úr (1471. október 24)
- Ivaško Hrinkovičъ úr (1470. május 28)
- Ivaško Hrinkovičъ úr (1471. október 24)
- Ivaško úr (1479. május 29)
- Ivulъ, Voiko fai, Bogdanъ asztalnok unokája (1499. november 26)
- Jacko Chudičъ úr (1488/B)
- Jacko Chudičъ úr (1491. február 26)
- Jacko Chudičъ úr (1493. március 5)
- Jacko Chudičъ úr (1470. május 28)
- Jacko Chudičъ úr (1471. október 24)
- Jacko Chudičъ úr (1479. május 29)
- Jacko Chudičъ úr (1487. október 7)
- Jacko Chudičъ úr (1490. január 18)
- Jakim Kaliņnovičъ úr (1421. december 13)
- Jakimъ családja, cigányok (1487. november 1/A)
- Jakušъ íródeák (1435. szeptember 1)
- Jelena Vincъ Stefanъ gyermeke (1401)
- Jeremię diplomácia vezetőjének (1490. január 18)
- Juha kamarás (1470. május 28)
- Juha kamarás úr (1471. október 24)
- Juha kincstárnok úr (1458. október 26)
- Juha kincstárnok úr (1459. június 12)
- Juha kincstárnok úr (1466. december 8)
- Juha kincstárnok úr (1470. május 28)
- Juha kincstárnok úr (1471. október 24)
- Juha kincstárnok úr (1479. május 29)
- Juha vajda, a moldvai föld ura (1400)
- Juha Žurževičъ úr (1393. november 18)
- Jura Stolnikovъ úr (1393. november 18)
- Jurgičъ úr (1445. augusztus 8)
- Jurhičъ úr hite és sógora Óanča úr (1443. június 8)
- Jurko Kropyševičъ pap (1370)
- Jurko Mošičъ szomszéd (1370)
- Kalinča Titin fia családjával, cigányok Nēnčjul Choltjulъ, cigány
- Karlakъ Laslovъ (1470. május 28)
- Kazimirъ a ruthén föld királya (1370)
- Klъnъoa fegyverhordozó úr (1487)
- Klъnъoa fegyverhordozó úr (1487. november 1/A)
- Klъnъoa fegyverhordozó úr (1487. november 1/B)
- Klъnъoa fegyverhordozó úr (1487. október 7)
- Klъnъoa fegyverhordozó úr (1487. október 9/A)
- Klъnъoa fegyverhordozó úr (1487. október 9/B)
- Komanča családja, cigányok (1487. november 1/A)
- Korlatъ úr (1421. december 13)
- Kosta fegyverhordozó úr (1479. május 29)
- Košte Andronikъ pohárnok úr (1443. június 8)
- Košte Bratylovičъ úr (1411. június 28.)
- Koste Danovičъ úr (1466. december 8)
- Košte diplomácia vezető úr (1443. június 8)
- Koste Drahuševičъ úr (1404. május 1)
- Košte Drahuševičъ úr (1435. március 30)
- Košte Drahuševičъ úr (1436. június 13)
- Koste írnok (1487)
- Košte kancellár (1442. május 5)
- Košte kincstáros úr (1443. június 8)
- Koste Popovъ úr (1404. május 1)
- Košte úr (1400)
- Kosti kincstárnok úr (1445. augusztus 8)
- Kostičъ diplomácia vezető úr (1439. július 30)
- Kostičъ úr (1438. március 5)
- Kozma Šandrovičъ úr (1439. július 30)
- Kozma Šandrovičъ úr (1457. szeptember 13)
- Kozma Šandrovičъ úr hite,
- Kozma Šandrovičъ úr (1443. június 8)
- Kozmica úr (1458. október 26)
- Kračjunъ Belčeskulъ szolgál (1414. december 20)

- Krasnyš diplomácia vezető úr (1459. június 12)
- Krasnyš kamarás úr (1458. október 26)
- Krasnyš udvarnok (1466. december 8)
- Krstę Čornyi úr (1438. március 5)
- Krsti úr (1445. augusztus 8)
- Кръсę Čornoi úr (1443. június 8)
- Кръсę udvarnok úr (1436. június 13)
- Кръсę úr (1433. november 16)
- Кръсę úr (1435. március 30)
- Кръстę úr (1421. december 13)
- Кръстę úr (1434. október 8)
- Кръстę úr (1438. március 5)
- Кръстę úr (1439. július 30)
- Кръстę Veliky úr (1442. május 5)
- Кръстę Vornutoi úr (1434. október 8)
- Кръсть Їрного úr (1442. május 5)
- Kurčičъ udvarnok úr (1434. október 8)
- Kurčičъ úr (1435. március 30)
- Кълпѣ fegyverhordozó úr (1490. január 18)
- Кълпѣ fegyverhordozó úr (1491. február 26)
- Кълпѣ fegyverhordozó úr (1493. március 5)
- Кълпѣ fegyverhordozó úr (1493. március 5)
- Кълпѣ fegyverhordozó úr (1493. november 4)
- Кълпѣ fegyverhordozó úr (1494. február 27)
- Кълпѣ fegyverhordozó úr (1494. március 11/A)
- Кълпѣ fegyverhordozó úr (1494. március 11/B)
- Кълпѣ fegyverhordozó úr (1499. november 22)
- Кълпѣ fegyverhordozó úr (1499. november 26)
- Кълпѣ fegyverhordozó úr (1500)
- Къмилъ úr (1438. március 5)
- Lacko Восъ és testvére Miklosъ,
Lacko Chudičъ úr (1421. december 13)
- Lazarъ úr és testvére Stančulъ úr (1436. június 13)
- Lazę Pitikъ úr (1466. december 8)
- Lazę úr (1458. október 26)
- Lazę úr (1459. június 12)
- Lazorъ és testvére Stančulъ kamarás úr (1438. március 5)
- Lazorъ és testvérének Kozmъ Šandrъ úr (1442. május 5)
- Leó Kabelкъ úr (1404. május 1)
- Luka Arbure kapuőr úr Sučava (városból) (1499. november 22)
- Luka asztalnok úr (1466. december 8)
- Luka asztalnok úr (1470. május 28)
- Luka és Blъka urak Bělogradъ (városából) (1471. október 24)
- Luka és testvérei Oanča és Tudoranъ (1487. október 9/A)
- Luka, Lacko fia családja, cigányok (1487. november 1/B)
- Luka, Zěikov fia (1494. február 27)
- Lupa úr, Tifanov testvére (1487)
- Makarie papunk igumen, szerzetes (1499. november 22)
- Malentin Kucevičъ pap (1370)
- Manevъ úr (1411. június 28.)
- Manoilъ úr Hotin (városból) (1442. május 5) Bъlošъ pohárnok úr (1442. május 5)
- Manoilъ Šerbičъ úr (1442. május 5)
- Manuil Нгъbovъ úr (1443. június 8)
- Manuil Šerbičъ úr és testvére Jurii úr (1443. június 8)
- Manuil úr (1458. október 26)
- Manuil úr (1466. december 8)
- Maricъ, Simęnъ leánya, Toader Nъneskulъ unokája, és unokatestvére Fъtulъ és testvére Sturzě, Filippъ fiai, Balicъ unokái, és unokatestvérei Mъlininъ, Farkaš unokája, unokatestvérei Mirča Purčelъ Surlarjulъ, fia Staninъ, és unokatestvérei Dobroinъ Voinikulъ és lánytestvére Luškъ, Mъrina fiai, Staninъ unokái (1495. január 17)
- Marija Vincъ Stefanъ gyermeke (1401)
- Marina és Fedka, Mirča Čučeskulъ lányai (1490. január 18)
- Marina Vincъ Stefanъ gyermeke (1401)
- Marta Vincъ Stefanъ felesége (1401)

Meša családja, cigányok (1487. november 1/A)
metropolita Teoktiszť pap (1458. október 26)
Michailť Dorohunskyi úr (1421. december 13)
Michailť írnok (1457. szeptember 13)
Michailť Кръстianeskuľ úr (1443. november 3)
Michailť Nevolikť úr (1411. június 28.)
Michailť Popsa úr (1439. július 30)
Michailť Popšť úr (1442. május 5)
Michailť úr (1395)
Michailť úr (1414. december 20)
Michailť úr (1433. november 16)
Michailť úr (1443. november 3)
Michailť Vincť Stefanť gyermeke (1401)
Michno jaroslavkii (1370)
Michulť írnok (1438. március 5)
Michulť írnok (1439. július 30)
Michulť úr, Feerešči faluból (1487. október 9/B)
Michulť és testvére Giculť (1494. március 11/A)
Mihail kancellár úr (1445. augusztus 8)
Mihailť Стънhaць szolgál (1436. június 13)
Mihailť Źurźť fia Bělyi Drahomirť (1393. november 18)
Miklošť úr (1421. december 13)
Miklusť Rasporť szolgál (1442. május 5)
Mikotť és Rěcešť német várnagyok (1493. március 5)
Mikotť és Rěcešť Njamec várnagy úrak (1490. január 18)
Mikotť és Rěcešť úrak (1488/B)
Mikotť és Rěcešť várnagy Němc (városából) (1494. március 11/A)
Mikotť és Rěcešť várnagy urak (1493. március 5)
Mikotť és Rěcešť várnagy urak Němc (városából) (1494. március 11/B)
Mikotť és Rěcešť várnagy urak Nemecť (városából) (1494. február 27)
Mikotť és Rěcešť várnagy urak Nemecť (városból) (1491. február 26)
Mikotť és Rěcešť várnagyok Němc (városából) (1487)
Mikotť és Rěcešť várnagyok Němc (városából) (1487. november 1/A)
Mikotť és Rěcešť várnagyok Němc (városából) (1487. november 1/B)
Mikotť és Rěcešť várnagyok Němc (városából) (1487. október 7)
Mikotť és Rěcešť várnagyok Němc (városából) (1487. október 9/A)
Mikotť és Rěcešť várnagyok Němc (városából) (1487. október 9/B)
Mikotť várnagy Němc (városból) (1495. január 22/A)
Mikotť várnagy Němc (városból) (1495. január 22/B)
Mikotť várnagy Němc városából (1495. január 17)
Mikotť várnagy úr Němc (városból), Čortorovskii úr (1495. március 13)
Mikulť családja, cigányok (1487. november 1/A)
Mikť Kral úr (1458. október 26)
Mikť Kral úr (1459. június 12)
Mikť Voiněhovť szolgál (1435. március 30)
Mikť úr (1400. június 29)
Mirča úr (1434. október 8)
Mirča úr (1438. március 5)
Mohila pohárnok úr (1491. február 26)
Mohila pohárnok úr (1493. március 5)
Mohila pohárnok úr (1493. március 5)
Mohila pohárnok úr (1493. november 4)
Mohila pohárnok úr (1494. február 27)
Mohila pohárnok úr (1494. március 11/A)
Mohila pohárnok úr (1494. március 11/B)
Mohila pohárnok úr (1495. január 22/A)
Mohila pohárnok úr (1495. január 22/B)
Mohila pohárnok úr (1495. március 13)
Mohila pohárnok úr (1499. november 22)
Mohila pohárnok úr (1499. november 26)
Mohila pohárnok úr (1500)
Moiko úr és testvére Tadoť úr (1443. június 8)
Moikť és testvérnek Toadoť úr (1442. május 5)
Mudričko úr (1421. december 13)
Muša Vincť Stefanť testvére (1401)

- Musata hercegnő, Oleksandrъ és
Bohdanъ vajdák édesanyja (1393.
november 18)
- Mušatъ hotini várnagy úr (1493. március
5)
- Mušatъ úr (1493. november 4)
- Mušatъ úr (1494. február 27)
- Mušatъ úr (1494. március 11/A)
- Mušatъ úr (1494. március 11/B)
- Mušatъ úr (1495. január 17)
- Mušatъ úr (1495. január 22/A)
- Mušatъ úr (1495. január 22/B)
- Mušatъ úr (1495. március 13)
- Mъgdъlinъ, Petrъ fegyverhordozó leánya,
Mъlinъ és Vyša és sógórak Ivaško
Vitolteskul bojárjaink (1458.
október 26)
- Mъtei asztalnok úr (1488/A)
- Mъtei íródeák (1495. március 13)
- Mъtei íródeák (1499. november 26)
- Mъtei íródeák (1500)
- Mъtei úr, fia Juria Manevičъ,
unokatestvérével Anuška, Luka
Manevičъ lánya (1487. október
9/A)
- Mъtiašъ írnok (1494. február 27)
- Mъtiašъ írnok (1494. március 11/A)
- Mъtiašъ írnok (1494. március 11/B)
- Mъtiašъ íródeák (1493. november 4)
- Mъtii asztalnok úr (1487)
- Mъtii asztalnok úr (1487. november 1/A)
- Mъtii asztalnok úr (1487. november 1/B)
- Mъtii asztalnok úr (1487. október 7)
- Mъtii asztalnok úr (1487. október 9/A)
- Mъtii asztalnok úr (1487. október 9/B)
- Напъ Оапъ asztalnok úr (1411. június
28.)
- Напъ Ванъ úr (1421. december 13)
- Narko családja, cigányok (1487.
november 1/A)
- Nastasię, Mъrina leánya, Kгъstina
unokája (1493. november 4)
- Naste, Bekonъ lánya, Dělinъ felesége
(1471. október 24)
- Naste, Juha kincstárnok felesége (1499.
november 22)
- Naste, Michailъ Buzě felesége, és
unokája Mъrina, Chusulovъ lánya
(1495. január 22/B)
- Něgoe vajda (1455)
- Negrila úr (1445. augusztus 8)
- Negrilъ úr (1421. december 13)
- Negrilъ úr (1434. október 8)
- Negrilъ úr (1438. március 5)
- Negrulъ úr (1443. június 8)
- Negrъ Berladskyi úr (1411. június 28.)
- Něgъ várnagy úr, leánya Mъrenka
(1488/A)
- Něgъ és Ivaško kelii várnagy urak (1471.
október 24)
- Něgъ úr (1479. május 29)
- Něha úr (1487)
- Něha úr (1487. november 1/A)
- Něha úr (1487. november 1/B)
- Něha úr (1487. október 7)
- Něha úr (1487. október 9/A)
- Něha úr (1487. október 9/B)
- Něha úr (1488/A)
- Něha úr (1488/B)
- Něhoi írnok úr (1442. május 5)
- Něhoi kancellár (1434. október 8)
- Něhoi kancellár (1442. május 5)
- Něhoi kancellár úr (1435. március 30)
- Něhoi kancelláriavezető úr (1433.
november 16)
- Něhoi kancellárnak (1443. november 3)
- Něhoi lovász úr (1470. május 28)
- Něhoi úr (1443. június 8)
- Nehrilъ pohárnok úr (1466. december 8)
- Nehrilъ pohárnok úr (1470. május 28)
- Nehrilъ udvarnok úr (1433. november
16)
- Nehrilъ udvarnok úr (1439. július 30)
- Nehrilъ udvarnok úr (1443. november 3)
- Nehrilъ úr (1436. június 13)
- Něhul Dumię és testvérének Въloš (1495.
január 22/B)
- Něhъ lovász úr (1466. december 8)
- Něhъnak és Tatulnak, szolgáló Pojaninъ
fiai (1458. október 26)
- német Burěpъ úr (1466. december 8)
- Něnčulъ, cigány (1487. november 1/B)
- Nestękъ úr (1421. december 13)
- Nikitě pap (1401)

- Njahoi írnok úr (1445. augusztus 8)
Novogradъ (városából) (1494. február 27)
Nyikita és Oanca, Andreikъ fiai családjakkal, cigányok (1487. november 1/B)
Oan Urjakli úr (1445. augusztus 8)
Oana Murgъ szolgál (1487. október 7)
Oana Roška írnok úr és testvére Petръ Kožě úr (1439. július 30)
Oana úr (1443. június 8)
Oanča írnok (1434. október 8)
Oanca írnok (1443. június 8)
Oanca írnok úr (1445. augusztus 8)
Óany Urękly úr (1443. június 8)
Ocel diák (1436. június 13)
Ocel úr (1451. július 31)
Oleksandrъ vajda (1393. november 18)
Oleksandrъ vajda hite Stefanъ vajda testvére (1400)
Onička kincstáros úr (1451. július 31)
Oprisakъ úr (1421. december 13)
Pasko Bortnikъ és Emelina szomszéd (1370)
Paško diplomácia vezető úr (1466. december 8)
Paško írnok (1442. május 5)
Paško kelii várnagy úr (1470. május 28)
Paško tatár (1451. július 31)
Peter Hodics úr (1445. augusztus 8)
Petrik lovász úr (1493. november 4)
Petrik lovász úr (1494. február 27)
Petrik lovász úr (1494. március 11/A)
Petrik lovász úr (1494. március 11/B)
Petrik lovász úr (1495. január 22/A)
Petrik lovász úr (1495. január 22/B)
Petrik lovász úr (1495. március 13)
Petrika lovász úr (1493. március 5)
Petrikъ Jakimovič úr (1458. október 26)
Petrikъ lovász úr (1499. november 22)
Petrikъ lovász úr (1499. november 26)
Petrikъ lovász úr (1500)
Petrikъ tatár (1451. július 31)
Petръ asztalnok úr (1479. május 29)
Petръ Chudičъ úr (1433. november 16)
Petръ Chudičъ úr (1434. október 8)
Petръ Chudičъ úr (1443. június 8)
Petръ és Ivan és Iosif és Andrias és a négy testvér, Kračjunъ Belčeskulъ szolgál gyerekei (1414. december 20)
Petръ és testvérenek Ionъ (1493. március 5)
Petръ fegyverhordozó úr (1436. június 13)
Petръ fia Bělyi Drahomiřъ (1393. november 18)
Petръ Jakimovič úr (1470. május 28)
Petръ kancellár (1451. július 31)
Petръ Mošenka bojár (1370)
Petръ Piničъ úr (1457. szeptember 13)
Petръ Poničъ úr (1458. október 26)
Petръ Poničъ úr (1459. június 12)
Petръ várnagy úr (1457. szeptember 13)
Petръ Žuržъ úr (1439. július 30)
Piatrinъ Něha szolgáló hölgy (1438. március 5)
Pikulъ családja, cigányok (1487. november 1/A)
Plotunъ bojárunk úr (1411. június 28.)
Poršъ úr (1421. december 13)
Poručě Rъcoi és testvére Aleksa és Michulъ, mindannyian családjakkal (1487. november 1/A)
Porka borászmester úr (1445. augusztus 8)
Porka pohárnok úr (1443. június 8)
Prečelnikъ úr (1421. december 13)
Pročelnikъ úr (1411. június 28.)
Prosiniinъ (1401)
Prgvulъ udvarnok (1455)
Pureče fegyverőrző úr és testvére Ivanko Toločko és lánytestvére Oljuska, és unokatestvérük Dančulъ és Petrimanъ (1491. február 26)
Purečъ és Toader várnagy Chotin (városából) (1494. március 11/B)
Purečъ és Toader várnagy urak Chotin (városból) (1494. február 27)
Purečъ és Toader várnagy urak Chotin(városból) (1493. november 4)

Purečъ és Toader várnagy urak
 Chotin(városból) (1494. március
 11/A)
 Рyntičъ úr (1451. július 31)
 Radomirъ Vincъ Stefanъ testvére (1401)
 Radulъ asztalnok úr (1443. június 8)
 Radulъ asztalnok úr (1443. június 8)
 Radulъ Piskъ asztalnok úr (1438. március
 5)
 Radulъ Piskъ úr (1459. június 12)
 Radulъ úr, máramarosi zsupán helyettese
 (1404. május 1)
 Rimhaila fejedelemasszony (1421.
 december 13)
 Román vajda (1447. augusztus 4)
 Romanъ úr (1400)
 Romaško és lánytestvérei Něhъ és Ulka,
 Dančulъ Čučeskulъ fiai (1490.
 január 18)
 Rotompanъ úr (1411. június 28.)
 Sakyš fegyverhordozó úr (1458. október
 26)
 Sakyš fegyverhordozó úr (1459. június
 12)
 Sakyš fegyverhordozó úr (1466.
 december 8)
 Šalovъ Komanъ úr (1438. március 5)
 Sandrovъ (1401)
 Šandъ Chotin (városából) úr (1411.
 június 28.)
 Šandъ Krъževič íródeák (1499.
 november 22)
 Šandъ Levičъ úr (1443. június 8)
 Šandъ lovász úr (1487)
 Šandъ lovász úr (1487. november 1/A)
 Šandъ lovász úr (1487. november 1/B)
 Šandъ lovász úr (1487. október 7)
 Šandъ lovász úr (1487. október 9/A)
 Šandъ lovász úr (1487. október 9/B)
 Šandъ lovász úr (1488/B)
 Šandъ lovász úr (1490. január 18)
 Šandъ lovász úr (1491. február 26)
 Šandъ lovász úr (1493. március 5)
 Šandъ Tudor úr (1400. június 29)
 Šandъ úr (1395)
 Šandъ úr (1421. december 13)
 Šandъ úr (1466. december 8)
 Šandъ úr (1488/A)
 Šandъ úr (1493. március 5)
 Šandъ úr Novohrad(városból) (1500)
 Šandъ úr Sučava (városából) (1479.
 május 29)
 Šandъ várnagy Novograd(városból)
 (1495. január 22/A)
 Šandъ várnagy Novograd(városból)
 (1494. március 11/A)
 Šandъ várnagy Novograd(városból)
 (1495. január 17)
 Šandъ várnagy Novograd(városból)
 (1495. január 22/B)
 Šandъ várnagy úr (1494. február 27)
 Šandъ várnagy úr (1499. november 22)
 Šandъ várnagy úr hite Novograd
 (városából) (1495. március 13)
 Šandъ várnagy úr Novograd (városából)
 (1494. március 11/B)
 Šandъ várnagy úr Novohrad(városból)
 (1499. november 26)
 Šandъ zsupán, Sarvasov nemesei (1404.
 május 1)
 Ščefulъ családja, cigányok (1487.
 november 1/B)
 Ščefulъ és Duma Brudorъ úrak (1499.
 november 22)
 Ščefulъ úr (1493. március 5)
 Ščefulъ úr (1493. november 4)
 Ščefulъ úr (1494. február 27)
 Ščefulъ úr (1494. március 11/A)
 Ščefulъ úr (1494. március 11/B)
 Ščefulъ úr (1495. január 17)
 Ščefulъ úr (1495. január 22/A)
 Ščefulъ úr (1495. január 22/B)
 Ščefulъ úr (1495. március 13)
 Ščefulъ úr (1499. november 26)
 Ščefulъ úr (1500)
 Ščefulъ úr Chotin (városból) (1488/B)
 Ščefulъ úr Chotin (városból) (1491.
 február 26)
 Ščefulъ úr Chotin (városból) (1493.
 március 5)
 Ščefulъ várnagy Chotin (városából)
 (1487)
 Ščefulъ várnagy Chotin (városából)
 (1487. november 1/A)
 Ščefulъ várnagy Chotin (városából)
 (1487. november 1/B)

Ščefulъ várnagy Chotin (városából)
 (1487. október 7)
 Ščefulъ várnagy Chotin (városából)
 (1487. október 9/A)
 Ščefulъ várnagy Chotin (városából)
 (1487. október 9/B)
 Ščefulъ várnagy Chotin (városából)
 (1488/A)
 Ščefulъ várnagy úr Chotin (városból)
 (1490. január 18)
 Sebiščianъ (1470. május 28)
 Sekarъ úr Novohrad (városból) (1488/B)
 Sekarъ úr Novohrad (városból) (1493.
 március 5)
 Sekarъ úr Novohrad(városból)
 Sekarъ várnagy úr Novohrad (városból)
 (1490. január 18)
 Semen Ponachidičъ pap (1370)
 Šerbъ úr (1414. december 20)
 Siluanъ pap igumen (1470. május 28)
 Sima Bachlujanъ szolga (1493. március
 5)
 Sima családja, cigányok (1487. november
 1/A)
 Sima udvarnok úr (1443. június 8)
 Simeonъ Torkulъ úr (1436. június 13)
 Bohdanъ asztalnok úr (1436.
 június 13)
 Simeonъ Turkul úr (1438. március 5)
 Simeonъ Vincъ Stefanъ testvére (1401)
 Michailъ Vincъ Stefanъ testvére
 (1401)
 Simon írnok úr (1445. augusztus 8)
 Simon kancellária vezetője (1439. július
 30)
 Simonъ kancellár úr (1443. június 8)
 Sinatъ családja, cigányok (1487.
 november 1/A)
 Slavъ családja, cigányok (1487.
 november 1/A)
 Solomon íródeák (1451. július 31)
 Sorъ, Lacko leánya Musie (faluból)
 (1487)
 Stana Byrliča úr (1439. július 30)
 Stana Byrličъ úr (1435. március 30)
 Stana Byrličъ úr (1434. október 8)
 Stana Byrličъ úr (1443. november 3)
 Stana Vincъ Stefanъ testvére (1401)
 Stančulъ Chusiv szolga (1487)
 Stančulъ kamarás úr (1439. július 30)
 Stančulъ lovász úr (1436. június 13)
 Oanča kancellár (1436. június 13)
 Stančulъ lovász úr (1438. március 5)
 Stančulъ lovász úr (1439. július 30)
 Stančulъ Poničъ úr (1438. március 5)
 Stančulъ Poničъ úr (1439. július 30)
 Stančulъ Poničъ úr (1445. augusztus 8)
 Stančulъ Poničъ úr (1443. június 8)
 Stančulъ Stъrosteskul és testvérei Ivanko
 és Isaiko, Fedьko Stъrosteskul
 fiai, Michulъ Starostičъ és Žurža
 Fratovskyi unokái (1491. február
 26)
 Stančulъ úr (1459. június 12)
 Stančulъ úr (1466. december 8)
 Stančulъ úr (1479. május 29)
 Stančulъ úr és fia Myrza úr (1471.
 október 24)
 Stančulъ várnagy Belohrad (városból) és
 fia Myrza úr (1470. május 28)
 Stanimirъ kincstárnok úr (1457.
 szeptember 13)
 Stanislavъ Elovъskii úr (1393. november
 18)
 Stanislavъ Miliševъ úr (1421. december
 13)
 Stanislavъ Rotompanъ úr (1400)
 Stanislavъ úr (1395)
 Stanъ Byrličъ és testvére Vanъ,
 Stanъ úr (1421. december 13)
 Staško (1470. május 28)
 Stecko diák (1471. október 24)
 Stecko Dumunkuševič úr (1458. október
 26)
 Štefanъ Stravičъ és testvére Žuržъ (1421.
 december 13)
 Stefanъ vajda ((1494. március 11/B))
 Stefanъ vajda (1433. november 16)
 Stefanъ vajda (1434. október 8)
 Stefanъ vajda (1435. március 30)
 Stefanъ vajda (1436. június 13)
 Stefanъ vajda (1438. március 5)
 Stefanъ vajda (1442. május 5)
 Stefanъ vajda (1445. augusztus 8)
 Stefanъ vajda (1457. szeptember 13)
 Stefanъ vajda (1458. október 26)

Stefanъ vajda (1459. június 12)
 Stefanъ vajda (1466. december 8)
 Stefanъ vajda (1470. május 28)
 Stefanъ vajda (1493. március 5)
 Stefanъ vajda (1493. november 4)
 Stefanъ vajda (1494. február 27)
 Stefanъ vajda (1494. március 11/A)
 Stefanъ vajda (1495. január 17)
 Stefanъ vajda (1495. január 22/A)
 Stefanъ vajda (1495. január 22/B)
 Stefanъ vajda (1495. március 13)
 Stefanъ vajda (1499. november 22)
 Stefanъ vajda (1499. november 26)
 Stefanъ vajda a moldvai föld ura (1395)
 Stefanъ vajda és fia Bohdanъ (1500)
 Stefanъ vajda és fia Bohdanъ vajda
 (1499. november 22)
 Stefanъ vajda és fia Bohdanъ vajda
 (1499. november 26)
 Stefanъ vajda és fia Oleksandrъ és
 Bohdanъ-Vladъ (1487)
 Stefanъ vajda és fia Oleksandrъ és
 Bohdanъ-Vladъ (1487. november
 1/A)
 Stefanъ vajda és fia Oleksandrъ és
 Bohdanъ-Vladъ (1487. november
 1/B)
 Stefanъ vajda és fia Oleksandrъ és
 Bohdanъ-Vladъ (1487. október 7)
 Stefanъ vajda és fia Oleksandrъ és
 Bohdanъ-Vladъ (1487. október
 9/A)
 Stefanъ vajda és fia Oleksandrъ és
 Bohdanъ-Vladъ (1487. október
 9/B)
 Stefanъ vajda és fia Oleksandrъ és
 Bohdanъ-Vladъ (1488/A)
 Stefanъ vajda és fia Oleksandrъ és
 Bohdanъ-Vladъ (1488/B)
 Stefanъ vajda és fia Oleksandrъ és
 Bohdanъ-Vladъ (1490. január 18)
 Stefanъ vajda és fia Oleksandrъ és
 Bohdanъ-Vladъ (1491. február
 26)
 Stefanъ vajda és fia Oleksandrъ és
 Bohdanъ-Vladъ (1493. március 5)

Stefanъ vajda és fia Oleksandrъ és
 Bohdanъ-Vladъ (1493. november
 4)
 Stefanъ vajda és fia Oleksandrъ és
 Bohdanъ-Vladъ (1494. február
 27)
 Stefanъ vajda és fia Oleksandrъ és
 Bohdanъ-Vladъ (1494. március
 11/A)
 Stefanъ vajda és fia Oleksandrъ és
 Bohdanъ-Vladъ (1494. március
 11/B)
 Stefanъ vajda és fia Oleksandrъ és
 Bohdanъ-Vladъ (1495. január 17)
 Stefanъ vajda és fia Oleksandrъ és
 Bohdanъ-Vladъ (1495. január
 22/A)
 Stefanъ vajda és fia Oleksandrъ és
 Bohdanъ-Vladъ (1495. január
 22/B)
 Stefanъ vajda és fia Oleksandrъ és
 Bohdanъ-Vladъ (1495. március
 13)
 Stefanъ vajda és fia Oleksandrъ,
 Bohdanъ-Vladъ (1493. március 5)
 Stefanъ vajda és gyermekei Oleksandrъ,
 Petrъ és Bogdanъ fia (1479.
 május 29)
 Stefanъ vajda és hõn szeretett fia
 Aleksandrъ (1471. október 24)
 Stefanъ vajda és testvére Petrъ vajda
 (1443. június 8)
 Stefanъ vajda Juha fejedelem gyermeke
 (1400)
 Stefanъ vajdával (1435. szeptember 1)
 Stefanъ župan úr (1393. november 18)
 Stefanъ, moldvai vajda (1443. november
 3)
 Štefulъ és testvérének Myndrę Žumatičъ
 úr (1439. július 30)
 Štefulъ és tesvére Myndrę Žumatevičъ úr
 (1438. március 5)
 Štefulъ úr (1435. március 30)
 Štefulъ úr (1439. július 30)
 Stepanъ Melechovičъ pap (1370)
 Stravičevъ úr (1400)
 Stroje bojár (1400. június 29)
 Stroyšorъ Družа úr (1421. december 13)

Сърънсь úr (1404. május 1)
 Tadoꝝ főpohárnok úr (1457. szeptember 13)
 Tadoꝝ kincstárnok úr (1438. március 5)
 Tadoꝝ lovász úr (1439. július 30)
 Tadoꝝ pohárnok úr (1458. október 26)
 Tadoꝝ pohárnok úr (1459. június 12)
 Tadoꝝ Vaskovyč úr (1443. június 8)
 Tamaš udvarnok úr (1411. június 28.)
 Tamaš úr (1411. június 28.)
 Tarasii pap (1470. május 28)
 Tatomirovъ (1401)
 Tatulъ családja, cigányok (1487. november 1/A)
 Teodorъ igumen pap (1470. május 28)
 Teoktistъ pap metropolita (1470. május 28)
 Tichno velikopolskyi szomszéd (1370)
 Toader és testvérei Ion, Puș és Zacharia és lánytestvérük Todora (1479. május 29)
 Toader íródeák (1491. február 26)
 Toader várnagy úr (1495. január 22/A)
 Toader várnagy úr (1495. március 13)
 Toader várnagy úr Chotin (városból) (1495. január 22/B)
 Toader várnagy úr Chotin(városból) (1495. január 17)
 Toaderъ családja, cigányok (1487. november 1/A)
 Toaderъ és Negrilъ várnagyok Chotyn (városából) (1499. november 22)
 Toaderъ és Negrilъ várnagyok Chotyn (városából) (1499. november 26)
 Toaderъ és Negrilъ várnagyok urak Chotin(városból) (1500)
 Toaderъ és Paško és fiú testvére Lie és lánytestvére Ilka, Pasko fiai (1490. január 18)
 Toaderъ Fofyžъ (1459. június 12)
 Toaderъ German (1488/B)
 Toaderъ írnok (1487. november 1/B)
 Toaderъ íródeák (1487. november 1/A)
 Toaderъ íródeák (1487. október 7)
 Toaderъ íródeák (1487. október 9/B)
 Toaderъ Jukaš és unokatestvére Farko apród és lánytestvérük Dolkъ és Maruška, Petrъ Jukaš fiai, és unokatestvérük Anuška, Stanъ leánya, és unokatestvére Isaș, Oan Mustja fia, és unokatesvére Andreiko és Žurža Vulpe, Maruška fia, és mindenki Laslovъ számadó unokái (1495. január 22/A)
 Toděꝝ zsupán, Sarvasov nemesei (1404. május 1)
 Todorъ szolga (1393. november 18)
 Toma asztalnok úr (1471. október 24)
 Toma családja, cigányok(1487. november 1/A)
 Toma kancellár (1470. május 28)
 Toma kancellár úr (1471. október 24)
 Toma Kinde úr (1458. október 26)
 Toma Kinde úr (1459. június 12)
 Toma Kinde úr (1466. december 8)
 Toma Prigorča szolga (1487. október 7)
 Toma szolga (1494. március 11/B)
 Toma úr (1494. március 11/A)
 Toma Vereščakъ úr (1443. június 8)
 Toma Vincъ Stefanъ testvére (1401)
 Totъ és fia Ciciľ családja, cigányok (1487. november 1/A)
 Tъmasъ asztalnok (1400.június 29)
 Tъutul írnok (1490. január 18)
 Tъutul kancellár (1487. november 1/A)
 Tъutul kancellár (1487. november 1/B)
 Tъutul kancellár (1491. február 26)
 Tъutul kancellár (1493. március 5)
 Tъutul kancellár (1494. február 27)
 Tъutul kancellár (1494. március 11/A)
 Tъutul kancellár (1494. március 11/B)
 Tъutul kancellár (1495. január 17)
 Tъutul kancellár (1495. január 22/A)
 Tъutul kancellár (1495. január 22/B)
 Tъutul kancellár (1500)
 Tъutul kancellár úr (1479. május 29)
 Tъutul kancellár župan (1487)
 Tъutul kancellár župan (1487. október 7)
 Tъutul kancellár župan (1487. október 9/A)
 Tъutul kancellár župan (1488/B)
 Tъutul kancellár, župan (1487. október 9/B)
 Tъutul kancellár, župan (1493. március 5)

Тѣутул cancellár, župan (1495. március 13)
 Тѣутул cancellár, župan (1499. november 22)
 Тѣутул cancellár, župan (1499. november 26)
 Тѣутул cancellárnak (1488/A)
 Тѣутул cancellárnak úr (1493. november 4)
 Unklęta úr (1433. november 16)
 Unklęta úr (1434. október 8)
 Unklęta úr (1436. június 13)
 Unklęta úr és testvére Tatomir (1421. december 13)
 Unklętz úr (1435. március 30)
 Ursu szolgál (1487. október 9/B)
 Vana kapuőr úr (1438. március 5)
 Vana kapuőr úr (1439. július 30)
 Vana Urękle úr (1435. március 30)
 Vana Źuličъ úr (1457. szeptember 13)
 Vana Źulyčъ úr (1443. június 8)
 Вапъ Porka úr (1421. december 13)
 Вапъ Unklęta úr (1438. március 5)
 Vętslavъ úr (1370)
 Vilčę úr (1421. december 13)
 Vincъ Stefanъ (1401)
 Vitoltъ úr (1442. május 5)
 Vitovtъ, lengyel király (1421. december 13)
 Vladislavъ nagy lengyel király (1435. szeptember 1)
 Владъ Bęlyi Potokъ (helységnév) (1414. december 20)
 Владъ Dvornikovъ úr (1393. november 18)
 Владъ és Šandrtъ várnagy úr (1411. június 28.)
 Владъ udvarnok (1400. június 29)
 Владъ udvarnok úr (1411. június 28.)
 Владъ úr (1414. december 20)
 Vlaikul előljáró úr Chotin (városból) és fia Duma úr (1470. május 28)
 Vlaikul úr (1458. október 26)
 Vlaikul úr (1459. június 12)
 Vlaikul úr (1466. december 8)
 Vlaikul úr (1479. május 29)
 Vlaikul úr és Duma előljáró urak hite Chotin (városából) (1471. október 24)
 Vlaikul várnagy úr (1457. szeptember 13)
 Vlodislavъ lengyel, litván és rutén és más földek ura (1395)
 Vлѣča úr (1434. október 8)
 Vлѣča úr (1435. március 30)
 Vлѣča úr (1436. június 13)
 Vлѣča úr (1438. március 5)
 Vлѣča úr (1439. július 30)
 Vлѣča úr (1443. november 3)
 Vulprašъ írnok (1459. június 12)
 Vulprašъ íródeák (1466. december 8)
 Zanča diplomácia vezető úr (1435. március 30)
 Zbięę asztalnok úr (1457. szeptember 13)
 Zbięę asztalnok úr (1458. október 26)
 Zbięę úr (1471. október 24)
 Zbięę úr (1479. május 29)
 Zbięę úr (1487)
 Zbięę úr (1487. november 1/A)
 Zbięę úr (1487. november 1/B)
 Zbięę úr (1487. október 7)
 Zbięę úr (1487. október 9/A)
 Zbięę úr (1487. október 9/B)
 Zbięę úr (1488/A)
 Zbięę úr (1488/B)
 Zbięę várnagy úr (1459. június 12)
 Zbięę várnagy úr (1466. december 8)
 Zbięę várnagy úr Belohrad (városból) (1470. május 28)
 župán Ona udvarnok Sučava(városból) (1414. december 20)
 župán Владъ Sręt (1414. december 20)
 Źurę családja, cigányok (1487. november 1/B)
 Źurža Fratovskyi (1436. június 13)
 Źurža Piatr úr (1436. június 13)
 Źuržъ Bicę testvére Mihailъ Stęnhačъ (1436. június 13)
 Źuržъ Fratovskyi úr (1439. július 30)
 Źuržъ Fratovskyi (1438. március 5)
 Źuržъ Fratovskyi úr (1443. november 3)
 Źuržъ úr (1421. december 13)
 Źuržъ Volchovskyi úr (1411. június 28)
 Źuržъ Kotecъ szolgál és testvére Kozma Kotecъ (1471. október 24)

Географічний покажчик

- Albotešči (falu) (1493. november 4)
 Annuščinъ дворъ (udvar) (1433. november 16)
 Arsula (folyó) (1493. március 5)
 Babinyi (patak) (1442. május 5)
 Babinyi patak (1442. április 5)
 Bachlui (folyó) (1411. június 28)
 Bachlují (folyó) (1434. október 8)
 Ваковъ (város) (1457. szeptember 13)
 Ваковъ (város) (1500)
 Běle (falu) (1499. november 26)
 Bělyi (patak) (1494. évben február 27)
 Bělyi Potokъ (helységnév)
 Berešči (falu) (1459. június 12)
 Verestъe (város) (1494. március 11b)
 Biraino (falu) (1500)
 Bistrica (folyó) (1500)
 Bistrica (folyó), (1500)
 Bodešči (falu) (1443. június 8)
 Bodešči (falu) (1443. június 8)
 Bogdana (folyó) (1436. június 13)
 Borila (mező) (1443. június 8)
 Borila (mező) (1443. június 8).
 Brasó (város) – ma Brassó (1435. március 5)
 Brasó (város) – ma Brassó (1437. április 23)
 Bratanovъ (malom) (1439. július 30)
 Bratanovъ település (1439. július 30)
 Brys (város) – ma Brâsa (1437. április 23)
 Вгъlad (folyó) (1495. január)
 Вгъlad тръгъ város (1495. január)
 Вгъlad város(1495. január)
 Вгъladъ (folyó) (1436. június 13)
 Вгъzota (folyó) (1466. december 8)
 Вгъzota (folyó) (1466. december 8)
 Вгъzota (folyó), (1466. december 8)
 Buzešči (falu) (1495. január 22b)
 Bustrica (folyó) (1487. november 1a)
 Вьксъnešči (falu) (1436. június 13)
 Вгъladě (folyó) (1488a)
 Вьsešči (falu) (1443. június 8)
 Вьsešči (folyó) (1443. június 8)
 Cecinъ (Bukovina területén vár neve) (1395. január 6)
 Cěcinъ (város) (1481. augusztus 23)
 Čeretiъne (falu) (1491. január 17)
 Čerlena Dubrova (tölgyes elnevezése) (1495. január)
 Chavati (falu) (1459. június 12)
 Chirešči (falu) (1493. november 4)
 Chirešči (falu) (1493. november 4)
 Chlapesti (falu) (1414. december 20)
 Chmelovъ (Bukovina területén város neve) (1395. január 6)
 Choržešči (falu) (1442. április 5)
 Choržešči (falu) (1442. május 5)
 Chruzkií Šomuzъ (folyó) (1487. október 9a)
 Chгъlovskъ (hegy) (1499. november 22)
 Chгъlovъ (város) (1499. november 22)
 Chгъlovъ (város) (1499. november 26)
 Chuecěni (falu) (1433. november 16)
 Chusiani (falu) (1487)
 Čirešъ (helység) (1411. június 28)
 Čirešъ (helység) (1411. június 28)
 Čorešči (falu) (1488a)
 Dijakulovo Selo (falu) (1438. évben március 5)
 Diviča (patak) (1438. évben március 5)
 Длъhъ (település) (1436. június 13)
 Dnister (folyó) (1491. február 26)
 Dobrotvorъ (patak) (1495. január 22a)
 Dolnii Torhъ (város) (1466. december 8)
 Dončešči (falu) (1490. január 18)
 Drinžešči (falu) (1459. június 12)
 Drislivoe (falu) (1491. február 26)
 Družešči (falu) (1495. január)
 Дгъgoešči (falu) (1495. január 22a)
 Дгъgoš Тгъmeš (falu) (1448. szeptember 22)
 Дгъgoš Тгъmeš (falu) (1488. szeptember 22)
 Дгъпкълъšči (falu) (1479. május 29)
 Dubrova (helység név) (1466. december 8)
 Dubrovicja (folyónál) (1435. március 30)
 Fintirěle (falu) (1439. július 30)
 Florešči (falu) (1495. március 13)
 Fundešči (település) (1436. június 13)
 Gradišcei (fórrás) (1487)
 Grielešči (falu) (1500)
 Ггъtanъ (falu) (1400. június 29)
 Ггъtanъ (folyó) (1400. június 29)
 Ггъdinci (falu) (1500)

Hloděne (falu) (1433. november 16)
 Szeretъ (folyó) (1433. november 16)
 Chuecěni (falu) (1433. november 16)
 Ivanča (falu) (1495. január)
 Jasy – Jászvásárhely (1459. június 12)
 Jubana (folyó) (1436. június 13)
 Kalinešči (falu) (1500)
 Kalinešči (falu) (1500)
 Kaluherica (folyó) (1493. március 5)
 Kalymanešči (falu) (1439. július 30)
 Камень-Krakovъ (kis hegy) (1495. január 22a)
 Kehečъ (folyó) (1436. június 13)
 Kelie Manasievi (település) (1436. június 13)
 Kihęčъ (folyó) (1436. június 13)
 Kikošešči (falu) (1500)
 Kobyla (falu) (1436. június 13)
 Kobyla (patak) (1491. január 17)
 Кобыле (patak) (1494. március 11a)
 Кобыле (patak) (1494. március 11b)
 Косманъ (falu) (1439. július 30)
 Костънеšči (falu) (1439. július 30)
 Kolešъva (falu) (1439. július 30)
 Kotečarii (falu) (1471. október 24)
 Krakovъ (folyó) (1495. január 22a)
 Krakovъ (folyó) (1500)
 Krasnaja (folyó) (1438. évben március 5)
 Крълигъtura (adminisztratív egység neve)
 Крълигъtura (adminisztratív területi egység) (1499. november 20)
 Кръна (falu) (1495. január 22a)
 Крънеšči (falu) (1494. március 11a)
 Крънга (patak) (1495. január)
 Кръстenešči (falu) (1493. november 4)
 Кръстenešči (falu) (1493. november 4)
 Кръstianešči, falu (1443. november 3)
 Кръžanii (falu) (1487. október 7)
 Kucitna (folyó) (1490. január 18)
 Къичелеšči (falu) (1500)
 Lackani (falu), (1500)
 Lalešči (falu) (1439. július 30)
 Lasъoani (falu) (1495. január 22a)
 Leurincъ (falu) (1436. június 13)
 Lěvětъ (falutól) (1414. december 20)
 Levkušešči (falu) (1442. április 5)
 Levkušešči (falu) (1442. május 5)
 Luhani (terület) (1439. július 30)
 Lupša (falu) (1500)
 Љchověnii(falu) (1488. / B)
 Manešči (falu) (1436. június 13)
 Miklosъ (falu) (1414. december 20)
 Mikšinovъ (vágáspuszta) (1439. július 30)
 Milčinešči (falu) (1499. november 20)
 Milčinešči (falu) (1499. november 22)
 Mirča (település) (1436. június 13)
 Mirčešči (falu) (1490. január 18)
 Mochoricii (falu) (1495. január 22a)
 Mohila alatt (falu) (1494. március 11b)
 Mohoševъ (falu) (1438. évben március 5)
 Moldva (folyó) (1493. november 4)
 Moldva (folyó) (1493. november 4)
 Mylešči (falu) (1442. április 5)
 Mylešči (patak) (1442. május 5)
 Мъпъilešči (falu) (1500)
 Nehoešti (falu) (1414. december 20)
 Nežešči (falu) (1459. június 12)
 Nosko (falu) (1491. február 26)
 Нънеšči (falu) (1495. január 17)
 Ончеšči (falu) (1487. október 9a)
 Оприšešči (falu) (1495. január 22a)
 Pagonъ (patak) (1466. december 8)
 Pagonъ patak (1466. december 8)
 Pedučelulъ (forrás) (1436. június 13)
 Periany (falu) (1495. január)
 Perianъ (patak) (1495. január)
 Petrešči (falu) (1495. január 22a)
 Petrileščъ (falu) (1494. február 27)
 Plotunešči (falu) (1411. június 28)
 Plъčitěnii (falu) (1495. január 22a)
 Poęna (falu) (1400. június 29)
 Pokutee (1395. január 6)
 Poličini (patak) (1495. március 13)
 Požeriti (patak) (1495. január 22a)
 Prunъ (falu) (1436. június 13)
 Putna (folyó) (1499. november 26)
 Putorosъ (tó) (1493. március 5)
 Ръškani (falu) (1490. január 18)
 Radivci (város) (1481. augusztus 23)
 Radomirъ (falu) (1393. november 18)
 Nižni Rohъ (falu) (1393. november 18)
 Radulecovъ (helység) (1411. június 28)
 Reděni (falu) (1458. október 26)

Reděni (folyó) (1458. október 26)
 Romaněša (falu) (1434. október 8)
 Roščinъ (település) (1436. június 13)
 Roškaniі (falu) (1495. január)
 Rupura (helynév) (1495. január)
 Rusi (tó) (1458. október 26)
 Rusi (tó) (1458. október 26)
 Рѣkitišulъ (falu) (1495. január 22a)
 Sekšoarъ (patak) (1495. január)
 Šerbeščii (falu) (1495. január 22a)
 Serecelъ (falu) (1459. június 12)
 Seretskyi тръгъ (város) (1481. augusztus 23)
 Seretъ (folyó) (1500)
 Seretъ (folyónál) (1435. március 30)
 Sinešči (falu) (1433. november 16)
 Sitnaja (folyó) (1438. március 5)
 Slatina folyó (1493. március 5)
 Slugani (falu), (1500)
 Slъvešči (falu) (1438. évben március 5)
 Smila (folyó)
 Smila (folyó) (1495. január)
 Sņetinъ (Galicsi területen város) (1395. január 6)
 Solinъ Tazlov (folyó) (1493. március 5)
 Stariј Temeš Petrъ (1448. szeptember 22)
 Stavъ Kръnulovъ (tó) (1494. március 11a)
 Stecъkany (falu) (1493. március 5)
 Stedenica (folyó) (1448. szeptember 22)
 Stedenica (folyó) (1488. szeptember 22)
 Strachotinъ (falu) (1400)
 Strachotinъ (patak) (1400)
 Stroe (falu) (1438. évben március 5)
 Strunga (földrajzi terület) (1411. június 28)
 Strunga (földrajzi terület) (1411. június 28)
 Studenecъ (folyó) (1495. január 17)
 Stъnilešči (falu) (1493. november 4)
 Stъnilešči (falu) (1493. november 4)
 Stъrčešči (falu) (1487. október 9b)
 Sučava (folyó) (1393. november 18)
 Sučava (város) (1487. november 1a)
 Sučava (város) (1487. október 7)
 Suchii (patak) (1495. január)
 Susęni (falu) (1436. június 13)
 Sъrata (folyó) (1487)
 Sъrata (folyó) (1487. október 7)
 Sъrata (folyó) (1487. október 7)
 Sъratě (folyó) (1495. január 22b)
 Tamašъ (folyónál) (1435. március 30)
 Tatarka (folyó) (1495. január)
 Tazlově (folyó) (1400. június 29)
 Tazlovъ (folyó) (1443. június 8)
 Tazlovъ (folyó) (1493. március 5)
 Tazlovъ (folyó), (1443. június 8)
 Telěžinova (patak) (1479. május 29)
 Temešešči (falu) (1458. október 26)
 Temešešči (falu) (1458. október 26)
 Totoeštъ (falu) (1414. december 20)
 Totoeštъ (erdő) (1414. december 20)
 Totrušъ (folyó) (1443. június 8)
 Totrušъ (terület) (1443. június 8)
 Trestieņъ (város) (1495. január)
 Tutova (folyó) (1439. július 30)
 Tutova (folyó) (1458. október 26)
 Tutova (folyó) (1495. január)
 Tutova folyó (1458. október 26)
 Ulmii (helységneve) (1487)
 Ulmii (helységneve) (1487. október 7)
 Urmenišъ (folyó) (1443. június 8)
 Urmenišъ (folyó) (1443. június 8)
 Vadъ Nehucъtorjuvъ (gázló) (1493. március 5)
 Vasliu (város), (1487. október 7)
 Vělikii Tazlov (folyó) (1493. március 5)
 Vinna (folyó) (1438. évben március 5)
 Vľksanovo (falu) (1500)
 Vorlovaja határjel (1400)
 Vorona (folyó) (1433. november 16)
 Voronecъ (folyó) (1499. november 22)
 Vozovъ (patak) (1459. június 12)
 Vъseišči (falu) (1443. június 8)
 Vъseišči (falu) (1443. június 8)
 Zeletinъ (patak) (1495. január 22a)
 Kolomyę (Galicsi területen vár neve),
 Žeravec (folyó) (1436. június 13)
 Žeravecъ (folyó), (1495. január)
 Žežija (folyó) (1400)
 Žežija (folyó) (1400)

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Антошин 1958 – Н.С. Антошин: Система гласных фонем в языке молдавских грамот XIV–XV вв. // Наук. Зап. Ужгородського ун., 1958: 35.
- Бевзенко 1980 – С. П. Бевзенко: Українська діалектологія. Київ, 1980.
- Бернштейн 1948 – С.Б.Бернштейн Разіскание в области болгарской исторической диалектологии. Москва, 1948. – т. I.: Язык волошских грамот XIV – XV веков. 1948.
- Вегеш – Горват 2003 – М.Вегеш – Л.І. Горват: Сторінки історії Закарпаття. Бухарест, 2003.
- Войтович 2006 – Л. В. Войтович: Княжа доба на Русі: портрети еліти. Біла Церква, 2006.
- Герман 1995 – К. Герман: Українські говірки Північної Буковини історичному та лінгвогеографічному аспекті: Фонетика, фонологія. Чернівці, 1995.
- Гнатюк 1923 – В. Гнатюк: Гуцули. / Подкарпатская Русь № 1. Ужгород. с. 19–25.
- Гордієнко 1936 – Инж. Г.Гордієнко: Село Вишне Студене. Суспільно-господарський та культурно побутовий образ села. / Подкарпатская Русь № 3. Ужгород. с. 41–53.
- Грекул 1976 - Ф.А. Грекул (составитель): Славяно молдавские летописи XV–XVI вв., Москва. 1976.
- Грушевський 2003 – М. Грушевський: Ілюстрована історія України. Донецьк, 2003.
- Дем'янчук 1928 – В. Дем'янчук: Морфологія українських грамот XIV і першої половини XV в. Київ, 1928.
- Дэжэ 1996 – Л. Дэжэ: деловая письменность руснов в XVII–XVIII веках. Словарь, анализ, тексты. Под. ред. : Иштвана Удвари, Nyíregyháza, 1996.
- Дмитриев 1973 – П.Г. Дмитриев: Народонаселение Молдавии (по материалам переписей 1772–1773, 1774 и 1803 гг.) Кишинев, 1973.
- Жаткович 1924 – Ю. Жаткович: Воєводство Крайнянське. / Подкарпатская Русь № 3. Ужгород. с. 101–102.
- Жовтобрюх 1979 – Жовтобрюх М. А., Русанівський В.М., Складенко В.Г.: Історія української мови. Фонетика. Київ, 1979.

- Жовтобрюх 1980 – М. А. Жовтобрюх, А. П. Грищенко, В. М. Русанівський, І. П. Чепіга, відп. ред. В. В. Німчук: Історія української мови. Морфологія. Київ, 1980.
- Золтан 2014 – Андраш Золтан: *Interslavica. Исследования по межславянским языковым и культурным контактам*. Москва, 2014.
- Івченко 2010 – А. Івченко: *Вся Україна, Путівник*. Київ, 2010.
- Кочиш 1998 – Кочиш М.: *Деловые документы как источники изучения украинских говоров. // VI. Međunarodni slavistički dani. Nemzetközi Szlavisztikai Napok VI. 1998: 291–299.*
- Кантемир 2013 – Д. Кантемир: *Опис Античної Молдови*: <http://vostlit.narod.ru/Texts/rus4/Kantemir/pred.htm>, 2013-08-13.
- Карпенко 1993 – Ю. О. Карпенко *Українська гіпотеза / Мовознавство. – 1993. – № 5.*
- Коваль 1965 – Д. Коваль: *Лексичні зв'язки української мови з польською (на матеріалі староукраїнських та слов'яно-молдавських грамот XIV–XV ст. / Тези доповідей XXI наукової сесії: Секція філологічних наук (травень – червень). – Чернівці, 1965.*
- Крижанівська 2010 – О. І. Крижанівська: *Історія української мови. Історична фонетика. Історична граматика*. Київ, 2010.
- Лизанець 2000 – Лизанець П.М. *Українсько-угорські мовні контакти. Українська мова. Енциклопедія. – <http://litopys.org.ua/ukrmova/um133.htm>.*
- Мойсієнко 2004 – Підг. В. М. Мойсієнко: *Акти житомирського городського уряду. Житомир, 2004.*
- Німчук 1995 – В. В. Німчук.: *Правила укладання пам'яток, писаних українською та церковнослов'янською української редакції*. Київ, 1995.
- Німчук 1997 – В. В. Німчук: *Періодизація та напрямок дослідження генезису та історії української мови / Мовознавство. 1997: № 6: 3*
- Німчук 2002 – В. В. Німчук: *Проблеми українського правопису XX – початку XXI ст. Кам'янець-Подільськ: Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет, інформаційно-видавничий відділ, 2002.*
- Огієнко 2001 – І. Огієнко (Митрополит Іларіон): *Історія української літературної мови / Упоряд., авт. іст.-біогр. нарисів та приміт. М. С. Тимошик. Київ, 2001.*

- Огуй 1996 – О. Огуй: Розвиток монетно лічильної системи В Молдові та Буковині у XIV–XIX ст. / Записки Наукового Товариства ім. Шевченка, т. ССXL. Львів, 2000.
- Однороженко 2008 б – О. Однороженко: Князівська геральдика Волині середини XIV – XVIII ст. Харків, 2008.
- Однороженко 2008 а – О. Однороженко: Родова геральдика Русо-Влахії (Молдавського господарства) кінця XIV – XV ст. Харків, 2008.
- Однороженко 2009 - О. Однороженко: Родова геральдика Руського королівства та Руських земель Корони Польської XIV – XVI ст. Харків, 2009.
- Павлюк – Робчук 2003 – М.Павлюк – І.Робчук: Українські говори Румунії. Едмонтон – Львів – Нью-Йорк – Торонто, 2003.
- Пещак 1974 - М. Пещак: Грамоти XIV ст. Київ, 1974.
- Півторак 2004 – Г. Півторак: Походження українців, росіян, білорусів та їхніх мов. Міфи та правда про трьох братів слов'янських зі «спільної колиски». Київ, 2004.
- Розов 1928 – В. Розов: Українські грамоти XIV – першої половини XV ст., Київ, 1928.
- Русанівський 2001 – В. М. Русанівський: Історія української літературної мови. Київ, 2001.
- Русанівський 2001 – В. М. Русанівський: Історія української літературної мови. Київ, 2001.
- ССУМ – Словник староукраїнської мови XIV – XV ст., т. I – II. Київ, 1977–1978.
- Соболевский 1980 – А. И. Соболевський: История русского литературного языка. Изд. подг. А. А. Алексеев. Ленинград, 1980.
- Сова 1961 – П. Сова: Архитектурные памятники Закарпатья. Ужгород, 1961.
- Станівський 1958 – М. Станівський: Спостереження над мовою буковинсько-молдавських пам'яток XIV – XVIII ст. // Питання історії та діалектології східнослов'янських мов. Чернівці, 1958: 3–12.
- Субстельний 1993 – О. Субстельний: Україна: Історія. / Пер. з англ. Ю. І. Шевчука. Київ, 1993.
- Суляк 2012 – С. Г. Суляк: Этнодемографические процессы в Бессарабии в XIX - начале XX в. // Русин. Международный исторический журнал / Отв. ред.

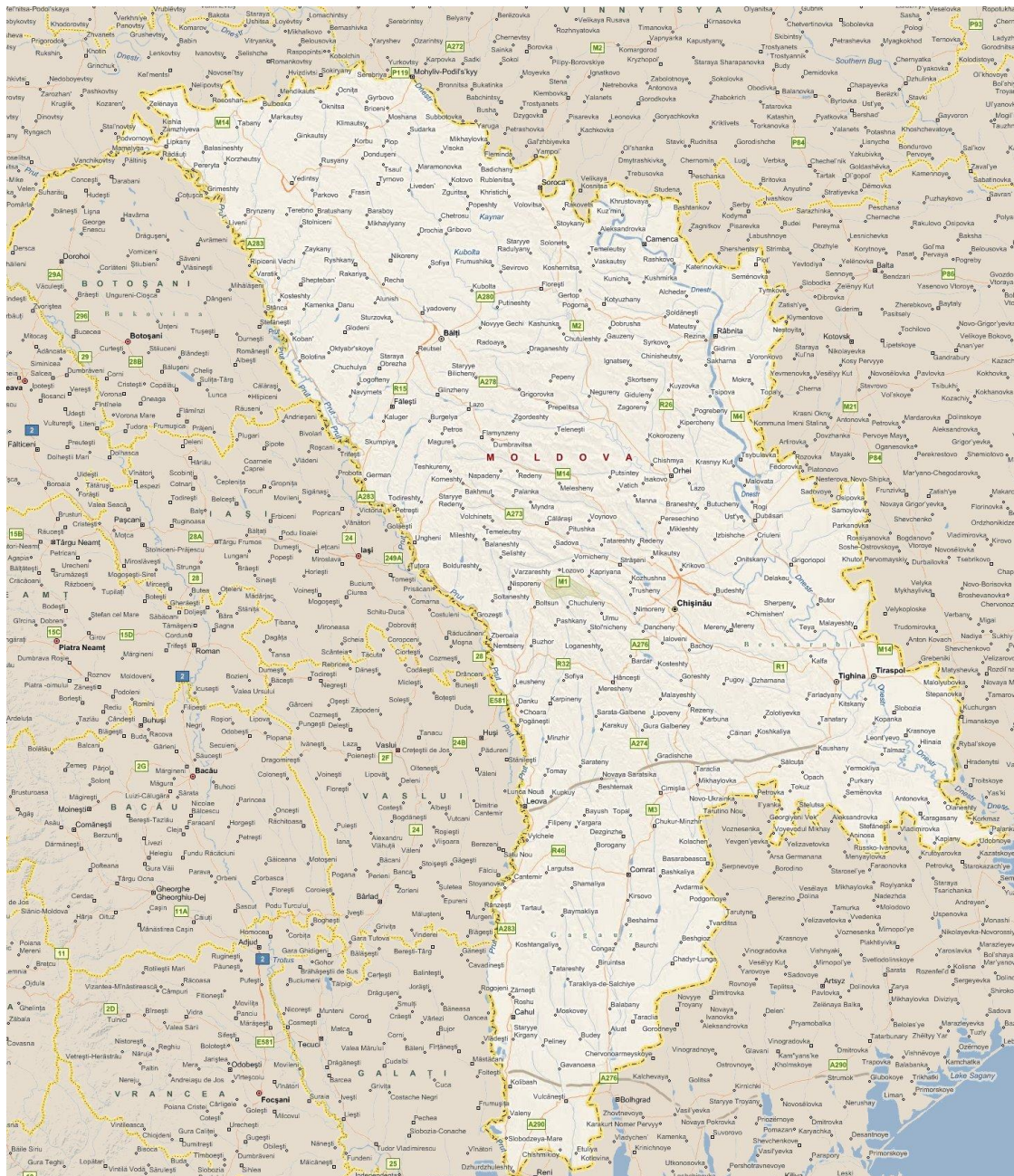
- С.Г.Суляк. 2012. No 1: <http://journalrusin.ru/data/uploads/pdf/2013/38.pdf>: 2013. november 18.
- Суляк 2013 – С. Г. Суляк: Молдавская Русь (к 650-летию образования молдавской государственности): <http://journalrusin.ru/data/uploads/pdf/2013/38.pdf>: 2013. november 18.
- Фаріон 2010 – І. Фаріон: Мова – краса і сила. Суспільно-креативан роль української мови в XI – середині XIX ст. Львів, 2010.
- Шевельов 2002 – Ю. Шевельов: Історична фонологія української мови. Переклад з англійської С.Вакуленка, А. Даниленка. Харків, 2002.
- Яковенко 2006 – Н. Яковенко. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. Київ, 2006.
- Яковенко 2008 – Н. Яковенко. Українська шляхта з кінця XIV – до середини XVII століття. Волинь і Центральна Україна. Київ, 2008.
- Якоўскі 1974 – Ф. Якоўскі: Гісторычная граматыка беларускай мовы. ч.1. Минск, 1974.
- Ярошенко 1931 – В. Ярошенко: Українська мова в молдавських грамотах XIV–XV вв. // Збірник комісії для дослідження української мови, АН, 1. 1931: 247–338
- Bărbulescu 1929 – Bărbulescu I.: Individualitatea limbii române și elementele slave. București, 1929.
- BD I–II – Bogdan I.: Documentele lui Ștefan cel Mare vol. I–II. București, 1913.
- Cost I–II – M. Costâșchescu: Documentele moldovenești înainte de Ștefan cel Mare, vol I–II, Iași, 1931–1932.
- Czamańska 1996 – Czamańska, I.: Mołdawia i Wołoszczyzna wobec Polski, Węgier i Turcji w XIV i XV wieku, Poznań 1996.
- Ferenczy 1999 – Ferenczy G.: A moldvai ősibb csángók. Székelyudvarhely, 1999.
- Font–Varga 2006 – Font M., Varga B.: Ukrajna története. Szeged, 2006.
- Font 1996 – Font Márta: Magyarok a Kijevi Évkönyvben / szövegeket vál, ford., bev., kommentárok Font Márta, 1996.
- Font 1995 – Font Márta: Oroszország, Ukrajna, Rusz: fejezetek a keleti szlávok korai történelemből, 1995.

- Hadrovics–Zoltán 1985 – Hadrovics László. Szerk. Zoltán András: A cirill betűs szláv nyelvek neveinek magyar helyesírása. Az újjörög nevek magyar helyesírása. Főszerk. Hadrovics László. Szerk. Zoltán András. Budapest, 1985.
- H. Tóth 1999 – H. Tóth I.: Rövid összehasonlító szláv nyelvtan. I. rész Hangtan, Alaktan (Főnév, Ige) Szöveggyűjtemény. Szeged, 1999.
- Hajdu 2003 – Hajdu M.: Általános és magyar névtan: személynevek. Budapest, 2003.
- Hodinka 1992 – Hodinka Antal: Válogatott kézíratai [Vasváry Pál Társaság Füzetei 11] Szerk. Udvari István. Nyíregyháza. 1992: 191 – 197.
- Kniezsa 1974 – Kniezsa I.: A magyar nyelv szláv jövevényszavai. I–II. Budapest, 1974.
- Kocsis 1993 – Kocsis Mihály: A magyar nyelv néhány szavának történetéhez – ukrán oklevelek alapján. Magyarok és szlávok. Szeged, 1993: 415–421.
- Kocsis 2008 – Kocsis M.: Tizenhatodik századi ukrán egyházi kézirataink és helyesírásuk. Szombathely, 2008.
- Kőfalvi 2006 – A pécsváradi konvent hiteleshelyi oklevéltára (1254–1526). Szerk.: Kőfalvi Tamás. Szeged, 2006.
- Kőfalvi–Makk 2007 – Kőfalvi Tamás – Makk Ferenc: Forrástani ismeretek történelemből. Segédkönyv a történelem forrásközpontú tanításhoz, Budapest. 2007.
- Kristó 1990 – Anjou-kori oklevéltár (I-. Documenta res Hungaricas tempore regum andegavensium illustrantia – Főszerk.: Kristó Gyula I – . Bp. – Szeged, 1990 – .
- Ladó–Bíró 1998 – Ladó János–Bíró Ágnes: Magyar utónévkönyv. Budapest, 1998.
- Lăzărescu-Ionescu 1954 – Ion-Lăzărescu-Ionescu, L.: – Documente privind Istoria României XIV, XV Moldova, vol I. București, 1954.
- Miakiszzev 2000 – W. Miakiszzev «Мовы» Великого княжества Литовского в единстве своих противоположностей / Studia Russica XVIII., Budapest, 2000: 165–172.
- Moldvai csángó-magyar okmánytár = Documenta Hungarorum in Moldavia: 1467 – 1706 / gyűjt., sajtó alá rend. Benda Kálmán et al., szerk., bev., tanulmányt és a jegyzeteket írta Benda Kálmán, 2003.
- MTESZ 1967–1984 – A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára [főszerk. Benkő Loránd, szerk. Kiss Lajos, Papp László] I – IV. Budapest.
- Szamota 1902–1906 – Szamota I.: Magyar oklevél-szótár. / Szerk.: Zolnai Gyula. Budapest, 1902–1906.

- Varga 2012 – Varga B.: Galícia, az „ukrán Piemont?” / „Köztes-Európa” vonzásában. Ünnepi tanulmányok Font Márta tiszteletére. Pécs, 2012.
- Varga 2004 – Varga B.: Orosz-ukrán konfliktus a perejaszlavi egyezménytől az andruszovói békéig (1654–1667). Szeged, 2004.
- Tompos–Cellár 1978 – Cs. Tompos E. – Czellár K.: Moldvai utazások, Panorama. 1978.
- Ureche 1958 – Grigore Ureche: Letopiseșul țării Moldovei. 1958.
- Zsigmondkori oklevéltár I. (1387–1399). Össz. Mályusz Elemér. Budapest, 1951.

Додаток

Матеріали

ВЗЯТІ

зі

сторінки:

http://www.mapnall.com/ru/map/%D0%93%D0%B5%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%8F-%D0%BA%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B0-%D0%9C%D0%BE%D0%BB%D0%B4%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D1%8F_50113.htm. 2014-10-03.